

కుమ్మర తెల్పంము నుండి రాంపు నీ విశ్వాస ॥
ఖ్యమ్మును దేని వోరిని నిషప్తు నిధిముఖంము తేలు కొ
క్షమ్ముపు నేను మెచ్చుపుటు కాదు రఘ్జులు దూరమై బుం
ంమ్ముపు మెళ్ళికిచ్చి లినక్కుట్టెన్నె గపురంపుండుకు.

- తుమ్ముల సీతారామముల్లి

తెలుగు ఉపాధి

తెలుగు ఉపాధి

తరగతి - 6

రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన మరియు శిక్షణ సంస్థ,
అంధ్రప్రదేశ్

తెలుగు పరిమళం

తెలుగు వాచకం

సమగ్ర శిక్షా, అంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం వారిచే ఉచిత పంపిణీ

M5H9X9

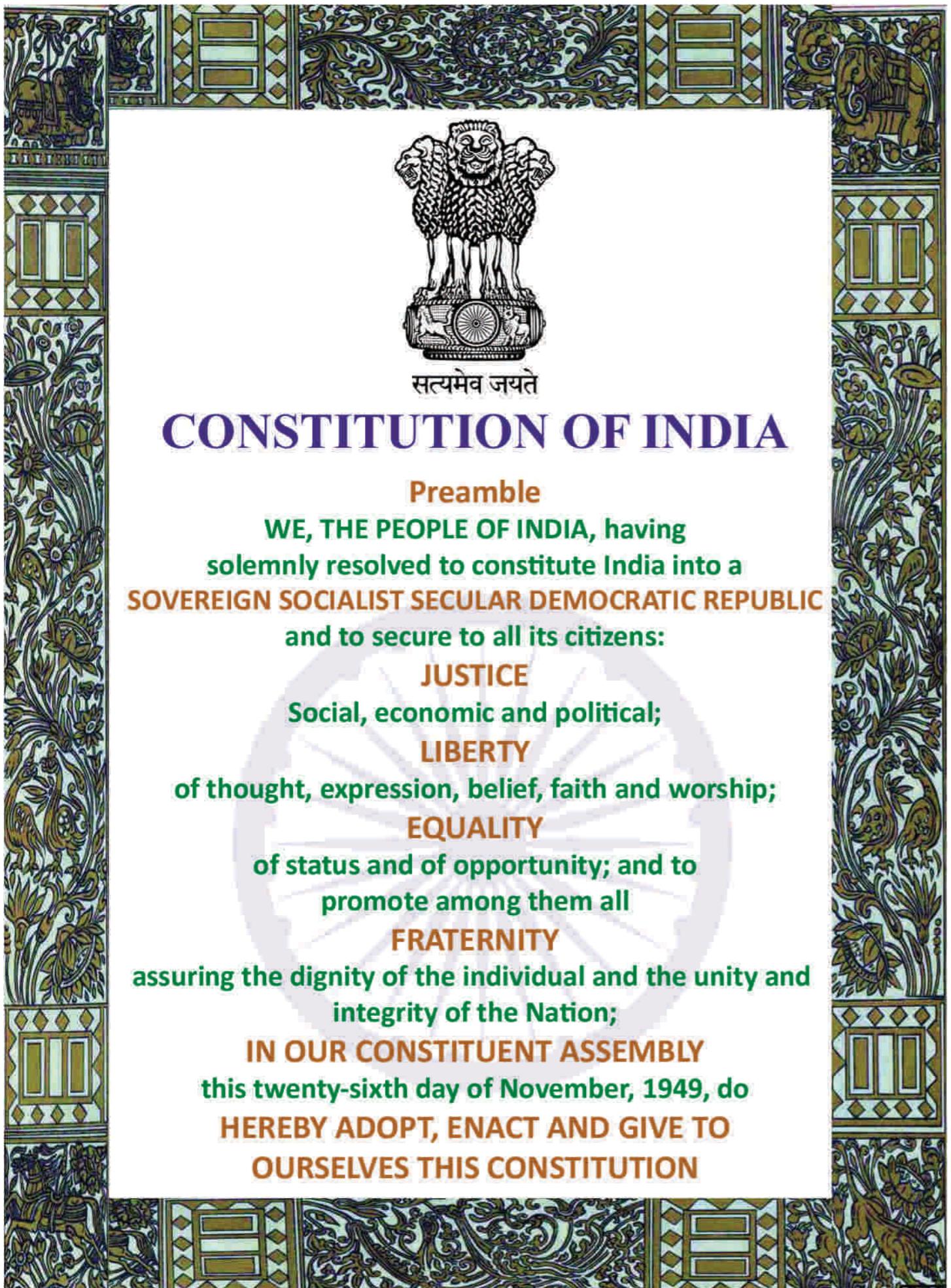

తెలుగు ఉపాధి

తరగతి - 6

9

భారత రాజ్యంగం - పార విధాన

1. రాజ్యంగమునకు బధ్యదై వుండుట, దాని ఆదర్శాలను, సంస్థలను, జాతీయ పతాకమును, జాతీయ గీతమును గౌరవించుట;
2. జాతీయ స్వాతంత్ర్య పోరాటమునకు స్వాద్వినిఖిన ఉన్నతాదర్శములను మనస్సుయందు ఉంచుకొని వాటిని అనుసరించుట;
3. భారత సార్వభౌమత్వం, ఐక్యత, అభిందతను సమర్థించుట మరియు సంరక్షించుట.
4. దేశమును రక్షించుట మరియు కోరినపుడు జాతికి సేవ చేయుట;
5. భారత ప్రజల మధ్య మత, భాష, ప్రాంతీయ, వర్గ వైవిధ్యములను అధిగమించి, సామరస్యమును, సోదర భావమును పెంపాందించుట, ప్రీల గౌరవం తగ్గించు ఆచారములను విడనాడుట;
6. మన ఉమ్మడి సంస్కారినీ, సుసంపన్న సంప్రదాయాలను గౌరవించి రక్షించుట;
7. అడవులు, సరస్సులు, నదులు, అడవి జంతువులతో సహ ప్రాకృతిక పరిసరాలను కాపాడి అభివృద్ధి చేయుట మరియు సమస్త జీవుల యొడల కరుణార్థత కలిగి వుండుట.
8. శాస్త్రియ దృక్పథాన్ని, మానవతావాదాన్ని, జిజ్ఞాసను, సంస్కరణ తత్త్వాన్ని పెంపాందించుకొనటం;
9. ప్రజల ఆస్తిని సంరక్షించుట, హింసను విడనాడుట;
10. ప్రయత్నాలు, సాధనల ఉన్నతస్థాయిలను నిరంతరం అందుకొనునట్లుగా వైయుక్తిక, సమిష్టి కార్య రంగాలన్నింటిలో శ్రేష్ఠత్వం, కృషి చేయుట ప్రాథమిక కర్తవ్యమై వుండవలెను.
11. ఆరు నుండి పద్మాలుగు సంవత్సరముల వయస్సు కలిగిన బాలునికి లేదా బాలికకు తలి తండ్రి లేదా సంరక్షకనిగావన్న వ్యక్తి తనబిడ్డ లేదా సందర్భానుసారము తన సంరక్షితునికి విద్యుత్తనకు అపకాశములు కల్పించవలెను.

(అధికరణ 51 A)

విద్యాహక్కు చట్టం

6 నుండి 14 సంవత్సరముల పిల్లలందరికి ఉచిత నిర్వంద ఎలిమెంటరీ విద్యనందించడానికి ఉద్దేశించబడినవి. ఇది ఏప్రిల్ 1, 2010 నుండి అమల్లోకి వచ్చింది.

చట్టంలోని ముఖ్యంగాలు:

- పిల్లలందరికి అందుబాటులో పారశాలలను ఏర్పాటుచేయాలి.
- పారశాలలను మార్లిక వసతులను కల్పించాలి.
- పిల్లలందరిని వయస్సుకు తగిన తరగతిలో చేర్చించాలి.
- వయస్సుకు తగ్గ తరగతిలో చేర్చిన తర్వాత తోటి వారితో సమానంగా ఉండటానికి ప్రత్యేకశిక్షణ ఇప్పించాలి.
- ప్రత్యేక అపసరాలు కల్గిన పిల్లలకు సాధారణ పిల్లలతోపాటు విద్యుత్కొనసాగించడానికి తగువసతులు విర్మాణించాలి.
- బడిలో చేర్చుకొనికి ఎలాంటి పరీక్షలు నిర్వహించరాదు. ఎటువంటి రుసుము, చార్టీలు వసూలు చేయరాదు.
- బడిలో చేర్చిన పిల్లల పేరు తీసివేయడం, అదే తరగతిలో కొనసాగించడం చేయరాదు.
- పిల్లల్ని చారీరకంగా, మానసికంగా హింసించరాదు.
- వయస్సు నిర్ధారణ పత్రం, ఇతర ధృవీకరణ పత్రాలు లేవేనే కారణం చేత పిల్లలకు బడిలో ప్రవేశాన్ని నిరాకరించరాదు.
- తగిన అర్ద తలున్న వారిని మాత్రమే ఉపాధ్యాయులుగా నియమించాలి.
- పిల్లలు నిర్దేశించిన సామాన్యాలు సాధించేలా బోధనాభ్యసనం, మూలాయంకనం ఉండాలి.
- ఎలిమెంటరీ విద్య పూర్తయేవరకు పిల్లలకు ఎలాంటి బోర్డు పరీక్షలు నిర్వహించరాదు.
- పద్మాలుగు సంవత్సరాలు పూర్తయినపుటికినీ, ఎలిమెంటరీ విద్య పూర్తయేవరకు పారశాలలో పిల్లలు కొనసాగవచ్చును.
- బలహీన వర్గాలకు, ప్రతికూల పరిస్థితులను ఎదుర్కొంటున్న బృందాలకు చెందిన పిల్లలు ఏ విధమైన విషక్తతకు గురికాకుండా చూడాలి.
- రాజ్యంగంలో పాంచవరిచిన విలువలకు అనుగుణంగా, విద్యార్థులను భయం, అందోళనకు గురిచేయసి రీతిలో వారి సర్వతోముఖ్యాభివృద్ధికి తోడ్పడే పార్యాప్రభాషిక రూపాందించాలి.

తెలుగు పరిమళం

తెలుగు వాచకం

తొమ్మిది తరగతి (ప్రథమ భాష)

పార్యాపుస్తక అభివృద్ధి, ప్రచురణ సమితి

శ్రీ ప్రవీణ్ ప్రకాశ్ I.A.S

ప్రభుత్వ ప్రధాన కార్యదర్శి, పారశాల విద్య, ఆంధ్రప్రదేశ్

శ్రీ ఎస్. సురేణ్ కుమార్ I.A.S

కమీషనర్, పారశాల విద్య, ఆంధ్రప్రదేశ్

శ్రీమతి నిధి మీనా I.A.S

ఇంగ్లీష్ మీడియం ప్రాజెక్టు అధికారి, పారశాల విద్య, ఆంధ్రప్రదేశ్

డా॥ బి. ప్రతాప్ రెడ్డి M.A., B.Ed., Ph.D

సంచాలకులు, రాష్ట్ర విద్య పరిశోధన శిక్షణ సంస్థ, ఆంధ్రప్రదేశ్

శ్రీ క. రవీంద్రనాథ్ రెడ్డి, M.A., B.Ed.,

సంచాలకులు, ప్రభుత్వ పార్యాపుస్తక ముద్రణాలయం, ఆంధ్రప్రదేశ్

సంపాదకులు

అచార్య డా॥ డి. చంద్రశేఖర రెడ్డి

విక్రాంత ప్రధానాచార్యులు,

ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్ ప్రాచ్యక్షాశాల, హైదరాబాదు.

అచార్య డా॥ దార్ల వెంకటేశ్వరరావు

ప్రధానాచార్యులు (తెలుగు)

సెంట్రల్ యూనివర్సిటీ, హైదరాబాదు.

అచార్య డా॥ చల్లపల్లి స్వరూపారాణి

ప్రినైపాల్

నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయ కళాశాల, గుంటూరు.

అచార్య డా॥ ఎమ్. ఎమ్. వినోదిని

ప్రాఫెసర్ (తెలుగు)

యోగివేమన విశ్వవిద్యాలయం షై.ఎస్.ఆర్. కడప

సలహాదారులు

శ్రీ నందివెలుగు ముక్కేశ్వరరావు

విక్రాంత ఐ.ఎస్.ఎస్ అధికారి, తిరుపతి

శ్రీ తనికెళ్ళ భరణి

సినీనటులు, నాటక రచయిత, హైదరాబాద్

పరిపూర్వలు

డా॥ కడిమెళ్ళ వరప్రసాద్

విక్రాంత తెలుగు పండితులు, నరసాపురం.

డా॥ కొప్పర్తి రాంబాబు

సాహితీవేత్త, విక్రాంత జి.యం. ఇండియన్ బ్యాంకు, విజయవాడ.

శ్రీ అలూరు శిరోమణి శర్మ

విక్రాంత తెలుగు పండితులు, ఎస్.పి.ఎస్.ఆర్. నెల్లూరు.

శ్రీ చెరుకూరి సూర్యనారాయణ శర్మ

విక్రాంత తెలుగు పండితులు, పెద్దపట్టం.

ప్రోగ్రాం కోఆర్డినేటర్

డా॥ జి. కేశవరెడ్డి

అచార్యులు, రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన శిక్షణ సంస్థ,

ఆంధ్రప్రదేశ్

పెక్కికల్ కోఆర్డినేటర్

డా॥ సి.పాచ్.వి రమేష్ కుమార్

అచార్యులు, రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన శిక్షణ సంస్థ,

ఆంధ్రప్రదేశ్

© Government of Andhra Pradesh, Amaravati

First Published 2023

All rights reserved

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior permission in writing of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

The copyright holder of this book is the Commissioner of School Education, Amaravati, Andhra Pradesh.

This book has been printed on 70 G.S.M. SS Maplitho
Title Page 200 G.S.M. White Art Card

సమగ్ర శిక్షా, పారంపరాల విద్యార్థాభి.

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం వారిచే ఉచిత పంచిణీ

Teacher Corner

Printed in India
at the A.P. Govt. Text Book Press
Amaravati
Andhra Pradesh

Student Corner

ముందుమాట

పారశాల విద్యలో తొమ్మిది, పది తరగతులు చివరి దశ. ఈ దశ పూర్తయేసరికి బాలలు తెలుగు భాషను నిత్యజీవిత వ్యవహారాలలో సమర్థంగా వినియోగించడంతో బాటూ తెలుగు భాషలో వెలువడిన అమూల్య సాహిత్యంతో సాన్నిహిత్యాన్ని విస్తృతం చేసుకోవాలి. వివిధ సాహితీ ప్రక్రియలతో పరిచయం ఏర్పరచుకోవాలి. తెలుగు జాతి సంస్కృతి సంప్రదాయాలను గౌరవించాలి, పాటించాలి. కళాశాల స్థాయిలో వివిధ విషయాలను నేర్చుకోవడానికి అవసరమైన భాషాపరమైన ఘనాది పారశాల స్థాయిలోనే ఏర్పడాలి. అంటే తొలిదశలో భాషను నేర్చుకోవడానికి అభ్యర్థిస్తే తరువాత దశలలో భాష ద్వారా నేర్చుకోవడానికి అభ్యర్థిసించడం జరుగుతుంది.

జాతీయ విద్యా ప్రణాళిక - 2020 భాషను జాతి చారిత్రక, కళాత్మక వారసత్వాన్ని తరువాత తరాలకు అందించే విలువైన సాధనంగా పేర్కొంది. భాషాభ్యాయం ద్వారా సైతిక వికాసం, శీలనిర్మాణం జరగాలి. ఆత్మవిశ్వాసంతో జాతీయ భాషను పెంపాందించుకొని సామాజిక సమగ్రతకు పాటుపడాలి అని సూచించింది. ఈ లక్ష్మిసాధనకు అనుగుణంగా దేశభక్తి, కుటుంబ విలువలు, ప్రకృతి-పర్యావరణం, సామాజిక స్టేటస్‌పు చైతన్యం, రాజ్యాంగ విలువలు, సంస్కృతి, వారసత్వం, వ్యక్తిత్వ వికాసం, సౌభాగ్యత్వం మొదలైన ఇతివృత్తాల ఆధారంగా పార్యాంశాల రూపకల్పన జరిగింది. ప్రతిపారం మూడు విభాగాలుగా ఉంటుంది. మొదటి పరసాంశంగా ‘వచన కవిత’, రెండవ పరసాంశంగా ‘ప్రధాన పార్యాంశం’, మూడవ పరసాంశంగా ‘ఉపవాచకం’ ఉంటుంది. ఈ మూడు పరసాంశాలు కౌమారుల సైతిక వికాసానికి తోడ్పుడేవిగా ఉన్నాయి. పారాంతర్గతంగా ఉన్న చర్చించే ప్రశ్నలు, మీకు తెలుసాతోనీ అంశాలు విషయావగాహనకు తోడ్పుడతాయి. అభ్యాసాలలోని అంశాలు ‘మదింపు ద్వారా నేర్చుకోవడం’ అనే సూత్రం ఆధారంగా పొందుపరచారు. ప్రాజెక్టు పనులు నిర్వహించడానికి ఇతర వనరుల కోసం ఎదురుచూడకుండా క్ర్యా.ఆర్. కోడ్లలో ఇచ్చిన సమాచారం ఉపయోగించుకొని సులభంగా నిర్వహించవచ్చు. విద్యార్థులలో భాషాభిరుచిని, పరసాంశాల స్థాయిత్వాలను, స్పజనాత్మకతను పెంపాందించడానికి ఉపాధ్యాయులు సంప్రదాయ, సాంకేతిక వనరులను సమీళిత పరచి ఉపయోగించుకుంటూ డిజిటల్ పెడగాజిని అమలుపరచాలి.

సి.బి.యస్.జి. పార్యాప్రణాళికను అమలుచేసి విద్యాభివృద్ధికి విశేషక్షాపి చేస్తూనే తెలుగు భాషకు సముచిత స్థానం కల్పించి - తొమ్మిదప తరగతి తెలుగువాచక రూపకల్పనలో అనుసరణీయ మార్గనిర్దేశం చేసిన ప్రియతమ ముఖ్యమంత్రివర్యులు శ్రీ వై.యస్. జగన్మహారెడ్డి గారికి మన:పూర్వక ధన్యవాదాలు. జాతీయ విద్యాలక్ష్మీల సాధన దిశగా పార్యాపుస్తకాలు బోధనావిధానాలు ఉండాలని ఆశిస్తూ నూతన పార్యాపుస్తకాల నిర్మాణంలో నిరంతర సహకారం అందిస్తున్న పారశాల విద్యాశాఖామాత్యులు శ్రీ బోత్తు సత్యనారాయణ గారికి విద్యాభివందనాలు.

తెలుగు పార్యాపుస్తకాలు నూతన ఒరవడి సృష్టించాలనీ భాషా వికాసానికి తోడ్పుడాలనీ భావించి ప్రత్యేక సూచనలు సలహాలు అందజేసిన పారశాల విద్య ప్రధాన కార్యదర్శి శ్రీ ప్రవీణ్ ప్రకాశ్, ఐ.ఎ.యస్.గారికి, పారశాల విద్యా సంచాలకులు శ్రీ ఎన్. సురేష్కుమార్, ఐ.ఎ.యస్. గారికి, ఆంగ్ మాధ్యమ ప్రత్యేక అధికారిణి శ్రీమతి నిధిమీనన్, ఐ.ఎ.యస్. గారికి, మాదయపూర్వక ధన్యవాదాలు. పార్యాపుస్తక నిర్మాణంలో విశేష సేవలు అందించిన పార్య ప్రణాళిక బృంద సభ్యులకు, సంపాదకులకు, పరిష్కర్తలకు, విషయనిపుణులకు, రచయితలకు ప్రత్యేక ధన్యవాదాలు. ఈ పార్యాపుస్తకాన్ని అందంగా తీర్చిదిద్దిన చిత్రకారులు, లేతాపుట్ట డిజైనర్లకు అభినందనలు.

ఎంత గాప్పపార్యాపుస్తకమైనా ఉపాధ్యాయుని ప్రతిభకు సాటిరాదు. తమ విశేష అనుభవాన్ని, అభ్యాయనాన్ని రంగరించి బాలలు తెలుగు భాష పట్ల మక్కువ పెంపాందించుకునేలా తీర్చిదిద్దుతారని ఆశిస్తున్నాం. ఈ పార్య పుస్తకాన్ని మరింత సమర్థంగా తీర్చిదిద్దుడంలో ఉపాధ్యాయులు, తల్లిదండ్రులు, విద్యావేత్తలు, భాషాభిమానుల సూచనలు, సలహాల ఆవశ్యకత ఎంతైనా ఉండని తెలియజేస్తూ....

డా॥ బి. ప్రతాప్ రెడ్డి

సంచాలకులు

రాత్ర విద్యాపరిశోధన శిక్షణ సంస్థ, అంధ్రప్రదేశ్

వందే మాతరం

- బంకీంచండ్ర భట్టీ

వందే మాతరం వందే మాతరం
 సుజలాం సుఫలాం మలయజ శీతలాం
 సస్యశ్యామలాం మాతరం వందే మాతరం
 శుభ్రజ్యోత్స్మాపులకిత యామినీం
 పుల్లకుసుమిత ద్రుమదళ శోఖినీం
 సుహసినీం సుమధుర భాషిణీం
 సుఖదాం వరదాం మాతరం వందే మాతరం.

మా తెలుగు తల్లి

- శంకరంబాది సుందరాచారి

మా తెలుగు తల్లికి మల్లైపూదండ
 మా కన్నతల్లికి మంగళారతులు
 కడుపులో బంగారు కనుచూపులో కరుణ
 చిరునప్యులో సిరులు దొరలించు మా తల్లి
 గలగలా గోదారి కదలిపోతుంటేను
 ఖిరబిరా కృష్ణమ్మ పరుగులిడుతుంటేను
 బంగారు పంటలే పండుతాయి
 మురిపాల ముత్యాలు దొరలుతాయి
 అమరావతీ నగర అపురూప శిల్పాలు
 త్యాగయ్య గొంతులో తారాడు నాదాలు
 తిక్కయ్య కలములో తియ్యందనాలు
 నిత్యమై, నిఖిలమై నిలిచియుండే దాక
 రుద్రమ్మ భుజశక్తి, మల్లమ్మ పతిభక్తి
 తిమ్మరుసు థీయుక్తి, కృష్ణరాయల కీర్తి
 మా చెపుల రింగుమని మారుమ్మెగేదాక
 నీ ఆటలే ఆడుతాం - నీ పాటలే పాడుతాం
 జై తెలుగు తల్లి ! జై తెలుగు తల్లి! జై తెలుగు తల్లి!

జాతీయ గీతం

- రవీంద్రనాథ్ రాగువు

జనగణమన అధినాయక జయహే!
భారత భాగ్యవిధాతా!
పంజాబ, సింధు, గుజరాత, మరాతా,
ద్రావిడ, ఉత్కృష్ట, వంగా!
వింధ్య, హిమాచల, యమునా, గంగా!
ఉచ్చల జలధి తరంగా!
తవ శుభనామే జాగే!
తవ శుభ ఆశిష మాంగే
గాహే తవ జయగాథా!

జనగణ మంగళదాయక జయహే!
భారత భాగ్య విధాతా!
జయహే! జయహే! జయహే!
జయ జయ జయ జయహే!!

ప్రతిజ్ఞ

- పైడిమలి వెంకటసుబ్బారావు

భారతదేశం నా మాతృభూమి. భారతీయులందరూ నా సహోదరులు.

నేను నా దేశాన్ని ప్రేమిస్తున్నాను. సుసంపన్ముఖైన, బహువిధమైన నా దేశ వారసత్వ సంపద నాకు గర్వకారణం. దీనికి అర్థత పొందడానికై సర్వదా నేను కృషి చేస్తాను.

నా తల్లిదండ్రుల్ని, ఉపాధ్యాయుల్ని, పెద్దలందర్నీ గౌరవిస్తాను. ప్రతివారితోను మర్యాదగా నదుచుకొంటాను. జంతువులపట్ల దయతో ఉంటాను.

నా దేశంపట్ల, నా ప్రజలపట్ల నేవానిరతితో ఉంటానని ప్రతిజ్ఞ చేస్తున్నాను.

వారి శ్రేయోభివృష్టులే నా ఆనందానికి మూలం.

నిర్వహణ-సమన్వయం

డా॥ టి.వి.యస్. రమేష్

పారశాల సహాయకులు, జి.ప.ఉ.పారశాల,
ఆదెమ్ము సత్రం, ఎన్.పి.ఎస్.ఆర్. నెల్లూరు.

పార్యపుస్తక రూపకర్తలు

- శ్రీమతి డా॥ తాదేపల్లి వీరలక్ష్మి** పారశాల సహాయకులు (తెలుగు), జి.ప.ఉ.పారశాల, పెనుగొండ, పశ్చిమగోదావరి.
- శ్రీమతి డా॥ ఏ. భద్రావతి, పి.జి.టి** (తెలుగు), జి.ప.ఉ.పారశాల, వెల్లలూరు, గుంటూరు.
- శ్రీమతి జి. ఉపారాజి**, పారశాల సహాయకులు (తెలుగు), జి.ప.ఉ.పారశాల, చెమ్మారు, ఎన్.పి.ఎస్.ఆర్. నెల్లూరు.
- శ్రీమతి డా॥ ఎన్.బి.టి.ఎస్.** దేవి పారశాల సహాయకులు (తెలుగు), కె.జి.బి.వి, అనకాపల్లి.
- శ్రీ డా॥ సుంకర గోపాలయ్య**, అసిస్టెంట్ ప్రొఫెసర్, డి.ఆర్.జి డిగ్రీ కళాశాల, తాదేపల్లి గూడం, పశ్చిమగోదావరి.
- శ్రీ డా॥ ఊటుకూరు వరప్రసాద్**, పారశాల సహాయకులు (తెలుగు), జి.ప.ఉ.పారశాల, బోడిగూడం, వీలూరు.
- శ్రీ దోసేపూడి నరేష్ బాబు**, పారశాల సహాయకులు (తెలుగు), జి.ప.ఉ.పారశాల, కానాల, నంద్యాల.
- శ్రీ జి.ఎస్. చలం**, పారశాల సహాయకులు (తెలుగు), జి.ప.ఉ.పారశాల, ధర్మపరం, విజయనగరం.
- శ్రీ టి. రామాంజనేయులు**, పారశాల సహాయకులు (తెలుగు), జి.ప.ఉ.పారశాల, ఆత్మకూరు, అనంతపురం.
- శ్రీ మొరుమూరి శేఖారి**, పారశాల సహాయకులు (తెలుగు), జి.ప.ఉ.పారశాల, నిదుబ్బోలు(పొన్నారు), గుంటూరు.
- శ్రీ కె. రామమోహన్**, పారశాల సహాయకులు (తెలుగు), జి.ప.ఉ.పారశాల, దొరసానివల్లె, వై.యస్.ఆర్. కడవ.
- శ్రీ రఘుపాతుని శ్రీనివాసరావు**, పారశాల సహాయకులు (తెలుగు), జి.ప.ఉ.పారశాల, హరిశ్చంద్రపురం, శ్రీకాకుళం.
- శ్రీ. కోరాడ అప్పలరాజు**, పారశాల సహాయకులు (తెలుగు), జి.ప.ఉ.పారశాల, కూండ్రం, అనకాపల్లి.
- శ్రీ పి. సుధాకుమార్**, పారశాల సహాయకులు (తెలుగు), జి.టి.డబ్బుల్ ఎ.పోచ్.ఎస్., పార్యతీపురం.
- శ్రీ వై. సురేష్కుమార్** పారశాల సహాయకులు (తెలుగు), జి.ఎమ్.ప్ర.ఉ. పారశాల, పెదపూడి, కాకినాడ.

చిత్రకారులు

- శ్రీ కట్టెబోయిన శ్రీనివాస్** డ్రాయింగ్ టీచర్, జి.ప.ఉ.పా పారశాల, కోవల్లె, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా.
- శ్రీ తాడి కాళిదాసు**, డ్రాయింగ్ టీచర్, జి.ప.ఉ.పా, వేపగుంట, విశాఖపట్టం జిల్లా.
- శ్రీ మూకల రాంబాబు** డ్రాయింగ్ టీచర్, ప్ర.ఉ.పారశాల, గోపన్నపాలెం, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా.
- శ్రీ ఎమ్. వరప్రసాద్** డ్రాయింగ్ టీచర్, ఎమ్.ఎస్.ఎమ్.ఎమ్.ఉ.పా, రేవల్లె, బాపట్ల జిల్లా

కవర్ పేజి & లేఅవ్ట్ డిజైనింగ్

దుర్గాగ్రాఫిక్స్ బాపట్ల

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు

- ◆ పారశాల విద్యలో తొమ్మిది, పది తరగతులు చివరి దశ. ఈ దశకు చేరేసరికి పిల్లలు భాషను వినియోగించుకునే సామర్థ్యం పూర్తిగా పొందాలి కాబట్టి ఉపాధ్యాయుడు వివిధ రకాలైన అభ్యసన సన్నిఖేతాలు కల్పించి బోధన చేయాలి. సప్తరాగ రంజితంలా ఏడు పద్యపాఠాలు, సప్తవర్ష శోభితంలా ఏడు గద్యపాఠాలు ఉన్నాయి.
- ◆ భాష పట్ల మత్కువ కలిగించే, సాహిత్యం పట్ల అభిరుచిని పెంపొందించే లక్ష్మణో ప్రతి పారం మూడు పరనాంశాలుగా రూపొందించింది. మొదటి పరనాంశం వచన కవిత, రెండవ పరనాంశం ప్రధాన పారం, మూడవ పరనాంశంగా ఉపవాచకం ఇష్టవుడం జరిగింది.
- ◆ మొదటి పరనాంశాన్ని బోధించేటపుడు ఉపాధ్యాయుడు వచన కవితను భావయుక్తంగా, రెండుసార్లు చదివి వినిపించాలి. పిల్లలచే చదివించాలి. భావాన్ని చర్చించాలి. ఆలోచింపజేసే ప్రశ్నల ద్వారా పిల్లలతో మాటల్లడించాలి. లయాత్మక వాక్యాలు, పదాలు, పదబంధాలు గుర్తింపజేయాలి. భావంతో బాటూ భాషాసౌందర్యాన్ని గుర్తింపజేసి ఆనందానుభూతి పొందేలా చర్చించాలి.
- ◆ రెండవ పరనాంశం ప్రధాన పారం. పార్యబోధనకు ముందుగా ఉపాధ్యాయుడు మూలగ్రంథం చదవాలి. ఉద్దేశం నేపథ్యం, ప్రక్రియ, పార్యభాగం యొక్క ఆత్మను ఆర్థ చేసుకొని బోధన చేయాలి. పార్యబోధన అంటే కేవలం అర్థవివరణ కాదు. కవి హృదయాన్ని పిల్లలు ఆర్థం చేసుకొనేలా చూడడం కూడా.
- ◆ అభ్యాసాలు పూర్తిగా వ్యక్తిగత కృత్యం. కాబట్టి ఉపాధ్యాయుడు ప్రశ్నను బోర్డుమీద రాసి మొత్తం తరగతిలో చర్చించి తరువాత పిల్లలను సొంతంగా సమాధానాలు రాయమనాలి. వ్యాకరణాంశాలు పూర్తిగా వివరించిన తరువాత అభ్యాసాలు చేయించాలి. గైడులు, ప్రశ్నల నిధులు వంటివి ఉపయోగించకూడదు.
- ◆ మూడవ పరనాంశం ఉపవాచకం పిల్లల పరనాభిరుచిని పెంపొందించడానికి ఉద్దేశించినది. కథను సంగ్రహంగాచెప్పి ఆసక్తి రేకెత్తించి పిల్లలను సొంతంగా చదివేలా ప్రోత్సహించాలి. పుస్తకాలు చదివే అలవాటును పెంపొందించడం దీని ఉద్దేశం.
- ◆ మూడవ పరనాంశాన్ని అనుబంధ కృత్యాలు కోసం వినియోగించాలి. కథను నాటకంగా రాయడం, ప్రదర్శించడం, పాంత్రను ఏకపాత్రాభినయం చేయడం, ప్రార్థి ఫిల్చు తీయడం మొదలైన విధాలుగా ఉపయోగించుకోవాలి.
- ◆ పార్యాంశాన్ని బోధించడానికి అవసరమైన వివరణలు, ఉదాహరణాంశాలు, చిత్రాలు, అనుసరణీయ గ్రంథాలు సిద్ధం చేసుకోవాలి. పిల్లలతో సొంతంగా కవితలు, కథలు, పద్యాలు రాయించడాన్ని ఒక తప్పనిసరి కృత్యంలా ప్రతి పారంలోనూ నిర్వహించాలి. పిల్లల రచనలతో పారశాల మేగజైన్ నిర్వహించాలి.
- ◆ పార్య విషయాల పట్ల అవగాహనకు సభైక్షు స్వాలు కాంప్లెక్సులను సమర్థంగా వినియోగించుకోవాలి. విశేషాంశాలపై చర్చించి అవగాహన పొందాలి.
- ◆ ప్రాజెక్టు పనులు నిర్వహించడంలో టీచరుకు, పిల్లలకు ఇఖ్యందిలేకుండా దానికి అవసరమైన సమాచారం కూడా. కోడ్సోనే ఇష్టవుడం జరిగింది. దీనిని ఎలా వినియోగించుకోవాలో పిల్లలకు సూచించాలి. జట్టు పనులుగా ప్రాజెక్టులను ఇష్టవుడం మంచిది.
- ◆ పద్య మధురిమలోని పద్యాలను, పువ్వు గుర్తుగల పద్యాలను పిల్లలచే ధారణ చేయించాలి.
- ◆ ఈ పార్యపుస్తకం 180 పనిదినాలు దృష్టిలో ఉంచుకుని రూపొందింది. ఒక్కాక్క పాతానికి 10 పీరియడ్లు వొప్పున పార్యపుస్తకానికి 140 పీరియడ్లు, ఉపవాచకానికి 20 పీరియడ్లు, సవరణాత్మక బోధన సంసిద్ధతలకు 20 పీరియడ్లు కేటాయించుకొని ఉపాధ్యాయుడు బోధనా ప్రణాళికలు రూపొందించుకోవాలి.
- ◆ విషయసూచిక ఆధారంగా పీరియడ్ల విభజన చేసుకుని ప్రతి పాతానికి పార్య ప్రణాళికను నిర్ధారిత సమూహాలో తయారు చేసుకోవాలి. మూడు పరనాంశాలకు పీరియడ్లను కేటాయించాలి.
- ◆ ప్రతి పారం ద్వారా 1. అవగాహన-ప్రతిస్పందన, 2. వ్యక్తికరణ-స్మాజనాత్మకత 3. భాషాంశాలు అనే విద్యా ప్రమాణాలు సాధించడానికి వీలుగా బోధన చేయాలి.
- ◆ ప్రముఖ సాహితీవేత్తలు, కవులు పారం గురించి చేసిన సవివరమైన వ్యాఖ్యానం కృయామెర్కోడ్లో ఉన్నాయి. వాటిని వినండి విద్యార్థులకు వినిపించండి. తద్వారా పార్యాంశాన్ని సంపూర్ణంగా అర్థంచేసుకోవచ్చు.

విద్యార్థులకు సూచనలు

ప్రియమైన విద్యార్థినీ, విద్యార్థులారా!

మీరు పాఠశాల విద్యులో తామ్యిద్దో తరగతికి చేరుకున్నారు. ఈ తరగతిలో మీరు తెలుగు భాషను క్షుణ్ణంగా నేర్చుకోవాలి. తెలుగు సాహిత్యం పట్ల అభిరుచి పెంపొందించుకుని స్ఫోతంత్ర పారకులుగా ఎదగాలి. అనంత సాహితీసాగరంలో అమృత బిందువుల వంటి అంశాలను ఏరికూర్చి పార్చపుస్తకంగా మీకు అందిస్తున్నాము. ఈ పార్చపుస్తకం మిమ్మల్ని తెలుగు భాషాభిమానులుగా, సాహిత్యభిలాఘులుగా తీర్చిదిద్దుతుంది. ఈ పార్చపుస్తకం కేవలం ఈ తరగతికి కాకుండా మీ వ్యక్తిగత గ్రంథాలయంలో దాచి ఉంచుకోదగిన గ్రంథం. ఈ విద్యా సంవత్సరంలో మీరు ఏమేమి చేయాలంటే....

- ◆ ప్రతి పారంలోనూ వచనకవిత, ప్రధానపారం, ఉపవాచకం అనే మూడు పరిమాణాలుంటాయి. మొదటి పాత్యాంశమైన వచనకవితను మీక్కుమీరే చదవండి. మీ అనుభవాలను జతచేసి ఆలోచించండి. కవితలోని అంశాలను స్నేహితులతో చర్చించండి. మీరు కూడా అలాంటి కవితలు రాశే ప్రయత్నం చేయండి.
- ◆ ఉపాధ్యాయుడు చెప్పబోయే పాత్యాంశాన్ని ముందుగానే చదవండి. మీకు సందేహం కలిగిన అంశాలపై ఉపాధ్యాయుడితో చర్చించండి. భాషా విషయ పరిజ్ఞానం పొందేందుకు ఇది ఉపకరిస్తుంది.
- ◆ మీ వ్యక్తిత్వాన్ని తీర్చిదిద్దుకొనేందుకు తోడ్పడే చక్కని కథలు, దేశసాయకుల చరిత్రలు ఉపవాచకంలో ఉన్నాయి. వాటిని మీరే చదివి ఆస్సాదించండి. ఇవి మిమ్మల్ని మీరు తీర్చిదిద్దుకోనికి ఉపకరిస్తాయి. అంతేకాకుండా మీరు పెరిగి పెద్దవారైన తరువాత మంచి అభిరుచిగల భాషాభిమానులుగా రూపొందుతారు.
- ◆ పారం తర్వాత ‘ఇవిచేయండి’ అనే పేరుతో ఆభ్యాసాలు ఉన్నాయి. వాటిని మీరు సొంతంగా పూర్తిచేయాలి. ప్రశ్నలకు మీరే ఆలోచించి సొంతంగా జవాబులు రాయాలి. ఎలాంటి పరిస్థితుల్లో గైడ్, స్టడీమేటీరియల్ చూసి ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయగూడదు. ఒకవేళ అలా రాస్తే నిర్మాణాత్మక మూల్యాంకనంలో మీకు మార్గులు ఇవ్వారు.
- ◆ పారంలోని ప్రాజెక్టుపనులకు సంబంధించిన అభ్యాసాలను మీరు మీ మిత్రుల సహాయంతో చేయవచ్చు. వీటిని ఎలా చేయాలో మీ ఉపాధ్యాయుణ్ణి అడిగి తెలుసుకోండి. వీటిని చేసిన తర్వాత మీరు ఎలా చేశారు? ఏం చేశారు? ఏం నేర్చుకున్నారు? అనే విషయాలను మీరే సొంతంగా చెప్పాల్సి ఉంటుంది.
- ◆ ఇవిచేయండి లోని అంశాలను ఎలాచేయాలో తరగతిగిదిలో మీ ఉపాధ్యాయుణ్ణి అడిగితెలుసుకోండి. మీరు తరగతిలో రాసిచూపాలి. దీనిపైన చర్చ జరిగిన తర్వాతే మీ నోటుపుస్తకాలలో రాయాలి.
- ◆ వ్యక్తికరణ స్యాజనాత్మకత అభ్యాసాలను మీరే సొంతంగా చేయండి. చేయలేని వాటిని గురించి మాత్రమే ఉపాధ్యాయుణ్ణి అడిగి తెలుసుకోండి.
- ◆ అభ్యాసాలలో ఇచ్చిన భాషాంశాలలోని వ్యాకరణాంశాలు మీకు అర్థంకావడానికి మొదట ఉదాహరణలు ఇచ్చారు. వాటి ఆధారంగా మీకు అర్థమయ్యేలా సూత్రాన్ని ఇచ్చారు. కాబట్టి ఉదాహరణలను జాగ్రత్తగా పరిశీలించి వాటిని విశ్లేషించి సూత్రాన్ని తెలుసుకోండి. అన్యయం చేయండి.
- ◆ ఉపవాచకం పాతాలను మీరే సొంతంగా చదవండి. వాటిని గురించి మాట్లాడండి.
- ◆ పాతాలలో నాటకీకరణ చేయడం, ఏకపాత్రాభిసయం చేయడం, గేయాలను రాగంతో పాడడం - అభిసయం చేయడం, పద్యాలను కంరస్థం చేసి రాగ భావయుక్తంగా పాడడంవంటివి ఉన్నాయి. వీటిని మీరు తప్పనిసరిగా సాధనచేయండి.
- ◆ ఈ పార్చపుస్తకంలో కేవలం పారంలోనే కాకుండా అభ్యాసాలలో కూడా అపరిచిత గద్యాలు, పద్యాలు ఉన్నాయి. వాటి ద్వారా కూడా మీరు ఎన్నో విషయాలు తెలుసుకోవచ్చు.
- ◆ దాదాపు 42 మంది కప్పలు, రచయితలను పరిచయం చేసాము. మీ పాఠశాల గ్రంథాలయంలోకి వెళ్లి వారి గురించి, ఇతర రచనల గురించి తెలుసుకోండి.

- సంస్కృతం కాంపాజిట్ కోర్సుగా చదివేవారు ఉపవాచకం మినహ అన్ని పాత్యాంశాలు చదవాలి.
- చుక్క ★ గుర్తుగల పద్యాలు, పద్య మధురిమ శీర్షికలో ఇచ్చిన పద్యాలను కంరస్థం చేయాలి.

విషయసూచిక

క్ర.సం	పాఠం	ప్రక్రియ	ఇతిపృత్తం	కవి / రచయిత	మాసం	పుట
పద్యభాగం						
1.	ధర్మబోధ	ప్రాచీన పద్యం	కుటుంబ సంబంధాలు	నన్నయుభట్టు	జూన్	02
2.	చైతన్యం	గేయ కవిత	సామాజిక బాధ్యత	తాపీ ధర్మరావు	జూలై	17
3.	హరివిల్లు	వ్యాఖ్యన	ప్రకృతి	వివిధ కవులు	ఆగస్టు	29
4.	ఆత్మకథ	వచన కవిత	స్వయంకృతి	ఎండ్రురి సుధాకర్	సెప్టెంబర్	45
5.	స్నేహం	ప్రాచీన పద్యం	వ్యక్తిత్వ వికాసం	వివిధ కవులు	అక్టోబర్	58
6.	తీర్పు	ఆధునిక పద్యం	పరోపకారం	జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి	నవంబర్	73
7.	మాటమహిమ	ఆధునిక పద్యం	జీవన విధానం	కొలకలూరి స్వరూపరాణి	ఫిబ్రవరి	88
గద్యభాగం						
1.	జల్లలకగానే	కథానిక	స్త్రీ చైతన్యం	పి.సత్యవతి	జూలై	103
2.	రంగస్థలం	వ్యాసం	సంస్కృతి	తనికెళ్ళ భరణి	ఆగస్టు	113
3.	(ప్రియమైన నాన్నకు లేఖ		మానవసంబంధాలు	పింగళి బాలాదేవి	సెప్టెంబర్	128
4.	ఆశావాది	ముఖాముఖీ	సాహితీ జీవనం	ఆశావాది ప్రకాశరావు	అక్టోబర్	141
5.	ఏ దేశమేగినా	యూక్రాసాహిత్యం	దేశభక్తి	ఊటుకూరు లక్ష్మీకాంతమ్మ	డిసెంబర్	154
6.	నా చదువు	స్వీయచరిత్ర	సూఫ్రి	శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	జనవరి	168
7.	ఆకుపచ్చశోకం	పర్యావరణ కవిత్వం	పర్యావరణం	డేవిడ్ లివింగ్స్టన్	ఫిబ్రవరి	183

కూడా అర్థ కోడ్ - వ్యాఖ్యాతలు

- ప్రిం. వేదుల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి (ధర్మబోధ)
- ప్రిం. మేడిపల్లి రవి కుమార్ (చైతన్యం)
- ప్రిం. మలయవాసిని (హరివిల్లు)
- ప్రిం. అధ్వర్ (ఆత్మకథ)
- ప్రిం. శాంతిశ్రీ (స్నేహం)
- ప్రిం. బులుసు వెంకటేశ్వరర్లు (తీర్పు)
- ప్రిం. కోయి కోయిశ్వరరావు (మాట మహిమ)

- ప్రిం. కాత్యాయిని విద్యువేం (జల్లలకగానే)
- ప్రిం. ఆకుల మల్లేశ్వరరావు (రంగస్థలం)
- ప్రిం. కె.గీత (ప్రియమైన నాన్నకు)
- ప్రిం. రాచపాంచేం చంద్రశేఖరరెడ్డి (ఆశావాది)
- ప్రిం. దాసరి అమరేంద్ర (ఏ దేశమేగినా)
- ప్రిం. కొప్పర్తి రాంబాబు (నాచదువు)
- ప్రిం. సీతారాం (ఆకుపచ్చశోకం)

ఈ పార్యవ్స్తకం ద్వారా విద్యార్థులు సాధించాల్సిన అభ్యసన ఫలితాలు

ధర్మబోధ

- ◆ ధర్మాన్ని పాటించవలసిన అవసరాన్ని తెలుసుకుంటారు.
- ◆ సత్యం గొప్పదనాన్ని వివరించగలరు.
- ◆ పద్యాలను రాగయుక్తంగా పాడగలరు.
- ◆ పద్యాలకు ప్రతిపదార్థాలు రాయగలరు.
- ◆ ఉత్సు , సవర్జనీర్థ సంఘలు, ద్వంద్వ సమాసం, ఉపమాలంకారం, మతైభ్ర పద్యలక్ష్ణాలను వివరించగలరు.

చైతన్యం

- ◆ కవిత్వం గొప్పదనాన్ని కవి కర్తవ్యాన్ని తెలుసుకుంటారు.
- ◆ కవి రచనల ద్వారా సామాజిక చైతన్యాన్ని కలిగించడాన్ని వివరించగలరు.
- ◆ సమాజాభివృద్ధికి తన కర్తవ్యాన్ని ఆర్థం చేసుకోగలరు.
- ◆ మేధావులు ఎవరి పక్షాన ఉండాలో విశేషించగలరు.
- ◆ గుణ సంధి, కర్మధారయ సమాసం, అంత్యానుప్రాస, చంపకమాల పద్య లక్ష్ణాలను వివరించగలరు.

హరివిలు

- ◆ మనిషికి ప్రకృతితో ఉండే అనుబంధాన్ని ఆర్థం చేసుకోగలరు.
- ◆ కవుల వర్ణనలోని సాహిత్య విలువలను గుర్తించగలరు.
- ◆ వివిధ కవుల రచనలలోని కైవిధ్యాలను గ్రహించగలరు.
- ◆ ప్రకృతిని కాపాడడానికి బాధ్యత తీసుకోగలరు.
- ◆ యడాగమ సంధి, ద్విగు సమాసం, ఉత్సేష్ట అలంకారం, శార్దూల పద్య లక్ష్ణాలను వివరించగలరు.

ఆత్మకథ

- ◆ స్వార్థి ప్రదాతలైన వ్యక్తుల జీవితాలను ఆదర్శంగా తీసుకుని వారి బాటలో నడవాలని ఆర్థం చేసుకుంటారు.
- ◆ గతాన్ని వర్తమానాన్ని అనుసంధానం చేసుకుని మార్పులను వివరించగలరు.
- ◆ పార్య విషయాన్ని భావయుక్తంగా చదవగలరు.
- ◆ కవి ఆవేదనకు గల కారణాలను వివరించగలరు.
- ◆ ఆమ్రేదిత సంధి, తత్పురుష సమాసం, రూపకాలంకారము, శార్దూలం పద్య లక్ష్ణాలను వివరించగలరు.

స్నేహం

- ◆ స్నేహం గొప్పదనాన్ని, స్నేహం వల్ల కలిగే ప్రయోజనాలను, పర్యవేసానాలను వివరించగలరు.
- ◆ ఎలాంటి స్నేహం మంచిదో తెలుసుకొని, అలాంటి వారితో స్నేహం చేయగలరు.
- ◆ పారంలోని పద్యాలను రాగ, భావయుక్తంగా చదివి, రసానుభూతిని పొందుతారు.
- ◆ పారం ఆధారంగా స్నేహం గొప్పదనాన్ని తెలుపుతూ 'కవిత' రాయగలరు.
- ◆ లు, ల, న సంధి ఛేకానుప్రాస, లాటానుప్రాస అలంకారాలు, ఆటవెలది పద్యలక్ష్ణాలు వివరించగలరు.

హంస తీర్పు

- ◆ ధర్మబద్ధంగా జీవితాన్ని కొనసాగించడంలో ఉన్న గొప్పదనాన్ని వివరించగలరు.
- ◆ కరుణ, అహింస, మానవత్వం వంటి సాత్మ్యక గుణాలను అలవరచుకోగలరు.
- ◆ పద్మాలను రాగయుక్తంగా పాడగలరు.
- ◆ పారంలోని పద్మాల భావాలను వివరించగలరు.
- ◆ యథాదేశ సంధి, బహుప్రీపించాలను సమాసం, చేకానుప్రాస, లాటానుప్రాస, అలంకారాలు వివరించగలరు.

మాట మహిమ

- ◆ పార్య విషయాన్ని అర్థం చేసుకొని సందర్భేచితంగా మాట్లాడగలరు.
- ◆ నాలుక తెచ్చే లాభనష్టాలను గుర్తించగలరు.
- ◆ మాటల వలన కలిగే అనర్థాలను వాటికి కారణాలను నివారణోపాయాలను వివరించగలరు.
- ◆ సంభాషణ నైపుణ్యాన్ని, వ్యక్తికరణ సామర్థ్యాన్ని సాధించగలరు.
- ◆ ద్విరుక్త ఉకారసంధి, కర్మధారయ సమాసం, వృత్తునుప్రాస అలంకారం ఉత్పలమాల పద్య లక్షణాలను వివరించగలరు.

ఇల్లలక్గానే

- ◆ ట్రీలు తమ అస్తిత్వాన్ని చాటుకోవలసిన అవసరాన్ని వివరించగలరు.
- ◆ నేటి సమాజంలో ట్రీలు ఆత్మాభీమాసంతో జీవించవలసిన విధానాన్ని తెలుపగలరు.
- ◆ ట్రీ బొన్నత్యం, కుటుంబ సభ్యుల బాధ్యతలను విశ్లేషించగలరు.
- ◆ రచయిత్రి ఉద్దేశాన్ని కథా రచన తైలిని వివరించగలరు.
- ◆ సామాన్య సంస్కృత వాక్యాలను అవగాహన చేసుకుని ప్రయోగించగలరు.

రంగస్థలం

- ◆ మానవ జీవన వికాసంలో కళారూపాల ప్రోధాన్యతను గుర్తించగలరు.
- ◆ వివిధ రచయితలు, కవులు రాసిన నాటకాల గురించి అవగాహన పొందుతారు.
- ◆ నాటక కళారూపపు సామాజిక ప్రయోజనాన్ని అర్థం చేసుకుంటారు.
- ◆ నాటకాలలోని సంభాషణలను, పద్మాలను హాపథావాలతో ప్రదర్శించగలరు.
- ◆ రుగాగమ సంధి, స్వభావోక్తి అలంకారం గుర్తిస్తారు, ఉపయోగించగలరు.

ప్రియమైన నాన్నకు

- ◆ కథాంశాన్ని చదివి అర్థం చేసుకుంటారు. కథలోని పాత్రాలు వాటి స్వభావాలను విశ్లేషించగలరు.
- ◆ తండ్రి తమ పిల్లల అభివృద్ధి కోసం ఎలా కష్టపడతారో అర్థం చేసుకుంటారు.
- ◆ తమ తల్లిదండ్రులతో గల అనుభూతులను అభిప్రాయాలను వ్యక్తికరించగలరు.
- ◆ లేఖా ప్రక్రియలో వివిధ రకాలైన లేఖలు రాయగలరు.
- ◆ సరళాదేశ సంధి, చేకానుప్రాస, లాటాను ప్రాస అలంకారాలను వివరించగలరు.

ఆశావాది

- ◆ ముఖాముఖి ప్రక్రియ స్వరూపం వివరించగలరు.
- ◆ అవధాన ప్రక్రియ గురించి వివరించగలరు.
- ◆ ఆశావాది జీవిత విశేషాలు, రచనలు గురించి వివరించగలరు.
- ◆ ఆశావాది అవధానాలలో ఘారించిన సమస్యాపూరణాలను తెలుపగలరు.
- ◆ వృద్ధి సంధి, ప్రత్యక్ష పరోక్ష కథనం గురించి వివరించగలరు.

విదేశమేగినా

- ◆ యూత్రాచరిత్ర ప్రక్రియను, ఘలితాలను విద్యార్థులు అర్థం చేసుకుంటారు.
- ◆ భారతీయ సంస్కృతి సంప్రదాయాలకు, సాహిత్యానికి విదేశాల్లో ఉన్న గౌరవాదరాలను గ్రహిస్తారు.
- ◆ రచయిత్రి విదేశీ పర్యటనలో పొందిన అనుభవాలను వివరించగలరు.
- ◆ వార్తా పత్రికలలో, ఆదివారం సంచికలలో వచ్చే తెలుగు సాహిత్యంలో, యూత్రారచనలను సేకరించి చదువగలరు.
- ◆ సాంతంగా ‘యూత్రా రచన’ చేయగలరు.
- ◆ అనునాసిక సంధి, రూపకసమాసం, కర్తరి, కర్మణి వాక్యాల గురించి వివరించగలరు.
- ◆ ఆధునిక వచనంలోకి మార్చగలరు.

నా చదువు

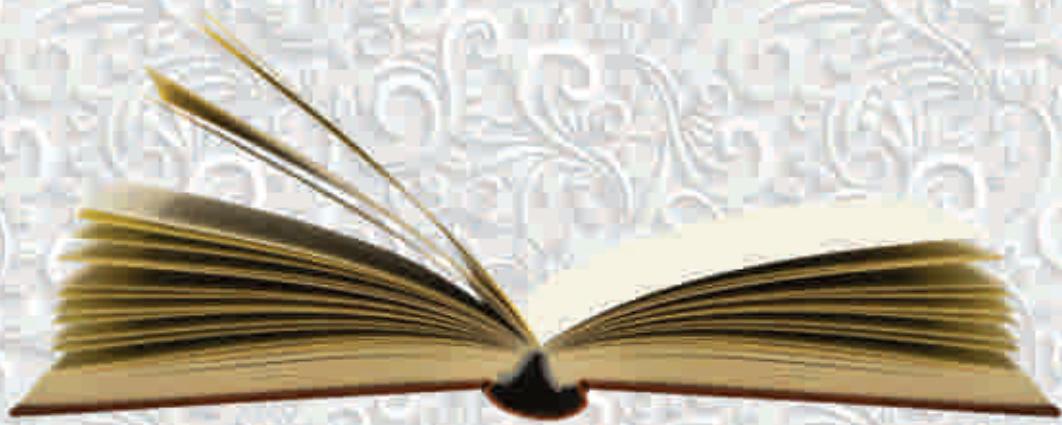
- ◆ నాటి, నేటి విద్యావిధానాల మధ్యగల అంతరాలను గుర్తించగలరు.
- ◆ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారి బాల్యం. విద్యాభ్యాసం గురించి వివరించగలరు.
- ◆ ఆత్మకథ రచన ప్రక్రియ గురించి వ్యోభ్యానించగలరు.
- ◆ తమ బాల్య అనుభవాలను వివరిస్తూ ఉత్తమ పురుషులో వ్యాసం రాయగలరు.
- ◆ ఉగాగమసంధి, తత్పురుష సమాసాలను అవగాహన చేసుకొంటారు. ఆధునిక వచనంలోకి మార్చగలరు.

ఆక్రమపుష్టశోకం

- ◆ విద్యార్థులు పర్యావరణ స్పృహ పొందగలరు, బాధ్యతను గుర్తించగలరు.
- ◆ కవితను అవగాహనతో చదివి, అర్థంచేసుకోగలరు.
- ◆ ప్రకృతిదృశ్యాలను చూసినపుడు తమలో కలిగే భావాలను కవిత రూపంలో రాయగలరు.
- ◆ మానవ కార్యకలాపాలు పర్యావరణానికి ఎలా హాని చేస్తున్నాయో వివరించగలరు.
- ◆ ఉగాగమసంధి, రుగాగమసంధి, ఉత్సవ అలంకారం, కర్తరి-కర్మణి వాక్యాల గురించి వివరించగలరు.

పద్మభాగం

ధర్మబోధ

మూల గ్రంథం : 'ఆంధ్ర మహాభారతం'

కవి : నన్నయ భట్ట

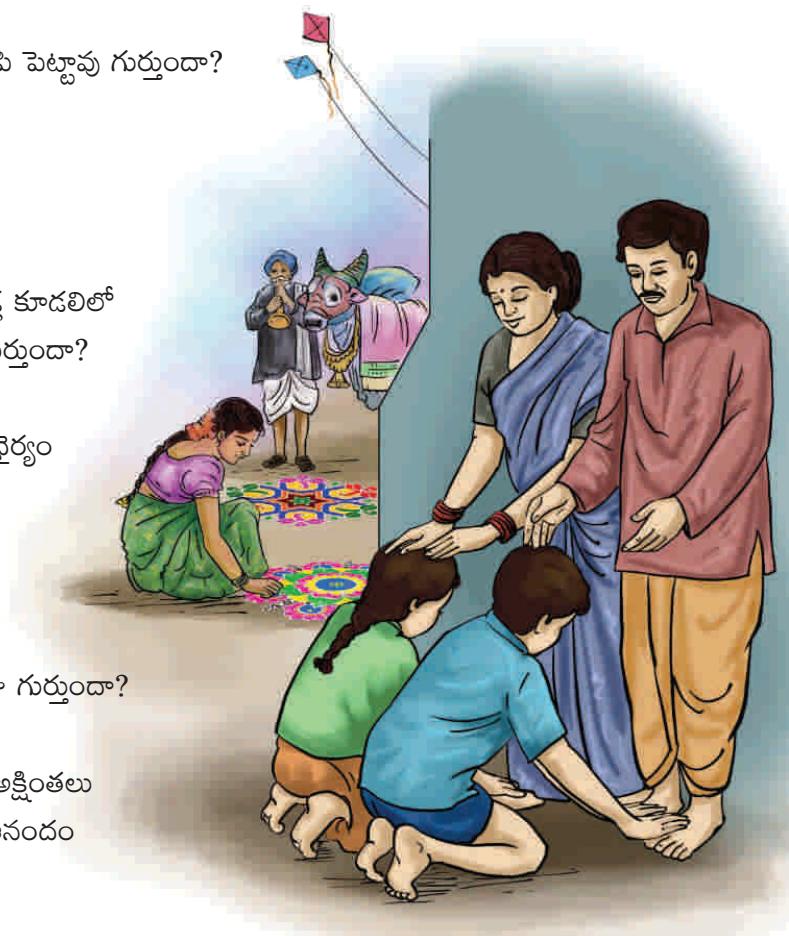
చదవండి - చల్లించండి

దీవెన

చిన్నప్పుడు అమ్మ ఊరికెళ్లే
నాకూ చెల్లికి అన్నం ముద్దలు కలిపి పెట్టావు గుర్తుందా?
పెద్ద ముద్దకి మారాం చేసినప్పుడు
నీ మొహంలో తుంటరి చిరునవ్వు
మేము నీకు తీర్చులేని బాకీ.

సంక్రాంతికి బయట నాలుగు రోడ్డు కూడలిలో
మాచేత వేయంచిన భోగిమంట గుర్తుందా?
మా ఇద్దర్చీ తలోవైపూ పట్టుకున్న
నీ చేతుల్లో నేనున్నానంటూ ఇచ్చే ధైర్యం
మేము నీకు తీర్చులేని బాకీ.

పండగల్లో, పుట్టినరోజుల్లో
నీకూ అమ్మకీ లేకపోయినా
మాకిద్దరికి కొత్తబట్టలు కొన్న రోజు గుర్తుందా?
ఆ రోజున పాతబట్టలే కట్టుకుని
మా తలల మీద కొత్తగా కలిపిన ఆక్షింతలు
వేసినప్పుడు మీ ఇద్దరి మొహంల్లో ఆనందం
మేము నీకు తీర్చులేని బాకీ.

ఖాళీ గూట్లో ఒంటరివై కూర్చున్నప్పుడు
రెక్కలొచ్చిన పిల్ల పక్కలు ఎగరడం
ఎంత సహజమో చెప్పావు గుర్తుందా?
అప్పుడు నీ మొహంలో కనిపించిన ధైర్యం
మా మీద చూపించిన నమ్మకం
మేము నీకు తీర్చులేని బాకీ
అది “ఆత్మావై పుత్రనామసి”.

- దంతుర్తి శర్మ

ప్రశ్నలు:

- మీకోసం మీ తల్లిదండ్రులు పదుతున్న కష్టాలను గురించి చెప్పండి?
- మీ తల్లిదండ్రుల కోసం మీరు ఏం చేస్తారో చెప్పండి?

ఉద్దేశం

మానవులు చేసే ప్రతి పనికి, ప్రతి సంకల్పానికి వారి అంతరాత్మ అసలైన సాక్షి. అంతరాత్మను చంపుకుంటే మనిషి తనను తాను వంచించుకున్నట్టే అవుతుంది. గృహస్థధర్మాన్ని, సంతాన ప్రాధాన్యాన్ని, సత్యం గొప్పతనాన్ని గురించి చెప్పడమే ఈ పారం ఉద్దేశం.

నేపథ్యం

విశ్వామిత్రుడు బ్రహ్మర్షి కావాలని తపస్సు చేస్తున్నాడు. అతడి తపస్సు భంగం చేయడానికి దేవతలు మేనకను పంపారు. వారిద్దరికి ఒక బాలిక జన్మించింది. ఆ శిశువును ‘శకుంత’ అనే జాతి పక్షులు కాపాడాయి. అందువల్ల ఆమెకు శకుంతల అని నామకరణం చేసి కణ్వమహాముని పెంచుకున్నాడు. ఒక రోజు దుష్యంతుడు వేట కోసం వెళుతూ కణ్వమహాముని ఆశ్రమం దగ్గర ఆగాడు. శకుంతలను చూసాడు. ఆమెను గాంధర్వ వివాహం చేసుకొని తన రాజ్యానికి వెళ్లిపోయాడు. శకుంతలకు భరతుడు జన్మించాడు. తల్లిబిడ్డలను కణ్వుడు అత్తవారింటికి పంపించాడు. నిండుకొలువులో దుష్యంతుడు ఆమెను తిరస్కరించాడు. దుష్యంతుడి మాటలు విని కలత చెందిన శకుంతల రాజుకు ధర్మబోధ చేయడమే ఈ పారం నేపథ్యం.

ప్రక్రియ - ప్రాచీన పద్యం

ఇతిహాసం అనే పదానికి ఈ విధంగా జరిగింది అని అర్థం. ఇతిహాసంలో కథకు అధిక ప్రాధాన్యం ఉంటుంది. రామాయణం, మహాభారతం ఇతిహాసాలు. ఇతిహాసాలలోని మూలకథను తీసుకొని వర్ణనలతో ఘందోబద్ధంగా పద్యాల రూపంలో కావ్యంగా మలచి రాయడమే ఇతిహాస కావ్యం. ఈ కావ్యాలు కవి ప్రతిభావిశేషాలను వెల్లడిస్తాయి. అద్భుత కథాగమనంతో పాఠకుల మనసుల్లో చెరగని ముద్రను వేస్తాయి.

కవి పరిచయం :

నన్నయభట్టు 11వ శతాబ్దిపు కవి. రాజమహేంద్రవరాన్ని రాజధానిగా చేసికొని ఆంధ్రదేశాన్ని పరిపాలించిన తూర్పుచాళుక్యరాజు రాజరాజ నరేంద్రుని ఆస్తాన కవి. వేదవ్యాసును సంస్కరించి రచించిన మహాభారతాన్ని ఆంధ్రీకరించిన కవిత్రయంలో మొదటి వారు. ఆది, సభా పర్యాలను, అరణ్య పర్యాలో సగభాగాన్ని ఆంధ్రీకరించారు. (అరణ్యపర్యం - 4 ఆశ్వాసంలో 142వ పద్యం వరకు). చాముండికా విలాసం, ఇంద్ర విజయం అనే కావ్యాలను ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణి అనే వ్యాకరణ గ్రంథాన్ని నన్నయ్య రాశాడని ప్రతీతి. ఆదికవి, వాగనుశాసనుడు అని బిరుదులు. అక్షరరమ్యత, ప్రసన్న కథా కలితార్థ యుక్తి, నానారుచిరార్థ సూక్తి నిధిత్వం నన్నయ కవిత్వంలోని ప్రధాన లక్ష్ణాలు. అనువాద పద్ధతిలో, శైలిలో తరువాతి కవులకు మార్గదర్శి. నారాయణభట్టు, పాపులూరి మల్లన, వేములవాడ భీమకవి, మల్లియ రేచన, అధర్మాలుడు మొదలైన వారు నన్నయ సమకాలికులు. ప్రస్తుత పార్యుభాగం నన్నయభట్టు రచించిన ‘శ్రీమదాంధ్రమహాభారతంలోని అదిపర్యం - చతుర్థాశ్వాసం ’లోనిది.

ధర్మబోధ

ఆ.వె. 1. ఏల యొఱక లేని యితరుల యట్ల నీ
వెఱుఁగనుచుటులికి దెఱిగి యొఱిగి,
యేన కాని దీని నెఱుఁగరిం దొరులని
తప్పఁబలుక సగునె ధార్మికులకు!

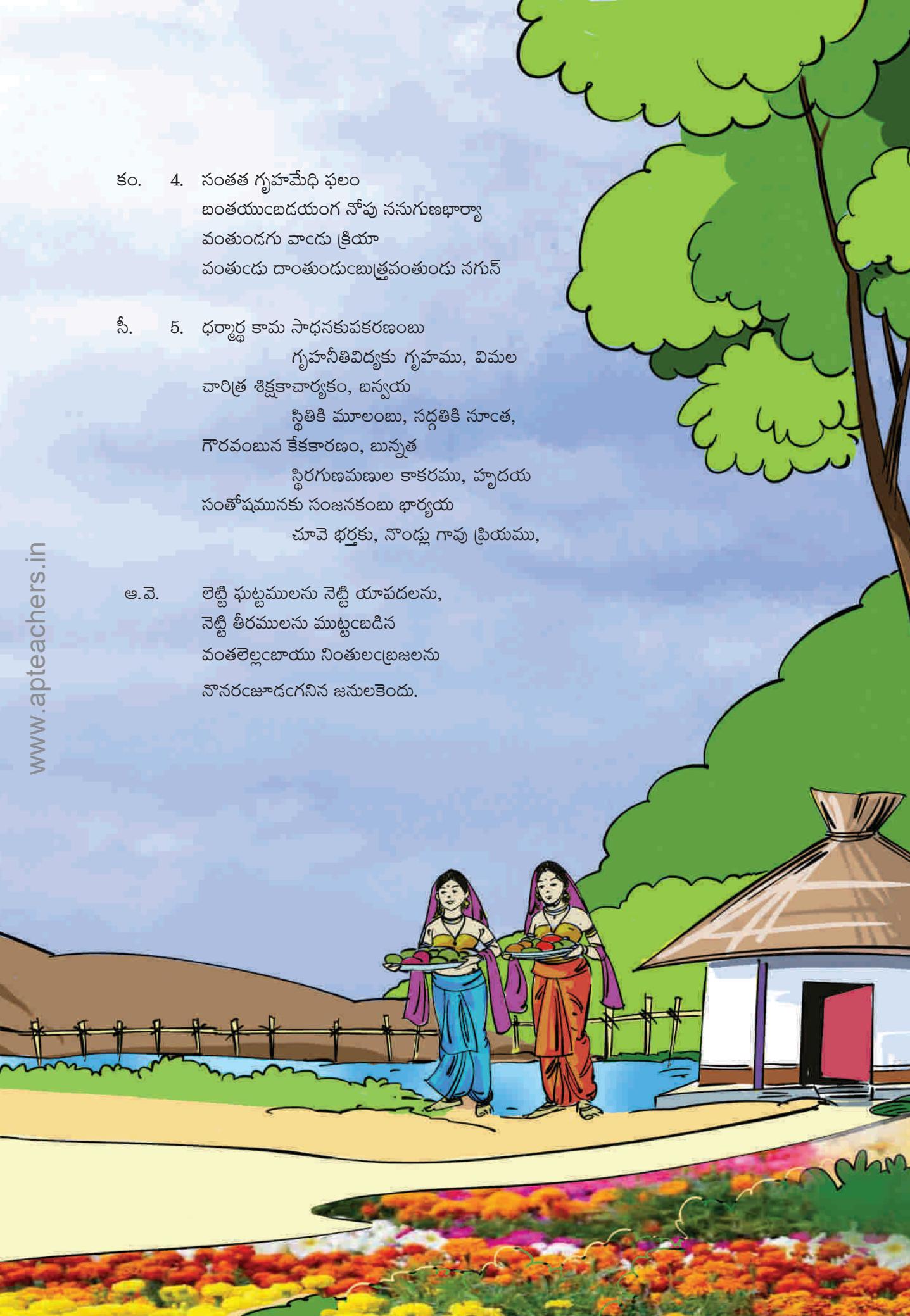

★ చం. 2. విమలయశోనిథీ! పురుషవృత్త మెఱుంగుచునుండుఁ జూవె వే
దములును బంచభూతములు ధర్మావు సంధ్యలు నంతరాత్మయున్
యముండును జంద్రసూర్యలు నహంటును రాత్రియు నన్నహోపదా
ర్థము లివి యుండ గా నరుఁడు దక్కాననేర్చునె తన్న ముఖులన్

కం. 3. సతియును గుణవతియుంటజా
వతియు ననుప్రతయు నైన వనిత నవజ్ఞ
న్యోతిదృష్టిజూచు నతి దు
ర్ఘైకి హముంబరముఁగలదె మతిఁబరికింపన్

- కం. 4. సంతత గృహమేధి ఘలం
 బంతయుంబడయంగ నోపు ననుగుణభార్య
 వంతుండగు వాండు క్రియా
 వంతుండు దాంతుండుబుత్రవంతుండు నగున్
- సీ. 5. ధర్మార్థ కామ సాధనకుపకరణంబు
 గృహనీతివిద్యకు గృహము, విమల
 చారిత్ర శిక్షకాచార్యకం, బన్యయ
 స్థితికి మూలంబు, సద్గతికి సూత,
 గారవంబున కేకకారణం, బున్నత
 స్థిరగుణముల కాకరము, వృదయ
 సంతోషమునకు సంజనకంబు భార్యయ
 చూవె భర్తకు, నొండ్లు గావు ప్రియము,
- ఆ.వె. లెట్టి ఘుట్టములను నెట్టి యాపదలను,
 నెట్టి తీరములను ముట్టంబడిన
 వంతలెల్లంబాయు నింతులంబజలను
 నొనరంజుడంగనిన జనులకెందు.

కం. 6. తన నీడ నీళ్లుల
 లో నేర్చడజూచునట్లు లోకస్తుత! త
 త్యాను జనకుండు సూచి మ
 హనందముఁ బొందు నతిశయ్యితి మెయిన్

కం. 7. నీ పుణ్యతనువు వలనన
 యా పుత్రుకుండు ధ్వవిల్లి యొంతయు నొప్పున్
 దీపంబువలన నొండొక
 దీపము ప్రభవించినట్లు తేజం బెసగన్.

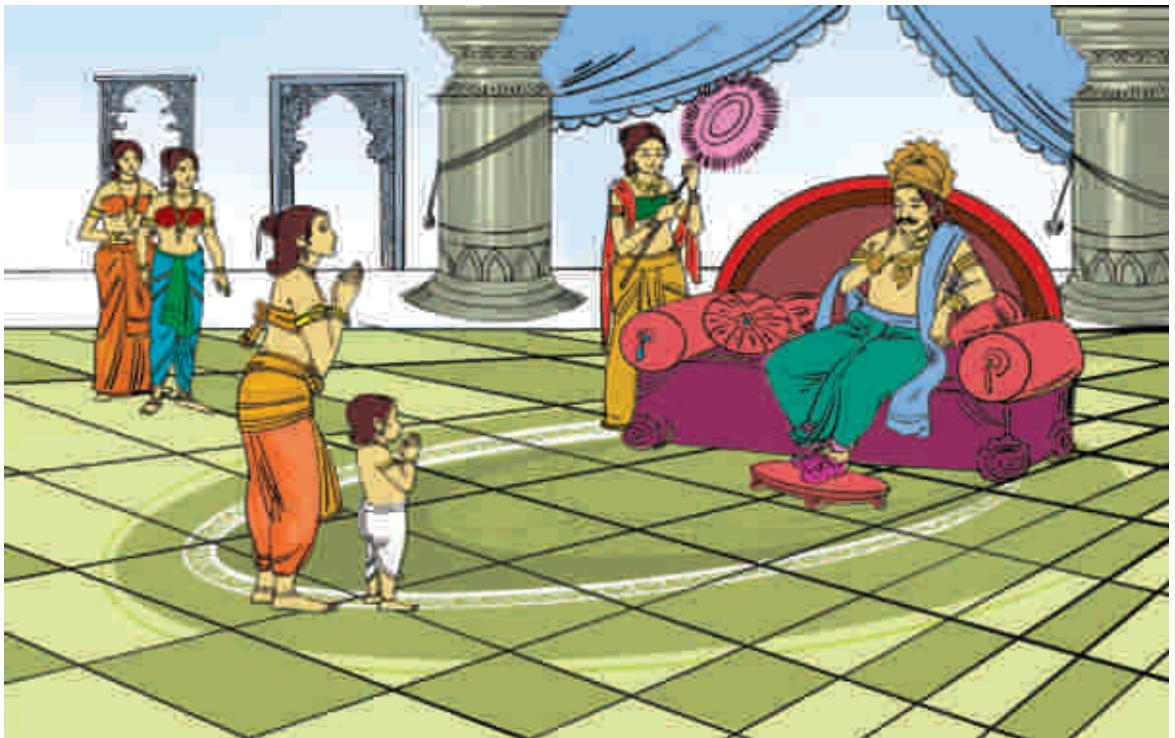
★ మ. 8. విపరీతప్రతిభాష లేమిటికి సుర్వీనాథ! యా పుత్ర గా
 త్రపరిష్యంగసుఖంబు సేకొనుము ముక్కాహోర కర్మార సాం
 ద్రవరాగ ప్రసరంబుఁ జందనముఁజంద జ్యోత్స్థయుంబుత్ర గా
 త్ర పరిష్యంగమునట్లు జీవులకు హృద్యంబే కడున్ శీతమే.

కం. 9. భూరిగుఱు నిట్టి కులవి
 స్తారకు దారకు నుదార ధర్మప్రియ! ని
 ష్టారణమ తప్పజుడుగ
 సారమతీ! వసునె నాచటి సత్యము గలుగన్.

★ చం. 10. నుతజలపూరితంబు లగు నూతులు నూతిటికంటే సూనృత
 ప్రత! యొక బావి మేలు; మరి బావులు నూతిటి కంటే నొక్క స
 త్ర్యతు వదిమేలు; తత్త్వతు శతంబున కంటే సుతుండు మేలు; త
 త్పుత శతకంబు కంటే నొక సూనృతవాక్యము మేలు సూడుగన్.

కం. 11. వెలయంగ నశ్వరేధం
 బులు వేయును నొక్క సత్యమును నిరుగడలం
 దుల నిడి, తూఁపుఁగ సత్యము
 వలనన ములు సూపు గౌరవంబున పేరిన్.

తే.గీ. 12. సర్వతీర్థాభిగమనంబు, సర్వవేద
 సమధిగమము సత్యంబుతో సరియుఁగావ
 ఎఱుఁగుమెల్ల ధర్మంబుల కెందుఁబెద్ద
 యందు సత్యంబు ధర్మజ్ఞులైన మునులు.

- కం. 13. కావున సత్యము మిక్కిలి
 గా విమలప్రతిభం దలంచి కణ్ణాడ్రము సం
 భావిత సమయస్థితి దయం
 గావింపుము, గొదుకుం జూడు కరుణార్ఘషిణ్ణ.
- వ. 14. అనిన శకుంతల పలుకులు సేకాన నొల్లక దుష్యంతుండిట్లనియో.
- కం. 15. ఏ నెట? నీ వెట? నుతుం డెట?
 యే నెస్నుడు తొల్లి చూచి యొఱుఁగను నిన్నున్;
 మానిను లనత్య వచనలు
 నా నిట్టు లనత్యభాషణం బుచితంబే?
- వ. 16. “ఇంక దైవంబకాని యొండు శరణంబు” లే దని యప్పరమ
 పతిప్రత తనయుం దోడ్డొని క్రమ్మత్తిపోవనున్న యవసరంబున
- చం. 17. “గొనకొని వీఁడు నీకును శకుంతలకుం బ్రియనందనుండు, సే
 కాని భరియింపు మీతని, శకుంతల సత్యము వల్మే సాధ్యి స
 ద్వినుత మహాపతిప్రత వివేకముతో” నని దివ్యవాణి దా
 వినిచె ధరాధినాధునకు విస్మయ మందగం దత్స్ఫూసదుల్.

పద్యాల భావాలు

1. మహోరాజా! అన్నీ బాగా తెలిసినవాడివి. అయినా కూడా నాకు తెలియదు అంటున్నావు. తెలివి లేని వారి వలె, ఎవరో ఇతరులవలె మాట్లాడుతున్నావెందుకు? మన గాంధర్వ వివాహ విషయం ఇతరులకు ఎవ్వరికీ తెలియదు అని (సాక్షులు ఎవరూ లేరని) నేను ఎవరో తెలియదు అని అంటున్నావు. ధర్మాన్ని ఆచరించేవారు అబద్ధం చెప్పవచ్చునా? చెప్పకూడదు అని భావం.
2. నిర్మలమైన కీర్తికి నిధివంటివాడా! దుష్యంత మహోరాజా! వేదాలు, వంచభూతాలు, ధర్మం, ఉదయం - సాయం అనే సంధ్యా సమయాలు, హృదయం, యముడు, చంద్రుడు, సూర్యుడు, పగలు, రాత్రి అనే మహోవదార్థాలు మానవుల ప్రవర్తనను ఎప్పుడూ గమనిస్తానే ఉంటాయి సుమా! ఆ మహోవదార్థాలు ఉండగా మానవుడు తనను తానే వంచించుకోగలడా? తాను చేసిన దానిని దాచుకోగలడా? దాచుకోలేదు అని భావం.
3. రాజా! మంచిబుద్ధితో బాగా పరిశీలిస్తే పతివ్రత, గుణవంతురాలు, సంతానవతి, అనుకూలవతి అయిన భార్యను తిరస్కారభావంతో చూసే దుష్టబుద్ధి కలవాడికి ఈ లోకంలోను, పరలోకంలోను సుఖాలు ఉంటాయా? ఉండవు అని భావం.
4. భార్య అనుకూలవతి అయితే ఆ పురుషుడు గృహస్త విధులయినట్టి యజ్ఞం, అగ్నిపోణితం, అతిధిరూజ మొదలైన సమస్త కర్మలు ఆచరింపగలుగుతాడు. అతనికి ఇంద్రియనిగ్రహం ఉంటుంది. సంతానం పొందగలుగుతాడు. ఎల్లప్పుడూ గృహస్తధర్మాన్ని ఆచరించే గృహస్తు అందుకోవలసిన ఫలితాన్నంతటినీ అందుకోగలుగుతాడు.
5. ధర్మం, అర్థం, కామం అనే పురుషార్థాలను సాధించడానికి భార్య అనువైన సాధనం. గృహస్తీతి అనే విద్యకు నిలయమైనది. మంచిశీలాన్ని గురించి ప్రబోధించే గురుస్థానం. వంశం వృద్ధి చెందడానికి ఆధారమైనది. ఉత్తమ గతులు పొందడానికి ఉత్సవర్గ. గౌరవానికి ముఖ్యకారకురాలు. ఆదర్శప్రాయమైన, శాశ్వతమైన మఱలవంటి గుణాలకు భార్య నిలయమైనది. భర్త హృదయానికి భార్య మాత్రమే ఆనందాన్ని కలిగిస్తుంది. ఇంటి యజమానికి ఇల్లాలి కంటే ఇంపైనది వేరొకటి లేదు. భార్యాపిల్లలను ఆప్యాయంగా చూసుకునేవారికి ఎక్కడైనా, ఎటువంటి పరిస్థితులలోనైనా, ఎటువంటి ఆపదలోనైనా, ఏ తీరాలలోనైనా చుట్టూముట్టిన దుఃఖాలన్నీ తొలగిపోతాయి.
6. రాజా! పురుషుడు నీళల్లో తన నీడను తాను స్పష్టంగా చూసిన విధంగా తండ్రి కొడుకును చూచి మిక్కిలి సంతృప్తితో చెప్పలేనంత ఆనందాన్ని పొందుతాడు.
7. ఒక దీపం నుండి మరొక దీపం పుట్టి వెలుగుతుంది. అలాగే నీ పుణ్యశరీరం నుండి ఈ పుత్రుడు పుట్టి ప్రకాశిస్తున్నాడు.
8. ఓ దుష్యంత మహోరాజా! విరుద్ధమైన మాటలు, మారు మాటలు ఎందుకు? ఈ మీ పుత్రుడిని కొగిలించుకోండి. ఇతని ఆలింగనం వలన కలిగే సుఖాన్ని అనుభవించండి. ముత్యాలహరాలు, పచ్చకర్మారపుపొడి మొదలైనవి ఏవీకూడా ఇంతటి సుఖాన్ని, గౌప్య చల్లదనాన్ని కలిగించలేవు.
9. ధర్మమునందు, అందునా ఉత్తమమైన ధర్మమునందు ప్రీతికలవాడా! పట్టిష్టమైన, చలనములేని బుద్ధి కలవాడా! మన వివాహమైన నాడు నాకు ఇచ్చిన వరం ఉంది. అది నిజం. అది నిలిచి ఉండగా, అనేక మంచి గుణాలు

కలవాడిని, వంశ విస్తారకుడు అయిన పుత్రుడిని ఏ కారణం లేకుండానే కాదనడం తగునా? ఇది నీకు న్యాయం కాదు.

10. సత్యవాక్యాన్ని పరిపాలించే నియమంగల ఓ రాజు! మంచినీటితో నిండిన వంద చేదుబావుల కంటె ఒక దిగుబుబావి మేలు. అలాంటి దిగుబుబావులు నూరిటి కంటె ఒక యజ్ఞం మంచిది. అటువంటి వంద యాగాల కంటె ఒక పుత్రుడు మేలు. అటువంటి వందమంది పుత్రుల కంటె ఒక సత్యవాక్యం చాలా గొప్పది.
11. ఒక త్రానులో వేఱు అశ్వమేధయాగాలు చేసిన ఫలితాన్ని ఒకవైపు, ఒక్క సత్యాన్ని మాత్రమే మరొకవైపు ఉంచి తూచితే సత్యం వైపుకు ముల్లు మొగ్గు చూపుతుంది. అంటే సత్యమే గొప్పదని నిరూపించినట్లు.
12. సమస్త తీర్థాలను సేవించడం కంటె, వేదాల నన్నింటిని అధ్యయనం చేయడం కంటె, సత్యం గొప్పది. ధర్మం బాగా తెలిసిన బుఘులు ఎల్లప్పుడు అన్ని ధర్మాల కంటె సత్యమే గొప్పదని అంటారు. దీన్ని గమనించండి. ఇవేవీ సత్యానికి సాటిరావు. సమస్త జగత్తుకూ సత్యమే మూలం.
13. కాబట్టి, నిర్మలమైన బుద్ధితో సత్యాన్ని గొప్పదిగా భావించి, కణ్ణమహార్షి ఆశ్రమంలో చేసిన ప్రతిజ్ఞను దయతో నెరవేర్చండి. మీ కొడుకును దయాదృష్టితో చూడండి.
14. పై విధంగా పలికిన శకుంతల మాటలను దుష్యంతుడు ఒప్పుకోలేదు. పైగా ఈ విధంగా అన్నాడు.
15. “ఓ శకుంతలా! మహారాజునైన నేనెక్కడ? ఆశ్రమంలో ఉన్న నువ్వు ఎక్కడ? కుమారుడెక్కడ? ఇంతకు ముందు నిన్ను ఏనాడూ నేను చూడలేదు. ‘ప్రీతి అసత్యాలు చెప్పారన్నట్లుగా ఇలా మాట్లాడడం నీకు తగునా? ఇది నీకు సముచితం కాదు’” అన్నాడు. తన తప్పను కప్పి పుచ్చుకోవడానికి దుష్యంతుడు శకుంతలమైననే నేరారోపణ చేస్తున్నాడు.
16. ఇకపై తనకు దైవమే దిక్కు అని భావించి, ఆ ఉత్తమ పతివ్రత కొడుకుని వెంటబెట్టుకొని తిరిగి వెళ్లిపోతున్న సమయంలో
17. “ఈ భరతుడు నీకూ, శకుంతలకు పుట్టిన ముద్దుబిడ్డడు. ఈ పుత్రుని స్నేకరించి పోషించండి. ఉత్తమ ఇల్లాలూ, ఉత్తమకీర్తి కలిగినదీ, మహావతివ్రత అయిన శకుంతల వివేకంతో నిజమే చెప్పింది”. అని దివ్యవాణి ఆ సభలోని వారంతా విని ఆశ్వర్యపదేటట్లుగా పలికింది.

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) పారం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు చెప్పండి, రాయండి.

1. పద్మాలను రాగయుక్తంగా పాడండి, వాటి భావాలు చెప్పండి.
2. అనుకూలవతి అయిన భార్యను గూర్చి కవి ఏం చెప్పారు?
3. శకుంతల రాజుతో ‘కొడుకును కరుణా ధృష్టితో మాడుము’ అని అన్వితి. కరుణా ధృష్టితో అంటే ఏమిటి?

4. ‘భర్యాలన్నింటి కంపే సత్యమే గొప్పది’ - ఎందుకు?
5. శకుంతల మాటలు విని దుష్యంతుడు ఏమని సమాధానమిచ్చాడు?
6. కింది ప్రతి పదార్థాన్ని చదవండి పుప్పు గుర్తు ఉన్న పద్యాలకు ప్రతిపదార్థం రాయండి (2, 8, 10)

విమల	=	నిర్మలమైన
యశోనిధి!	=	కీర్తికి నిలయమైన వాడా!
వేదములును	=	నాలుగు వేదాలు (బుగ్గేదం, యజ్ఞేదం, సామవేదం, అధర్ణణవేదం)
పంచభూతములు	=	భూమి, నీరు, అగ్ని, గాలి, ఆకాశం అనే అయిదూను
ధర్మవు	=	ధర్మమున్నా (ఆచరింపబడేది ధర్మం)
సంధ్యలు	=	ఉదయ సంధ్య, సాయం సంధ్య (రెండు ప్రాంగ్ంలకు మధ్యకాలం)
అంత: +ఆత్మయున్	=	హృదయమూ (మనస్సా)
యముడును	=	యమధర్మరాజు (మృత్యువుకు అధిదేవత)
చంద్ర సూర్యులు	=	చంద్రుడూ, సూర్యుడూ
అహంబును	=	పగలునూ
రాత్రియున్	=	రాత్రి
అన్	=	అనెడి
మహాత్	=	చాలా గొప్పమైన
పదార్థములు	=	పదార్థాలూ
పురుషుత్తము	=	మానవులు చేసే పనులను
ఎతుంగుచున్	=	తెలిసికొంటూ
ఉండున్ + చూచె	=	ఉంటాయి సుమా
ఇవి ఉండగాన్	=	ఈ మహాపదార్థాలు ఉండగా
నరుడు	=	మానవుడు
తన్ను	=	తనను తాను
మ్రుచ్చిలన్	=	వంచింపగా (మోసగించుకొనుటకు)
తక్కు + ఒన్ను	=	అబ్దమాడడానికి
నేర్చునె	=	పూనుకొనునా (వేరే విధంగా చేయడానికి ప్రయత్నించడు).

ಅ) ಕಿಂದಿ ಪದ್ಯಂ ಚರ್ಚಾದಿ. ಮಹಾಭಾರತಂಲೋ ಧರ್ಮಂ ಗುರಿಂಬಿ, ಸತ್ಯಂ ಗುರಿಂಬಿ ತಿಕ್ಫ್ರಣ ಸೋಮಯಾಜಿ ಏಂಚೆಪ್ಪಾರೋ ಗಮನಿಂಬಂಡಿ.

ಉಂಟಾಗಿ ಸಾರಪು ಧರ್ಮಮುನ್ ವಿಮಲ ಸತ್ಯಮುಂ ಬಾಪಮು ಚೇತ ಬೊಂಕುಚೇಂ
ಬಾರಮುಂ ಬೊಂದಲೆಕ ಚೆಡ ಬಾತ್ತಿದೈನ ಯವಸ್ಥ ದಕ್ಕು ಲೆ
ವ್ಯಾರ ಲುಪ್ಪೆಕ್ಕ ಸೇನಿ ರದಿ ವಾರಲ ಚೇಲಗುಂಗಾನಿ ಧರ್ಮನಿ
ಸ್ತಾರಕ ಮಯ್ಯ ಸತ್ಯಸುಭದ್ರಾಯಕ ಮಯ್ಯನು ದೈವಮುಂಡೆದುನ್.

(-ಉದ್ದೇಶಪರ್ಯಂ, ಅಶ್ವಾಸಂ - 3, ಪದ್ಯಂ- 273)

ಭಾವಂ: ಧರ್ಮಂ ಕಾಲಾನುಗುಣಮೈನದಿ. ಉತ್ತಮಮೈನದಿ. ಸತ್ಯಂ ಸರ್ವಕಾಲಾಲಲೋನೂ ಮಾರ್ಪು ಚೆಂದಕ ಸ್ಥಿರಂಗಾ, ಪ್ರಕಾಶವಂತಮೈನದಿಗಾ ಉಂಟುಂದಿ. ಧರ್ಮಂ, ಸತ್ಯಂ ಅನೇ ರೆಂಡೂ ಪಾಪಂ ಚೇತನು, ಅಬಧಂ ಚೇತನೂ ಕಪಿಪುಷ್ಟಾನಿಕಿ ಪ್ರಯತ್ನಂ ಚೇಸ್ತೇ ಅಪ್ಪಡು ಅವಿ ಚೆಡಿಪೋವದಾನಿಕಿ ಸಂಸಿದ್ಧಂಗಾ ಉಂಟಾಯಿ. ಆ ಸ್ಥಿತಿಲೋ ಧರ್ಮಾನ್ನಿ, ಸತ್ಯಾನ್ನಿ ರಕ್ಷಿಂಚದಾನಿಕಿ ಸಮರ್ಥಲೈ ಉಂಡಿ ಕೂಡಾ ನಿರ್ಲಕ್ಷಂಗಾ ಉಂಟೇ ಅದಿ ವಾರಿಕೇ ಹೋನಿಕರಮವುತುಂದಿ. ಅಪ್ಪಡು ಭಗವಂತುಡು ಧರ್ಮಾನ್ನಿ ಉದ್ಧರಿಂಚದಾನಿಕಿ, ಸತ್ಯಾನಿಕಿ ಶುಭಂ ಕಲಿಗಿಂಚದಾನಿಕಿ ಮುಂದುಕು ವಸ್ತಾಡು. ಧರ್ಮಾನ್ನಿ, ಸತ್ಯಾನ್ನಿ ಕಪಿಪುಷ್ಟಂ ಎವರಿಕೀ ಸಾಧ್ಯಂ ಕಾಡು ಅನಿ ಭಾವಂ.

ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು

1. ಧರ್ಮಂ ಕಾಲಾನುಗುಣಮೈನದಿ ಅಂತೇ ಏಮಿಲೀ?
2. ಸಮರ್ಥಲೈನವಾರು ಧರ್ಮಂ ವಿಷಯಂಲೋ ನಿರ್ಲಕ್ಷಂಗಾ ಉಂಟೇ ಏಮವುತುಂದಿ?
3. ಪದ್ಯಂಲೋ ಅಬಧಂ ಅನಿ ಅರ್ಥಾನ್ನಿಂದೆ ಪರಂ ಏದಿ?
4. “ಸಮರ್ಥಲು” ಅನೇ ಪದಾನಿಕಿ ವ್ಯತಿರೇಕಪದಾನ್ನಿ ಗುರ್ತಿಂಚಂಡಿ.
 ( )
 ಅ) ಅವಿವೇಕಲು   ಆ) ಅಧರ್ಮಲು   ಇ) ಅಸಮರ್ಥಲು   ಈ) ಅಪರಾಧಲು
5. ಪೈ ಪದ್ಯಾನಿಕಿ ಶೇರ್ವಿಕನು ನಿರ್ಜಿಯಂಚಿ ರಾಯಂಡಿ.

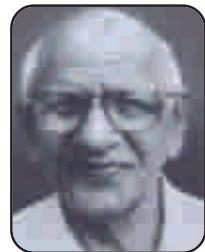
ಇ) ಕಿಂದಿ ಅಪರಿಚಿತ ಗದ್ಯಂ ಚರ್ಚಾದಿ. ಇಚ್ಛಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಸಮಾಧಾನಾಲು ರಾಯಂಡಿ.

20ವ ಶತಾಬ್ದಿಂಲೋ ತಮ ರಚನಲ ದ್ವಾರಾ, ಆರಣ ದ್ವಾರಾ ಸಂಘನೇವ ದ್ವಾರಾ ಆಂಧ್ರಜಾತಿನಿ ಪ್ರಭಾವಿತಂ ಚೇಸಿನ ಮಹಾನೀಯಲಲೋ – ಕೇಂದ್ರಸಾರ್ಥಿತ್ವ ಅಕಾಡಮೀ ಪುರಸ್ಕಾರ ಗ್ರಹೀತ, ಕಳಾಪ್ರಪಂತ ಚಲ್ಲ ಗಣಪತಿಶಾಸ್ತ್ರಿಗಾರು ಒಕರು. ವೀರು ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಾಲ ಅನುವಾದಕುಡು, ಸಂಪಾದಕುಡು, ಗಾಂಧೀಯವಾದಿ, ಶತಾಧಿಕ ಗ್ರಂಥಕರ್ತ. ತಮ ರಚನಲನು ದೇವಸೇವಕು ವಿನಿಯೋಗಿಂಚಾಲನಿ 1950ಲೋ ಆರ್ಥಿಕಿಜ್ಞಾನಪರಿವರ್ತನು ಸ್ಥಾಪಿಂಚಾರು. ಉಪ್ಪು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಂ, ವಿದೇಶೀ ವಸ್ತು ಬಹಿಪೂರಣ, ಕ್ಯಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಉದ್ಯಮಂ, ಸಹೋಯನಿರಾಕರಣ ಉದ್ಯಮಂ ಮೊದಲೈನ ವಾಟಿಲೋ ಚರುಕುಗಾ ಪಾಲ್ಭಾನ್ಯಾರು. ಸರ್ವೋದಯಮಂಡಲಿ ಉದ್ಯಮ ನಾಯಕಲು, ವಿನೋಭಾ ಭಾವೇ ಅನುವರುಲುಗಾ ಪಾದಯಾತ್ರ ಚೇಸಿ ತಮ ಐದು ಎಕರಾಲ ಭೂಮಿನಿ ದಾನಂ ಚೇಸಿನ ತ್ಯಾಗಶೇಲಿ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರಯೋಧುಲ ಪಿಂಛನು, ಉದ್ದೇಶ ಪಿಂಛನು ವದ್ದಂಟೂ. “ನಾ ತಲ್ಲಿಕಿ ನೇವ ಚೇಸಿ ದಬ್ಬಿ ತೀಸುಕುಂಟಾನಾ?” ಅನಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಾರು. ಹೌಮಿಯೋ ವೈದ್ಯಂ, ಪ್ರಕೃತಿ ವೈದ್ಯಂ ಉಚಿತಂಗಾ ಚೇಸೇವಾರು. ರಾಟ್ಯಂ ವಡಿಕೇವಾರು. ಸ್ತ್ರೀಲು ಮಾತ್ರ ಭೂಮಿತೋ ಸಮಾನಮನಿ ತಲചಿ ವಾರಿಕಿ ಚೇಯೂತನಿಚ್ಚಿ, ಉಪಾಧಿ ಕಲ್ಪಿಂಚಿ ಮಹಿಳಾ ಸಾಧಿಕಾರತಕು ಕೃಷಿ ಚೇಸಾರು. ರಾತ್ರಿಪೂರ್ಣ

ఒక లాంతరుతో గ్రామాలకు వెళ్లి వయోజనవిద్య, పారిశుద్ధిం గురించి నేర్చి చైతన్యపరిచేవారు. తమ ఇంటిని ఆశ్రమంగా మలిచి వృద్ధులకు, అనాధలకు ఆశ్రయించారు. ఇది కులమతాలకు అణీతంగా ఈనాటికే నడుస్తోంది. వీరి తుదిశ్యాస వరకు నేవాతత్వరతతో జీవించారు. (-చర్ల గణపతి శాస్త్రి జీవిత చరిత్ర నుండి)

ప్రశ్నలు

1. పాదయాత్రలో చర్ల గణపతిశాస్త్రి ఎవరిని అనుసరించారు?
2. శతాదిక గ్రంథకర్త అంటే అర్థం ఏమిటి?
3. పై పేరాలో ట్రై అనే పదానికి సమానార్థక పదాలు చూసి రాయండి.
4. భూమిని దానం చేసిన త్యాగశీలి గణపతి శాస్త్రి.
ఈ వాక్యంలో త్యాగశీలి ఏ సమాసమో గుర్తించండి.
అ) బహుప్రీపిం ఆ) ద్విగు ఇ) పంచమీ తత్పరుష ఈ) అవ్యయాభావం
5. పై పేరా ఆధారంగా ఒక ప్రశ్న తయారుచేయండి.

( )

ఘృతీకరణ - స్పృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగు వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

1. ‘విపరీత ప్రతిభాషలేమిచీకి ఉర్ధ్వాశా’ పద్యభావాన్ని మీ సొంత మాటలలో రాయండి.
2. సత్యవాక్యం గొప్పతనం గురించి రాయండి.
3. పుత్రగాత పరిష్వంగం అంటే ఏమిటి?
4. శకుంతల దుష్యంత మహారాజును అనేక విశేషణాలతో సంబోధించింది కదా! ఆ సంబోధనలకు అర్థాలు రాయండి.

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. పారం ఆధారంగా శకుంతల వేదనను మీ సొంత మాటల్లో కవితగా రాయండి.
2. పారం ఆధారంగా శకుంతల దుష్యంతుల మధ్య జరిగిన సంఘటనను సంభాషణగా రాయండి.
3. మీరు నిజం చెప్పినపుడు మీ తల్లిదండ్రులుగానీ, ఉపాధ్యాయులుగానీ, మిత్రులుగానీ మిమ్మల్ని ప్రశంసించినపుడు మీరు ఎలా అనుభూతి చెందారో తెల్పుతూ వ్యాసం రాయండి.

భాషాంశాలు - పదజాలం

అ) కింది వాక్యాలు చదివి, ఎఱుతు రంగులో ఉన్న పదానికి అర్థం రాసి, వాటిని ఉపయోగించి సొంతవాక్యాలు రాయండి.

ఉదా॥ కౌరవపాండవులకు ద్రోణుడు విలువిద్య నేర్చిన ఆచార్యుడు.

ఆచార్యుడు = గురువు

గురువును గౌరవించాలి.

1. కరోనా సమయంలో ప్రజలు విపత్తులకు గురి అయ్యారు.
2. శకుంతల రాజుతో సూనృత వాక్యం మేలు అన్నది
3. తెలుగు పద్యం హృద్యంగా ఉంటుంది.

4. గాంధీమహాత్ముని యశస్వి దిగంతాలకు వ్యాపించింది.
5. వృద్ధులకు చేతికర ఊతగా ఉంటుంది.

అ) కింది వాక్యాలు చదవండి, అదే అర్థం వచ్చే మరికొన్ని పదాలను గుర్తించి రాయండి. (పర్యాయపదాలు)

1. రైతులు భూమిని సాగు చేస్తారు. పొడి పంటలకు నిలయమైన వసుధ మీద ఎన్నో జీవరాసులు నివసిస్తున్నాయి. ఈ పుడమిని కాపాడుకోవడం మన బాధ్యత.
2. తల్లిదండ్రులకు పిల్లలు ఆనరాగా ఉండాలి. పెద్దతనంలో పిల్లలే ఆధారం.
3. భార్య ఇంటిని అందంగా అలంకరిస్తుంది. సతిని కళాత్రం అంటారు. దారాపుత్రులతో ఇల్లు కళకళలాడుతూ ఉంటుంది.
4. తనయుని ఆటపాటలను చూసి తల్లిదండ్రులు మురిసిపోతారు. పుత్రుడు పున్నామనరకం నుండి తప్పిస్తాడని నమ్మితారు. సుతుడు జన్మించాలని పూజలు చేస్తారు. కొడుకైనా కూతురైనా ఒకటే అని తెలుసుకోవాలి.
5. ఏనుగు భూమి మీద ఉన్న చిన్న సూదిని కూడా తన తొండంతో తీస్తుంది. వెలగపండును కరి తింటుంది. మాతంగము మావటి వానిమాట వింటుంది.

ఇ) కింది వేరు వేరు అర్థాలనిచ్చే పదాలను గుర్తించి జతపరచండి. (నానార్థాలు)

1. క్రమము, నీటి చాలు, వితరణం, కత్తి అంచు	( )	అ) ఆశ
2. పుణ్యం, స్వభావం, న్యాయం, ఆచారం, నీతి	( )	ఆ) ధార
3. మానవుడు, అర్జునుడు	( )	ఇ) ధర్మం
4. దిక్కు కోరిక, నమ్మకం	( )	ఈ) వంశం
5. కులం, వెదురు, పిల్లవుగోవి	( )	ఉ) నరుడు

ఈ) కింది ప్రకృతులకు - వికృతులను, వికృతులకు - ప్రకృతులను రాయండి.

1. పుస్తకం	2. నీరము	3. జన్మము	4. విద్య	5. గృహము
6. దివ్య	7. సత్యము	8. దమ్మము	9. రేడు	10. కావ్యం

ఊ) కింది పదాలకు వ్యుత్పత్త్యర్థాలు రాయండి.

1. పుత్రుడు
2. ధర్మం
3. పతిప్రత
4. జోత్సు

ఊః) కింది పదాలకు వ్యుత్పత్త్యర్థాలు రాయండి.

1. చేసి
2. వస్తాడు
3. తింటే
4. వినండి
5. చెప్పి

వ్యక్తరణాంశాలు

సంధులు

అ) కింది పదాలను విడచిసి, సంధి పేరు రాయండి.

1. వంతల్ల : _____ + _____ = _____
2. క్రతువది : _____ + _____ = _____
3. లేదని : _____ + _____ = _____
4. భాష్టేమిటి : _____ + _____ = _____
5. పూరితంబులగు : _____ + _____ = _____

అ) కింది పదాలను కలిపి రాసి, సంధి పేరు రాయండి.

1. కణ్వ + ఆశ్రమం : _____
2. తీర్థ + అభిగమనం : _____
3. ధర + అధినాధుడు : _____
4. సభ + ఆసదులు : _____

సమాసాలు

అ) కింది సమాస పదాలకు విగ్రహవాక్యాలు రాసి, ఏ సమాసమో రాయండి.

1. సూర్య చంద్రులు : _____
2. ఇహపరాలు : _____
3. రాత్రింబవళ్ల : _____
4. శకుంతలాదుష్యంతులు : _____

అలంకారాలు

అ) ఉపమాలంకారం:- ఒక వస్తువును ప్రసిద్ధమైన మరొక వస్తువుతో పోల్చి రమ్యంగా చెబితే అది ఉపమాలంకారం.

దీనిలో ఉపమానం, ఉపమేయం, ఉపమావాచకం, సమానధర్మం అనే నాలుగు అంశాలు ఉంటాయి.

ఉపమేయం	ఉపమానం	ఉపమావాచకం	సమానధర్మం
ఆమె ముఖం	చంద్రబింబం	వలె	అందంగా ఉంది.
నీ కీర్తి	పాల	వలె	తెల్లగా ఉంది

కింది వాక్యాలలోని అలంకారాన్ని గుర్తించండి.

- ఒక దీపం నుండి మరొక దీపం పుట్టి వెలుగొందినట్లు తండ్రి రూపం పుత్రునిలో ఉంటుంది.
- ఆకాశంలో మేఘం వెండికొండలా తెల్లగా ఉంది.

ఖండస్సు

కింది తరగతిలో చంపకమాల పద్య లక్ష్ణాలను తెలుసుకున్నారు కదా! ఇప్పుడు మత్తేభపద్య లక్ష్ణాలను గురించి తెలుసుకుండాం...!

- * పాదంలోని కింది పద్య పాదాలకు గురు - లఘువులను పరిశీలించండి. పద్యాలక్ష్ణాలను ఆన్యయం చేయండి.

స	భ	ర	న	మ	య	వ
	U	U U		U U	U U	U
వి ప రీ	త ప్ర తి	భా ష లే	మి టి కి	ను రీ	నా థ!	యా పు
ప్ర గ సు	ఖం బు	సే	కొ ను	ము క్తా	హో ర క	ర్యా ర సాం
స	భ	ర	న	మ	య	వ
	U	U U		U U	U U	U
త్ర ప రి	ప్యం గ సు	ఖం బు	సే	కొ ను	ము క్తా	హో ర క
ద్ర ప రా	గ ప్ర స	రం బు	c జం	ద న ము	c జం ద్ర జ్యో	త్యు యుం బు
స	భ	ర	న	మ	య	వ
	U	U U		U U	U U	U
త్ర ప రి	ప్యం గ ము	న ట్లు	జీ	వ ల కు	హో ద్యం	బే
కున్ శీ	కున్ శీ	కున్ శీ	కున్ శీ	కున్ శీ	కున్ శీ	కున్ శీ

పై పద్యపాదాలు గమనించండి. ప్రతి పాదంలో వరుసగా స, భ, ర, న, మ, య, వ అనే గణాలు ఉన్నాయి కదా! ప్రతి పాదంలోనూ 14వ అక్షరం (వి - రీ, త్ర - క్తా, ద్ర - ద్ర, త్ర - ద్యం) లకు యతి చెల్లింది. ప్రతి పాదంలో ప్రాస 2వ అక్షరం 'ప' ఉంది. ఈ లక్ష్ణాలు ఉంటే అది మత్తేభ పద్యం అవుతుంది.

మత్తేభ పద్య లక్ష్ణాలు

- మత్తేభం వృత్త జాతి పద్యం.
- నాలుగు పాదాలు ఉంటాయి.
- ప్రతి పాదంలో 20 అక్షరాలు ఉంటాయి.
- ప్రాస నియమం ఉంది.
- ప్రతి పాదంలో స - భ - ర - న - మ - య - వ అనే గణాలు వరుసగా వస్తాయి.
- ప్రతి పాదంలో 14వ అక్షరం యతి స్థానం.

కింది పద్య పాధాలకు గురు - లభ్యువులను గుర్తించండి. మత్తేభ పద్య లక్ష్మాలను సమస్వయం చేయండి.

1. అవనీ చక్రము సంచరింపగ దివంబల్లాడు నాశాచయం
2. తమ కార్యంబుఁ బరిత్య జించియుఁ బరార్డు ప్రాపకుల్ సజ్జనుల్
3. అదిగో ద్వారక! యాలమంద లవిగో! నందందుఁ గోరాడు న(య్య)

ప్రాజెక్టు పని

- ❖ శకుంతలను అత్తవారింటికి పంపిస్తూ కణ్ణమహముని శకుంతలకు చెప్పిన మాటలను క్యూఆర్ కోడ్లో ఇచ్చిన శకుంతల చిత్రం స్వీన్ చేసి చూసి సమీక్ష రాసి తరగతి గదిలో ప్రదర్శించండి.
- ❖ ఈనాటి పెళ్ళి వేడుకలలో పెళ్ళికూతురును అత్తవారింటికి పంపే సందర్భాన్ని వర్ణిస్తూ వ్యాసం రాయండి.

పద్య మధురము

ఉ॥ ఆపదలందు దైర్యగుణ, మంచిత సంపదలందుఁ దాల్చియున్
భూపస్థాంతరాళమునఁ, బుప్పులవాక్షపురత్స్వ, మాజి బా
హాపటుశక్తియున్, యశము సందనురక్తియు, విద్యయందు వాం
చాపరివృధియున్, బ్రకృతి సిద్ధగుణంబులు సజ్జనాళికిన్

-భర్త్రహరి సుభాషితాలు-ఎనుగు లక్ష్మణకవి

భావం: ఆపదలు వచ్చినపుడు దైర్యగుణం, ఐశ్వర్యం కలిగినపుడు ఓర్పు, సభలో వాక్యాటవం, యుద్ధంలో శార్యం, కీర్తియందాసక్తి, విద్యార్జనయందు మిక్కిలి కోరిక - ఇవనీ సజ్జనులకు సహజసిద్ధమైన గుణాలు.

వైతన్మిం

మూల గ్రంథం : కొత్తపోతీ

కవి : తాపీ ధర్మరావు

చదవండి - చల్లించండి

పూలండోయ్ పూలు

పూలముకొని బతికిపోయినా బావుండు
 నిత్యం రంగుల సుగంధాల వానలో సృత్యం చేసేవాడిని
 పూలు రాశులుగా పోసి కిలోలు క్రీంటాళ్ళ లెక్కన అమ్మేచోట
 కూలీకి కుదినా చక్కా ఉండేది
 తోటల్ని తోలుకు తిరిగే పూలకాపరినయ్యేవాడిని
 పూలు లారీలకెక్కించే చోట పని చేసుకున్నా సరిపోయేది
 పూల బస్తాలు కుట్టి కుట్టి సువాసనల
 సూదీదారాలతో మనుషుల్ని కుట్టిపారేసేవాడిని
 నెత్తిమీద రంగుపూల బుట్టల్ని పెట్టుకుని
 పూల వ్యాపారం చేసుకున్నా ఓ లెక్కనుండేది.
 కువకువలాడే చిత్రవర్జాల చిట్టిపిట్లలు
 తల మీద ఆడుకుంటుంటే
 నా చుట్టూ నేనే పూల ముగ్గులు వేసుకుంటూ
 మనిషి చెట్టునై మనలేవాడిని

పూలండోయ్ పూలు
 జ్ఞాపకాల జాజులు మమకారాల మందారాలు
 మమతల మల్లెలు కలల కనకాంబరాలు
 చలాకీ ఊహల గులాబీలు ముద్దు చూపుల ముద్దబంతులు
 పాటల పారిజాతాలు ఆశల సంపెంగలు

పూలండోయ్ పూలు
 బతుకుల్ని తూకం వేసి అమ్ముకునే చోట
 నాకు బతుకు పరమార్థం దొరికింది.
 మనుషులంతా పుప్పులైపోయినట్టు
 పుప్పులు, మనుషుల్ని మూటలుగట్టి
 మంచికి మానవత్వానికి మధ్య ఆదానప్రదానాలు చేస్తున్నట్టు

అక్కడోసారి వాసన చూశాకే
 రోజూ సూర్యుడు తూర్పు కొండెక్కి
 ఒళ్ళు విరుచుకుంటున్నట్టు
 ఒకటే కలలు కలలు
 పూలండోయ్ పూలు

డా॥ ప్రసాద మూర్తి

ఆలోచనాత్మక ప్రశ్నలు:

1. నిండా విరబూసిన పూల చెట్టునో రంగురంగుల పూలతోటునో చూస్తే నీకే మనిషిస్తుంది? వాటి నుండి మనం నేర్చుకోదగినది ఏమైనా ఉందా?
2. పూలు అమ్ముకుని బతికిపోయినా బాగుండు అని అనడంలో కవి మనకు ఏమి సూచిస్తున్నాడు?

ఉద్దేశం

ప్రతి మానవ సమాజంలోనూ అందరికీ అతీతంగా కొందరుంటారు, వారు భవిష్యత్తును దర్శిస్తారు. ముందుచూపుతో ఆలోచిస్తారు. దారి దీపమై ముందుకు సాగుతారు. వారు తాత్క్షికులు. వారు తమ మాటల ద్వారా చేతల ద్వారా దిశానీర్దేశం చేస్తారు. కవి కూడా ఈ కోవకు చెందినవాడే. అతడి కవిత్వంతో సామాజిక చైతన్యం కలిగిస్తాడు. కవి తన రచనల ద్వారా ప్రజలను ఆలోచింపజేస్తాడు. ఒక వంక మనిషిలోని మంచితనాన్ని మెచ్చుకుంటూ కుటీలత్వాన్ని ఎందగడతాడు. ఆ నిబధ్దతతోనే కవి తన మనసులోని భావాలను లోకానికి ఈ కవిత రూపంలో వెల్లడించారు. విద్యార్థుల్లో సామాజిక చైతన్యాన్ని కలిగించి, సమాజాభివృద్ధికి పాటుపడేలా చేయడమే ఈ పారం ఉద్దేశం.

నేపథ్యం

కవిత్వానికి ఉండవలసిన ప్రథమ లక్ష్మణ సామాజిక ప్రయోజనం. సమాజంలోని అసమానతల్ని రూపు మాపడానికి కవి తన కలాన్ని కదిలించాలి. ప్రజల గొంతుకగా కవి వినబడాలి. తోటి మానవాళికి అండగా నిలవాలంటే గుండె నిండా దైర్యం నింపుకోవాలి. సౌంత లాభం కోసం కాకుండా పరుల మేలు కోరి పనిచేయాలి అని ప్రేరణనిస్తా కవి తన ఆకాంక్షను వ్యక్తం చేస్తున్న సందర్భంలో కవి కలం నుంచి జాలువారినదే ఈ గేయకవిత.

ప్రక్రియ - గేయకవిత

గేయ కవిత పాదుకోవడానికి అనువైనది. మాత్రా ఘండస్సును అనుసరించి నడుస్తుంది. లయాత్మకంగా సాగుతుంది. మానవాళి శ్రేయస్సునూ, సమాజ పురోగమనాన్ని, లోక కళ్యాణాన్ని కాంక్షించే గేయాన్ని అభ్యర్థయ గేయం అంటారు.

కవి పరిచయం :

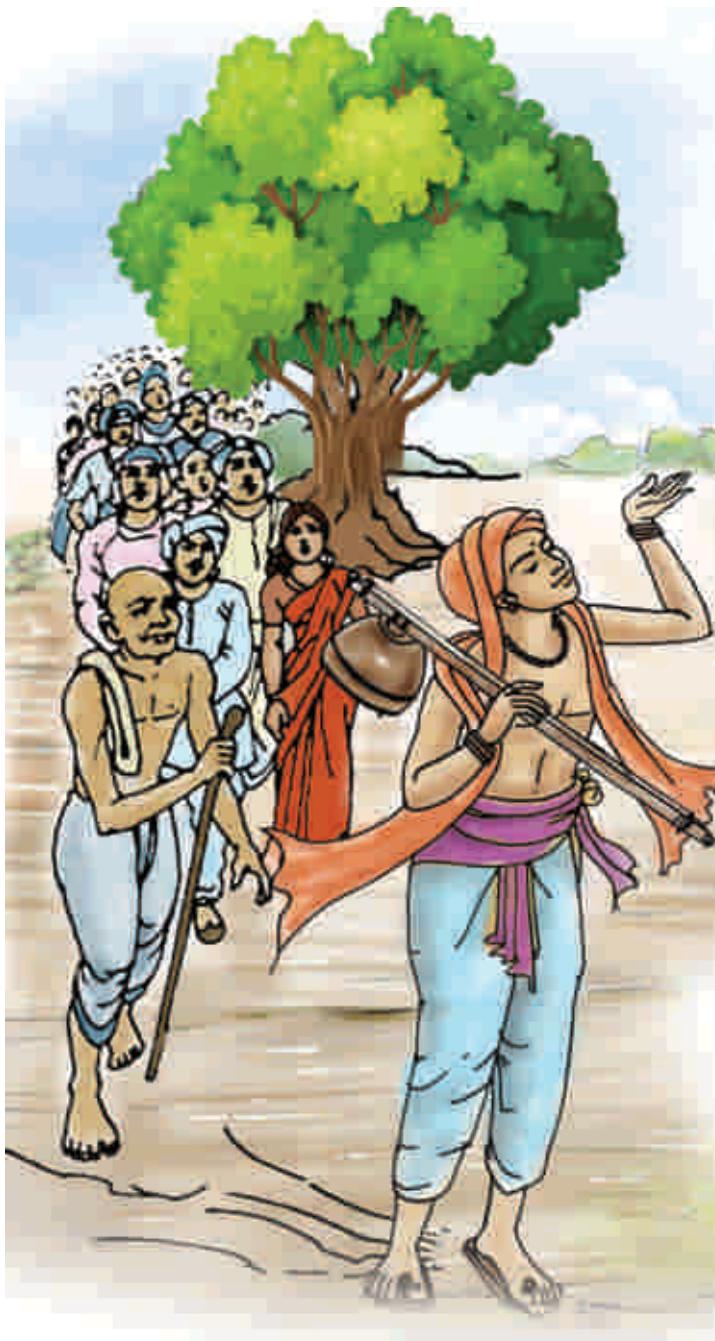
జ : 19-09-1887
మ: 08-05-1973

తాపీ ధర్మారావు అభ్యర్థయ రచయిత, పత్రికా సంపాదకుడు, చలన చిత్ర సంభాషణ రచయిత. పత్రికా సంపాదకుడిగా దినపత్రికలలో తొలిసారి వ్యాపోరిక భాషను ప్రవేశపెట్టాడు. పద్య కవిత్వంతో మొదలు పెట్టి నాలీకలు, నాటకాలు, నవలలు, పరిశోధన వ్యాసాలు ఎన్నో రాశాడు. సుబోధకమైన జనరంజక కైలిలో రచనలు చేశాడు. పాతపాణీ, కొత్తపాణీ, దేవాలయాల మీద బూతుబోమ్మలెందుకు, పెట్లి దాని పుట్టు పూర్ణాత్మరాలు, రాలూ - రప్పలూ, ఇనుప కచ్చడాలు, సాహితీ మొర్గురాలు మొదలైనవి ఆయన రచనలు. చేమకూర వేంకటకవి విజయవిలాస ప్రబంధానికి ఆయన రాసిన ‘హృదయోల్లస’ వ్యాఖ్యానానికి కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ పురస్కారం లభించింది. పుట్టపద్ధతి సారాయణాచార్యులు, గుర్రం జామువా, గురజాడ అప్పారావు, శ్రీ.శ్రీ వంటి గౌప్య కవులు వీరి సమకాలికులు. ప్రస్తుత పార్యభాగం తాపీ ధర్మారావు రచించిన ‘కొత్తపాణీ’, గ్రంథం లోనిది.

చెతన్యం

అందమగు మేఘాల
సందులో, నొక చిన్ని
గొందిలో దూరి, యానందమునకై పాడు
కుందామనే చింత కూడ దది, కూడ దది
పుట్టు గ్రుడ్డిగ పోకురా
ఓ కవీ!
వట్టి ప్రోదువు కాకురా!

“వికతార్” పాటలను
ఇంక చాలించరా
కాకతో జగమొక్క కమ్ముచ్చునే తీసి,
లోకతంత్రుల గొంతులోన పల్చించరా
పాతరోజులు పోయెరా
ఓ కవీ!
రోత పాటలు మానరా!

దిక్కులను చూచినా,
చుక్కులను కాంచినా,
ఒక్క రీతిని రక్క మోడికలు కడుతుంది.
బక్కవారిని పోరు చక్కాడిపోకుండ
నిలివి శాసించవేమిరా!
ఓ కవీ!
పలికి పురికొల్ప వేమిరా!

గొంతులో ఒక యగ్ని
కొత్తగా రగిలింది
తంత్రులన్నీ ఒక్క పుంతలోబడ్డాయి
ఇంతింత అనరాని వింత బలమొచ్చింది
స్వార్థగానము మానరా
ఓ కవీ!
సారకానికి పూనరా!

క్రూరులై కల్పించు
ఫోర యుద్ధాలలో
కోట్లకొద్ది జనులు కూడు గుడ్డకు లేక
పాట్లుపడి చచ్చారు పరికించలేదేము
తిండియొక్కటి కాదురా!
ఓ కవీ!
గుండె దైర్యము నూడరా !

నీటిలో గాలిలో
నేలమీదను “చావు”
కోటికోరలు చాచి వేటాడుచున్నదా
ధాటికోరవలేక దద్దరిల్లుచున్నారు
మెత్తదనమును వీడరా!
ఓ కవీ!
కత్తిసామును పొడరా!

అధిక బాధలతోడ
అలమటించే జనుల
కష్టాల కొలిమిలో కాగి మండినగుండె
కత్తివాదరసైన మెత్తననిపించగా
మాటాడ నుంకించరా!
ఓ కవీ!
మానసము నురికించరా !

తూర్పు పడమరలనక
దొర్కుని వచ్చేటి
దుఃఖవాహిని నాపి, దొడ్డశక్తిగ మార్చి
దుష్టరాక్షసి నొక్కి త్రుటిలోన పరిమార్చ
కంకణమ్మను కట్టరా!
ఓ కవీ!
జంకెల్ల పోగొట్టరా !

పూలవర్షము కురియు
పాలమబ్బుల నుంచి
రాలుచుండే అగ్నిగోళాల మంటలో
కాలకుండా ప్రజల కాపాడి రష్ణించ
జాతి కాయుధ మీవెరా!
ఓ కవీ!
నీ తేజమును చూపరా!

మండు టాకలిలోను
ఎండు నాల్గులలోను
మొండిబారిన పేద బండ గుండెలలోను
గాంధ్రించు భావాల నిండించి నీ గొంతు
సింహనాదము చేయరా!
ఓ కవీ!
స్థిరమైన పేర్కోయరా!

చిదిగి శిథిలాలైన
హృదయాలు పెనవేసి
అదురుబెదురుల గుండెలన్నీ యొక్కటి చేసి,
పదును నాలుకతోడ పలికి సాధించాలి
వెనుకాడగా కాదురా!
ఓ కవీ!
వెనుక తరుణము రాదురా!

ప్రజల కవివై గొంతు
రగిలించి పాడిషే
బక్కడొక్కలు రేగి ప్రశయమారుతమట్లు
తక్కువెక్కువలెల్ల ఒక్క దెబ్బను కూచ్చి
లోకాల సూగింపరా!
ఓ కవీ!
శోకాల తొలగింపరా!

- ఓ కవీ..! అందమైన మేఘాల గురించి వాటి సోయగాల గురించి అనవసర ఆలోచనల్లో పడిపోవద్దు. అనందం అనేది మనసులోనే ఉండని గ్రహించు. పుట్టు గ్రుడ్డి వాడిలా ప్రవర్తించి, చుట్టూ ఉన్న సమాజాన్ని పట్టించుకోకుండా ఉండకు. చిగురించని మోడులా మిగిలి పోవద్దు.
- ఓ కవీ..! ఏకతార్న మీటుతూ, పూర్వకాలంలో లాగ పాత పాటల్నే పాడుకుంటూ తిరగవద్దు. లోకం తీరుని బాగా తెలుసుకొని, ప్రజల హృదయాలనే తీగలతో సరిక్కాత్త పాటల్ని సృష్టించాలి. కాలం మారుతున్న కొలది మనం మారాలి. రోత పుట్టించే పాత పాటలతో నేడు పని లేదు. సమాజ చైతన్యానికి నీ గౌంతు సవరించాలి.
- ఓ కవీ..! దిక్కులను మాసినా, మక్కులను మాసినా, రక్తం ఉప్పొంగి కవిత్వం ఉరకలు వేస్తుంది. బదుగుల జీవన పోరాటాన్ని చూసి అలా వెళ్లి పోవద్దు. ఒక్కసారి ఆ పేదవారిని పలకరించి, వారిలో నూతనోత్సేజాన్ని నింపు. వారి పోరుకు నువ్వు సారథిగా నిలబడాలి.
- ఓ కవీ..! విషయాన్ని ఆవేశంగా చెప్పగలిగే సామర్థ్యం నీలో ఉంది. అటువంటి రచనా శక్తిని నీ సాంతం చేసుకున్నాపు. కాబట్టి స్వప్రయోజనం కోసం కాకుండా సమాజ హితం కోసం నువ్వు రచనలు చెయ్యాలి. స్వార్థంతో చేసే ఏ పని పలన ప్రయోజనం ఉండదు. ప్రజల కలల సాకారానికి నువ్వు పూనుకోవాలి.
- ఓ కవీ..! దుర్మార్గుల కుతంత్రాలతో చరిత్రలో ఎన్నో యుద్ధాలు జరిగాయి. ఎంతో మంది ప్రజలు కూడు, గూడు లేక మరణించారు. అయితే వాళ్ళ మరణానికి తిండి లేక పోవడమే కారణంగా చూపి వారిని అలా వదిలెయ్యకు. వాళ్ళు చూపిన ధైర్య సాహసాల గురించి, వారు చేసిన త్యాగాల గురించి కూడా నువ్వు రాయాలి.
- ఓ కవీ..! నేడు నీరు, గాలి, నేల ఈ మూడు మార్గాల్లో జరిగే మారణమౌనానికి ఎంతో మంది బలి అవుతున్నారు. అలాంటి వారికి అండగా నిలబడు. ప్రమాదం ఏ దిక్కునుంచి ఏ రూపంలో వస్తుందో స్పష్టంగా చెప్పలేం. అలా భీతిల్లతున్న వారి గుండెల్లో ధైర్యాన్ని నింపు. నీ రచనలతో కత్తిపదును వంటి కరుకు దనాన్ని వాళ్ళకు అందించాలి.
- ఓ కవీ..! ఎందరో జనులు, అనేక బాధలతో అలమటిస్తున్నారు. కష్టాలనే అగ్నిగుండంలో వాళ్ళ గుండెలు కాలిపోతున్నాయి. అలాంటి దీన జనులకు కత్తి పదును కూడా మెత్తగా ఉండనిపించేటట్లు వారితో మాట్లాడి వాళ్ళ మనసును అందుకు అనుగుణంగా సన్నద్ధం చేయాలి.
- ఓ కవీ..! ఈ దిక్కు ఆ దిక్కు అనకుండా అన్ని దిక్కుల నుంచీ కష్టాలు కమ్ముకుని వస్తున్నాయి. అటువంటి వారి దుఃఖాన్ని ఆపి వారిని పెద్ద శక్తిగా మార్చాలి. వాళ్ళకు మేలు చేయడానికి నువ్వు నడుం బిగించాలి. వాళ్ళంతా రాటుదేలేలా చేసి, జంకును పోగొట్టే బాధ్యత నువ్వు తీసుకోవాలి.

9. ఓ కవీ...! ఎంతో మంది మహానీయుల త్యాగఫలాలు కొండరు దుర్మార్గులు చేసే కుటులనే అగ్ని గుండాల్లో పడి నశిస్తున్నాయి. వాళ్ళు చేసిన త్యాగాలు వృథా కాకుండా చూడవలసిన బాధ్యతనీదే. నీ కలం బలంతో వారిని చైతన్య పరచాలి. నీవు జాతిని కాపాడే సరికొత్త ఆయుధం కావాలి.
10. ఓ కవీ...! నిత్యమూ ఆకలితో అలమటిస్తూ, ఎముకల గూడులా మారి ఎందరో దుర్భరమైన జీవితాన్ని గడుపుతున్నారు. వాళ్ళ నాలుకలపై తడి సైతం ఆరిపోయింది. బండ బారిన వాళ్ళ గుండెల్లో నీ స్వార్థిదాయకమైన భావాలను నింపి వారిని చైతన్య పరచాలి. నీ కవి నామాన్ని సార్థకం చేసుకోవాలి. శాశ్వతమైన పేరు సంపాదించాలి.
11. ఓ కవీ...! అనేక కష్ట నష్టాలను ఎదుర్కొని జీవనం గడుపుతున్న బడుగుజీవులు ఎందరో ఉన్నారు. వారిని ఏకం చేసి మంచి ఉత్సేజికరమైన మాటలతో వారిని మరింత చైతన్య పరచాలి. వెనుకదుగు వేయాల్చిన పనిలేదు. వారిలో నూతన ఉత్సాహాన్ని నింపే బాధ్యత నీదే. నీ రచనా నైపుణ్యంతో వారిలో ఉన్న బెరుకును పోగొట్టాలి.
12. ఓ కవీ...! నువ్వు ప్రజాకవితై వారి పక్కాన నిలవాలి. నీ కలం నుంచి వచ్చిన మంచి గీతాలతో పేదలంతా ఒక్కటి ముందడుగు వేయాలి. సమాజంలో ఉన్న పేద - ధనిక అనే భేద భావాన్ని పోగొట్టాలి. లోకంలో ఉండే కష్టజీవుల బాధల్ని నువ్వు పోగొట్టి, వారిలో నవచైతన్యం తొణికిసలాడేలా చేయాలి.

ఇవి చేయండి

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) పారం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు చెప్పండి, రాయండి.

1. గేయాన్ని లయిజింగా పాడండి. ప్రాస పదాలను గుర్తించి రాయండి.
2. కవి తనకున్న రచనా శక్తితో ఏమి చేయాలని తెలియజేస్తున్నాడు?
3. కవి తన పేరును సార్థకం చేసుకోవాలంటే ఏమి చేయాలి?
4. కింది వాక్యాలు చదివి గేయంలో ఆ వాక్యాల భావాలు వచ్చే పంక్కలను గుర్తించి రాయండి.
  - అన్ని దిక్కుల నుంచి కష్టాలు కమ్ముకుని వస్తున్నాయి.
  - డుర్మార్గుల కుతంత్రాల వలన ఫోరమైన యుద్ధాలు జరిగాయి.
  - భయం భయంగా బ్రతుకుతున్న వాళ్ళందరినీ ఒక్కటి చేయాలి.

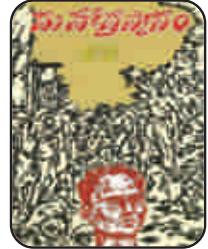
అ) కింది అపరిచిత గద్యం చదవండి. ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

‘యోగ్యతాపత్రం’ ఇది తెలుగు సాహిత్యంలో పేరెన్నికగన్న ముందు మాట. అక్కర దివిటీలు చేపట్టి పదాల ఫెళ్ళఫెళ్ళార్థాలతో తెలుగుకవితను కొత్త పుంతలు తొక్కించిన యుగకవి శ్రీ శ్రీ రాసిన మహాప్రస్థానం కావ్యానికి మరో మహాకవి చలం రాసిన ముందుమాట ఇది. తన కవిత్వానికి ముందుమాట రాయమని శ్రీ శ్రీ అడిగితే కవిత్వాన్ని తూచే రాళ్ళు తన దగ్గర లేవు అన్నాడు చలం, తూచవద్ద అనుభవించి వలవరించమన్నాడు శ్రీ శ్రీ. తనకీ ప్రవంచానికి

సామరస్యం కుదిరిందాక కవి చేసే అంతర్ బహిర్ యుద్ధారావమే కవిత్వం అంటాడు చలం. నెత్తురునూ, కన్నీళ్ళనూ తడిపి ఈ వ్యధ్ ప్రపంచానికి కొత్త టానిక్ తయారు చేసాడు శ్రీలీ. హృదయం ఎలా కంపిస్తే ఆ కంపనానికి పాటల రూపాన్నివ్వడం అతనికి తెలుసు. మాటల్ని కత్తులూ, ఈటెలూ, మంటలుగా మార్చడం అతనికి చేతనవును. పద్మాలు చదువుతుంటే అవి మాటలు కావు, అక్కరాలూ కావు, ఉద్దేకాలు, బాధలు, యుద్ధాలు - అతని హృదయంలోంచి మన హృదయంలోకి నేరుగా పంపిన ఉత్సాహాలు, నెత్తురు కాలువలు అనిపిస్తుంది. ఎందుకంటే కృష్ణశాస్త్రి తన బాధను అందరిలోనూ పలికిస్తే శ్రీలీ అందరి బాధనూ తనలో పలికిస్తాడు. శ్రీలీ కవిత్వమూ, పాల్ రోబ్సన్ సంగీతము ఒకటే రకం అంటుంది సౌరీస్. ఆ రెండింటికి హద్దులూ, ఆజ్ఞలూ లేవు. అప్పుడప్పుడూ లక్షణాలనూ, రాగాలను మీరి చెవి కిర్చుమనేలా ఆరుస్తారిద్దరూ. ఆ ఆరుపుల్లో ఎగిరిపడే సముద్రం, తుఫాను గర్జనం, మర ఫిరంగుల మరణధ్వనం గింగురు మంటాయి. కంఠం తగ్గించి మూలిగారా, ఆ మూలుగులు దిక్కులేని దీనుల మూగవేదన, నీళ్ళు లేక ఎందుతున్న గడ్డిపొలం ఆర్తనాదం వినిపింపజేస్తాయి. తెలుగు కవిత్వాన్ని ఖండించి, దీవించి, ఊగించి, శాంతించి, రక్షించే అపూర్వ వ్యక్తి మీ చేతుల్లో ఉన్న ఈ పుస్తకం. ఈనాటి కవిత్వమంతా ఏమిటి? ఎందుకు ఉంది? ఏం చేస్తోంది అని దిబ్బరించి అడిగే తెలుగు ప్రజలకు శ్రీలీ కవిత్వం ప్రత్యుత్తరం. (-మహాప్రస్తానం ముందుమాట నుండి)

ప్రశ్నలు

1. మహాప్రస్తానం కావ్యానికి ముందుమాట రాసింది ఎవరు?
2. శ్రీలీ కవిత్వాన్ని సౌరీస్ ఎవరితో పోల్చారని చలం చెప్పారు?
3. సాయంకోరి చిగ్గరగా అరవడం అని అర్థాన్నిచ్చే పడం ఏది?
4. వ్యధ్ ప్రపంచానికి కొత్త టానిక్ తయారు చేయడం అంటే ఏమిటి?
5. పై గద్వానికి ఒక శీర్షిక (పేరు) పెట్టండి?

ఇ) కింది గద్యం చదపండి. ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

“ఆపరేషన్ అవకముందు నా మాటలో స్పృష్ట తగ్గటం మొదలయింది. నా సన్నిహితులకే నా మాటలు అర్థమయ్యేవి. అప్పుడు కనీసం ఆలోచనలైనా వినిపించగలిగే వాడిని. సెక్రెటరీకి డిస్ట్రిబ్యూషన్ ఇవ్వటం వల్ల సైంటిఫిక్ పేపర్లు రాయగలిగే వాడిని. నా మాటలను మరొకరు స్పృష్టంగా మళ్ళీ పలుకుతూంటే సెమినార్లలో ఉపన్యాసాలు ఇవ్వగలిగే వాడిని. కానీ ట్రాకియాటమీ ఆపరేషన్ నా మాటల్లడే శక్తిని పూర్తిగా తగ్గించింది. కొద్దికాలం పాటు, ఎవరైనా ఆక్షరాలను చూపుతుంటే, నాకు కావల్సిన అక్షరం చూపగానే కనుబొమ్మెత్తి సైగచేయటం ద్వారా నేను చెప్పాలనుకున్నది చెప్పేవాడిని. ఇలా మాటల్లడటమే అతి కష్టమైన విషయం. ఇక సైంటిఫిక్ సెమినార్లలో మాటల్లడటం కుదరని పని. అయితే, కాలిఫోర్నియాకు చెందిన కంప్యూటర్ నిపుణుడు ‘వాల్ట్ వోల్టేజ్’ ప్రశ్నకంగా నా కోసం ‘ఈక్విలైజర్’ అనే ప్రోగ్రాం రాసి పంపాడు. ఇందువల్ల తెరపై ఉన్న పదాలను, నా చేతిలోని మీటను నొక్కటం వల్ల ఎంచుకోగలుగుతాను. నేను చెప్పాలనుకున్న పదాలను ఎంచుకుని స్పీచ్ సింథసైజర్కు పంపుతాను. నా మాటలను కంప్యూటర్ పలుకుతుంది”.

ప్రపంచ ప్రఖ్యాత శాస్త్రవేత్త స్టీఫ్స్టీథెన్ హోకింగ్ బ్లాగు ‘హోకింగ్ డాట్ ఆర్గెట్ యు.కె’ లో హోకింగ్ అంతరంగ భావ వ్యక్తికరణ ఇది. మానవ మేధ భౌతిక పరిమితులకు లొంగదని నిరూపించిన శాస్త్రవేత్త హోకింగ్. శరీరం కదలికలు లేక

చక్రాల కుర్చీకి పరిమితమైనా, అతని మేధ మాత్రం అనంత విశ్వరహస్యాలను అత్యద్యుతమైన రీతిలో పరిశోధించి ఆవిష్కరించింది. స్టీఫన్ హాకింగ్ రచించిన ‘వ బ్రైఫ్ హిస్టరీ ఆఫ్ ట్రైమ్’ అధునిక కాస్యూలజీని సామాన్య మానవడికి చేరువచేసిన మహత్తర పుస్తకం. కాల్వినిక నవలలకన్నా అధికంగా అమ్ముడుపోయింది శాప్రవేత్త సిద్ధాంత గ్రంథం. దీనిని ‘కాలం కథ’ పేరుతో తెలుగులోకి అనువదించారు. (**–కాలం కథ నుండి**)

ప్రశ్నలు

1. హాకింగ్ సైంటిఫిక్ పేపర్లు ఎలా రాయగలిగేవారు?
2. వాల్ట్ వోల్టేజ్ అనే కంప్యూటర్ నిపుణుడు హాకింగ్ కోసం తయారు చేసిన ప్రోగ్రాం ఏమిటి?
3. హాకింగ్ జీవితంలో నిన్ను ఆశ్చర్యపరిచిన అంశం ఏమిటి?
4. స్టీఫన్ హాకింగ్ రాసిన పుస్తకం పేరేమిటి?
5. వై పేరా నుంచి ఒక ప్రశ్న తయారు చేయండి?

ఘృతీకరణ - స్పృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

1. ఒక శౌరుడుగా కవి కర్తవ్యం ఏమిటని నీవు భావిస్తున్నావు.
2. ‘స్వార్థ గానము మానరా! ఓ కవీ సార్థకానికి పూనరా!’ ఈ గేయ పంక్తుల భావాన్ని మీ సొంత మాటలలో వివరించండి.

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. అసమానతలకు తావులేని సమాజం కోసం మనం ఏమి చేయాలో వివరిస్తూ వ్యాసం రాయండి.
2. నీవే కవితైతే ప్రజలను మైత్రీపంతులను చేసేందుకు ఎలాంటి కవితను రాశ్తావు.

భాషాంశాలు - పదజాలం

అ) కింది వాక్యాలు చదివి, ఎఱుపు రంగు గల పదానికి అర్థం రాసి, దానిని ఉపయోగించి సొంతవాక్యాలు రాయండి.

1. పూల వాసనలు నింపుకున్న మారుతం మనసుకు హోయినిస్తుంది.
2. నిత్యమూ చింతతో రగిలే మనిషికి సుఖం ఉండదు.
3. మనం చేసే మంచి పనుల వలన స్థిరమైన పేరు సంపాదిస్తాం.
4. ఎవరైతే తమ మానసమును అదుపులో పెట్టుకుంటూరో వాళ్ళే గొప్పవాళ్ళుతారు.
5. క్రూరులతో స్నేహం ప్రాణానికే ప్రమాదం

అ) కింది వాక్యాల్లో ఒకే అర్థాన్నిచేసే పదాల్ని గుర్తించి వాటిని వేరు చేసి రాయండి.

1. అభ్రములు వర్షిస్తే పంటలు పండుతాయి. జలధరముల కోసం రైతనులు ఎదురు చూస్తారు. ఆకాశంలో మేఘములు కదులుతుంటే మాడముచ్చుటగా ఉంటుంది.
2. యుద్ధం వల్ల నష్టం. నమరం చేస్తే మరణాలు సంభవిస్తాయి. పోరు లేనపుడే లాభం పొందుతాం.

3. ఆకాశంలో చుక్కలు మెరుస్తుంటాయి. ఎందరో కపులు తారలు గురించి వర్ణించారు. హౌర్జు చంద్రుని చుట్టూ నక్షత్రాలు సందడి చేస్తాయి.
4. కోరికలు శోకానికి మూలం. దుఃఖానికి దూరమైతే సంతోషం దగ్గరవుతుంది. ఏదుస్తా కూర్చుంటే గెలుపు దూరమవుతుంది.

ఇ) కింది పదాలకు వేరు వేరు అర్థాలను గుర్తించి జతపరచండి. (నానార్థాలు)

1. దిక్కు	( )	అ) జగత్తు, చూపు, గుంపు
2. వర్షం	( )	ఆ) పేరు, బొట్టు
3. నామం	( )	ఇ) నది, సైన్యం
4. వాహిని	( )	ఈ) వాన, సంవత్సరం
5. లోకం	( )	ఉ) దిశ, ఉపాయం, మార్గం

ఈ) ఈ కింది వాక్యాల్లో ఉన్న ప్రకృతి - వికృతి పదాలను గుర్తించి రాయండి.

1. అగ్ని ప్రమాదకరం కాబట్టి పిల్లలు అగ్నితో ఆటలు ఆడకూడదు.
2. అడవికి రాజు సింహం. జంతువులకు సింగం అంటే చాలా భయం
3. లంకిణి ఒక రాక్షసి. హానుమంతుడు ఆ రక్కసిని జయించాడు.
4. తలపెట్టిన కార్యమును సాధించాలి. ఆటంకాలు ఎదురైనా కర్షమును విడువరాదు.
5. ఆకాశంలో నల్లని మేఘాలు కమ్ముకున్నాయి. అవి పెద్ద వానకురినే మొయిళ్లలూ ఉన్నాయి.

వ్యాకరణాంశాలు

సంఘలు

గుణసంధి

‘అ’ కారానికి ఇ, ఉ, బు లు పరమైతే వరుసగా ఏ, ఓ, అర్ లు ఏకాదేశంగా వచ్చి గుణసంధి జరుగుతుందని కింది తరగతుల్లో తెలుసుకున్నారు కదా!

అ) కింది పదాలను విడదీసి సంధిపేరు రాయండి

1. రాజేశ్వరి : _____ + _____ = _____
2. పరోపకారం : _____ + _____ = _____
3. మహర్షి : _____ + _____ = _____
4. నూతనోత్సాహం : _____ + _____ = _____

సమాసాలు

కర్మధారయ సమాసం

విశేషణానికి, నామవాచకానికి (విశేష్యానికి) సమాసం జరిగితే దాన్ని కర్మధారయ సమాసం అంటారు. దీనిని ‘సమానాధికరణం’ అని కూడా పిలుస్తారు. ఈ పాఠంలో కర్మధారయ సమాసాలను గురించి తెలుసుకుండాం.

విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయసమాసం

విశేషణం పూర్వపదంగా (మొదటి పదంగా) ఉంటే ఆ సమాసాన్ని “విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం” అంటారు.

ఉదా॥	తెల్లచోక్కు	-	తెల్లనైన చోక్కు
	తెల్లని	-	విశేషణం (పూర్వపదం - మొదటి పదం)
	చోక్కు	-	నామవాచకం (ఉత్తర పదం - రెండవ పదం)

పై ఉదాహరణను గమనిస్తే తెల్ల - చోక్కు అనే రెండు పదాలున్నాయి. మొదటి పదం ‘తెల్ల’ విశేషణం, రెండోపదం ‘చోక్కు’ నామవాచకం. ఇలా విశేషణానికి, నామవాచకానికి (విశేష్యానికి) సమాసం జరిగింది కాబట్టి ‘కర్మధారయ సమాసం’.

అ) కింది పదాలకు విగ్రహవాక్యాలు రాసి సమాస నామం తెలపండి.

1. పాత రోజులు : _____
2. మంచి దారి : _____
3. కొత్త పుస్తకం : _____
4. నల్ల పూసలు : _____
5. కొత్త కోక : _____
6. ఎద్ర గులాబి : _____
7. లేత మెగ్గ : _____

విశేషణ ఉత్తరపద కర్మధారయ సమాసం

విశేషణం ఉత్తరపదంగా (రెండవ పదంగా) ఉంటే ఆ సమాసాన్ని “విశేషణ ఉత్తరపద కర్మధారయ సమాసం” అంటారు.

ఉదా॥	కపోతవృద్ధము	-	వృద్ధమైన కపోతము
	కపోతము	-	నామవాచకం (పూర్వపదం - మొదటి పదం)
	వృద్ధము	-	విశేషణం (ఉత్తర పదం - రెండవ పదం)

పై ఉదాహరణలో కపోతము, వృద్ధము అనే రెండు పదాలున్నాయి. మొదటి పదం కపోతము నామవాచకం (విశేషం), రెండోపదం వృద్ధము మొదటి పదం గుణాన్ని తెలుపుతుంది కాబట్టి విశేషణం. విశేషణ పదం ఉత్తరపదంగా రావడం వలన ఇది విశేషణ ఉత్తర పద కర్మధారయ సమాసం.

అ) కింది పదాలకు విగ్రహవాక్యాలు రాసి సమాస నామం తెలపండి.

1. తమ్ముక్కుణ్ణ	:	_____	_____
2. కవిత్రేష్టుడు	:	_____	_____
3. ముఖ పద్మము	:	ముఖమనే పద్మం	_____
4. కార్పిక వృద్ధుడు	:	_____	_____
5. వృక్ష రాజము	:	_____	_____

విశేషణ ఉభయపద కర్మధారయ సమాసం

సమాసంలోని రెండు పదాలు విశేషణాలై ఉంటాయి.

ఉదా॥	శీతోష్ణం	-	శీతం, ఉష్ణం
	శీతం	-	విశేషణం (పూర్వపదం - మొదటి పదం)
	ఉష్ణం	-	విశేషణం (ఉత్తర పదం - రెండవ పదం)

పై ఉదాహరణను గమనిస్తే శీతం, ఉష్ణం అనే రెండు పదాలున్నాయి. మొదటి పదం శీతం (విశేషణం), రెండో పదం ఉష్ణం (విశేషణం). ఇలా రెండు పదాలూ విశేషణాలే కావడం వలన ఈ సమాసం విశేషణ ఉభయపద కర్మధారయ సమాసం అయింది.

ఇ) కింది పదాలకు విగ్రహవాక్యాలు రాసి సమాస నామం తెలపండి.

1. మృదుమధురం	:	_____	_____
2. సరసగంభీరం	:	_____	_____
3. నిమ్మాస్నతం	:	_____	_____
4. ఎగుడు దిగుడు	:	_____	_____

అలంకారాలు

అ) అంత్యానుప్రాస అలంకారం

కింది తరగతిలో నేర్చుకున్న అంత్యాను ప్రాస అలంకారం - గుర్తు చేసుకుండాం.

భాగవతమున భక్తి

భారతములో యుక్తి

రామకథయే ముక్తి

పై కవితలో పాదాలన్నింటి చివర ఒకే లయతో కూడిన ప్రాస పదాలు వచ్చాయి కదా! ఇలా అన్ని పాదాలలోనూ చివరన ఒకే విధమైన లయాత్మక పదాలు ఉంటే అంత్యానుప్రాస అలంకారం అవుతుంది. పై ఉదాహరణలో 'క్తి' అనే అక్షరం చివర ప్రాసగా వచ్చింది.

ఫేదశాఖలు వెలిసెనిచ్చుట

ఆదికావ్యం బలరెనిచ్చుట

పై ఉదాహరణలో ‘ఇచ్చట’ అనే పదం చివరలో ప్రాసగా రావడం జరిగింది. పాదాంతంలో లేదా వంక్తి చివరలో ఒకే ఉచ్చారణతో మగినే పదాలు లేదా అక్షరాలు ఉంటే దాన్ని ‘అంతాను ప్రాస అలంకారం’ అంటారు. పాతాన్ని పరిశీలించండి. అంతాను ప్రాస కలిగిన పాదాలను గుర్తించి రాయండి.

ఉదా॥ పుట్టుగ్రుడ్డిగి పోకురా
వట్టి ప్రొడువు కాకురా

1. _____
2. _____
3. _____

చందస్సు

ఈ కింది చంపకమాల పద్య పాదాలకు గణవిభజన చేసి పద్య లక్ష్మణాలు రాయండి.

- అ) జనిత పరాక్రమ! క్రమ విశారద! శారద కందకుందచం
- అ) దన ఘన సార సార యశ! దాశరథీ కరుణా పయోనిధి

ప్రాజెక్టు పని

పిల్లలూ! క్యా.ఆర్ కోడ్ని స్క్యూన్ చేసి అక్కడ ఇచ్చిన గేయాలను రాగయుక్తంగా ఆలపించి మీ పాతశాల సారస్వత సంఘ సమావేశంలో ప్రదర్శించండి.

పద్య మధురిమ

సమయముల్య మొక్క నిమిషంబు వృథాచన గ్రమ్మణింప నే
రము, మనయాయువా త్రుటి పరంపరయొట నెఱింగి, నిద్రమాం
ధ్యమును దొలంగి మీ పనుల నారయుడో జనులార యంచు డం
బముగ మెడన్నిగిధి కృకవాకము గూసెడి నింటి కొప్పనన్

- కృషీవలుడు - దువ్వారి రామిరెడ్డి

భావం: ఓ జనులారా! సమయం చాలా విలువైనది. ఒక నిమిషం కూడా వృథాగా గడపరాదు. మన ఆయువు శాశ్వతమైనది కాదు. నిద్రమత్తును వదిలి పెట్టండి. మీరు చేయవలసిన పనులేవో తొందరపడి ఘర్షించేయండని కోడిపుంజు ఇంటి కప్పు వైకెక్కి మెడను చాచి బిగ్గరగా కూసింది.

మూల గ్రంథం : వివిధ రచనలు

కవి : వివిధ కవులు

చదవండి - చల్లంచండి

ప్రకృతి కావ్యాలు

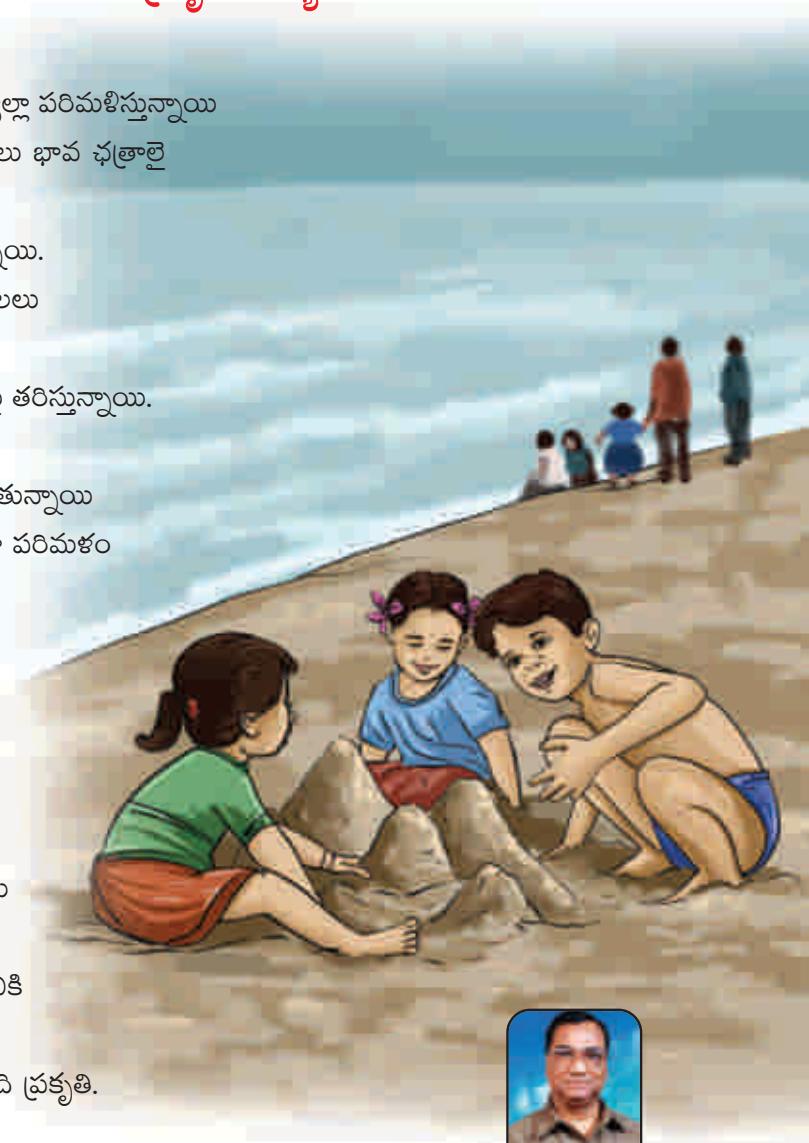
చెట్లు,

ప్రకృతి రాసుకుంటున్న కావ్యాల్లు పరిమళిస్తున్నాయి
వాణి నిండా విస్తరించే ప్రతాలు భావ ఘతాలై
మండి పోయే మట్టి మీద
మమతల నీడలు కురిపిస్తున్నాయి.
వాణి గుండెల్లో నిదురించే కలలు
ఫలాలుగా మేల్కాని

ఆకొన్న ప్రాణికోటికి ఆహారమై తరిస్తున్నాయి.

తోటలు,

గాలి ఒడిలో గంధాలు నింపుతున్నాయి
ఎంత పంచినా తరగని స్నేహ పరిమళం
ఎంత మోసినా తనిని తీరని
రాగబంధం పవనాలది
బండరాళ్ళను, సెలయేళ్ళను
కని పెంచే మాతృత్వం
కొండకోనలది
భేచరాలను, భూచరాలను
కళ్ళకర్డుకొనే కరుణామయులు
చెట్లుచేమలు
స్వార్థ పూరిత మానవ లోకానికి
సహనహీనతత్వ సమాజానికి
సహజీవన పారం ఓధిస్తున్నది ప్రకృతి.

- జె.బుపరెడ్డి

అలోచనాత్మక ప్రశ్నలు:

- ఎన్నో జీవరాశులకు ఆవాసం కల్పిస్తున్న చెట్లను చూస్తే నీకే మనిషిస్తుంది?
- చెట్లను, పిట్టను, చీమను చూసి మనం ఎన్నో విషయాలు నేర్చుకోవచ్చ. ఇలా మీకు అనుభవమైన ఏదైనా ప్రకృతి నేర్పిన పారం గురించి చెప్పండి.

ఉద్దేశం

మనిషికి ప్రకృతికి విడదీయరాని బంధం. ప్రకృతిని తరచి చూడడం మనిషి అలవాటు. ఉదయంచే సూర్యుడు, రాలిపదే చినుకు, జలజల పారేనీరు, చిరుగాలి సప్పడి, పూల పరిమళాలు, కిలకిలారావాలు, చిమ్మచీకటి, చల్లని వెన్నెల ఇలా ప్రతిది మనిషిని ఆకర్షించి ఆనందాశ్చర్యాలలో ఓలలాడిస్తుంది. ప్రకృతి అందాలకు పరచించిన మనిషి మైమరచిపోతాడు. ఆ తన్నయత్వంలో నుండి జరిగిన కావ్యసృష్టి ప్రకృతికి ప్రతిబింబమవుతుంది. కవి తన మనసులోని భావాలను అందంగా ఆకర్షణీయంగా చెప్పడమే వర్ణన. ఇది కవిలోని స్పజనాత్మకతను వెలికి తీస్తుంది. ప్రకృతిలోని అద్భుతాలను చూడడం అలవాత్మితే మనిషి హృదయంలో సున్నితత్వం విరబూస్తుంది. మానవత్వం మొలకెత్తుతుంది. విచక్షణారహితంగా ప్రకృతిని ధ్వంసం చేసే ప్రవృత్తికి అడ్డకట్టపడుతుంది. రసార్థమైన కవి కలంలోంచి జాలువారిన భావ పరంపరను ఆస్యాదించడంతోబాటూ ప్రకృతి నుండి పారాలను నేర్చుకుంటూ విద్యార్థులలో మానవీయతను మేల్గొపడం ఈ పారం ఉద్దేశం.

సేపథ్యం

మానవుడు కల్పనాశిల్పి. అతని సౌందర్య తృప్తివల్ల తన చుట్టూ వున్న ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని తిలకించి పులకించి పునర్వ్యక్తికరించగలిగాడు. తన ఎద నుండి పాతకుని ఎదకు చేరవేయడానికి సాహిత్యాన్ని సేతువుగా చేసుకున్నాడు కవి. నన్నయ్య మొదలుకుని నేటి కవుల వరకూ తమ కావ్యాలలో ప్రకృతి వర్ణనలకే పెద్దపీట వేసారు. ప్రబంధాలలో వర్ణనలదే పైచేయాడు. వర్ణనలు రెండు రకాలు. స్వ్యాఖ్యావిక వర్ణనలు, భావాత్మక వర్ణనలు. స్వ్యాఖ్యావిక వర్ణనలో వర్ణించే వస్తువు స్వరూప స్వ్యాఖ్యావాలు మాటల రూపంలో ఉంటే భావనాత్మక వర్ణనలో అలంకారాలతో కూడి ఉంటాయి. వివిధ సందర్భాలలో కవులు కథానుగుణంగా వర్ణించిన ప్రకృతి దృశ్యాలను పరిచయం చేయడంతో పాటు పద్య రచనాత్మకిలోని వైవిధ్యాలను పరిశీలించేందుకు అనువుగా ఈ పారం రూపొందింది.

ప్రక్రియ - వర్ణన

రచనా ప్రక్రియ ఏదైనప్పటికీ కవి చెప్పిన విషయం పాతకుని మనసును తాకేదిగా ఉండాలి. అతడిలో భావ సంచలనాన్ని కలిగించాలి. కవి తన రచనతో పాతకునికి లంకెవేసుకుని తనతో పాటు నడిపించాలి. ఇందు కోసం కవి వివిధ పద ప్రయోగాలతో తన రచనను రసాత్మకం చేస్తాడు. దీనిని వర్ణన అంటారు. విషయాన్ని కేవలం విషయంగా కాకుండా సరైన పోలికలతో కలిపి వివరిస్తాడు. కావ్యాలలో అష్టాదశ వర్ణనలు ఉంటాయి. ప్రబంధాలు వర్ణనలకు పుట్టినిశ్చ. భావ కవిత్వమైనా, అభ్యర్థయ కవిత్వమైనా వర్ణనతోనే రచనకు భావపుష్టి కలుగుతుంది.

కవి పరిచయం :

ఈ పాశ్యాంశంలోని పద్యాలను వివిధ కవులు రచించిన గ్రంథాల నుండి తీసుకున్నాం. ఎర్రన-హరివంశం, రామరాజభూషణుడు-వనుచరిత్ర, మొల్లు-రామాయణం, కూచిమంచి తిమ్మకవి-రుక్మిణీపరిణయం, దాశరథి-అమృతాభిషేకం, శ్రీనాథాడు-శ్యంగారసైవధం, అల్లసాని పెద్దన-మనుచరిత్ర, వీఘారి వెంకటాచార్యుడు-విశ్వకర్మపురాణం, పాలుగ్గరికి సోమనాథుడు రచించిన పండితారాధ్య చరిత్ర గ్రంథాల నుండి ఎంపిక చేసిన పద్యాలతో ఈ పారం రూపొందింది.

హరివిలు

సృష్టికర్త రచించిన మనోజ్ఞమైన మహాకావ్యమే ప్రకృతి. ప్రకృతి జీవవైధ్యానికి నిలయం. నదీనదాలు, కొండలూకోనలు, వచ్చిక బయళ్లు సెలయేళ్లు, అడవులూ ఎడారులు, చెట్టుచేమ, గట్టుపుట్టు, మబ్బావాన, ఉరుములూ మెరుపులు, పశుప్పుదులు, క్రిమికిటకాలు వేచికవే వేరుగా ఉన్నా వాటన్నిచీ మధ్య బంధమేదో ఉంటుంది. అది తరచి తరచి చూస్తేనే అర్థమవుతుంది. ప్రకృతిలోని ప్రతిజీవికి ఇతర జీవులతో అనివార్యమైన సాహచర్యం ఉంటుంది. వసుధైక కుటుంబమంటే ఇదే.

వేసవి వేడి, వెన్నెల హోయి, చినుక మరుక్కు వలి గిలిగింత అన్ని అనుభాతులే. విరగకాసే ఎండలు, విరబూసే చంద్రికలు, జలధారలై ఉరికివచ్చే వర్షాలు, జలదరింతలై పలకరించే చలిగాలులు ఇవన్నీ కాలచక్రంలో క్రమ ప్రయాణాలు. అన్ని బుటువులూ ఆనందహేతువులే. వసంతం ఒళ్లు విరుచుకుంటే చెట్లకు చిగురింత. హేమంతం హసిస్తే మంచబిందువులకు తుల్మింత.

నిరంతరం దొర్లుతూ పోయే బుటుచక్రంలోని ఆకుల్లాంటి కాలాలు ఒకదాని వెంబడి మరొకటి నదుస్తుంటాయి. ఆయా కాలాలలో సౌందర్య మాధుర్యాలనే కాదు. చేదు రుచులనూ స్వాగతించాల్సిందే. కవి తన రచనలో ఈ ప్రకృతి రమణీయతను బంగారు నగలో వజ్రాన్ని పొదిగినట్లుగా పొందుపరుస్తాడు. ఇందుకోసం చక్కని పద విన్యాసంతో కథాస్పష్టి చేస్తాడు. పారకుడు చదువుతున్నపుడు పాత్రల స్వరూప స్వభావాలను, కథా గమనాన్ని ఆస్వాదిస్తూ మధురానుభూతిని పొందుతాడు. పురాణ యితిహాసాల్లో వర్ణనలు కథలో అవసరార్థం ఉండేవి. ప్రభంథకాలం వచ్చేసరికి అష్టాదశ వర్ణనలు ఉండితీరాలన్న నిబంధన వచ్చింది. వివిధ కావ్యాలలో కవులు అక్షరాలను రంగులుగా మార్చి కావ్యమనే కాన్యాసువై ప్రకృతి వర్ణాల హరివిలును ఎంత అందంగా తమ కవిత్వంతో మలచారో తెలుసుకుండాం.

సూర్యోదయం

“మిన్నేటి సూరీడు వచ్చేనమ్మా

పల్లకోనేటి తామరలు విచ్చేనమ్మా”

ఆదిత్యుని ఆగమనంతోనే సమస్త జీవకోటి దినచర్య అరంభమవుతుంది. దినకరుడై కంటికి కనిపించే దైవంగా భావించి ప్రణమిల్లుతారు ప్రజలు. మరి అలాంటి భానుమూర్తి ఆగమనం ఏవిధంగా ఉందో కవి వర్ణిస్తున్నాడు. ‘వచ్చాడు... వెళ్లాడు’ అంటే మామూలే. సాక్షాత్కార్త దేవుడే వస్తున్నాడు. ఆకాశంలో సూర్యుడు రాగానే కోనేటిలో ఉన్న తామరపూలన్నీ ఆనందంగా స్వ్యాగతం చెపుతూ విచ్చుకున్నాయట. సన్నివేశాన్ని ఇలా అందంగా చెపుడంలోనే కవి హృదయం బయటపడుతుంది.

“వసుచరిత్ర” కావ్యంలో రామరాజుభూషణుడు సూర్యోదయాన్ని ఎంత చమత్కారంగా వర్ణించాడో చూద్దామా!

ఈ. తారా సస్యము పండినన్ గగన కేదారంబునం, జందికా నీరం బారగఁగోసి, తద్రుచి ఘలానీకంబు ప్రాతర్మంపో సీరి గ్రామణి తూరుపెత్తెననఁదోచెం దూర్యునందెల్పు, త ద్వారస్వస్త పలాల రాశి క్రియనిందుండేగె నిస్సారుడై

ఆకాశమనే పొలంలో నక్కల్కాలనే పంట పండింది. తూర్పుదిక్కు అనే రైతు ఆ పంటను కోసి తూర్పార బదుతున్నాడు. పంట చంద్రకాంతి. తూర్పారపట్టడం అంటే వరి చేను నూర్చిది తరువాత చేటలతో ధాన్యాన్ని పైకెత్తి పోయడం. అక్కడ ధాన్యం రాశిగా పోగుపడుతోంది. పొల్లు ఎగిరి దూరంగా పోతోంది. అంటే సూర్యుకాంతి వల్ల వెన్నెల కనుమరుగై సూర్యరశ్మి క్రమంగా అలముకుంటోంది. ధాన్యం రంగు సూర్యుకాంతిని, తెల్లని పొల్లు వెలవెలబోయిన వెన్నెలని సూచిస్తున్నాయి.

సూర్యాస్తమయం

విశ్వకర్మపురాణ కావ్యకర్త వీఘారి వేంకటాచార్యుడు సూర్యాస్తమయ
సమయాన్ని మరింత అందంగా వర్ణించాడు.

★ ఉ. అల్లన కాలవర్తకుడు నయ్యెడం గెంపును ముత్తియంబులున్
మెల్లనఁదూన్నె చూచుటకు మేలిమి త్రాసునఁజెట్టి తూచుంగా
రుఖుల్ని ప్రాలు ముత్తెముల చాడ్పునఁ దారలు, త్రాసు బిల్ల జా
బిల్లి యనంగ, మించె, మణి పేరిటి సూర్యుడు గ్రుంకుచుండఁగన్

ఆ సూర్యాస్తమయ సమయంలో కాలము అనే వర్తకుడు
ఒక పెద్ద కెంపును ముత్తాలతో తూకంవేసి చూద్దామనుకున్నాడు.
ఆకాశాన్ని త్రాసుగా తీసుకున్నాడు. ఒకవైపు సిబ్బి నిండా ముత్తాలు
పోసాడు. రెండోవైపు సిబ్బిలో ఆ కెంపును ఉంచాడు. తూచాలంబే
ఇప్పుడు త్రాసుని పైకి ఎత్తాలి. అలా ఎత్తడానికి అనువుగా త్రాసు
కర్కి మధ్యలో ఒక గుత్తిలాగ ఉండే త్రాసు బిళ్లను పట్టుకోవాలి.
దీనికి జాబిల్లే త్రాసుబిళ్ల. అది పట్టుకుని త్రాసుని మెల్లగా పైకి
ఎత్తాడు. సూర్యుడున్న (కెంపు ఉన్న) సిబ్బి క్రిందికి కుంగిపోతే ముత్తాలున్న సిబ్బి తటాలున తేలిపోయి అందులోంచి
జలున ఎగిరి అన్నివైపులకి మేలిమి ముత్తాలు చెదిరిపోయాయి. అలా రాలిపడ్డ ముత్తాల్లాగా తారలు ఆకాశంలో
ఉన్నాయి. ఇక్కడ కెంపు ఉన్న సిబ్బి కిందికి జారిపోవడమే సూర్యాస్తమయం. ఇదే వర్షసలో దాగున్న అందం.

వెన్నెలా...! వెన్నెలా...!

వెన్నెల ఒక మధురానుభూతి. మారాం చేసే చిన్న పిల్లలకు గోరుముద్దలు తినిపించాలంటే చందమామ
ఉండాల్సిందే. చందమామ రావే! జాబిల్లి రావే! అంటూ పాట పాడుతూ అమ్మ ముద్దు ముద్దుగా తినిపిస్తుంటే పిల్లలు
మైమరచి తింటారు. వెన్నెల అంటే అందరికి ఇష్టమే! మనకు ప్రకృతి ప్రసాదించిన వరాల్లోకెల్ల అందమైనది,
అనుభవయోగ్యమైనది వెన్నెల. మన కవుల్లో చాలా మంది వెన్నెల సిరాలో కలాలు ముంచి కవిత్వం ఒలక
బోసినవాళ్లన్నారు. ‘వెన్నెలంతా మేసి ఏరు నెమరేసింది’ అనే రసాత్మక వాక్యం రాయడానికి ఎంకిపాటల కవి నందూరి
ఎన్న దోసిళ్ల వెన్నెలని గ్రోలి ఉండాలి. కార్తీక పున్నమిరేయి వర్షంలా కురుస్తున్న వెన్నెల పరమశివుడి దేహం నుండి
జలజల రాలిపడుతున్న విబుద్ధిలా ఉంది అన్నాడు కవి భవభూతి.

‘రుక్మిణీ పరిణయం’లో కూచిమంచి తిమ్మకవి వెన్నెల్లో జరిగే వింత వింత విశేషాలను ఎలా వర్ణిస్తున్నాడో
చూడండి.

ఉ. శమనుని దుంతఁ బట్టుకొనె శక్రుడు దా వెలి యేసుఁ గంచు; వే
గమున బురారి నంది యని గాడుపు నెచ్చెలి మేకపోతుపై
దమకము మీఱనెక్కు; నల ధాత కుమారుని నెమ్మిగాంచి హం
సముగఁ దలంచె; సాంద్రతర చంద్రిక లోకములెల్లఁగప్పుటన్

తెల్లగా దట్టంగా వెన్నెల లోకమంతా అలముకోవడం వల్ల నల్లనివన్నీ తెల్లగా కనిపించాయట. సంపూర్ణ సూర్యగ్రహణం రోజున పశుపక్ష్యాదులు చీకటి భ్రాంతికి లోనైనట్టే, దేవతలు సైతం వెన్నెల తెల్లదనానికి తెల్లబోయి మైమరచిపోయారట. ఆ వెన్నెల వెల్లువలో యముని వాహనమైన దున్నపోతుని చూచి తన ఐరావతం అనుకుని ఇంద్రుడూ, అగ్ని దేవుని వాహనం మేకపోతును చూసి సందిగా పొరబడి శివుడూ అధిరోహించడానికి ప్రయత్నించారట. సాక్షాత్తు ఆ బ్రహ్మా కుమారస్వామి వాహనమైన నెమలిని చూసి తన హంసగా పొరబడ్డాడట. అంతా వెన్నెల మహిమ. ఇంత రసవత్తరంగా వెన్నెలను వర్ణించిన తిమ్మకవికి జోహోర్లు తెలపకుండా ఎలా ఉండగలం..?

ఉ. నారదులైరి సన్మనలు, నాక మహీజములయ్యే భూజముల్

శారదలైరి భామినులు శంకర శైలములయ్యే గోత్రముల్

పారదమయ్యే నీరథులు, పన్నగ నాయకులయ్యే నాగముల్

వారిద వర్గమెల్ల సితవర్షములయ్యేను బండు వెన్నెలన్

మొల్ల రచించిన రామాయణంలోని శరత్యాలపు వర్ణన ఇది. పండు వెన్నెల్లో మహామునులంతా నారదులుగా మారిపోయారు. చెట్లన్నీ కల్పవృక్షాలయ్యాయి. యువతులంతా సరస్వతీదేవులయ్యారు. కొండలన్నీ కైలాస పర్వతాలయ్యాయి. సముద్రాలన్నీ పొదరసంగా మారాయి. పొములన్నీ ఆదిశేషులయ్యాయి. మయ్యాలన్నీ తెలివన్నెతో అందగించాయి.

ఆధునిక కవులు కూడా చందమామని పలకరించకుండా ఉండలేకపోయారు. ‘వెండిలాంతరు వెలిగించి వెడవిపోయింది రజని’ అని ఆరుద్ర అంటే ‘ఎడారిలో కాళ్ల తెగిన ఒంటరి ఒంటెలా ఉంది జాబిల్లి’ అని శ్రీశ్రీ అన్నారు. ఎవరి భావన వారిది. అరుణోదయ రవిచింబం కొండరికి ప్రాగ్నిశాదేవి నొసటి కుంకుమబొట్టులా భాసిస్తే, మరికొండరకది కాకపెట్టిన డప్పులా దీపిస్తుంది. కవి భావానుభవాలను బట్టి అక్కరాలలో ప్రకృతి విన్యాసం ప్రతిఫలిస్తూ వుంటుంది.

చీకటి అందమైనదే !

‘అంధకారమప్పుడే బ్రహ్మండమంతయు ఆవరించి కన్నులున్నవారిని సైతము గ్రుడ్డివాండ్రను చేయుచున్నది కదా! అంటాడు మారిశ్శంద్రుడు శ్రుతానవాచికలో.

వెన్నెలరేయలో హోయిని అనుభవించి దాని విలువ తెలియాలంటే చీకటిని కూడా చూడాలి. చీకటి వెలుగుల సంగమమే జీవితం. చీకటి లేకపోతే వెలుగు ప్రాధాన్యతని గుర్తించలేం. కప్పొల చీకట్లు కడతేలితేనే జీవితాన వెలుగురేఖలు ప్రసరిస్తాయి. అంధకార బంధురం, కారుచీకటి, కటికచీకటి, కళ్లపొడుచుకున్నా కానరాని చీకటి ఈ పదాలు చీకటి సాంద్రతను తెలియజేసేస్తాయి.

ఇలాంటి నిశిని చాలామంది నిరసనకి, అజ్ఞానానికి, పాపానికి సంకేతంగా ప్రయోగిస్తారు. కానీ కవి దాశరథి చీకటిలోని అందాన్ని గుర్తించాడు. కమనీయంగా వర్ణించాడు. అంధకారం అందాన్ని మరింత ఇనుమడింపజేశాడు. చీకటికి అందమా అని అనుకోకండి. రండి చిమ్మ చీకటిని ఎంత చిక్కుని పదాలతో దాశరథి ‘అమృతాభిషేకం’లో వర్ణించాడో చూద్దాం.

- సి. ఇటు ప్రాకి అటు ప్రాకి ఇందు బింబాననా
ముఖముపై కన్నారి బొట్టు పెట్టి
ఇటు దూకి అటు దూకి కుటీల నీలాలకా
శ్రుకుటీకా ధనువు నంబకము కూర్చు
ఇటు సాగి అటు సాగి ఇందీవరేక్షణా
పక్కభాగములపై వచ్చి ప్రాలి
ఇటు వీగి అటు వీగి మృగనేత్ర బంగారు
చెక్కిలిపై అగర్ చుక్కనునిచి
- టే. వెండి కొండపయిన్ మబ్బు విధము దోచి
చంద్రకేదారమున లేడిఛాయ తిరిగి
అదిశేషునిపై విష్టువై శయించి
చీకటులు కూర్చె నందమ్ము లోకమునకు.

చీకటి అంతటా వ్యాపించింది. ఆ వ్యాపించడం అనే క్రియ ఎలా ఉందంటే.. చంద్రబింబంలాంటి ముఖం మీద కన్నారి బొట్టు పెట్టింది. స్త్రీ కనుబొమ్మలనే విల్లుకు బాణాన్ని త్యాగింది. కలువల వంటి కనురెపుల మీద వాలింది. లేడి కన్నుల వంటి కన్నులు కలిగిన స్త్రీ బంగారు చెక్కిలి మీద అగరు చుక్కను పెట్టింది. వెండి కొండమీద మబ్బులా, చంద్రుడనే పొలంలో జింకలా కనిపించింది. చీకటి అదిశేషుని మీద విష్టువులా భాసిల్చింది. లోకంలో యివ్వే అందమైనవే. వాటి అందం ద్విగుణిక్కతం కావడానికి చీకటే కారణం. అంటే నలుపే కారణం. కవి భూవనా బలం ఎంత బలీయమైనదో కదా..! చీకట్లు అలముకోవడంలో ప్రాకి, దూకి, సాగి, వీగి అంటూ ఇటూ పదాలను పునరుక్తం చేయడం వల్ల పద్యం నడక చక్కగా హోయలుపోయింది.

మిలమిల తారకలు :

ఆకాశం ఆ మణిదీపాలే ముత్తయిదువులుంచారో అని మనం ముక్కున వేలేసుకుంటే ఆ పైనున్న దేవతలు ఇక్కడి కోనేటిలో కార్తీక దీపాలను చూసి చుక్కలనుకుంటారట! చూసారా బింబ ప్రతిబింబ సాధ్యం.

చీకటి రాత్రి ఆకాశంలోకి చూస్తే? మిలమిల మెరుస్తూ కంటికి విందు చేసే సక్కుతాలు గుంపులుగా మెరుస్తూ కనబడతాయి. ఆ చుక్కల్ని తీసుకొని చేతిలో వేసుకొని ఆడుకోవాలని అనిపిస్తుంది కదూ..! ఇలాగే శ్రీనాథుడు కూడా చుక్కల్ని చూసి ఎంత ముచ్చట పడ్డాడో ఏమో తన ‘శృంగార వైషణం’ కావ్యంలో ఎంత అందంగా వర్ణించాడో చూడండి.

- మ. నభ మెల్లం గలయంగ నిండం బొడిచె స్పంధ్యావరే శాధృతా
రభటీ దంబర తాండవ భ్రమరి కారంభంబున న్యాంభవీ
ప్రభు పాదాహతి మీందికి నైగయచున్ బ్రహ్మండ గోళంబుతో
నభిసంబద్ధము లయ్యేనో రజత శైలాశ్రుంబు లన్న ట్టుదుల్.

శివుడు సాయం సంధ్యలో కైలాసగిరి మీద తాండవం చేస్తున్నాడు. ఆ తాండవం ఎలా ఉందో దాని స్థాయి భావం ఏమిటో ఈ పద్యంలో చూపిస్తూ చక్కని చుక్కల్ని చక్కగా వర్ణించాడు కవి. ఆకాశమంతటా ఒత్తుగా ఒరుసుకుంటూ, చిక్కగా చక్కగా ఉన్నాయి సక్కుతాలు. కానీ అవి సక్కుతాలు కావట. శివతాండవంలో శివుని వద ఘుట్టన చేత

వెండికొండ మీద ఉన్న రాళ్లు పగిలి, పైకి ఎగసి, బ్రహ్మండ గోళానికి గుచ్ఛుకున్నాయట. అవే నక్కత్తాలుగా మనకు కనిపిస్తున్నాయట. చూశారా ఈ ఉత్సేష్ణాలంకార వైభవం.

మఱ్ఱు-వానా

నిన్నమొన్నటిదాకా సెగలు కక్కి ఉడికించిన వేసవి కాలయవనిక వెనక్కి జారుకుంది. తాపాన్ని ఉపశమింపజేస్తూ వర్షాకాలం వచ్చేసింది. బుతుపవనాలు ఇప్పుడిప్పుడే రెక్కలు విదుల్చుకుంటున్నాయి. వానలు మొదలయ్యాయి. ఆకాశంలో మబ్బులు కమ్ముకుంటే రైతు కళల్లో ఆశల మెరుపులు, చినుకురాలితే నేలతల్లి కంట ఆనంద బాష్పాలు. అన్నీ వాన చలవే. వర్షం సర్పుప్రాణికోటికి హర్షం కలిగిస్తుంది. అందుకే భాస్కర శతకక్రత్ర “వాన సమస్త జీవులకు వాంఖితమింపేసలార” అన్నాడు. అలాంటి వర్షాన్ని మన తెలుగు కావ్యాల్లో ఎందరో కవులు ఎంతో రమణీయంగా వర్ణించారు. మబ్బులేని వాన, ఉరుములేని పిడుగు అసాధ్యం కదా. వర్షం వచ్చే ముందు వాతావరణం మొత్తం మారిపోతుంది. చూస్తుండగానే నలు దిక్కుల నుండి కారుమబ్బులు కమ్ముకుంటాయి. కరిమబ్బు కమ్మిందంటే జడివాన కుమ్మిందన్నమాటే. అన్ని దిక్కుల నుండి ఒక్క ఉదుటున మూకుమ్మడిగా కమ్మేసిన విధానాన్ని ఎరువు తన హరివంశం కావ్యంలో ఎలా వర్ణిస్తున్నాడో చూడండి.

సీ.	దిక్కరిణీ బృంద మొక్కల యింని పిల్లలు దివింబనరిల్లె ననంగఁ గోత్రాచలంబులు చిత్రవాతాపూతి వెసంబెల్లగిలి మీందవెలసె ననంగఁ బాతాళమున నున్న బంధురథ్యాంతముల్ వెడలి భానుని ఖ్రింగ నడరె ననంగ నిల నాల్గుచెఱఁగుల జలధులు నలిరేగి కడకుల నభ మెక్కలగడఙె ననంగ
తే.	నొప్పి యుద్ధరస్థాల పయోధరములు, దెసలకడవటంబోడమి యాకసముమూసి మెఱుఁగు జోతులుచూడికి మిక్కుటముగఁ నొడవెబిడుగులు రాలును నుప్పుతిల్లె.

దట్టమయిన పెద్ద పెద్ద నల్లని మేఘాలు దిక్కుల చివర పుట్టి ఆకాశాన్నంతా కప్పేసాయి. యిది ఎలా ఉందంటే దిక్కులనే ఏనుగుల గుంపు ఒక్కసారిగా ఈనిన పిల్లలు ఆకాశమంతా వ్యాపించినట్టుగా ఉందట. పెద్ద పెద్ద పర్వతాలు తీవ్రమైన పెనుగాలి తాకిడికి పెల్లగిల్లిపోయి ఆకాశంలోకి ఎగిరిపోయినట్టు ఉందట. పాతాళంలో ఉన్న దట్టమైన చీకట్లు సూర్యాంధ్రి మింగేయడానికి వచ్చినట్టుగా ఉందట. భూమికి నాలుగు వైపులా ఉన్న సముద్రాలు అలలతో ఆకాశంమీదికి ఎక్కిపోతున్నట్టుగా ఉందట. ఆకాశంనిండా ఎడతెరిపిలేని మెరుపులు పుట్టాయట. పిడుగులుపడ్డాయట.

కొండా-కోనా :

పూర్వకాలంలో రాజులు వసంతకాలంలో వసంతోత్సవాలు జరిపేవారు. అదొక ఆనంద కేళి. ఆ సందర్భంలో కవులు రాజుల వ్యాహోళి గురించి, వనవిషోరం గురించి, ప్రకృతి సోయగాల గురించి, పర్వత సానుపుల గురించి వర్ణించారు. ఇలాంటి సందర్భంలోనే రామరాజుభాషణుడు ‘వసు చరిత్ర’లో పర్వత వర్ణన చేశాడు. కోలాహలుడు పర్వతం-శుక్తిమతి నది. అది మామూలు పర్వతం కాదు. త్రీడాపర్వతం. శుక్తిమతిని అల్లరిపేసిన కోలాహలుడి కొమ్ములు విరిచి మదం అణచివేసాడు వసుమహారాజు. నర్చ సచివునితో ఆయన వాహోళికి వెళ్లినప్పుడు ఆ గిరి సాగసులను వరించిన తీరు చూడండి.

సీ. ఒక చాయననపాయ పికగేయ సముదాయ

మొకసీమ నానా మయ్యార నినద
మొకవంక నకలంక మకరాంక హాయహోష
లొకక్రేవ వనదేవ యువతిగీతి
యొకచెంత సురకాంతల కరాంత తతనాద
మొకదారి నవశారికోదితంబు
లొకయోర బటుదారణకుమారఫణితంబు,
లొకదండ నలిమండలికలగాన,

**తే. మొక్కమొగి ప్రోయగదళీగృహోపవన్న
కిన్నోర్బుంద బృందసంగీతరీతి
సమరునతివేల కోలాహలముల కలిమి
నథిప! యోయద్రి కోలాహలాఖ్య మొక్కు**

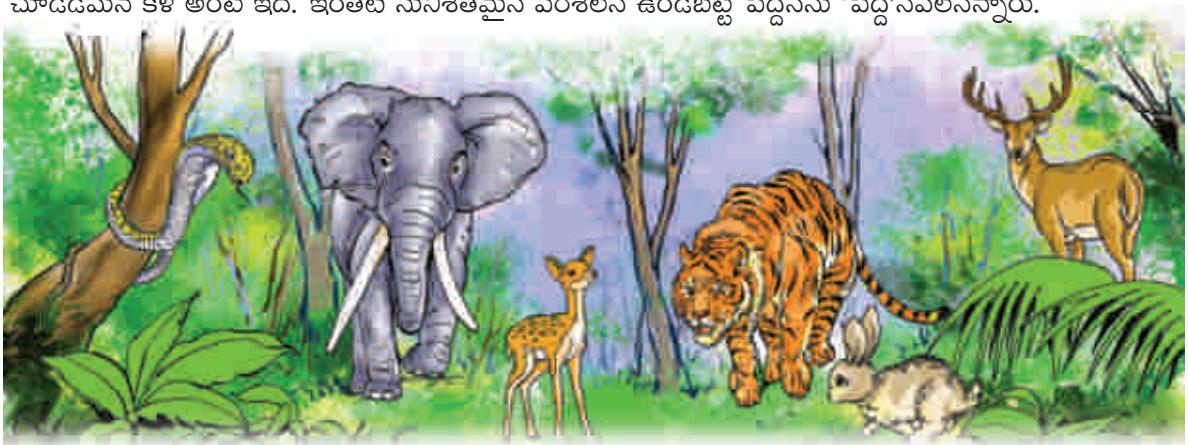
ఒకపైపు రకరకాల పక్కల రాగాలాపన. ఇంకోపైపు అనేకానేక నెమళ్ల క్రేంకార ధ్వనులు, ఒక దిక్కున అందమైన చిలకల పలుకులు. మరోపైపు వనదేవతల గానలహారి, దేవదేవరుల వీణా వాయిద్యాలు, గోరువంకల సుభాషణాలు, భేచర కుమారుల స్తుతి వాక్యాలు, రుముమ్మే తుమ్మెదల గుంపు ఆవ్యక్త మధుర గానం, ఇలా నానా దిక్కుల నుండి ఇప్పు కలగలిసి ఒకేసారి వీనుల విందుచేస్తున్నాయి. అరటి పందిళలో ఉన్న కిన్నోర కాంతలు పాడుతున్న సాముదాయక సంగీత కోలాహలంతో నిండి ఉన్నందున కోలాహల పర్వతం తన పేరును సార్థకం చేసుకున్నట్లుగా ఉండట. జీవనదులకు, జీవవైవిధ్యానికి ఔషధ మూలికలకు శైలశైలాలు స్థిరమైన నెలవులు.

వన వర్ణన

రవిగాంచని చోట కవిగాంచునన్నారుకదా! అల్లసాని పెద్దన రచించిన మను చరిత్రలో ఈ వనవర్ణన చూస్తే అబ్బుర పదకుండా ఉండలేము. బదరికావసంలో ప్రవరుడు దారివెతుకుతున్న సందర్భంలో పద్యం చూడండి.

శీ. తొండముల్సంచి యందుగుంజిగుళ్కు నిక్కు
 కరులదంతచ్ఛాయ గడలుకొనంగ
 సెలవుల వనదంశములు మూసి నెఱవెట్టం
 గ్రోల్పులుల్ పొదరిండ్ల గుఱక లిడంగ
 సెలయేటి యిసుక లంకల వరాహంబులు
 మెత్తంబులై త్రవ్వి ముస్తే లెత్త
 నడ్డంబు నిడుపు నాంబడ్లగతి మనుం
 బిళ్ల దొంకలనుండి క్రేళ్ల దాంటం
 తే. బ్రథబలభల్లక నభభల్ల భయదమధన
 శిథిలమధుకో శవిసరవిశీర్షమణ్ణి
 కాంతరాంతర దంతురితాతపమునం
 బుదమి తిలతందులన్యాయమున వెలుంగ

చిగుళ్ల కోసం ఏనుగు తొండంపైకెత్తినపుడు దాని దంతకాంతి చుట్టూ ప్రసరించిందట. వేట మాంసం తిని
 మత్తుగా పొదలలో పెద్ద పులులు పడుకుంటే వాటి మూతి నుండి కారుతున్న చొంగ వాసనకు అడవి ఈగలు నిండా
 ముసురుకొన్నాయట. పందులు సెలయేళ్లలోని యిసుకదిబ్బల్ని ముట్టెలతో తవ్వి తుంగగడ్లలు పెళ్లగించి తింటున్నాయట.
 కృష్ణజీంకలు బలిసిన ఆవుదూడల్లా అడ్డదిడ్డంగా దూకుతున్నాయట. ఎలుగుగొడ్డు పుట్టులను గోళతో పెళ్లగిస్తే వాటిలో
 తెట్టెలుపెట్టి ఉన్న తేనెటీగలు రేగి చెల్లా చెదురుగా ఆడుతున్నాయట. ఆ ఎండలో ఈగలనీడలు, వాటి మధ్యలో
 ఎండపొదచుక్కలు చూస్తే నేలమీద నువ్వులూ బియ్యము కలగలిపి వెదజల్లినట్లున్నాయట. ఎంత గౌప్య పరిశీలన.
 చూడడమనే కళ అంటే ఇదే. ఇంతటి సునిశితమైన పరిశీలన ఉండబట్టే పెద్దనను ‘పెద్ద’నవలెనన్నారు.

కోడి కూత

కవి పరిశీలనా శక్తి పద్యంలో ప్రతిబింబిస్తుందనడానికి పండితారాధ్య చరిత్రలో పొల్పురికి సోమనాథుడి
 కోడికూత పద్యాన్ని మించిన స్వభావోక్తి తెలుగు సాహిత్యంలో మరొకటి లేదు. కోడి కూత దాని సహజ శారీరక ధర్మం.
 దాని వెనక ఎంత శారీరక విన్యాసం ఉందో, ఎన్ని కండర కదలికలు ఉన్నాయో చూడండి. ముందుగా కళ్ళు విప్పింది,

లేచి నిలబడింది, ఒళ్ళు విప్పార్చింది, రెక్కలు విదిలించి సరిచేసుకుంది, నిక్కి నీలిగింది, గబుక్కను కాలు సాగదీసింది, గొంతు విప్పింది, ముక్కుతో ఈకలు సరిదిద్దుకుంది, పొట్ట నిక్కించింది, మెడ సాచింది, ఒళ్ళు నిక్కించి పైకి చూసింది అప్పుడు తొలికూత కూసింది

ద్వి. తొలికోడి కను విచ్చి, నిలచి మై వెంచి,
జలజల రెక్కలు సదలించి, నీల్న
గ్రెక్కను కాలార్చి, కంరంబు విచ్చి
ముక్కును నీకలు సక్కాల్చి, కసుపు
నెక్కించి, మెడసాచి, నిక్కి మిన్సూచి
కొక్కారో కుత్తుని కూయక మున్న.

భరతభండం ప్రకృతిలోని సకల జీవుల ఆనంద నిలయం. వాల్మీకి రామాయణ రచనా కాలంలో ప్రకృతితో తాదాత్మం చెందిన భరద్వాజ మునికి కనిపించిన దృశ్యాలు ఇలా ఉన్నాయట. మారేడు చెట్లు మృదంగాలు వాయించాయి. తాండ్ర చెట్లు తాళం వేసాయి. రాచిచెట్లు నాట్యం చేయడానికి ముస్తాబయ్యాయి. ఇక సరళ వృక్షాలు, తాడిచెట్లు, పున్నగులూ సేవకుల రూపంలో సేవలందిస్తున్నాయి. ఇరుగుడు, ఉసిరిక, నేరేడు లాంటి స్త్రీ స్వభావం గల చెట్లు, మాలతి, మల్లె, జాజితీగలు స్త్రీ రూపం ధరించినప్పుడు ఎలా ఉన్నాయో వాల్మీకి మహర్షి వర్ణించి చూపాడు. అది ప్రకృతితో ఒకనాటి మానవుల అమలినమైన మమేకతకు నిదర్శనం.

భారతంలో చుప్పంతుడు కణ్ణమహర్షి ఆత్మమానికి వెళ్లినప్పుడు ‘శ్రవణ సుఖంబుగా సామగానంబులు చదివెడి శుకములు, కదలక వినుచుండు కరులు’... ఆ పక్కనే పులులూ, సింహోలూ కలిసిమెలిసి జీవించడం చూసి ఆశ్చర్యపోతాడు. అంతేకాదు, ‘ఎలుకలు, పిల్లులు ఒండొరులు సహజ వైరాన్ని పీడి ఒక్కటిగా కలిసి ఆడుకుంటున్నాయట. మనది ఆ బుముల పరంపర. ‘అపకారంబులు సేయవేవ్వరికిని ఏకాంతంబునందుండు కుసుమచ్ఛయా ఘల్శ్రీచే ఉపకారంబులు సేయు ఎల్లరకును ఈ ఉర్ధ్వజములు’ అని భాగవతం బోధిస్తోంది. రసమయ ప్రకృతి ఆరాధనే ముక్కికి ఒక మధుర సాధన. ప్రకృతిని ప్రేమించడం వల్ల మనిషిలోని దైవత్వ భావనకు విస్తృతి ఏర్పడుతుంది. ప్రకృతి పరిరక్షణ కాంక్ష మొలకెత్తుతుంది.

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

గ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పండి, రాయండి.

1. కోలాహలాద్రి తన పేరును ఎలా సార్థకం చేసుకుంది?
2. మేఘాలను కవి ఎలా వర్ణించాడు?
3. అరణ్య వర్ణనలో మీకు ఆశ్చర్యం కలిగించిన అంశం ఏది?

అ) కింది పద్యాన్ని చదపండి. ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

మందారమకరందమాధుర్యమునఁ దేలు
 మధుపంబు వోవునే? మదనములకు;
 నిర్మలమందాకినీవిచికలఁ దూఁగు
 రాయంచ చనునే? తరంగిణులకు;
 లతితరసాలపల్లవభాది ర్మై చొక్కు
 కోయిల సేరునే? కుటజములకుఁ;
 బూడ్లేందుచంద్రికాస్నురితచకోరక
 మరుగునే? సాంద్రనీహారములకు
 అంబుజోదరదివ్యపాదారవింద
 చింతనామృతపానవిశేషమత్త
 చిత్తమేరీతి నితరంబుఁ జేరనేర్చు?
 వినుతగుణశీల! మాటలు వేయునేల?

ప్రశ్నలు

- ఈ పద్యంలో పేర్కొన్న పక్కల పేర్లు రాయండి.
- పై పద్యంలో పాగమంచు అని అర్థం పచ్చే పదం ఏది?
- తుమ్మెదలు దేనిని ఆస్వాదిస్తాయి?
- అంబుజోదరుడు - సమాసం తెల్పండి.
- “లేత మామిడి చిగుళ్ళను తినే కోయిల కొండమల్లెలను కోరుకోదు” - ఇలాంటి మరొక వాక్యాన్ని మీ సొంతంగా రాయండి.

ఇ) కింది అపరిచిత గద్యం చదపండి. ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

శ్రీనగరంలో కెల్లా ప్రశ్నమైన సరోవరం దాల్ సరస్వతి. అందులో సౌకా విహారం చేస్తూ దారి చుట్టూ రమణీయంగా నెమలిపింఘంలో కన్నలు కుదురుకున్నట్టుగా అమరిన పూల తోటలు చూడడం ఆ వేళ్లి మా కార్యక్రమం. సరస్వతిలో తిరగడానికి పదవలు సిద్ధంగా ఉన్నాయి. దాల్ సరస్వతి మా ముందు పరచుకుని ఉంది. ఎక్కడ చూసినా వెండిరేకులా తళ తళలాడే నీటి ఉపరితలం.

శ్రీ నగరానికి తూర్పు దిశనున్న ఈ సరస్వతి అవల వైపునున్న పర్వత ట్రేణీ నిటారుగా టీవిగా నిల్చుని సరస్వతి అందాన్ని తదేకంగా పరికిస్తున్న రస హృదయుడైన వ్యక్తిలా కనిపిస్తుంది. ఆ పర్వత శరీర ఛాయ నీళలో ప్రతిచించిస్తూ గాఢ నీల వర్ణంతో భాసించే నీటిలో, ఛాయ పడినంతమేరా నలుపు కలిసిన మరో వర్ణచాయను కల్పిస్తుంది.

నిర్మలంగా అలజడి లేకుండా మొరుస్తున్న జలగర్భాన్ని చీల్చుకుంటూ ముందుకు పోతోంది నావ. ఆ నీటి తుల్మింతలకు చుట్టుపక్కల చిన్నచిన్న కెరటాలు ఏర్పడి చూస్తుండగానే దూరంగా తప్పటించుగులు వేసుకుంటూ వెళ్లిపోయే పసిపిల్లల పొదాల్లా జరిగిపోవడం మొదలుపెట్టాయి. నీరు నిండుగా మనోహరమైన నీలవర్ణంతో భాసిస్తోంది.

ఆకాశం స్వచ్ఛంగా ఉన్నప్పటి ప్రతి ఘలనంలో ఒక అందం. దూరంగా ఉన్న కొండ నీళ్లల్లో తొంగి చూసినప్పుడు ఒక అందం పక్కగా పోయే మరో పదవ నీడ నీళ్లల్లో హండాగా కదలాడినప్పుడు మరొక అందం. పదవ నడిపేవాడు పాటలు పాడడం మొదలుపెట్టాడు. గాలి సన్నగా మధురంగా చేసే సవ్యదితో లయ కలుపుతూ అతడు పాడే పాట మనోజ్ఞంగా కిందనున్న జలతరంగాలను అనుసరిస్తూ పెడలు పెడలుగా చెవులను తాకుతోంది.

ఈ రామణీయకం ఇలా శాశ్వతంగా కళముందు నిలిచిపోతే! ఈ అనంత ప్రకృతి శోభా సంపదను అనుక్కణం అనుభవిస్తూ అజరామరమైన అమృతత్వాన్ని పొందగలిగతే! ఎన్ని ఊహాలు.. నా మెదడులో చకచకా మెరినే ఊహాలు. (-నాయని కృష్ణకుమారి - కాళీర దీపకళిక నుండి)

ప్రశ్నలు

1. దాల్ సరస్వతో నీరు వెండి రేకులా ఉండని రచయిత్రి అన్నారు. నీవు అయితే దేనితో పోలుస్తావు?
2. సరస్వతు అవతల వైపునున్న పర్వతాల వరుస ఎలా ఉంది?
3. పదవ నడిపే వాని పాట మరింత మనోజ్ఞంగా ఎందుకనిపిస్తోంది?
4. కదిలిపోయే తెరటాలను రచయిత్రి దేనితో పోల్చారు?
5. వై గద్యభాగానికి సరైన శీర్షిక పెట్టండి.

వ్యక్తికరణ - స్వజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో సమాధానం రాయండి.

1. పారంలో సూర్యోదయ, సూర్యాస్తమయాల్చి కపులు ఎలా వచ్చించారో మీ సాంత మాటల్లో రాయండి.
2. వెన్నెలవెల్లువ దేవతలను సైతం ఎలా భ్రాంతికి లోను చేసిందో వివరించండి.
3. కోలాహలపర్వతం గురించి రాయండి.

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. వర్షం కురిసినపుడు మీరు పొందిన అనుభూతిని వచ్చిస్తూ మిత్రుడికి లేఖ రూపంలో రాయండి.
2. ఈ పారంలో దాశరథి చీకటిని వచ్చించిన తీరులో మీరు గుర్తించిన విశేషాలను రాయండి.
3. సాహిత్యంలో కపులు ప్రకృతి వర్ణనకు ఎందుకింతటి ప్రాధాన్యత నిచ్చారో వివరిస్తూ వ్యాసం రాయండి.

భావాంశాలు - పదజాలం

అ) ఎరువు రంగులో ఉన్న పదానికి అర్థం రాసి, దానిని ఉపయోగించి సాంత వాక్యం రాయండి.

1. భానుడు తూర్పున ఉదయిస్తాడు.
2. శివుని తాండవం చూస్తే ఆనందం కలుగుతుంది.
3. నాకు అమృభాష అంటే మిక్కిలి ఇష్టం.
4. జింక తత్తురపాటుతో పొదలోకి దూకింది.
5. సాయంకాలం కాగానే సూర్యబింబం కనుమరుగైంది.

అ) కింది పదాలకు పర్యాయపదాలు రాసి వాటితో వాక్యాలు రాయండి.

ఉదా : నభం :- ఆకాశం, గగనం

ఆకాశంలో నక్కతాలు మెరుస్తన్నాయి. రాజు గగనం వైపు ఆశ్వర్యంగా చూస్తన్నాడు.

1) ధనుషు	2) పయోధరము	3) కేదారము
4) సస్యము	5) వెల్లువ	6) నెచ్చెలి

ఇ) కింది పదాలకు నానార్థాలు రాయండి.

1. ధర	:	_____
2. పంక్తి	:	_____
3. తారక	:	_____
4. చుక్క	:	_____

ఈ) కింది పదాలకు వ్యుత్పత్తులు రాయండి.

1. సూర్యుడు	:	_____
2. ధర	:	_____
3. తోయజము	:	_____
4. శైలము	:	_____

ఉ) కింది ప్రకృతిపదాలకు వికృతి పదాలు రాయండి.

1. సంధ్య	4. చంద్రుడు
2. దిశ	5. ముత్యము
3. ఆకాశం	6. మేఘము

వ్యాకరణాంశాలు

సంధులు

యదాగమ సంధి :

సూత్రం: “సంధి లేనిచోట స్వరంబు కంటే పరంబయిన స్వరంబునకు యదాగమంబగు.”

“ఆగమంబనగా వర్ణాధిక్యంబు”

ఉదా: మా + అమ్మ = మాయమ్మ

మీ + ఇల్లు = మీయిల్లు

సూత్ర వివరణ: సంధి జరగనప్పుడు అచ్చు కంటే పరమైన అచ్చుకు యదాగమం వస్తుంది. స్వరం అంటే అచ్చు. యట్ + ఆగమం = యదాగమం ‘య’లో ఆకారం ఉచ్చారణానికి చేర్చబడింది. ‘య్య’ అనేది ఆగమమవుతుంది.

తెలుగు భాషలో పూర్వపదాంత దీర్ఘాచ్చులకు సాధారణంగా సంధి జరగదు. ఇతర అచ్చులకు కూడా కొన్ని సందర్భాలలో సంధి జరగదు. రెండు అచ్చుల్ని వరుసగా ఉచ్చరించడం కష్టం. కాబట్టి ఉచ్చారణ సాకర్యం కోసం వాటి మధ్యలో ‘య’కారం చేరుతుంది. దీన్నే ‘యదాగమం’ అంటారు.

వర్ణాధిక్యం అంటే ఒక వర్ణం అధికంగా వచ్చి చేరడం ‘మిత్రపదాగమః’ అని లక్షణం. ఆగమం మిత్రుని వంటిది. కాబట్టి ఒక వర్ణం మిత్రునివలే పక్కకు వచ్చి చేరడం ఆగమమని గ్రహించాలి.

రూప సాధన : మా + అమ్మ

‘మా’లోని ‘అ’ పూర్వ స్వరం. ‘అమ్మ’లోని ‘అ’ కారం స్వరం కంటే పరమైన స్వరం. కాబట్టి దానికి ముందు ‘య్య’ అనేది ఆగమం అవుతుంది.

మా + య్య + అమ్మ = మాయమ్మ

మీ + ఇల్లు = మీ + య్య + ఇల్లు = మీయిల్లు

ఈ యడాగమం కళలకు మాత్రమే అని గుర్తుంచుకోవాలి. ద్రుతప్రకృతికాలకు సంధి లేనిచోట నుగాగమం వస్తుంది.

అ) కింది పదాలను విడదీసి సంఘల పేర్లు రాయండి.

1. ఇందుండేగి : _____ + _____ = _____
2. అయ్యెడన్ : _____ + _____ = _____
3. సుధాంశుడు : _____ + _____ = _____
4. బ్రహ్మదులు : _____ + _____ = _____
5. దుగ్గాంబునిధి : _____ + _____ = _____

అ) పారం చదివి కింది సంఘలకు సంబంధించిన ఉదాహరణలను వెతికి రాయండి.

1. సవర్ణదీపసంధి : _____
2. ఉత్సవసంధి : _____
3. త్రికసంధి : _____

సమాసాలు

అ) భాషీలను పూరించండి.

సమాస పదం	విగ్రహ వాక్యం	సమాసం పేరు
కాలవర్తకుడు		
	నాల్గుసంఖ్య గల చెరగులు	
మృగనేత్రి		
	చుక్కలకు రేడు	
మహోదధి		
		ద్వాంద్వసమాసం

అలంకారాలు

అ) ఉత్ప్రేక్షాలంకారం

అక్షణం :- ఉపమాన ధర్మ సామ్యం చేత ఉపమేయాన్ని ఉపమానంగా ఊహించినట్లయితే ఉత్ప్రేక్షాలంకారం అవుతుంది.

ఉదాహరణ:- ఈ వెన్నెల పాలవెల్లియో అన్నట్లుంది.

సమస్వయం : పై ఉదాహరణలో వెన్నెల పాలవెల్లి (పాలసముద్రం)గా ఊహించబడింది. కాబట్టి ఉత్ప్రేక్షాలంకారం అయ్యంది.

ఛందస్ని

శార్దూలపద్య లక్ష్మణాలను గురించి తెలుసుకుండా.

- * పారంలోని కింది పద్య పాదాలకు గురు - లఘువులను పరిశేఖించండి.

మ స జ స త త గ
ప బ బ || బ || బ బ బ || బ || బ || బ

ఉదా : తారాస స్వముపం డినన్గ గనకే దారంబు నంజంద్ర కా

శార్దూల పద్య లక్ష్మణాలు

1. ఇది వృత్త జాతికి చెందినపద్యం
2. ఇందులో నాలుగు పాదాలుంటాయి
3. ప్రతి పాదంలో 19 అక్షరాలు ఉంటాయి
4. ప్రతి పాదంలో మ, స, జ, స, త, త, గ అనే గణాలు వరుసగా వస్తాయి.
5. ప్రతి పాదంలో 13వ అక్షరం యతి స్థానం
6. ప్రాస నియమం ఉంది.

కింది పద్య పాదాలకు గురు - లఘువులను గుర్తించండి. పద్య లక్ష్మణాలను సమస్వయం చేయండి.

1. ఉదయధరాధరంబు పయినుండి హూటాహూటి నేఁగుదెంచుచో
2. అల్లన కాలవర్తకుండు నయ్యెడగెంపును ముత్తియంబులున్
3. శారదరాత్రులుజ్యైల లసత్తర తారకహోర పంక్తులం.
4. ‘తారాసన్యము’ పద్యంలోని మిగిలిన పాదాలకు గణవిభజన చేయండి.

ప్రాణిక్షు పని

కూళ్ల. ఆర్. కోడ్సను స్వాన్ చేయండి. “వౌనంగానే ఎదగమని ....” గేయాన్ని చదివి అందులోగల వర్ణనలపై వ్యాఖ్యానం రాయండి. తరగతిగదిలో ప్రదర్శించండి.

పద్య మధురిమ

శా. వాసోనిగ్రహ మెన్న రాకలియు నిర్వట్టుల్ గణింప ర్తలల్
మాసెంగా యన అంగముల్ బడలినం బాటింప రట్టుండనీ
యాసాయంబుగ నానిశాత్యమయుగా నామ్మాయముల్ గ్రోల్చుచో
నాసీన ప్రచలాయితం బయిన లే దాహో! వితర్చింపగన్

- పాండురంగ మాహోత్సుము, తెనాలి రామకృష్ణుడు

భావం : అయుత, నియుత లిద్దరూ అగస్త్యుని శిష్యులు. వారికి చదువంచే ఎంతో శ్రద్ధ. ఎలాంటి దుస్తులు ధరించారో పట్టించుకోరు. ఆకలి దప్పులను గురించి ఆలోచించరు. తలలు మాసినా, శరీరం అలసినా శ్రద్ధ పెట్టరు. అపోంగాత్రులు చదువు గురించే ధ్యాన. వేదాలు వల్లె వేస్తున్నపుడు కదలక, మెదలక కునికి పాటు పడకుండా శ్రద్ధగా చదువుకునేవారు.

ఆత్మకథ

మూల గ్రంథం : సల్లదాక్ష పందిరి

కవి : డా॥ ఎండ్లారి సుధాకర్

చదవండి - చల్లించండి

గీటురాయి

మేం మనుష్యలం
మేం మహాన్నిలం
గుండె లోపలి గుండె కదిలించి
తీగ లోపలి తీగ సవరించి
పాట పాటకి లేచు కెరటంలాగ
మాట మాటకి మోగు కిన్నెరలాగ
మేం ఆదుతాం
మేం పాడుతాం

మేం ఉపాసకులం
మేం పిపాసువులం
భూమి అంచులకు వెలుగు తెరకట్టి
తారకల గతికాక్కు ప్రతివెట్టి
పాట పాటకి వెండిదారంలాగ
మాట మాటకి మండు దూరంలాగ
మేం సాగుతాం
మేం రేగుతాం

మేం నవీనులం
మేం భావుకులం

పాత లోకపు గుండెలో శతఫిన్న పగిలించి

భావి కాలపు చంద్రకాంత శిలల కరిగించి

పాట పాటకి సోకు సప్రంలాగ

మాట మాటకి దూకు సింహంలాగ

మేం నిలుస్తాం

మేం పిలుస్తాం.

మేం మనుష్యులం

మేం మహాస్యులం

మాకు దాస్యంలేదు

మాకు శాస్త్రంలేదు

మాకు లోకం ఒక గీటురాయి

మాకు కరుణ చిగురు తురాయి

మేం పరపీడన సహించం

మేం దివ్యత్వం నటించం

గాలి గుర్రపు జూలు విదిలించి

పూలవర్రుం భువిని కురిపించి

పాట పాటకు పొంగు మున్నీరులా

మాట మాటకి జారు కున్నీరులా

మేం ఆడుతాం

మేం పాడుతాం.

స్వేచ్ఛ
సమానత్వం
ప్రజాస్వామ్యం
ప్రజాహాక్మలు

- దేవరకొండ బాలగంగాధర తిలక్

అలోచనాత్మక ప్రశ్నలు:

- మనం మనుష్యులం అని చెప్పుకోవాలనుకుంటే మనకు ఉండవలసిన లక్ష్యాలేమిటి?
- మేం నవీనులమని అంటున్న వారు దేనిని సహించమంటున్నారు? ఎందుకోచెప్పండి.

ఉద్దేశం

సామాజిక జీవితం సమస్యల వలయం, అందులో ఆటు పోట్టుంటాయి. జీవితం అందరికీ వడ్డించిన విస్తరి కాదు. తాము నమ్మిన జీవన సూత్రాలను అనుసరించి ఎదిగిన ఎందరో గొప్ప వ్యక్తులను ఆదర్శంగా తీసుకుని వారి బాటలో నడిచి విజయ శిఖరాలు అధిరోహించిన వారిలో ఈ కవి ఒకడు. సమాజం అతడి కృషిని గౌరవించి సముస్తతంగా సన్మానిస్తుంది. కానీ కవి ఆ సన్మానానికి పొంగిపోదు. గతంలో తనజాతి జనులకు జరిగిన అనేకానేక అవమాన పరంపరలు అతడి కళ్ళముందు కదలుతూ ఉంటాయి. వాటి తాలూకా దుఃఖం అతణ్ణి పట్టి బాధిస్తుంది. విద్య ద్వారానే వ్యక్తికి గౌరవం లభిస్తుంది. మనిషి ఎంత ఎత్తుకు ఎదిగినా తాను ఎక్కడనుండి వచ్చాడో గుర్తిరగాలి. తనమూలాలు మరువ కూడదనే సత్యాన్ని తెలియజేయడమే ఈ పార్యాంశ ఉద్దేశం.

నేపథ్యం

స్వేచ్ఛ మానవ సహజాతం. వ్యక్తి తన స్వయంత్రానికి భంగం కలిగితే సహించడు. తన హక్కులను అణచివేయాలని ప్రయత్నిస్తే తిరగబడతాడు. పిల్లలు పైతుతం తమకు ఇష్టం లేకపోతే తల్లిపొలను తాగనంటారు, తలతిప్పుకుంటారు. ప్రతి మనిషికి ఒక వ్యక్తిత్వం ఉంటుంది. తనకు సాటిమనుష్యాల మధ్య గుర్తింపును కోరుకుంటాడు. సమాజంలో ఉన్న కొన్ని నిరంకుశ భావాలు, కట్టుబాట్లు మనిషి స్వేచ్ఛకు సంకెళ్ళ వేస్తాయి. అతడు వాటిని తెంచుకొని తనలో ఉన్న స్పృజనాత్మక శక్తిని ప్రపంచానికి చాటుకుంటాడు. మనిషిలోని మంచితనాన్ని, మానవీయతను ప్రపంచ గుర్తించి గౌరవిస్తుంది. అనేకానేక సమస్యలకు కుంగిపోక ఎదురునిచ్చి ఆత్మవిశ్వాసమే పెట్టుబడిగా జ్ఞాన శిఖరాలు అధిరోహించిన ఒకానొక కవి జీవితమే నేటి మన పారం.

ప్రక్రియ - వచన కవిత

ఈ పార్యాభాగం ‘వచన కవిత’ అనే సాహిత్య ప్రక్రియకు చెందినది. పద్య, గేయాల్లో ఉండే ఘందో నియమాలతో సంబంధం లేకుండా, వ్యాపోరిక భాషలో లయాత్మకంగా సాగే కవితను వచన కవిత అంటారు. సరళమైన పదాలు, వాక్యాలతో ధ్వని గర్భితంగా ఉండే కవిత వచన కవిత. రచయిత తాను చెప్పదలుచుకున్న భావాన్ని సూటిగా స్పష్టంగా చెప్పడం వచన కవిత ప్రత్యేకత. ఆధునిక కవిత్వానికి కొత్త నెత్తురు ఎక్కించిన శ్రీ వచన కవితకు పట్టంకట్టారు. వారి బాటలో నడుస్తున్న ఆధునిక కవులందరు వచన కవితలోనే రచనలు చేస్తున్నారు.

కవి పరిచయం :

‘నా అనుభవం నేర్చిన పొరమే నా కవిత్వం’ అని తన కవితా గుణాల్ని ప్రకటించిన ఆధునిక కవి డా॥ ఎండ్లారి సుధాకర్. ఆయన ప్రకాశం జిల్లా కనిగిరి తాలుకా రావికుంటపల్లెలో జన్మించారు. ఎండ్లారి దేవయ్య, శాంతాబాయి వీరి తలిదండ్రులు. ఉన్నత చదువులు చదివిన వీరు జామువా రచనలపై పరిశోధన చేసి పిహెచ్.డి పట్టా పొందారు.

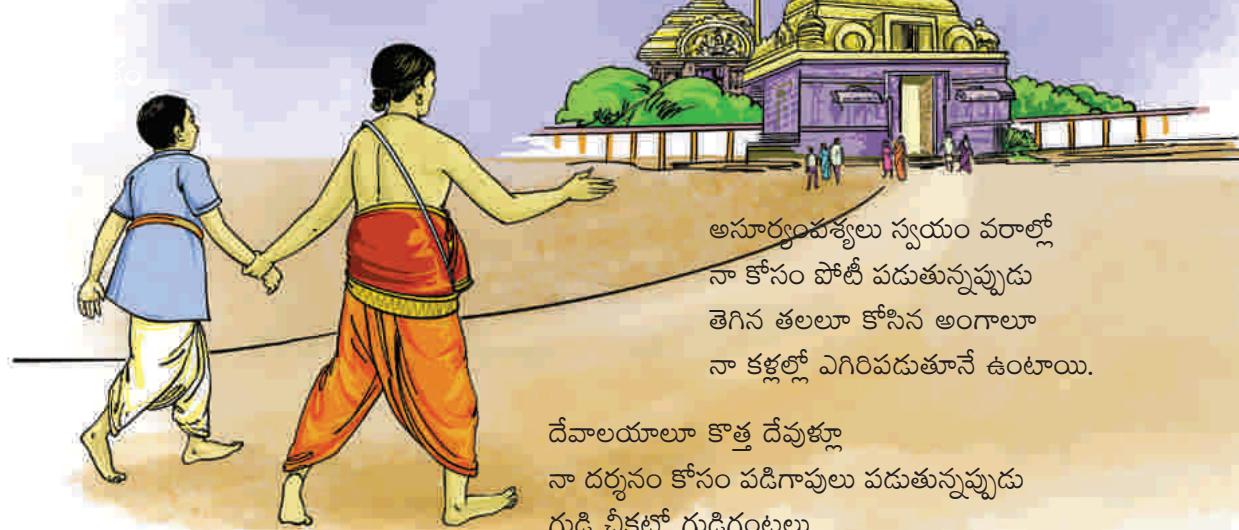
పొట్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయంలో, కేంద్రీయ విశ్వవిద్యాలయం (హైదరాబాద్)లో లెక్చరర్సుగా, అసోసియేట్ ప్రొఫెసర్గా, శాఖాధిపతిగా నుమారు 30 సంవత్సరాలు పనిచేసారు. ‘జామువ పరిశోధన కేంద్రం’ తరఫున సుమారు 20 గ్రంథాలకు సంపాదకత్వం వహించారు. కవిరత్న, సవయుగ వచన కవితా చక్కవర్తి వీరి బిరుదులు. వర్తమానం, మల్లెమ్మెగ్గల గొడుగు, కొత్త గబ్బిలం, వర్గీకరణీయం, గోసంగి, నల్లద్రాక్షపందిరి, ఆటాజనిగాంచె యాత్రా కవిత్వం, జామువా సాహిత్యం పై విశ్లేషణ వీరి ఇతర రచనలు. ప్రస్తుత పారం ‘నల్లద్రాక్షపందిరి’ కవితాసంపుటి లోనిది.

ఆత్మకథ

మయసభలో నా ఆత్మకథ ఆవిష్కరించబడింది.
 బహిరంగ వేదిక మీద నా సన్మానం మొదలయ్యాంది.
 ఇప్పుడు నా మెడలో దండలు పదుతుంటే
 నిన్నటి నా గాయాలు ఉలిక్కిపుడుతుంటాయి.
 నా తల మీద పూలు చల్లుతున్నప్పుడు
 నా లోలోపల ముళ్ల కొరడాలు చరుస్తుంటాయి.
 నా మీద అభినందన పత్రాలు చదువుతున్నప్పుడు
 నా కడుపులో అవమానాల చురకత్తులు గుచ్ఛకుంటాయి.
 నా వెనక వేదమంత్రాలు నినదిస్తుంటే
 నా చెవుల్లో సీసం పొగల గావు కేకలు తాండవిస్తుంటాయి
 సభావేదిక మీద నన్న కూర్చుబెట్టినప్పుడు
 ఊరి పొలిమేర దగ్గరే నిలబడ్డ నా తాత మొహం గుర్తుకొస్తుంది.
 నా ముందు నీళ్లు నిండిన గాజు గ్లాసులు పెట్టినప్పుడు
 మోకాళ్లపై వంగి నీళ్లు తాగిన ఎడారి దృశ్యాలు వేడిగా తగులతాయి.
 నా భుజాల చుట్టూ శాలువా కప్పుతున్నప్పుడు
 వంటి నిండా బట్ట లేని నా జేజెమ్మ మసకరూపం గుండెల్ని కోస్తూ వుంటుంది.
 పట్ట వస్త్రాలు నాకు అర్పణంగా పెడుతున్నప్పుడు
 చివికి పేలికలైన నా తాత ముతకపంచెలు
 కళ తీగలపై వేలాడుతుంటాయి.

నన్న విందు భోజనాలకు ఆహోనిస్తున్నప్పుడు
 చిన్నప్పుడు గొడ్డ చావిట్లో బువ్వ పెట్టిన పొడ్డలు గుర్తాస్తాయి.
 కాలం నా పాదాలకు నమస్కరిస్తుంటే
 చెప్పుల్లేని నా తాతల మట్టికాళ్లు
 మనసులో మెదులుతుంటాయి.
 ఏ రోడ్డు మీదో నా చిన్నప్పటి గురువులు కనిపిస్తే
 గడ్డను చూసిన కోడిపిల్లలా
 నా బొటన వేలు గుప్పిట్లో దాక్కుంటుంది.
 ఆహో ఓహోల మధ్య నా కవిత్వాన్ని
 రామచిలుకలు చప్పరిస్తున్నప్పుడు
 మనులో ఇంకిపోయన నా జాతి కవిత్వం
 గుర్తాచ్చి క్రూరంగా వేధిస్తుంది.
 నా కోసం చౌరస్తాలు రంగు రంగుల
 తోరణాలై ఆహోనిస్తున్నప్పుడు
 నాతో ఐదుగులూ కలిపేందుకు
 స్వర్ణహంసలు సిద్ధపదుతున్నాయి.
 నా పూర్ణీకుల దేహధూళి
 నేలమాళిగల్లోంచి కొత్తగాలి పీల్చుకుంటుంది.

అసూర్యంపశ్యలు స్వయం వరాల్లో
 నా కోసం పోటీ పదుతున్నప్పుడు
 తెగిన తలలూ కోసిన అంగాలూ
 నా కళల్లో ఎగిరిపడుతూనే ఉంటాయి.

దేవాలయాలూ కొత్త దేవశ్రూ
 నా దర్శనం కోసం పడిగాపులు పదుతున్నప్పుడు
 గుడ్డి చీకట్లో గుడిగంటలు
 వక్ర ధ్వనులతో నవ్వుకుంటాయి.
 నాలుగు మబ్బుల నీలిగోడల్ని చీల్చుకుంటూ
 నేను ఐదవ సూర్యుడినై ఉదయించాను.

ఇప్పాళ నా రక్త కిరణాలు
 చంద్రతలం మీద ప్రతిభింబిస్తున్నాయి.
 ఇప్పటి కొత్త సూర్యుడి వెలుగులో
 కాలం నా ‘ఆత్మకథ’ను
 పార్యగ్రంథంగా చదువుకుంటుంది.

సారాంశం

చదువుతోనే సంస్కరం సామాజిక గౌరవం అబ్బుతాయని దీనికి పుట్టుపూర్వోత్తరాలతో సంబంధం లేదని నిరూపించిన కవి అతడు. అనేక కష్టాలను చవిచూచిన బాల్యం ఆయనది. అమానుషమైన కట్టుబాట్లకు అక్కరాలను ఆయుధంగా మార్చి కలం పట్టి ఎదురుతిరిగిన ధీశాలి అతడు. ఆయన రచించిన ‘ఆత్మకథ’ గ్రంథావిష్ణురణ జరిగింది. సభావేదికపై కవికి సన్మానం మొదలైంది. కవి మెడలో అభిమానులు పూల దండలు వేస్తున్నారు. తలమీద పూలను అక్షింతల్లా చల్లుతున్నారు. తనను గురించి తన కవిత్వం గురించి ఎంతో గొప్పగా పొగుడుతూ అభినందన పత్రం చదువుతున్నారు.

కవి హృదయంలో అలజడి మొదలయింది. వేద మంత్రోచ్చారణతో తనను ఈవేళ వేదికపైకి ఆహ్వానిస్తున్నప్పుడు గతం తాలూకా అవమానాల గాయాలు గుర్తాచ్చి గుండెలోతుల్లో ఆవేదన పెల్లుబికింది. మనసును ఎవరో ముళ్ళ కొరడాలతో చరిచినట్లయింది. కడుపులో అవమానాల చురకత్తులు దిగబడి తిప్పినట్లుగా అనిపించింది. సభా వేదికపై కవిని కూర్చోబట్టినప్పుడు - అతడికి ఊరి పొలిమేరల్లో నిస్పహోయంగా నిలబడిపోయిన తన తాత మదిలో మెదిలాడు. నిపిద్ధమానపుడిగా ఊరిబయటే ఉండిపోయిన తాత రూపం కనులముందు కడలాడింది.

కవి ఎదులు గాజుగ్గానుల్లో నీళ్ళు పెట్టినప్పుడు, కలత చెందిన తన జాతి నీటి దాహం గుర్తుకొచ్చింది. దాహమయినప్పుడు మోకాళ్ళపై వంగి దఖ్మిక తీర్పుకున్న సన్నివేశాలు మనసు లోతుల్లో వెచ్చగా తగిలాయి. నీటి కోసం అలమటించిన తన జాతి జనుల పాత రోజులు కదిలాడాయి.

కవి భుజాలపై శాలువా కప్పి సన్మానిస్తున్నప్పుడు, అతడి అంతరంగంలో ఒంటి నిండా బట్టకు నోచుకోని తన జేజి రూపం, చొక్కా అంటే ఏమిటో ఎరుగని తన తాతరూపం మదిలో మసగ్గా కనబడ్డాయి. నిపేధాజ్ఞలకు బందీలైవాళ్ళ బతుకును వెళ్ళ తీసారు. ఒంటి నిండా గుడ్డకట్టుకోలేని వారి దీనస్థితికి కవి కుంగి పోయాడు.

కవికి పట్టు వప్రాలిచ్చి గౌరవించినప్పుడు, అతడి మనసులో తన తల్లిదండ్రులు మెదిలారు. చిరిగి పేలికలైన ముతక పంచెలు కట్టుకొని వారు తిరుగాడిన దృశ్యాలు తన కళ్ళముందు కదులుతున్నాయని కవి బాధపడుతున్నాడు. తన జాతి హీనతకు, దైన్యానికి కవి తీవ్ర వేదనకు గురయ్యాడు. పంచభక్త్య పరమాన్నాలు సిద్ధపరచి భోజనానికి కవిని పిలిచినప్పుడు - తన చిన్నప్పుడు గొడ్డపాకలో కూర్చుని బువ్వ తిన్న పొద్దులు గుర్తు చేసుకొని కుమిలి పోతున్నాడు.

స్వయం కృషితో కవి వీధిబడి నుండి విశ్వవిద్యాలయం దాకా చేరుకున్నాడు. తన ప్రతిభ, పాండిత్యాలు, వాళ్ళతురతతో సమాజంలో గుర్తింపు తెచ్చుకున్నాడు. వ్యక్తిగా మానవతా శక్తిగా తనను తాను నిరూపించుకున్నాడు. ఇప్పుడు కాలం తన పాదాలకు నమస్కరించి నిలచేవడం అతడు గమనించాడు. అందరి పాదాలు కందకుండా చెప్పులు కుట్టించిన, తమ తాతలు మట్టి పాదాలతోనే బతుకంతా నడుచుకుంటూ తిరుగాడిన రోజులు గుర్తుకొచ్చాయి. ఎవరైనా గురుదక్షిణాగా బొటనవేలు అడుగుతారనే భయం ఆవరిస్తోంది. అందుకే గురువులను చూచినప్పుడు గ్రద్ధను చూసిన కోడి పిల్లలా తనబొటనవేలు గుప్పెటిలో దాక్కుంటుందని అంటున్నాడు.

తన కవిత్వంలోని మాధుర్యాన్ని ఆస్ప్యాదిస్తూ ఆహా..! ఓహో..! అంటూ చిలకపలుకులు పలుకుతూ మెచ్చుకుంటున్నారు. ఎంతో వేదనామయ జీవితాన్ని కవిత్వంకరించిన తన జాతి జనులు ఎవరూ వెలుగులోకి రాలేక పోయారు. మట్టిలో కలిసిపోయిన నిఖార్సుయిన తన జాతి కవులు గుర్తొచ్చి కవి మనసు కలత చెందింది. తనను ఆహార్షినించడానికి నాలుగు రోడ్డ కూడజ్ఞు రంగుల తోరణాలతో అలంకరించుకుంటున్నాయి. తనతో కలిసి నడవడానికి బంగారు హంసలు బారులు తీరి ఉన్నాయి. తన పూర్ణీకులు మట్టిలో కలిసిన ఈ నేలమీద ఇప్పుడు కొత్తగాలి వీస్తోంది.

ఎండకన్నెరగని కోమలాంగులు స్వయంవరంలో తనకోసం పోటీపడుతున్నారు. ఇప్పుడు దేవాలయాలు, కొత్త దేవుళ్ళు తన దర్శనం కోసం పోటీపడుతున్నారని చెపుతున్నాడు కవి. ఈ విషయం తెలిసిన గుడిగంటలు చీకటిలో వంకరగా నవ్వుకుంటున్నాయని అంటాడు.

వర్షావ్యవస్థ గోడలను కూలగొట్టి తాను ఐదవ సూర్యుడిగా ఉదయించానని కవి చెపుతున్నాడు. తాను సాధించిన విజయాలు, సంపాదించిన విజ్ఞానం, సామాజిక సమానత్వానికి, మానవీయ విలువలకు చోటు దక్కడం ద్వారానే సాధ్యమయింది. ఈ రోజు తన రక్తకిరణాల వెలుగులు చంద్రతలం మీద ప్రకాశిస్తున్నాయి. ఒకనాటి సామాజిక పరిస్థితులకు ఎదురు నిలిచి తన కవిత్వం ద్వారా తనను తాను నిరూపించుకున్నాను అని కవి అంటున్నాడు. స్వయంకృషితో తాను సాధించిన విజయాలు సమున్నతంగా సమాజంలో నిలవబట్టి సంఘం తనను గుర్తించి గౌరవించిని అంటున్నాడు. తాను లోకానికి వెలుగును పంచే జ్ఞాన సూర్యుడనయ్యానని అంటున్నాడు. కొత్త ప్రపంచం తన ఆత్మకథను పాత్మగ్రంథంగా చదువుకుంటుందనే విశ్వాసాన్ని కవి వ్యక్తం చేస్తున్నాడు.

ఇవి చేయండి

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పండి, రాయండి.

1. శాలువా కప్పినప్పుడు కవికి ఎవరెవరు గుర్తుకు వచ్చారు? చెప్పండి.
2. సన్మానం పొందుతున్నప్పుడు కవికి తన తాత రూపం ఎలా కనిపించింది?
3. ఆత్మకథ పాత్మభాగ రచయితను గురించి రాయండి.

అ) కింది అపరిచిత గధ్యం చదవండి. ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

అమెరికాలోని శ్వేత జాతీయులు నల్లవారిపై చూపే జాతివివక్షకు వ్యతిరేకంగా పోరాడిన యోధుడు మార్టిన్ లూథర్ కింగ్. నల్లవారికి ఓటు హక్కులేదు. కావాలన్న చోట ఇల్లు కట్టుకోకూడదు. భోజనం చేసే చోట, ప్రయాణించే చోట తెల్లవారి పక్కన కూర్చోరాదు. సాటి మనిషిని హీనంగా చూసే దురహంకారాన్ని ధైర్యంగా ఎదిరించాడు మార్టిన్.

“నాకో స్వప్నం ఉంది. బానిసల పిల్లలు, యజమానుల పిల్లలు పక్క పక్కనే కూచునే రోజు వస్తుంది. అన్యాయం అణచివేతలతో ఎడారి అయిన మిసిసిపి రాష్ట్రం స్వేచ్ఛ, న్యాయాల ఒయాసిస్టులను పొందే రోజొస్తుందన్న స్వప్నం నాకుంది. నా పిల్లలు చర్చం రంగును బట్టి కాకుండా వ్యక్తిత్వాన్ని బట్టి మనుషులుగా విలువ పొందే రోజు వస్తుందన్న స్వప్నం నాకుంది.” అంటూ తన జాతి ప్రజల విమోచనకౌరకు జీవితాంతం పోరాటం చేసిన వీరుడు ఆయన. 1929 జనవరి 15న అట్లాంటాలో జన్మించిన మార్టిన్ లూథర్ కింగ్ తండ్రి పేరు కూడా అదే. తల్లిపేరు అల్వర్డ్ విలియమ్స్. ముగ్గురు సంతానంలో మధ్యవాడు మార్టిన్. స్థానిక సూల్టో చదువుతున్నప్పుడు పోవార్డు తూమ్రాన్ అనే గురువు ప్రభావం మార్టిన్ పై పడింది. సాటిమునిషిని మనిషిగా చూడని జంతు ప్రవృత్తిని ఈ నడించుకునే మనస్తత్వం మార్టిన్కు నచ్చింది. ఆయన ప్రోత్సాహంతో సోషియాలజీ డిగ్రీ చేసాడు. బోస్టన్ యూనివర్సిటీ నుండి సిస్టిమేటిక్ థియాలజిలో డాక్టరేటు పొందాడు. కార్ల్మార్గు సిద్ధాంతాన్ని చదివాడు. మహాత్మాగాంధీ రచనలను, జీవితాన్ని, పోరాట మార్గాన్ని ఆకలింపు చేసుకున్నాడు. అనేక ఉద్యమాలలో పాల్గొన్నాడు. విజయం సాధించాడు. పోరహక్కలకోసం పోరాటం చేసిన యోధుడిగా ఇతణ్ణి ప్రపంచం గుర్తించింది. నల్లజాతి ప్రజలను నడిపించిన శక్తిగా ఇతడు కీర్తిపొందాడు. 35 ఏళ్ళకే నోబెల్ శాంతి బహుమానం పొందాడు.

ప్రశ్నలు

1. మార్టిన్ లూథర్ కింగ్ భవిష్యత్తును గురించి ఏం కలకన్నాడు?
  2. ఉద్యమాల ద్వారా అతడు సాధించిన విజయాలేమితి?
  3. పై పేరాలో ‘కల’ అని అర్థాన్నిచేసే పదం ఏది?
  4. ఆకలింపు చేసుకోవడం అంటే ( )
  - అ) ఆవలించడం ఆ) అర్థంచేసుకోవడం ఇ) పోరాడడం
  5. పైపేరా ఆధారంగా ఒక ప్రశ్న తయారు చేయండి.
- ఇ) కింది అపరిచిత గద్యం చదపండి. ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

20వ శతాబ్దం స్వేచ్ఛ స్వాతంత్ర్య ఉద్యమాలకు ఆలవాలం. బానిస సంకెళ్ళ తెంచుకోవడం కోసం ప్రజలు పిడికిలి బిగించి ముందుకురికిన కాలం. కవుల పాతయుగపు ఛాందసత్వం పై కలాలు రుచుళిపించిన కాలం. వ్యధార్త జీవుల గాధలకు పట్టం కట్టడం మొదలైన కాలం. తెలుగు సాహిత్యంలో దళిత జీవిత గాధలను వాస్తవిక దృష్టితో రచించడం మొదలైంది. ప్రతి మనిషి పుట్టుకు విలువ ఉండంటూ దీనజనుల గొంతై నినదించిన ప్రాతఃస్నారణీయుడు గుర్తం జామువ. తెలుగు కథా సాహిత్యంలో తొలిసారి 1925లో శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యాశాస్త్రి రాసిన పల్లంరాజు కథలో దళితుల ప్రస్తావన మనకు కనిపిస్తుంది. దళిత జీవితాన్ని అనుభవించిన వ్యక్తిగా లోతులు చూచిన వాడిగా మంచి కథలు రాసినవారు ఆచార్య కొలకలూరి ఇనాక్. వీరు కోస్తాంధ్ర జీవితాన్ని, దళిత జీవితాన్ని, మూలాన్ని పట్టుకొని కొలిమి, కట్టడి, ఊరబావి, బన్ను ప్రయాణం వంటి గొప్పకథలు రాసారు. డాక్టర్ భార్గవీరావు సంకలనం చేసిన ‘ఇంకానా ఇక్కె సాగవు’ కథలు విభిన్న కోణాలను ఆవిష్కరిస్తాయి. గోగు శ్యామల, జూపాక సుభద్ర సంపాదకట్టంలో వచ్చిన రేగటి సాళ్ళు’ లో దళితుల బతుకు చిత్రాలను చూడగలం. తెలంగాణ దళిత జీవితాన్ని బోయ జంగయ్య రాసిన ఎచ్చరిక, గొర్రెలు కథాసంపుటాల్లో చూడగలం. రాయలసీమ దళిత జీవితాన్ని శాంతి నారాయణ, చిలుకూరి దేవపుత్ర అద్భుతమైన కథాశిల్పంతో మలిచారు. డాక్టర్ ఎండ్రూరి సుధాకర్ ‘మల్లిమెగ్గల గౌడుగు’ లో ప్రకాశం జిల్లా మాదిగల

జీవితసారాన్ని అద్భుతంగా ఆవిష్కరించారు. ఇంకా నాగప్పగారి సుందరాజు, కొలకలూరి స్వరూపరాణి, చల్లపల్లి స్వరూపరాణి, జాబుల గౌరి, వినోదిని మొదలైన వారు దళిత కథా సాహిత్యాన్ని పరిపుష్టం చేసారు.

ప్రశ్నలు

1. ప్రజల హక్కుల కోసం కపులు ఏమి చేస్తారు?
2. రాయలసీమ ప్రాంతంలో దళిత జీవితాన్ని చిత్రించిన కథకులు ఎవరు?
3. ప్రాతః స్వరణీయుడు అంటే అర్థం ఏమిటి?
4. పై పేరా చదివి రచయిత్రుల పేర్లు రాయండి.
5. పేరా ఆధారంగా ఒక ప్రశ్న తయారు చేయండి?

మ్యక్సికరణ - స్వజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో సమాధానం రాయండి.

1. కాలం నా పాచాలకు సమస్యలిస్తుంది అనడంలో కవి ఉద్దేశం ఏమిటి?
2. కవి నేడు సమాజంతో సత్యార్థం పొందదానికి తోడ్పడిన అంశాలేమిటి?
3. కవి తన పూర్ణీకులు ఎదుర్కొన్న సవాళ్ళ గురించి ఏమి ఆలోచిస్తాడో రాయండి.

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలివ్వండి.

1. ఆత్మకథ పార్యభాగంలో కవి వెలువరించిన బాధామయ జీవితాన్ని మీ మాటల్లో రాయండి.
2. కాలం నా ఆత్మకథను పార్యగ్రంథంగా చదువుతుందని అనడంలో కవి ఆలోచనల గురించి రాయండి.
3. తమ గురించి తాము చెప్పుకోవడమే ఆత్మకథ. ఏదైనా ఒక పస్తువ / పక్షి / జంతువును ఎంపిక చేసుకుని అవి తమ గురించి తాము ఏమేమి చెప్పుకుంటాయో ఊహించి ఆత్మకథలా రాయండి.
4. ‘మనుషులందరూ సమానమే’ అనే అంశంపై ఐదు నినాదాలు రాయండి.

భాషాంశాలు - పదజాలం

అ) కింద ఎరుపు రంగులో ఉన్న పదానికి అర్థం తెలుసుకొని సొంత మాటల్లో రాయండి.

1. నాలుగు రోడ్డు చౌరాస్తా లో జాతీయ జెండా ఎగురవేశారు.
2. పూరి గుడిసె అగ్నికి అర్పణం అయ్యంది.
3. ఆ పిల్లలు తెలివి తేటల్లో చురకత్తుల్లా ఉన్నారు.

అ) కింది పదాలకు పర్యాయపదాలు రాయండి.

1. స్వర్ణ : _____
2. సూర్యుడు : _____
3. కళ్ళు : _____
4. దేహం : _____

ఇ) కింది పదాలకు నానార్థాలు రాయండి.

1. తల : _____
2. కాలం : _____
3. క్రియ : _____
4. రామ : _____

ఈ) కింది ప్రకృతి పదాలకు వివ్యతలను జతపచండి.

1. భోజనం	( )	ఎ) కత
2. బెద్దలు	( )	బి) పువ్వు
3. కథ	( )	సి) బోనము
4. పుష్పం	( )	డి) ప్రాద్యు

వ్యాకరణాంశాలు

సంధులు

ఆమ్రేదిత సంధి

ఈ కింది ఉదాహరణలను పరిశీలించండి.

$$\begin{array}{rcl} \text{జోర} & = & \text{జేర} + \text{రెర} \\ \text{ఓహెంహెం} & = & \text{ఓహెం} + \text{హెం} \\ \text{ఏమేమి} & = & \text{ఏమి} + \text{మి} \end{array}$$

సూత్రం-1: ఈ పదాలను విడదిసినపుడు పూర్వపదం, పరపదం రెండింటిలోనూ ఒకే పదం వస్తుంది. ఇలా రెండూ ఒకవిధమైన పదాలు వస్తే అందులో రెండవ పదాన్ని ఆమ్రేదితం అంటారు.

సూత్రం-2: ఆమ్రేదితం పరమైనపుడు విభక్తిలోపం బహుళంగా వస్తుంది.

$$\begin{array}{rcl} \text{ఉదా॥ అప్పటికిన్} + \text{అప్పటికిన్} & : & \text{అప్పటిప్పటికిన్} \\ \text{అక్కడన్} + \text{అక్కడన్} & : & \text{అక్కడక్కడన్} \end{array}$$

గ) కింది పదాలు విడదిసి, సంధి పేరు తెలపండి.

1. పావనమైనది : _____ + _____ = _____
2. ధర్మమొకటి : _____ + _____ = _____
3. చిన్నపుష్పుడు : _____ + _____ = _____
4. గుర్తుకొస్తుంది : _____ + _____ = _____

సమాసాలు

తత్త్వరుష సమాసం:- ఉత్తర పద అర్థం ప్రధానంగా కలది తత్త్వరుష సమాసం.

ప్రథమా తత్త్వరుష సమాసం:- ప్రథమా విభక్తి చివర కలిగిన పూర్వపదం, ఉత్తర పద అర్థ ప్రాధాన్యత కలిగినది

ప్రథమ తత్త్వరుష సమాసం. ప్రథమావిభక్తితో కూడిన పూర్వపదాలు కలవి (దు, ము, వు, లు)

ఉదా॥ మధ్యహనము : అహనము మధ్యభాగము
నడిరేయ : రేయ నడిమి భాగము

ద్వితీయతత్త్వరూప సమాసం:- ద్వితీయ విభక్తితో కూడిన పూర్వపదాలు కలవి (నిన్, నున్, లన్, కూర్చు, గురించి)

ఉదా॥ కృష్ణతీర్థు : కృష్ణని ఆత్మయంచినవాడు
నెలతాల్పు : నెలను తాల్చిన వాడు

తృతీయాతత్పరుష సమాసం:- తృతీయా విభక్తితో కూడిన పూర్వపదాలు కలవి (చేతన్, చేన్, తోడన్, తోన్)

ఉదాః వాక్యలహము : వాక్య చేత కలహము
 విద్యాహీనుడు : విద్యచేత హీనుడు

చతుర్ది తప్పురుష సమాసం:- చతుర్దివిభక్తితో కూడిన పూర్వపదాలు కలవి (కొరకున్, కై)

ఉదాః ధనాశ : ధనము కొరకు ఆశ
పొట్టకూడు : పొట్ట కొరకు కూడు

పంచమీ తత్త్వరుష సమాపం:- పంచమీ విభక్తితో కూడిన పూర్వపదాలు కలవి (వలనన్, కంటె, పట్టి)

ఉదా॥ దొంగభయం : దొంగ వలన భయం
పొప విముక్తుడు : పొపము వలన విముక్తుడు

షష్ఠి తత్తువుపు సమాసం:- షష్ఠి విభక్తితో కూడిన పూర్వపదాలు కలవి (కిన్, కున్, యొక్క లోన్, లోపలన్)

ఉదా॥	రాజవుత్తుడు	:	రాజు యొక్క పుత్రుడు
	యజ్ఞ పలం	:	యజ్ఞము యొక్క పలం

సప్మీ తత్తురుష సమాసం:- సప్మీ విభక్తితో కూడిన పూర్వపదాలు కలవి. (అందున్, నన్)

ఉదా॥	నీతి పారగుడు	:	నీతి యందు పారగుడు
	మాటనేర్చరి	:	మాట యందు నేర్చరి

ಅ) ಕಿಂದಿ ಪದಾಲಕು ವಿಗ್ರಹವಾಕ್ಯಾಲು ರಾಸಿ ಸಮಾನಾಲನು ಗುರ್ತಿಂಚಂಡಿ.

1. మేలు వస్తాలు : మేలైన వస్తాలు : విశేషణ పూర్వపద కర్తృధారయ సమాసం
వస్తాలు (నామవాచకం) మేలు (విశేషణం)

2. ముత్తక పంచెలు : _____

3. కొత్త దేవుళ్లు : _____
4. వక్రధ్వనులు : _____
5. నాలుగు పంక్తులు : _____

అలంకారాలు

అ) రూపకాలంకారం

“మా అమృతేతి వంట అమృతం”.

పై వాక్యంలో అమృతేతి వంట ఉపమేయం, అమృతం - ఉపమానం, అమృతేతి వంటకు - అమృతానికి భేదం లేదని (అభేదం) చెప్పడం కనిపిస్తుంది.

నిర్వచనం: ఉపమేయ ఉపమానములకు భేదం లేదని చెప్పడాన్ని **రూపకాలంకారం** అని అంటారు.

ఉదా: ఈ మహోరాజు సాక్షాత్తు ఈశ్వరుడే!

సమన్వయం: ఇక్కడ మహోరాజు ఉపమేయం. ఈశ్వరుడు ఉపమానం ‘సాక్షాత్తు’ అనే పదం రాజుకు, ఈశ్వరునికి భేదం లేదు అని వర్ణించబడింది. కాబట్టి ఇది రూపకాలంకారం.

“నా కడుపులో అవమానాల చురకత్తులు గుచ్ఛుకుంటాయి”.

అవమానాల చురకత్తులు - అవమానాలనెడి చురకత్తులు

అవమానం - ఉపమేయం, చురకత్తులు - ఉపమానం

అవమానాలు - చురకత్తులకు - భేదం లేదని వర్ణించబడింది. కాబట్టి ఇది రూపకాలంకారం.

ఘంఢస్సు

కింది పద్య పాదాలకు గురు - లఫ్మువులను గుర్తించండి. శార్హాల పద్య లక్ష్మణాలను సమన్వయం చేయండి.

ఉదా॥

మ	న	జ	స	త	త	గ
ఉ	ఉ	ఉ	ఉ	ఉ	ఉ	ఉ

ఆ నం దం బు న న ర్దు రా త్ర ము ల జం ద్రా లో క ముల్ కా య గా

- మాయామేయ జగంబె నిత్యమని సంభావించి మోహంబున్న
- బావా యెప్పుడు వచ్చితీవ? సుఖులే బ్రాతల్పుతుల్ చుట్టుముల్
- ప్రాకారంబు గదా ప్రపారముల నుత్సుతీంచి యంత్రంబులున్
- కంటిన్ జానకి బూర్జచంద్ర వదన్ గల్యాటి నాలంకలో

ప్రాజెక్టు పని

క్ర్యా.ఆర్ కోడ్సు స్ట్రోన్ చేయండి. కొలకలూరి ఇనాక్ గారు రచించిన ‘కట్టడి’ కథ చదవండి. దానిపై సమీక్షరాసి మీ తరగతిలో ప్రదర్శించండి.

ఈయన నవభారత నిర్మాత బాబా సాహెబ్ అంబేర్‌గుర్. మీ పారశాల గ్రంథాలయంలో పరిశేలించి ఆయన జీవిత విశేషాలను, మనదేశానికి చేసిన సేవల గురించి రాయండి.

పద్య మధురిమ

ప్రతిమల పెండ్లి సేయుటకు వందలు వేలు వ్యయించుంగాని దుః

ఖితమత్తులైన పేదల పక్కిరుల శూన్యమత్తులన పాత్రలన్

మెతుకు విదల్పుద్ది భరతమేదిని ముప్పుదిమూడుకోట్ల దే

వత లెగవడ్డ దేశమున భాగ్యవిహీనుల క్షత్రులాయునే

భావము: ఏటేటా బొమ్మల పెళ్ళిక్కు చేయడానికి వందలు వేలరూపాయిలు ఖర్చు చేస్తున్నారు. కానీ పేదవాళ్ళ ఖాళీపాత్రల్లో ఒక్క మెతుకు కూడా విదల్పుడానికి మనసాప్చరు. కోట్లాది దేవతలకు నిలయమైన ఈ దేశంలో అన్నార్తల ఆకలి తీరుతుందా?

గింజిలం - గుణం జామువ

స్నేహం

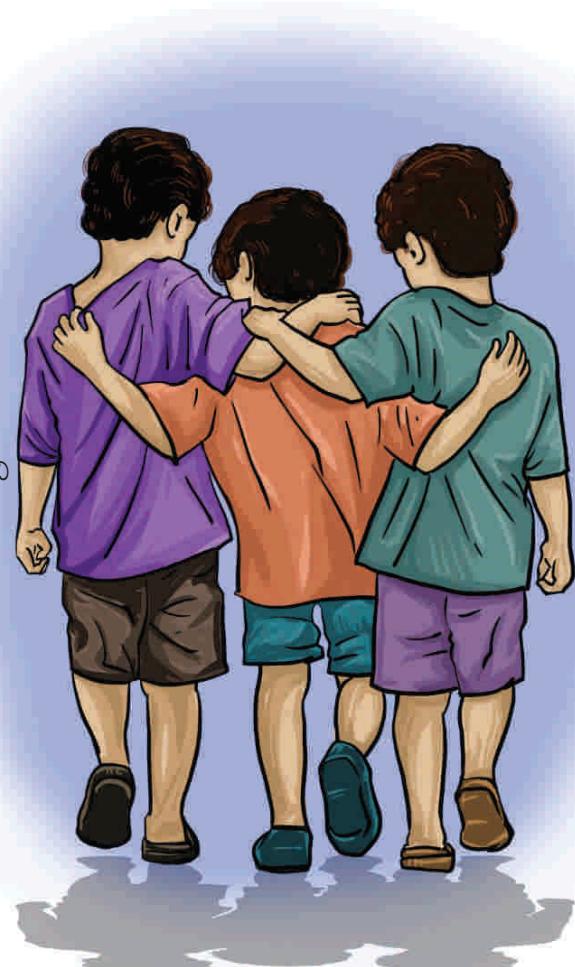
మూల గ్రంథం : వివిధ రచనలు

కవి : వివిధ కవులు

చదవండి - చల్లించండి

స్నేహగీతం

మంచిగా మాటల్లాడితే స్నేహం కలుస్తుంది.
 మంచిగా ఉంటేనే స్నేహం నిలుస్తుంది.
 రైల్లో కొన్ని నిముషాలు కలిసిన ఒక స్నేహం
 జీవిత మజిలీల్లోనూ అనుసరిస్తుంది
 నీతోపాటే నడిచి వస్తున్న ఒక స్నేహం
 ఎన్నాళ్ళొనా రైలు పట్టాల్లాగానే సాగిపోతుంది.
 ఒకడు హృదయాన్ని దాచిపెట్టుకుని
 బంగారు కాంతుల్లో కళ్ళు మిరుమిట్లు గొలువుతాడు.
 క్రమంగా ఆ కాంతి మాసిపోతుంది.
 నీ కళ్ళు నిండా చీకటి నిండిపోతుంది
 మరొకడు గంగోత్రిలా నీ గుండెను చల్లగా స్పృశిస్తాడు
 క్రమక్రమంగా తడి విస్తరించి, గంగానదియై ప్రవహించి
 నీ జీవన తీరాల్లో పచ్చని పంటలు నింపుతాడు.
 స్నేహానికి కాలం అడ్డంకాదు
 కొన్ని నెలల పాటు ఎక్కడో ఉన్నా
 వసంతం పలకరించగానే కోకిలలా తరలివస్తుంది.
 స్నేహం గీతమై తోటంతా అల్లుకుపోతుంది
 స్నేహానికి దూరం అడ్డంకాదు
 ఎక్కడో ఆకాశంలో మబ్బు కడుపులో
 కళ్ళు మూసుకుని కూర్చున్న నీటి బొట్టు
 ఆనందబాప్పమై నేలబడిలో వాలుతుంది
 పిట్టలు చెట్టుతో స్నేహం చేసి

ఆకాశంలోకి చొచ్చుకుపోవడం నేర్చుకున్నె
 గాలి, పూలతో స్నేహం చేసి
 నుగంధాల్ని విరజిమ్మడం నేర్చుకుంది
 స్నేహంలో ఇచ్చిపుచ్చుకోవడాలు
 ఉచ్చాను నిశాసనలంత నిశ్చబ్దింగా జరిగిపోతాయి
 స్వార్థమే ప్రయోజనమైన స్నేహం
 సిమెంటు లేని ప్రాజెక్ట్లా కూలిపోతుంది
 స్నేహం ఒక బిందువు దగ్గర ఆగిపోయే పరుగు కాదు
 తనని తాను విశాలం చేసుకుంటూ సాగిపోయే వాగు
 స్నేహం ఏ గమ్యానికో తీసుకుపోయే విమానం కాదు
 అదుగులో అదుగు కలిపి నడిచే నిరంతర అనుభూతి
 స్నేహమనేది
 మనిషిలో లీనమైపోగల
 నీ శక్తిని నువ్వు పరీక్షించుకునే సాధనం
 స్నేహమనేది
 నువ్వు ఇంకొకడికిచ్చే కానుక కాదు
 ఇంకొకడిలో నిన్ను నువ్వు చూసుకునే నిలువెత్తు దర్శణం.

- అంద్రేపల్లి రామమోహనరావు

ఆలోచనాత్మక ప్రశ్నలు:

1. కవి స్నేహాన్ని ఏవి అంశాలతో పోల్చారు?
2. నీవు స్నేహం చేయాలి అనుకునే వ్యక్తిలో ఎలాంటి లక్షణాలు ఉండాలి అని భావిస్తున్నావు?

ఉద్దేశం

“విశాసం లేకుండా స్నేహం ఉండదు” అన్నాడు గౌతమబుద్ధుడు. “మనిషికి అవసరకాలంలో ఆదుకున్న మిత్రుడి కన్నా ప్రియమైనది ఏదీ ఉండదు” అన్నాడు గురునానక్. ‘కష్టకాలంలోనే మనకు నిజమైన మిత్రుడెవరో తెలుస్తుంది’ అన్నాడు గాంధీజీ. స్నేహం ప్రతివ్యక్తి జీవితంలో మధురమైన అనుభూతిగా నిలుస్తుంది. ఆటపాటలాడే వయస్సులో మొగ్గలా ప్రారంభమై, మహావృక్షంలా ఎదిగి, జీవితాంతం తోడుగా నిలుస్తుంది. కొందరితో స్నేహం మనల్ని అత్యున్నత శిఖరాలకు చేరిస్తే, కొందరితో స్నేహం అధఃపాతాళానికి తొక్కేస్తుంది. ప్రతి మనిషి జీవితంలో గొప్ప పాత్ర వహించేది స్నేహమైనప్పుడు, మనం ఎటువంటి స్నేహాన్ని ఎంచుకోవాలో ఆ స్నేహం వల్ల కలిగే ప్రయోజనాలేవో విద్యార్థులకు తెలియ జేయడమే ఈ పారం ఉద్దేశం.

ప్రక్రియ - పద్యం

సాహిత్య ప్రక్రియలలో విశిష్టమైనది పద్యం. ఇది ఛందోబద్ధమైనది. లయాత్మకంగా, గానయోగ్యంగా ఉంటుంది. ధారణకు అనువుగా ఉంటుంది. అందుకే మన ప్రాచీనకవులు మొదలు ఆధునిక కవుల పరకు పద్య రచనకు ప్రాధాన్యతనిచ్చారు. కవి తన రచనలో భావవ్యక్తికరణకు అనువుగా కొన్ని ప్రత్యేక పద్య శైలులు ఎంచుకుంటాడు. ఉద్ధతికి విక్రీదిత పద్యాలు, సుకుమారతకు మాలా పద్యాలు, తాత్ప్రిక భావాలకు గీత పద్యాలు, పుష్పపచయాది సందర్భాలకు రగడలు, పంచామరాలు మొదలైన పద్యరీతులు కావ్యాలలో శోభిస్తాయి.

కవి పరిచయం :

ప్రస్తుత పార్యాభాగం నన్నయ, తిక్కన, పోతన,

కందుకూరి రుద్రకవి, తెనాలి అన్నయ్య కవి, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ రచించిన గ్రంథాలలో నుండి ఎంపిక చేసిన పద్యాలతో రూపొందింది.

ఆదికవి బిరుదాంకితుడైన నన్నయ

రాజరాజనరేంద్రుని ఆస్థాన కవి. కవి బ్రహ్మ

బిరుదాంకితుడైన తిక్కన మనుమసిద్ధి ఆస్థాన కవి. ప్రజాకవి బిరుదాంకితుడైన బమ్మెర పోతన 15వ శతాబ్దికి చెందినవాడు. సుగ్రీవ విజయం యుక్కగాన కర్త కందుకూరి రుద్రకవి 16వ శతాబ్దికి చెందినవాడు. సుదక్షిణా పరిణయం గ్రంథ కర్త తెనాలి అన్నయ కవి 16వ శతాబ్దికి చెందినవాడు. కవిసమ్రాట్ బిరుదాంకితుడైన విశ్వనాథ సత్యనారాయణ 10-09-1895 లో కృష్ణజిల్లా నందమూరులో జన్మించారు. తండ్రి శోభనాది తల్లి పార్వతి. తిరుపతి వేంకట కవులలో ఒకరైన చళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి వద్ద మైసుర్లు విద్యను పూర్తి చేశారు. అధ్యాపకునిగా పనిచేసిన వీర రచించిన శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్షం కావ్యానికి జ్ఞానపీఠ పురస్కారం పొందారు. వేయపడగలు, కిన్నెరసాని పాటలు, కోకిలమ్మ పెళ్ళి, ఏకవీర మొదలైనవి వీరి ఇతర రచనలు.

స్నేహం

దేవుడు అన్నిచోట్ల తాను ఉండడానికి వీలుకాక ‘అమ్మ’ను స్మృతించాడంటారు. అంతేకాదు తల్లిద్రండుల ప్రేమానురాగాలను, తోబుట్టువుల ఆత్మీయతను, గురువుల మార్గదర్శనాన్ని ఒకే వ్యక్తి నుండి పొందడానికి మరో రూపాన్ని కూడా స్మృతించాడట స్మృతికర్త. అతడే స్నేహితుడు. లోకజ్ఞానం తెలిసాక ఎందరో తారసపడతారు జీవితంలో వారిలో ఒకరిద్దరు మనసుకు దగ్గరవుతారు. స్నేహం పొటమరించి ఆప్తమిత్రులవుతారు. చిన్నాటి స్నేహం చిరకాలం నిలుస్తుందట. కాకి ఎంగిలి స్నేహం కలకాలం వుంటుందట. ఎలాంటి అరమరికలు లేని అతితమైన బంధుత్వం స్నేహం. అలాగని అన్ని స్నేహాలు ఒకేలా ఉండవు. చెడ్డవారి స్నేహం ఉదయపునీడ లాంటిది అంటారు. అది ముందు అధికంగా ఉండి క్రమంగా తగ్గుతూ పోతుంది. సజ్జనుల సాంగత్యమే ఉత్తమ మైత్రికి మూలం.

ఆజ్ఞా పాలనలో సేవకులు, కష్టాలు వచ్చినప్పుడు బంధువులు, సంపదలు కోల్పోయినప్పుడు భార్య, ఆపద సమయాలలో మిత్రుల విశ్వాసం వ్యక్తమవుతుందని చెబుతుంది ఆర్ఘ్యదర్శం. ఆజ్ఞానిర్వహణలోనైనా, కష్టకాలంలోనైనా, సంపదలు కోల్పోయినప్పుడైనా, ఆపద సమయాల్లో నైనా ఆదుకునే గుణమున్న వారే నిజమైన స్నేహితులు.

ఆ.వె. సరస జీరి నిన్న సంస్కర మొనరించు
 వారలెల్ల సభులుగారు నీకు
 కష్టకాలమందు గాచు వాడొక్కుండె
 నిక్కమైన సభుడు నీకు దలప

నీ పక్కన చేరి, నిన్న పొగుడుతూ ఉండే వారంతా నీకు స్నేహితులు కారు. నీకు కష్టాలు ఎదురైనప్పుడు నిన్న విడిచి పెట్టుకుండా, నీతో ఉన్నహాదే నిజమైన మిత్రుడు అని తెలుసుకోవాలని కందుకూరి రుద్రకవి అన్నారు. మన పురాణాలు, ఇతిహసాలలో ఎన్నో రకాలైన స్నేహ ధర్మాలు కనిపిస్తాయి.

స్నేహధర్మాన్ని, స్నేహం గొప్పతనాన్ని గురించి ‘కవిబ్రహ్మ’ తిక్కన ‘శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతం’ శాంతిపర్వంలో ఇలా చెప్పారు.

కం. మైత్రిం బోలెడు ధర్మము
 ధాత్రీ దివిజులకు లేదు దాని నడపినం
 బుత్రా యేకర్మంబు ప
 విత్రతయును వలవదది వివేకము జేర్చున్.

మిత్రత్వమునకు సమానమైన ధర్మం భూమండలంలో లేదు. స్నేహాన్ని నడిపించేది స్నేహ ధర్మం. ఇది మిక్కిలి పవిత్రమైనది. ఆ స్నేహం వివేకాన్నిస్తుంది. కైర్యాన్ని నిల్వుతుంది. కాబట్టి ప్రతి మనిషి తమ జీవితంలో మంచి మిత్రుల్ని పొందాలి. మైత్రీ మాధుర్యాన్ని అనుభవించాలి. స్నేహితులు లేని జీవితం నిస్సారంగా ఉంటుంది.

మిత్రులు, ఉత్తమ, మధ్యమ, అధమ మిత్రులని మూడు రకాలుగా ఉంటారు అని శాస్త్రాలు తెలుపుతున్నాయి. ఇలాంటి వారి స్వభావాన్ని తెలిపే కథలు, అన్ని కాలాలలో, అన్ని వాజ్ఞయాల్లోనూ కనిపిస్తాయి. అందులో శ్రీకృష్ణ కుచేలుల మైత్రి, శ్రీరామ సుగ్రీవుల స్నేహం, దుర్యోధన కర్ణుల మిత్రత్వం, ద్రోణుడు దృష్టిని సఖ్యం ఇలా ఎన్నో ఉదాహరణలు చెప్పుకోవచ్చు.

బాల్య స్నేహం:

దారిద్ర్యానికి ప్రతిరూపం కుచేలుడు. అష్టవ్యాయాలతో తులతూగే ఆగర్భ శ్రీమంతుడు శ్రీకృష్ణుడు. వారిద్దరు చిన్నతనంలో సాందీపుని వద్ద విద్యాభ్యాసం చేశారు. అప్పుడు ఏర్పడ్డ స్నేహం, జీవితాంతం కొనసాగింది. విద్యాభ్యాసం తరువాత విడిపోయిన వారు చాలా కాలానికి కలుసుకునే అవకాశం వచ్చింది. దానికి కారణం కుచేలుని దారిద్ర్యస్థితి. ఒక రోజు కుచేలుని భార్య ఆయనతో ఇలా అంది.

★ చ. వరదుడు సాధుభక్తజన వత్సలుదార్త శరణ్యుడిందిరా
 వరుండు దయాపయోధి భగవంతుడు కృష్ణుడు దాం గుశస్థి
 పురమున యాదవ ప్రకరముల్ భజియింపగ నున్నవాండు నీ
 వరిగిన మిమ్ముం జూచి విభుండప్పురు యిచ్చుననూన సంపదల్

ఓస్స్యామీ! శ్రీకృష్ణుడు మీ స్నేహితుడు కదా! ఆయనను దర్శిస్తే మన కష్టాలు తొలుగుతాయి అన్నది. అయితే మిత్రుని వద్దకు వట్టి చేతులతో వెళ్లడం బాగుండడు కదా అని కుచేలుడన్నాడు.

నీవు చెప్పినయట్ల రాజీవనేత్రు
పాద పద్మంబు లాత్రయింపంగం జనుట
పరమ శోభనమా చక్రపాణికిపుడు
గానుకేమైనం గొంపోవంగలదె మనకు.

అలా కుచేలుడు అనగానే, అతని భార్య కొన్ని అటుకులను జీర్ణవప్రస్తంలో మూటకట్టి ఇచ్చింది. కుచేలుడు ధ్వారకానగరంలోని శ్రీకృష్ణుని మందిరానికి చేరుకున్నాడు. బాల్యస్నేహితుని చూడగానే శ్రీకృష్ణునిలో ఉత్సాహం ఉరకలేసింది.

మ. కనిదాయంజను నంతం గృష్ణుడు దళత్వంజాక్షు దశ్వేద విప్రుని నశ్రాంత దరిద్ర పీడితుం గృశే భూతాంగు జీర్ణాంబరున్ ఫున తృష్ణాతుర చిత్తు హస్య నిలయున్ ఖండోత్తరీయున్ గుచే లుని నల్లంతనె చూచి సంభ్రమ విలోలుండై దిగెన్ దల్పమున్

శ్రీకృష్ణుడు సువర్ణమణిమయ తల్పం నుండి దిగి పరుగు పరుగున వచ్చి బాల్య స్నేహితుణ్ణి కౌగలించుకున్నాడు. అత్యంత ప్రేమతో తన హంసతూలికా తల్పంపై కుచేలుడిని సాదరంగా కూర్చోబెట్టుకున్నాడు. చౌరవతో మిత్రుడు తెచ్చిన అటుకుల మూటను విప్పి ఆత్రంగా తిన్నాడు.

క. దళమైన పుపుమైనను
ఫలమైనను సలిలమైనం బాయని భక్తిన్
గొలిచిన జనులర్పించిన
నెలమిన్ రుచిరాన్నముగనె యేను భుజింతున్.

భక్తితో గోరంత సమర్పిస్తే, కొండంత ప్రతిఫలాన్ని ప్రసాదించే భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు తన మిత్రునికి సమస్త సంపదలు కలగచేసి కష్టాలను తొలగించాడు. ఉత్తములతో స్నేహం చేస్తే మన కష్టాలు, పొపాలు పోతాయి. ఆనందం, ఐశ్వర్యం, సాఖ్యం కలుగుతాయనడానికి 'కృష్ణచేలుల' స్నేహం ఉదాహరణగా చెప్పవచ్చు. అందలమెక్కినా బాల్యస్నేహితుని మరువక పోవడం విశేషం.

సత్పురుషుల స్నేహం:

సీతాపహరణంతో శ్రీరాముడు వికల మనసుడై ఉన్నాడు. సీతను అన్యేషిస్తూ బుఘ్యమూక పర్వత ప్రాంతానికి రామలక్ష్మణులు చేరుకున్నారు. ఇంతలో ఒక యతి వేషంలో హనుమ వచ్చాడు. తనను సుగ్రీవుడు పంపాడంటూ ఇలా చెప్పాడు.

క. మీతో సభ్యము చేయగం
 జ్ఞేతోగతి నతడు వాంఘ చేయుచు నుండెన్
 నా తోడ వార్తనంపెను.
 వే తెలియగ మిమ్ము ధలిత వేషము తోడన్.

ఓ రామవంద్రప్రభూ! మా వానర రాజైన సుగ్రీవుడు మీతో స్నేహం చేయాలని ఆశిస్తున్నాడు.

ఆ. మీరు మీరు కలిసి మిత్రులొటయ మాకు
 జక్కురస్తి భావచారితార్థ్య
 మఖిలసృష్టిసారమైనది యొక్కండె
 యరయ సాధుజన సమాగమంబు.

మహాపరాక్రమ వంతులైన మీరు సర్వసమర్థుడైన మా వానర రాజు సుగ్రీవుడు స్నేహితులైతే మాకూ సమస్త లోకానికి అధిక సంతోషంతో పాటు లాభం చేకూర్చుతుంది అని చెప్పి హనుమంతుడు సుగ్రీవునితో రామలక్ష్మణ సమాగమం ఏర్పాటు చేశాడు. వారు అగ్నిసాక్షిగా మిత్రులై ఈ విధంగా ప్రతిజ్ఞ చేశారు.

మధ్య. ఈ మేనిలోపలం బ్రాణ మెన్నాళ్ళు లెసలారుచుండు
 నీ మైత్రి యన్నాళ్ళు నాకు నిరుపాయనిర్ణిద్ర మొప్పు
 నీ మేని లోపలం బ్రాణ మెన్నాళ్ళు లెసలారుచుండు
 నీ మైత్రి యన్నాళ్ళు నాకు నిరుపాయనిర్ణిద్ర మొప్పు

తాము ప్రాణాలతో ఉన్నంతకాలం తమ స్నేహం కొనసాగుతుందని శ్రీరామ సుగ్రీవులు ఇరువురు బాస చేసుకున్నారు. సీతానేషణలో సుగ్రీవుడు కీలకప్పాత పోషించాడు. రామరావణయుద్ధంలో తనవంతు సహాయ సహకారాలు అందించాడు.

శ్రీరాముడు మహా బలవంతుడైన వాలిని సంహరించి, సుగ్రీవుని భార్య ‘రుమ’ కు విముక్తి కలిగించాడు. సుగ్రీవుని కిప్పింధ రాజ్యానికి రాజుగా చేశాడు. ఒక సమర్థుడు మరొక సమర్థునితో స్నేహం చేసి స్వకార్యాన్ని, మిత్రకార్యాన్ని చక్క బెట్టుకున్నారు. తద్వారా లోక కళ్యాణానికి కారకులయ్యారు. సమర్థుల స్నేహానికి దీనిని ఉదాహరణగా చెప్పవచ్చు.

వైర స్నేహం:

అధికార గర్వంతో బాల్య స్నేహితుని తూలనాడిన వైనం ద్రువద, ద్రోణుల కథలో చూడవచ్చు. ద్రువదుడు, ద్రోణాచార్యుడు బాల్య స్నేహితులు. భరద్వాజ ఆత్మమంలో అగ్నివేషుడనే గురువు వద్ద సకల విద్యలు అభ్యసించారు. ద్రువదుడు కాలాంతరంలో రాజు అయ్యాడు. అతనికి రాచరికంతో పాటు గర్వం కూడా తలకెక్కింది. ద్రోణుడు ఉదరపోషణార్థం పరశురాముని చేరాడు. ఆయన ఆస్త్రశస్తు విద్యలు నేర్చాడే తప్ప ధన సాయం చేయలేదు. చివరికి బాల్యమిత్రుడైన ద్రువదుడిని చేరాడు. అప్పుని దానంగా కోరివచ్చిన తన బాల్య మిత్రుడైన ద్రోణాచార్యుని చూసి ద్రువదుడు ఇలా అన్నాడు.

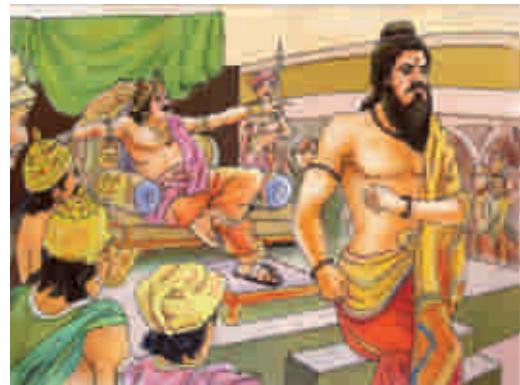
కం. సమ శీల శ్రుతయుతులకు
సమధనవంతులకు సమసు చారిత్రులకుం
దమలో సబ్యమును వివా
హమునగుఁగా కగునె రెండునసమానులకున్

సమానమైన స్వభావం, విద్య, సంపద, ప్రవర్తన, కలవారి మధ్య మాత్రమే స్నేహం ఏర్పడుతుంది. నీతో నాకు స్నేహితమేమిటంటూ తమ బాల్య స్నేహాన్ని అవహేళన చేశాడు. అంతే కాక ధనమదంతో ఇలా అన్నాడు.

★ వ. ధనపతితో దరిద్రునకు దత్యవిదుండగు వానితోడ మూ

ర్ఘునకు బ్రిథాంతుతోడ గడు గ్రారునకున్, రావణశారు తోడ భీ
రునకు, వరూధితోడ నవరూధికి, సజ్జనతోడ గష్టదు
ర్జునునకు నెవ్విధంబునను సబ్యము దా నొడగూడ నేర్చునే

ధనవంతునితో దరిద్రునికి, జ్ఞానితో మూర్ఖునకు, శాంతంగా ఉండేవానితో క్రూరునికి, వీరునితో పిరికి వానికి, కవచం కలవానికి కవచం లేని వానితో, మంచివానికి వెదువానితో ఎప్పటికీ స్నేహం కుదరదని కిలనంగా పలికాడు. దానితో వారి స్నేహం చెదిరి బద్ధ విరోధంగా మారింది. అవమాన భారంతో క్రుంగిపోయిన ద్రోణుడు స్నేహధర్మాన్ని పాటించని బ్రుపదుడిని బంధించి పట్టి తెచ్చిముని తన శిఘ్యుడెన అర్జునుని గురుదక్షిణ అడిగాడు. స్నేహితులను, స్నేహాన్ని కించపరిచేవారి స్వభావానికి ఇదో మచ్చుతునక.

స్వార్థ స్నేహం:

దుష్టులతో సహవాసం జీవితాన్ని ఎలా బలి తీసుకుంటుంది అనడానికి కర్జ దుర్యోధనుల మైత్రి ఒక నిదర్శనం. కుమారాద్ర విద్యా ప్రదర్శన జరుగుతోంది. కర్జుడు అసమాన శౌర్యాన్ని ప్రదర్శించాడు. అది దుర్యోధనుని మనస్సులో స్నేహాభీజాలు నాటింది. కర్జుని ఆవమానిస్తుంబే దుర్యోధనుడు తట్టుకోలేకపోయాడు. తన కుటీల బుద్ధిని ప్రదర్శించడానికి, తన పంతాన్ని నెగ్గించుకోవడానికి వీరుడైన స్నేహితుడు దొరికాడని భావించాడు. స్వార్థంతో కర్జుని అంగ రాజ్యానికి రాజుగా చేశాడు. దానికి కృతజ్ఞతగా కర్జుడు ఇలా అన్నాడు.

క. బృహద్భు మేఖలాభిల
మహీతల క్షత్రపర సమక్షమున మహో
మహిమాన్నితుగా నన్నును
మహీశుగా జేసి తతి సమర్థత వెలయున్.

సమస్త భూమండలంలోని రాజుల సమక్షమున మహో
గౌరవించి రాజుగా చేశావు. దీనికి ప్రతిగా నేనేమి చేయాలో

చెప్పు అని కర్రడు దుర్యోధనుని అడిగాడు. అప్పుడు దుర్యోధనుడు కలకాలం నీ స్నేహం కావాలన్నాడు. ఇచ్చిన మాటకు కట్టబడి అంతరాత్మ హెచ్చరిస్తున్నప్పటికీ కర్రడు, దుర్యోధనునితో చెలిమి చేసాడు. దుష్టవతుష్టయంలో ఆ స్నేహితులు ప్రధాన పాత్ర వహించారు. దానత్వంలో అనమానుడైన కర్రడు, దుర్యోధనుని దుష్ట బుద్దికి, స్వార్థంతో కూడిన స్నేహానికి బల్లపోయాడు. ఇతిహసంలో ఓ దుష్ట పాత్రగా మిగిలాడు. స్నేహితుడు సాఫ్ట్ పరుడైతే జరిగే అనర్థాలకు ఈ స్నేహం ఉండావారణగా నిలుస్తుంది. విదురుడు హెచ్చరించినా, కుంతి ప్రాథేయపడినా, కృష్ణుడు మందలించినా కర్రడు స్నేహం ముసుగులో దుర్యోధనుడు పన్నిన విషవలయం నుండి బయట పడలేకపోయాడు.

ప్రతి మనిషి స్నేహం హస్తం చాచాలి. స్నేహం మాధుర్యాన్ని ఆస్యాదించాలి. ఆ స్నేహం వ్యక్తి శేయస్సును సమాజహితాన్ని కోరుకున్నదై ఉండాలి.

సీ. కలలోన నేనియుం గపటకృత్యము లేక

కడనాగు గుణముల కలిమి చెలిమి

ధన మనో వంచకత్వము లేశమును లేక

యేపు దీపించిన యొలమి చెలిమి

యొండొరు మదులలో నొరపారలు లేక

ప్రాపు దాచున నైన బలమి చెలిమి

ప్రాణంబు ప్రాణంబు లై వింత లెదలేక

హత్తిన దగు జయం బలమి చెలిమి.

తే. కెలని కెడ మీక తగువగల్ గలిమి, చెలిమి

చూచి వారించుం బెఱవారిం జులిమి చెలిమి

సూళ్ళొ సంగనిరిపులచే నులిమి చెలిమి

చెప్పనిక నేల వారల చెలిమి బలమి

తెనాలి అన్నయకవి రచించిన ‘సుదక్షిణాపరిణయం’లో కలలో కూడా ఎటువంటి మోసం తలపెట్టకుండా చిట్టచివరిదాక పయనించే మంచిగుణాల మేలికలయిక స్నేహం. మిత్రుని కోసం ధనాన్ని వదులుకోడానికి, కోరికలను అదుపులో ఉంచుకోడానికి, కొంచెమైనా సందేహం చూపనిదే నిజమైన స్నేహం. ఇద్దరి మనస్సులో ఎటువంటి అరమరికలు లేకుండా అభిమానాన్ని పెంచే బలమైన ఆయుధమే స్నేహం. ప్రాణానికి ప్రాణమై కొద్దిపొటీ ఎడబాటు కూడా లేకుండా హృదయానికి హత్తుకొనే ఆత్మీయ భావనే స్నేహం. ఇలాంటి స్నేహం పంచదానికి, పొందదానికి ప్రతి ఒక్కరం ప్రయత్నించాలి.

ఇతరులకు అవకాశం ఇవ్వకుండా తమ మధ్య ఉన్న తగువులు నివారించే శక్తిగలది చెలిమి. శత్రువులను నశింపజేసే అజేయశక్తి స్నేహం. కాబట్టి స్నేహితుని ఎంపిక చేసుకోవడంలోనే జాగరూకులై ఉండాలి. విజ్ఞత ప్రదర్శించాలి. సన్మార్గంమై నడిపించగలరని నమ్మిన వారితో స్నేహం పెంచుకోవాలి. మైత్రీ మాధుర్యాన్ని పంచుకోవాలి. సుఖమయ జీవితాన్ని కొనసాగించాలి. తద్వారా వ్యక్తి అభివృద్ధితో పాటు, సమాజాభివృద్ధి కూడా జరుగుతుంది.

అవగాహన - ప్రతిష్ఠానందన

అ) పారం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు చెప్పండి, రాయండి.

1. పారంలోని పద్మాలను రాగయుక్తంగా పాడండి.
  2. పారంలో మీకు సచ్చిన స్నేహం గురించి మాటల్లడండి.
  3. కింది మాటలు ఎవరు? ఎవరితో? ఎందుకన్నారో పారం ఆధారంగా రాయండి
- అ) మీ చిన్ననాటి మిత్రుని వద్దకు వెళ్లిరా !
- ఆ) మీతో స్నేహం చేయడానికి సిద్ధంగా ఉన్నారు.
- ఇ) నిశ్శలష్టైన ప్రేమతో ఇచ్చేచేడైనా స్వీకరిస్తాను.

అ) కింది గద్యం చదపండి. ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

పూర్వం మగధ దేశంలో మందారవతి అనే అడవి ఉండేది. ఆ అడవిలో కాకి, లేడి మంచి చెదులు చెప్పుకొంటూ స్నేహంగా జీవిస్తున్నాయి. ఆ అడవిలో ఒక జిత్తుల మారి నక్క నివసిస్తోంది. ఒకరోజు అది లేడిని చూసింది, దీనిని ఎలగైనా చంపి, తినాలనుకున్నది. మేత మేసే లేడి వద్దకు వెళ్లి “నమస్కారం లేడి బావగారూ నీతో నేను కూడా ఈ అడవిలోనే నివసిస్తున్నాను. నీతో స్నేహం చేయాలనే కోరిక కలిగి, ఇక్కడికి వచ్చాను.” అని అన్నది. తనతో స్నేహం చేయమని ప్రాథేయ పడింది. లేడి నక్క మాటలు నమ్మింది. అపదలో ఉన్న వారినైనా, ఆతిధ్యం కోరి వచ్చిన వారినైనా, స్నేహం ఆశించి వచ్చిన వారినైనా ఆదరించడం కనీస ధర్మమని భావించింది. నక్కను తన మిత్రుడైన కాకి దగ్గరకు తీసుకు వెళ్లింది. దానికి నక్క విషయమంతా చెప్పింది. అందుకు కాకి, లేడితో కొత్తగా వచ్చిన వారిని నమ్మురాదనీ, దీనితో మనకు ‘మైత్రి’ మంచిది కాదనీ తెలిపింది. (-పంచతంత్ర కథ)

ప్రశ్నలు

1. ఈ కథలో మంచి మిత్రులు ఎవరు?
2. జింక నక్కను చూసి ఏమని భావించింది?
3. పై పేరాలో ‘స్నేహం’ అనే అర్థాన్నిచేప పదం ఏది?
4. నక్క స్వభావం
  - అ) జిత్తుల మారి
  - అ) మంచి గుణం కలది
  - ఇ) తనపని తాను చేసుకొనేది.
5. పై పేరా ఆధారంగా ప్రశ్నను తయారు చేయండి.

ఇ) కింది గద్యం చదపండి. ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

భారతదేశ స్వాతంత్ర్యద్వారమి రోజులవి. సైమన్ కమీషన్ 1928 మార్చి 2న బొంబాయిలో అడుగుపెట్టింది. దీనితో దేశమంతటా నిరసన జ్ఞాలలు ఎగిసిపడుతున్నాయి. మద్రాసలో కూడా ఇదే పరిస్థితి. నిరసనకారులను చెల్లాచెదురు చేయడానికి పోలీసులు కాల్పులు జరిపారు. పార్ట్రసారథి అనే యువకుడు మరణించాడు. అతన్ని సమీపించిన వారినెవరినైనా కాల్చేస్తామని పోలీసులు హాచ్చరిస్తున్నారు. దీనికి కోపోద్రిక్కుడైన ఒక వ్యక్తి తన చొక్కా చించి, దైర్యంగా రొమ్ము చూపిస్తూ ‘రండిరా! కాల్పుండిరా!’ అంటూ వారి ముందుకొచ్చాడు. ఆయనే

‘ఆంధ్రకేసరి’ టంగుటూరి ప్రకాశం. వీరు 1872 ఆగస్టు 23న ప్రకాశం జిల్లా వినోదరాయని పాలెంలో పేద కుటుంబంలో జన్మించారు. నుభుమ్మ, గోపాలకృష్ణయ్య వీరి తల్లిదండ్రులు. ప్రాథమిక విద్య, తమ గ్రామంలోనే సాగింది. చదువుకునే రోజులలో వీరు చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం పంతులుతో కలిసి నాటకాలు వేసేవారు. అందులో ఆడ, మగ వేషాలు ధరించి అందరి మన్సునలు పొందారు. గణిత ఉపాధ్యాయుడు, నటుడు అయిన ఇమ్మానెని హనుమంతరావు నాయుడుగారి సహాయంతో ఉన్నత విద్యను వారాల పద్ధతిలో చదివారు. తనకు సంపాదననిచ్చే న్యాయవాది వృత్తిని వదిలి దేశనేపలో పాల్గొన్నారు. స్వరాజ్య పత్రిక ఏర్పాటు చేశారు. పేదల విద్యకై జాతీయ పోరశాల ఏర్పాటు చేశారు. ఖాదీ ఉత్పత్తి కేంద్రాన్ని నడిపారు. తన రాజకీయ ప్రస్తావంలో ఎన్నో ఎత్తు పల్లలు చవిచూసిన వీరు 1946 లో ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రానికి ముఖ్య మంత్రిగా 13 నెలలు పనిచేశారు. పేదరికంలో పుట్టినా న్యాయవాదిగా, రాజకీయవేత్తగా, రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రిగా ఎదిగిన మహేశ్వరు వ్యక్తి టంగుటూరి ప్రకాశం. (-నా జీవిత యూత్త నుండి)

ప్రశ్నలు

1. టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులు బిరుదు ఏమిటి?
2. ప్రకాశం తల్లిదండ్రుల పేర్లు రాయండి.
3. ఇమ్మానెని హనుమంతరావు గారు ఈ వృత్తికి చెందిన వారు (   )
  - అ) వైద్యుడు అ) అధ్యాపక ఇ) వ్యవసాయం
4. పై పేరాలో నామవాచకాలను గుర్తించి రాయండి.
5. పేరా ఆధారంగా ప్రశ్న తయారు చేయండి.

ప్రశ్నకీరణ - స్వజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

1. శ్రీరామ, సుగ్రీవుల మైత్రిని గురించి రాయండి
2. మంచి స్నేహం వలన కలిగే ప్రయోజనాలు రాయండి.
3. శ్రీకృష్ణకుచేలులు మంచి స్నేహితులనడానికి కారణాలు రాయండి.
4. ద్రుపదుడు చేసిన తప్ప ఏమిటి? దానివలన కలిగిన ఫలితమేమిటి?

అ) కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

1. పారం ఆధారంగా మనం ఎలాంటి స్నేహాన్ని ఎంచుకోవాలో తెలుపుతూ వ్యాసం రాయండి.
2. శ్రీరామ సుగ్రీవుల మధ్య స్నేహాన్ని ఏర్పరచడంలో హనుమ సంభాషణను రాయండి.
3. కింది పద్యాలకు ప్రతి పదార్థాలు రాయండి.
  - అ) వరదుడు సాధుభక్తజన వత్సలు దార్శ శరణ్యాదిందిరా...
  - అ) కని దాయంజన నంత గృష్మాడు దళత్వంజాక్షు దప్పేదవి...
4. స్నేహితుని ఎంపిక చేసుకోవడంలో ఏవి విషయాలలో జాగ్రత్త వహించాలి?

భాషాంశాలు - పదజాలం

అ) కింది వాక్యాలలో ఎరువు రంగులో ఉన్న పదాలకు అర్థాన్ని రాసి, వాటితో సాంత వాక్యాలు రాయండి.

ఉదాః మానవులు సంపదను మంచి మార్గంలో సంపోదించాలి. ధనాన్ని అనవసర పనులకు ఖర్చుపెట్టరాదు.

1. ద్వారకా నగరంలో శాధములు బంగారు వర్షంతో మెరుస్తున్నాయి.
2. కృష్ణనికి, కుచేలుడు తండులములు బహుకరించాడు.
3. శ్రీరామ, సుగ్రీవులు స్నేహం కోసం ప్రతిజ్ఞ చేశారు.
4. చెడ్డ వారితో సఖ్యం మంచిది కాదు.

అ) కింది వాక్యాలు చదివి, పర్యాయ పదాలను గుర్తించి రాయండి.

1. మంచి మిత్రులతో స్నేహం చేయాలి. నేస్తాలతో సరిగా నడుచుకోవాలి. ఆ స్నేహితులే ఆపదలలో ఆదుకుంటారు.
2. ఆ గృహంలో తల్పములు చాలా ఉన్నాయి. ఆ శయ్యలు మెత్తనైనవి. ఆ పరుపులపై నిద్ర సుఖంగా ఉంటుంది.
3. స్నేహ కొత్త వసనములు తెచ్చుకుంది. ఆ అంబరములంబే తనకు చాలా ఇష్టం. పుట్టిన రోజున కొత్త వప్పాలు ధరించింది.
4. ప్రతి ప్రాణికి ఉదకం అవసరం. సలిలము లేనిదే మనగడలేదు. కావున జలమును వృధా చేయకూడదు.
5. తామర పత్రం నీటి బిందువులతో మెరుస్తుంది అందువల్ల ఆ దళం మరింత అందంగా కన్నిస్తుంది. ఆ ఆకుతో పూల పొట్లం కడతారు.

ఇ) కింది పదాలకు సరియైన నానార్థాలను గుర్తించి రాయండి.

1. విభుదు	( )	అ) పండు, కార్యం, పరిణామం
2. కను	( )	అ) ప్రభువు, శివుడు, బ్రహ్మ
3. దళం	( )	ఇ) చూచు, వెదకు, జన్మనిచ్చు
4. ఘలం	( )	ఈ) ఆకు, భాగం, దండు

ఈ) కింది పదాలకు సరైన వ్యుత్పత్యర్థాలను గుర్తించి రాయండి.

1. గురువు	( )	ఆ) మరణం లేనిది.	(సుధ)
2. మిత్రుడు	( )	ఆ) గృహాన్ని ధరించేది.	(ఇల్లాలు)
3. మోక్షం	( )	ఇ) సర్వభూతాల పట్ల స్నేహ భావం గలవాడు	(సూర్యుడు)
4. పురంది	( )	ఈ) జీవుణ్ణి పాశం నుంచి విడిపించేది	(ముక్కి)
5. అమృతం	( )	ఉ) అజ్ఞానమనే అంధకారమును ఛేదించువాడు.	(ఉపాధ్యాయుడు)

ఉ) కింది పదాలను వివరించి రాయండి.

1. బ్రహ్మనందం : _____
2. చక్రపాణి : _____
3. కుంభవృష్టి : _____
4. తత్కతకలాడు : _____
5. ప్రచండ వాయువు : _____

ఊ) కింది వాక్యాలలో గల ప్రకృతి, విక్ర్యతలను గుర్తించి రాయండి.

1. హనుమంతుడు కార్యముకై రాముని దగ్గరకు వెళ్ళాడు. ఆ కర్జమును సాధించుకొని వచ్చాడు.
2. రాజ గృహము బంగారు మయిం. ఆ గీము సూర్య కాంతులతో మేరుస్తున్నది.
3. పెద్దల పట్ల గౌరవం కలిగివుండాలి. వారిని గారవించడం మన సంప్రదాయం.
4. రాముడు ధర్మం కలవాడు. ఆ ధర్మమే అతనిని కాపాడింది.
5. లక్ష్మీ అంటే సంపద. ఆ లచ్చితో మన కష్టాలు తీరుతాయి.

వ్యాకరణాంశాలు

సంధులు

అ) య, ల, న సంధి ఆధారంగా కింది పదాలను విడదీసి రాయండి.

1. వజ్రాలు : _____ + _____
2. దేశాలు : _____ + _____
3. పుస్తకాన : _____ + _____
4. సమయాన : _____ + _____
5. అందాలు : _____ + _____

ఆ) కింది పదాలు కలిపిరాసి, సంధి పేరు రాయండి.

1. నిత్య + అనందం : _____
2. వైభవ + ఉన్నతి : _____
3. అతి + అంత : _____
4. కానుక + ఏమైన : _____
5. చెప్పిన + అట్లు : _____

సమాసములు

అ) కింది సమాస పదాలకు, విగ్రహ వాక్యాలు రాశి, సమాసం పేర్లు రాయండి.

1. ఉత్తమపురుషుడు	:	_____	_____
2. ద్వారకా నగరం	:	_____	_____
3. భార్యాభ్రతులు	:	_____	_____
4. ఫలపుష్టులు	:	_____	_____
5. నలుదిక్కులు	:	_____	_____

అలంకారాలు

ఛేకానుప్రాసాలంకారం

శబ్దాలంకారాలలో ఛేకానుప్రాసాలంకారం ఒకటి. దీని గురించి తెలుసుకుండాం!

కింది ఉదాహరణను పరిశీలించండి.

1. విచారింపని పని చేయరాదు.

పై ఉదాహరణను పరిశీలిస్తే ‘పని’ అనే పదం వాక్యంలో అర్థ భేదంతో పునరుక్తమయ్యాంది. మొదటి ‘పని’ అనే పదం ‘విచారింపని’ లోని పదభాగం. రెండవ ‘పని’ అనే పదం ‘కార్యం’ అనే అర్థాన్నిస్తుంది. కాబట్టి ఇది ఛేకానుప్రాసము.

లక్షణం: పద్యపాదం లేక వాక్యంలో అర్థ భేదం కలిగిన హల్లుల జంటను వెంట వెంటనే ప్రయోగించినట్లుయై దాన్ని ‘ఛేకానుప్రాసాలంకారం’ అంటారు.

సమన్వయం: పై వాక్యంలో ‘పని’-‘పని’ అనే పదం (హల్లులజంట) అర్థభేదంతో వెంట వెంటనే ప్రయోగించబడింది. అందువల్ల ఇది ఛేకాను ప్రాసాలంకారం.

లాటానుప్రాసాలంకారం :

లాటానుప్రాసాలంకారం కూడా శబ్దాలంకారమే. కింది ఉదాహరణ ద్వారా తెలుసుకుండాం!

1. కమలాక్షు నర్చించు కరములు కరములు.

పై పద్య పాదంలో ‘కరములు’ అనే పదం అర్థభేదం లేకుండా తాత్పర్య భేదంతో ప్రయోగించబడింది. ఇక్కడ ‘కరములు’ అంటే చేతులు అని అర్థం. వాక్యంలో ‘కరములు కరములు’ అని వెంట వెంటనే ప్రయోగించడం వల్ల ఆ చేతులే ధన్యమైన చేతులు, మిగిలినవేవి చేతులు కావు” అనే తాత్పర్య భేదాన్నిస్తున్నది. కావున ఇది లాటాను ప్రాసాలంకారం.

లక్షణం: పద్యపాదం లేక వాక్యంలో ఏదైన ఒక పదాన్ని అర్థ భేదం లేకుండా తాత్పర్య భేదం కలుగునట్లు, వెంటవెంటనే ప్రయోగిస్తే దానిని లాటాను ప్రాసాలంకారం అంటారు.

అ) కింది వాక్యాలలో ఉన్న అలంకారాన్ని గుర్తించి లక్షణం సమన్వయం చేయండి.

1. శ్రీనాథు వర్ణించు జివ్వ జివ్వా:
2. నీటిలో పడిన తేలు తేలుతుందా.
3. రామ బాణం తగిలి వాలి వాలిపోయెను.
4. కందర్పుదర్పుములకు సుందర దరహసములు.

ఛండస్ము

ఆటవెలది పద్య లక్ష్ణాలు

ఆటవెలది పద్యం ఉపజాతికి చెందినది. పద్య లక్ష్ణాలను పరిశీలించాం.

1. ఇందులో నాలుగు పాదాలుంటాయి.
2. 1వ 3వ పాదాలు ఒక విధంగాను, 2వ 4వ పాదాలు ఒక విధంగాను ఉంటాయి.
3. 1, 3 పాదాల్లో వరుసగా మూడు సూర్యగణాలు. రెండు ఇంద్రగణాలు ఉంటాయి.
4. 2,4 పాదాల్లో ఐదు సూర్యగణాలు ఉంటాయి.
5. ప్రతిపాదంలో నాల్గవ గణం లోని మొదటి అక్షరానికి యతి చెల్లుతుంది
6. యతిలేని చోట ప్రాస యతి చెల్లుతుంది.
7. ప్రాసనియమం లేదు.

పై లక్ష్ణాలను పరిశీలించినప్పుడు ఆటవెలది పద్యం ఇంద్రగణాలు, సూర్యగణాలచేత ఏర్పడుతుందని తెలుస్తుంది. వీటిని గురించి తెలుసుకుండాం.

ఇంద్రగణాలు 6 అవి: నల - నగ- సల- భ-ర-త

నలము	-	
నగము	-	U
సలము	-	U
భగణము	-	U
రగణము	-	U U
తగణము	-	UU

సూర్యగణాలు 2 అవి:

నగణము	-	
హగణము	-	U

కింది ఉచాహరణ ద్వారా ఆటవెలది పద్యలక్ష్ణాలను సమన్వయం చేచ్చాం.

	U	U		U		U
బ్రతుక	వచ్చు	గాక	బహుబంధ	నములైన		
సూర్య	సూర్య	సూర్య	ఇంద్ర	ఇంద్ర		
U	U	U	U	U		
వచ్చు	గాక	లేమి	వచ్చు	గాక		
సూర్య	సూర్య	సూర్య	సూర్య	సూర్య		

ప్ర | త్త్త | త్త్త | త్త్త | త్త్త | త్త్త |
జీవ ధనము లైన జెడుగాక పడుగాక
సూర్య సూర్య సూర్య ఇంద్ర ఇంద్ర

త్త్త | త్త్త్త | త్త్త | త్త్త | త్త్త |
మాట దిరుగ లేరు మాన ధనులు
సూర్య సూర్య సూర్య సూర్య సూర్య

పై పద్యపాదాలను గణవిభజన చేయగా ఆటవెలది పద్యలక్షణాలను ఈ విధంగా సమస్వయం చేయవచ్చును.

- 1వ 3వ పాదాలలో వరుసగా 3 సూర్యగణాలు 2 ఇంద్రగణాలుండాలి. పై పద్య పాదాలలో అలాగే ఉన్నాయి. 2, 4 పాదాలలో 5 సూర్యగణాలుండాలి.
- ప్రతి పాదంలోని 1వ గణార్థక్కరానికి 4వ గణార్థక్కరానికి యతి చెల్లుతుంది.

పై పద్యంలో

- 1వ పాదంలో బ - బ లకు
2వ పాదంలో వ - వ లకు
3వ పాదంలో జీ - జె లకు
4వ పాదంలో మా - మా లకు యతి చెల్లుతున్నది.

*పాదంలో ఉన్న ఆటవెలది పద్యాన్ని గణవిభజన చేసి లక్షణాలను సమస్వయం చేయండి.

ప్రాజెక్ట్ పని

స్నేహం కథావస్తువుగా గల ఏదైనా కథను సేకరించండి. చార్ట్‌పై రాసి తరగతి గదిలో ప్రదర్శించండి.

పద్య మధురిమ

మ. నిరయంబైన, నిబద్ధమైన, ధరణీ నిరూలనంబైన, దు
ర్మారణంబైనఁ గులాంతమైన నిజమున్ రానిమ్ము; కానిమ్ము పో;
హరుండైనన్, హరియైన, నీరజభవుండభ్యాగతుండైన నోఁ;
దిరుగన్ నేరదు నాదు జిహ్వ వినుమా! ధీవర్య వేయేటికిన్?

పోతన - భాగవతం

భావం: ఓ సుధీమణీ! నాకు నరకం దాపురించినా సరే! బంధనం ప్రాప్తమైనా సరే! భూమండలం
అదృశ్యమైనా సరే! దుర్మారణం వచ్చినా సరే! నా వంశానికి చేటు వాటిల్లినా సరే! నేను
ఆడిన మాట తప్పను. జరగవలసింది జరగనీ! భయం లేదు. వచ్చిన వాడు శివుడైనా, విష్ణుమైనా,
బ్రహ్మదేవుడైనా, ఎవరైనా సరే! ఏమైనా సరే! నా నోట మరో మాటరాడు.

మూల గ్రంథం : కరుణాశ్రీ

కవి : జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి

చదవండి - చల్లంచండి

కృష్ణగీతికలు

ఆక్కడ...

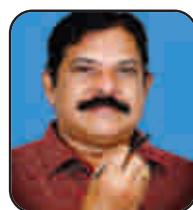
కొమ్మ కొమ్మకో కచ్చేరి
గూటిగూటికో రాగవల్లవి
ప్రతి చెట్టూ రంగుల దొంతర
నేలపట్టంతా పక్కల జాతర
కుహుకుహులు కితకితలు
కువకువలు కిలకిలలు
ఎన్ని రాగవసంతాల సంగమాలో
ఎస్సైన్ని సంబరాల దొంతరలో
వలయాక్కల ఉల్లసగానాలతో
వాతావరణం వుత్సుల్లమౌతుంది.
విషయస విద్యుత్ రహదారిలో
రంగుల కల ఆవిష్కృతమౌతుంది.
కాదంబినీ శేత కాంతుల వీధి
అరుణరాగాల ప్రవాహమౌతుంది.
శరన్వరాత్రుల్లో శఫరి తీర్థం
కళల కొలువులో సేదతీరుతుంది.
తరలి వచ్చిన బంజారా పక్కలు
కువకువల గీతికలని ఆలపిస్తాయి.
గుండెల్లో దాచుకున్న ప్రేమ నిధుల్ని
గుదిగూట్లో ఆరబోస్తాయి.
ప్రణయ కలాప లాటీల ఘోషకు
చుక్కలన్నీ నేలకు తొంగిచూస్తాయి.
తరుణ హృదయకేళీ విలాసాలు
యామిని ఏకాంతంలో కోరిక లూదుతాయి.

ఉదయం దినబాలుడు కిరణకరాలు
 చాచి గోరింట పూనుకుంటాడు గుంభనంగా
 హృదయ కవాటాలు తెరిచి కునుమాలు
 రంగులద్దుకుంటాయి నిర్మలంగా
 వర్షం ప్రాణపల్లవ మహిత స్వరూపం
 మొన్నెలి వరకూ ఎవరూ పలకరించని
 అనామక నేలవట్టు
 నేడు ఖగసమాగమానికి ఆయువుపట్టు.
 నిన్నబీదాకా వెలవెల బోయిన వృక్షాలు
 నేడు తీగలు మీటిన వీణియలు
 వేయి వేఱవుల కృష్ణగీతికలు
 ఇప్పుడు నేలవట్టు ఉదయాలు
 స్వరమకరంద తరంగ రుఱులు
 ఇప్పుడు నేలవట్టు సాయంత్రాలు
 అనురాగ గీతామృత స్నవంతులు
 ఒక పెలికాన్ రెక్కల గుడారంలో
 ప్రియురాల్వి పొదువుకుంటుందిక్కడ
 ఎప్ర కాళ్ళ కొంగ వొకటి పక్కన చేరి
 పొడవు ముక్కుతో సఫ్టినలరిస్తుందిక్కడ.
 శబరికొంగ శృంగార రాగంలో
 ప్రేయసి ప్రియగానంలో మైమరుస్తుంది.
 వళ్లంతా వూపిరి చేసి వడ్డపిట్ట
 చెలియ మేనంతా సృంగశిస్తుంది.
 కీరదాల ప్రేమ వరదలే కాదు
 అండజాల అనురాగాలు ప్రవహిస్తాయి.
 సంతాన లక్ష్మీ మహాయుజ్ఞంలో
 కోటిప్రాణాలు ఉదయస్తాయి.

ఆలోచనాత్మక ప్రశ్నలు:

1. పక్కి తన పిల్లలకు ఆహారం తినిపించే దృశ్యాలను చూసినపుడు మీరు ఎలాంటి అనుభూతిని పొందారో తెలపండి?
2. పక్కి గూడు కట్టడంలో మిమ్మల్ని ఆశ్చర్యానికి గురిచేసిన అంశాలు ఏమిటి?

- పెరుగు రామకృష్ణ

ఉద్దేశం

బుద్ధుడు నడయాడిన భారతావని శాంతి, సహనాలకు పుట్టినిల్లు. పరోపకారం మనకు జీవనాడి. అందుకే మనిషిగా జీవించడానికి కొన్ని విలువలు, నియమ నిష్టలు ఏర్పాటు చేసి దాన్ని ‘మానవత్వం’ అన్నారు. మనిషి పురుషార్థపరుడు కావాలి అంటారు పెద్దలు. ధర్మబద్ధంగా జీవితాలను కొనసాగిస్తూ జన్మ సాఫల్యం చేసుకోవాలన్నది దీని పరమాద్ధేశం. మనస్సు చంచలమైనది. చూచినప్రతిదీ తనకు కావాలని ప్రేరేపిస్తుంది. సాధనతో దీన్ని అదుపులో ఉంచుకోవాలి. కరుణ, సత్యం, ధర్మం, న్యాయం, భూతద్య, అహింస, క్షమాగుణం మొదలైన సాత్మ్వక గుణాలను విద్యార్థులు అలవరచుకొని, ఉన్నతమైన జీవనం కొనసాగిస్తూ మానవత్వాన్ని చాటుకోవాలని తెలియజేయడమే ఈ పారం ఉద్దేశం.

నేపథ్యం

ఒక రోజు సిద్ధార్థుడు రాజకుమారులతో కలసి వన విహారానికి వెళ్లాడు. సిద్ధార్థుడు ప్రకృతి అందాన్ని, సరోవరాలను, పంట చేలను, పశువులకాపర్రను, పశు పక్ష్యాదులను చూసి ఆనందిస్తున్నాడు. ఇంకొక రాజకుమారుడు దేవదత్తుడు చేత ధనుర్మణాలు ధరించి జంతువులను వేటాడడానికి సిద్ధంగా వున్నాడు. ఇంతలో ఒక హంసల గుంపు క్రేంకారం చేస్తూ ఆకాశమార్గంలో పయనిస్తూ ఉండడాన్ని దేవదత్తుడు చూశాడు. బాణం సంధించి ఒక హంసను నేల కూల్చాడు. దీన్ని చూసిన సిద్ధార్థుడు మిక్కిలి వ్యధి చెంది ఆ హంసను రక్షించాడు. ఇది యద్దరి మధ్య వాదానికి దారి తీసింది. న్యాయం కోసం రాజుస్థానానికి వెళ్లారు. చివరకు హంస ఇద్దరిలో ఎవరికి చెందుతుందో అనే విషయం పార్శ్వభాగం ద్వారా తెలుస్తుంది.

ప్రత్యియ - ‘ఖండ కావ్యం’

చిన్నకథ, కొన్ని పాత్రలు, పరిమిత మద్యాలు ఉన్న రచన ఖండకావ్యం. దీనిలో వ్యర్థపదాలకు, వర్ణనలకు అవకాశం వుండదు. మహాకావ్యాలలోని రసవత్తరమైన ఘుట్టాలను, పాత్రలను, చారిత్రక, దేశభక్తి సన్మానించాలు మొదలైన వాటిని రమణీయంగా వ్యక్తికరించడం దీని ప్రత్యేకత. దీనిలో పద్యాలు సంప్రదాయ వ్యత్తాలలో చందోబధ్యంగా ఉంటాయి.

కవి పరిచయం :

జ : 04.08.1912
మ : 21.06.1992

కరుణార్థీ పేరు వినగానే ఘుంటసాల గారు ఆర్థంగా పాడిన పుప్పవిలాపం గుర్తుకొస్తుంది. పిన్నలకు, పెద్దలకు, పండిత పామరులకు అందరికీ అర్థమయ్యేలా కమ్మని కవిత్వాన్ని అందించిన సుకవి చూడామణి జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి. వీరి కలం పేరు కరుణార్థీ. గుంటూరు జిల్లా కొప్పరు వీరి జన్మస్థలం. మహాలక్ష్మిమ్మ, పరదేశయ్య వీరి తల్లిదండ్రులు. గుంటూరు ఏ.సి.కాలేజీలో అధ్యాపకులుగా వనిచేశారు. ఆరుద్ర, పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు వీరికి సమకాలికులు. కవిగా, పండితులుగా, విమర్శకులుగా, వ్యాఖ్యాతగా, సంపాదకులుగా, బాల సాహిత్య కథకులుగా, బహుముఖ ప్రజ్ఞకు ప్రతీకగా నిలిచారు. చిన్నవి, పెద్దవి 76 గ్రంథాలు రచించారు. ఉదయార్థీ, విజయార్థీ, కరుణార్థీ, తెలుగు బాల శతకం వీరికి తెలుగు సాహిత్యంలో విశేష కీర్తి ప్రతిష్ఠలు తెచ్చిపెట్టాయి. ప్రస్తుత పార్శ్వభాగం ‘**కరుణార్థీ**’ ఖండకావ్యం లోనిది.

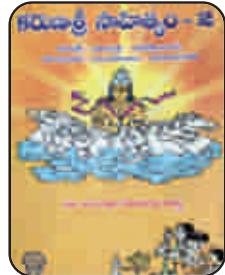
తీర్ప

- ★ ఉ॥ 1. అంబరవీధియందు గననయ్యెను బారులు బారులై విహో
రం బొనరించు మంజుల మరాళ గణమ్ము; మహో కవీంద్రు భా
వాంబరవీధి విశ్రత విహోర మొనర్చు రసార్థ భావనా
లంబిత శారదా చరణలాస్య విలాసము లుల్లసిల్లగన్.
- ఉ॥ 2. క్రొందలిరాకు శౌరు గయికొన్న విశాల నభోంగణమ్ములో
నందము లొల్పువోయు కలహంసములన్ గనినంత శాక్యరా
ణ్ణిందను మానసాంబుజమునన్ మకరందము భంగి పొంగె నా
నందము; నిర్మిమేషనయనమ్ములు తస్యయతా నిమగ్నముల్.
- తే.గీ॥ 3. గగనమున నేగు కలహంస గణము గాంచి
జాగరితమయ్యేనేమె హింసాప్రవృత్తి;
నారి సారించి వాడి బాణమ్ము నొకటి
దేవదత్తుండు వింట సంధించినాండు.
- ఉ॥ 4. క్రూర కలోర బాణమునకున్ బలియై కలహంసరాజు క్రేం
కారము సేయుచున్ బడె నఖిండదయానిధి పాదనన్నిధిన్;
ఘోర మునీంద్ర శాపమునకున్ గురియై గగనాంతరాళ సం
చారము దక్కి వారినిధి జారు శశాంకుని జ్ఞప్తి కెత్తుచున్.

కం॥ 5. గిరగిర దిరుగుచు నరచుచు

ధరణీస్థలింగులి, సోలి తడబడు హంసన్
కరుణామూర్తి కనుంగొని
పిరచిరంజని యెత్తి చేర్చు [ప్రేమాంకమునన్].

★ఉ॥ 6. రెక్కలు దుఖ్య, వీపు సవరించి, పదమ్ముల కుంటు దీర్ఘి, లే
షెక్కిలి చక్కదిద్ది, సరిచేసి తనూలత, ప్రేమపూర్ణముల్
వాక్కలు పల్పుచున్, దిగులు వాపుచు, ముద్దల బుజ్జగించుచున్
మక్కువ మీర గౌతమకుమారుడు లాలనసేనె హంసమున్.

ఉ॥ 7. రాజకుమార! ఈ విహగరాజము నాయది, అస్మదీయ బా
హో జయలక్ష్మికిన్ సముపహోరము; నాకు లభించుగాక నీ
రోజు మనోజ్ఞ మానస సరోవర శైవ మృణాలవల్లరీ
భోజన రాజభోగ పరిపుష్ట మరాళ శరీరమాంసముల్.

★ఉ॥ 8. ఎక్కడనో జనించి, పరమేశ్వరు డిచ్చిన గాలిపీచ్చి, వే
రొక్కరి జోలి కేగక, యెదో భుజియించి, సరోవరాలలో
గ్రుక్కెడు నీట్లు గ్రోలి, విను త్రోవల నేగెడు రాజహంసశై
రక్కసి బుద్ధి సెల్లునే? మరాళ మరాళ శరాగ్ను లోర్చునే?

చం॥ 9. గిలగిలమందువే యొరులు గిచ్చిన; కాలికి ముల్లు గ్రుచ్చినన్
విలవిల కొట్టుకొందువటి; నీవలె జీవులు కావె! హింసకున్
ఫలితము బాధయేగద! ప్రపంచములోని సమస్త జీవులం
దలరెడు ప్రాణ మొక్కటిగదా! తగునయ్య వృథా వృథా క్రుధలీ!!

ఉ॥ 10. రాచకొలమ్మువారలకు రక్షణ సేయుట చెల్లుంగాని, నా
రాచము లూని ప్రాణినికరమ్ముల స్వేచ్ఛ పరింపజెల్లునే!
ఈ చతురభివేణ్ణిత మహీవలయమ్ము లయమ్ము గాదె హిం
సావరణమ్మునన్, తగునె ‘జ్ఞాత్ర’పదమ్మును వమ్ము సేయుటల్.

తే.గీ॥ 11. మానవత్వమ్మునే కాళ మటగించి
దానవత్వమ్మునే తలఁ దాల్చినావు!
స్వస్తి చెప్పితివేమి సాజన్యమునకు!
స్వాగత మొనంగితేమి దౌర్జన్యమునకు!!.

తే.గీ॥ 12. ఆకసమునందు గుంపులో నరుగుచుండ

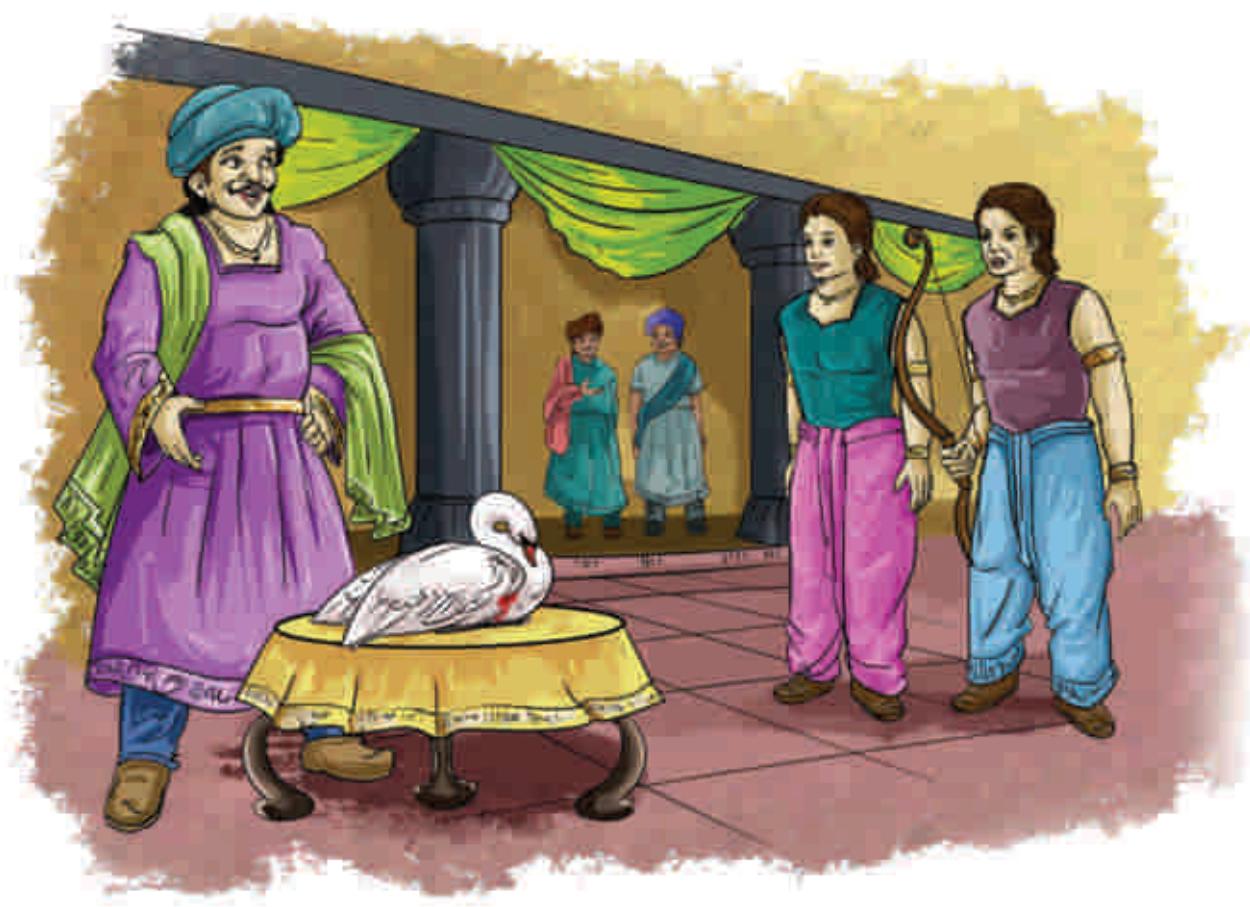
వాడి శర మేసి కూళ్చినవాండ నేను;
కొట్టిన విహంగమును దాచుకొందువేమి?
పణ్ణి నిష్టయ్య; శాక్యభూపాలపుత్ర!

తే.గీ॥ 13. పాలుగారెదు రాయంచ ప్రక్కలోన

క్రూర నారాచ మేరీతి గ్రుచ్చినావు?
నిండు జాబిల్లి మెత్తని గుండెలోన
కుటిల విషదంష్ట రాహువు గ్రుచ్చినట్లు.

ఆ.వీ॥ 14. ‘నాది నాది నాది’ నా దేవదత్తుందు

‘కాదు నాది’ యనియె గౌతముందు;
వాదులాడి యాడి వారిద్దరును గూడి
యేదికూడ నిర్ణయింపలేక

- ఆ.మె॥ 15. చనిరి దేవదత్త శోద్ధోదనులు, మహా
రాజసభకు విహగరాజుతోడ;
పోయి యచట నున్న న్యాయాధికారితో
నంచ తగవు విన్నవించుకొనిరి.
- ఆ.మె॥ 16. కలహా మెంత పుట్టే కలహంసచే నంచు
నగవు వచ్చే శాక్యనాయకులకు;
'తగవు మాలినట్టి తగ' వంచు తలపోసి
తగవు చెప్పేనిట్లు ధర్మమూర్తి.
- శే.గీ॥ 17. బాణహాతిచేత ప్రాణమ్యు బాసెనేని
దేవదత్త కుమారునిదే ఖగమ్యు;
ప్రాణదానమ్యు సలిపి కాపాడుకతన
రాజవుత్రుని దయ్యే నీ రాజహంస.
- ఉ॥ 18. ఈయది శాస్త్రధర్మ మొక యింత సహించిన లోకధర్మ మిం
తే యగు నంచు నొక్కి వచియించి పదంపడి ధర్మమూర్తి ల
జ్ఞాయుతు దేవదత్తు నొకసారి కనుంగొని మందహసముం
జేయుచు రాజహంసమును జేర్చి సభాంతర రత్నపీఠికన్
- చం॥ 19. పలికెను దేవదత్త నరపాలకుమారులఁ జూచి "రం డిటన్
నిలువు డొకింత దూరమున, నిల్చి కరమ్ములు సాచి హంసమున్
బిలువుడు వేరువేరుగను మీర; లద్వేరిదైన ప్రాలు వా
రల కరసారసమ్ముల మరాళము; న్యాయము దేలు ధానితోన్."
- ఉ॥ 20. అంతట ప్రాణ్మివాకవరు లాడిన మాటకు దేవదత్తుఁ డ
త్యంతము సంతసించి కలహంసము నుంచిన రత్నపీఠి క
ల్లంతన నిల్చి పిల్చె "ఖగమా! యటురా! యటురా!" యటంచు వి
భ్రాంతమనమ్ముతో కటుకరమ్ములతో చటులస్వరమ్ముతో.
- ఉ॥ 21. అతని రూపు గాంచి భయమందెనో! టక్కరిచూపు గాంచియే
భీతిలెనో! కరాన గనిపించు ధనుస్సునకున్ మనస్సులో
గాతరభావముం గనెనో గాని! సృశంసు సృశింపంబోని సం
గీతము భంగి, వెన్నకొదిగెన్ కలహంసము కుంచితాంసమై.

ఆ.ఎ॥ 22. చెల్లి రావే! మంచిమల్లి రావే! కల్ప

వల్లి రావే! పాలవెల్లి రావే!
చిక్కడనము లీను చక్కడనాల జా
బీల్లి రావే; అంచతల్లి రావే!”

తే.గీ॥ 23. అంచు గేర్సాచి పిలువ రాయంచ రివ్వు

మంచు ప్రాలె సిద్ధార్థ హస్తాంచలముల;
జయజయ నినాదములు సభాసదులు పలుక!
శాక్ష్యపతి కళ్ల హర్షభాష్యమ్ము లొలుక!!

పద్యాల భావాలు

- ఆకాశవీధిలో అందమైన హంసల గుంపు బారులు బారులుగా విహోరం చేయడం కనిపించింది. అవి మహా కవి ఆలోచనలు అనే ఆకాశ వీధిలో గొప్ప రసార్థ భావంతో సంచారం చేస్తున్న సరస్వతీ దేవి పాదాల సవ్వడిలా విలాసంగా ప్రకాశిస్తూ ఉన్నాయి.
- విశాలమైన ఆకాశం కొత్త చిగురాకు అందాలను సంతరించుకున్నది. ఆ ఆకాశవీధిలో అందాలు ఒలకబోనే హంసలను చూసిన మనస్సు అనే కలువలో తేనె పొంగినట్లు ఒక నిమిషం పాటు సిద్ధార్థుని కన్నులలో ఆనందం పొంగి తన్నయత్వం పొందాడు.
- దేవదత్తుడు ఆకాశంలో సంచరించే హంసల గుంపును చూసాడు. అతడి మనసులో హింసాప్రవృత్తి పొటమరించింది. ఒక పదుషైన భాణాన్ని ఆ గుంపుపై వదిలాడు.
- కలోరమైన బాణం తగిలి ఒక హంస క్రేంకారం చేస్తూ అనంతమైన దయకలవాడైన సిద్ధార్థుని పాదాల చెంత పడిపోయింది. దీన్ని చూస్తూవుంటే అత్రిముని కోపానికి గురై సముద్రంలో పడిపోయిన చంద్రుడు జ్ఞాపకం వస్తున్నాడు.
- హంస గిరగిర తిరుగుతూ, అరుస్తూ, వాలిపోయి, నేలపై పడి గిజగిజలాడుతోంది. కరుణామూర్తియైన సిద్ధార్థుడు ఇది చూచి బిరచిరా వెళ్లి దానిని ఎత్తుకొని తన ఒళ్లో కూర్చుండ బెట్టుకున్నాడు.
- గౌతముడు హంస రెక్కలు దువ్వి, వీపు సవరించి, పాదాలు, చెక్కిత్తు చక్కదిద్ది, శరీరాన్ని తడిమి, ప్రేమహర్షకమైన మాటలు మాట్లాడి, దిగులు పోగొట్టి, బుజ్జగించి ప్రేమతో లాలన చేశాడు.
- దేవదత్తుడు ఇది చూచి, ఓ రాజకుమారా! ఈ హంస నా భుజశక్తికి ఘలితం. అందమైన మానస సరోవరంలో బంగారు వర్షంగల తామర కాడలను భుజించి బాగా బలిసి ఉన్నది. ఈ హంస మాంసం నాకే చెందుతుంది అన్నాడు.
- ఎక్కడనో జన్మించి, పరమేశ్వరుడిచ్చిన గాలి ఫీల్చి, యతరుల జోలికి వెళ్క, ఏదో భుజించి, సరస్వులలో నీళ్లు తాగి, ఆకాశ మార్గంలో వెళ్లే రాజ హంసపై నీ రాక్షసబుద్ధి చెల్లుతుందా? వంపులు తిరిగిన అగ్నివంటి బాణాలను హంస ఓర్చుకోగలదా?

9. ఎవరైనా నిన్ను గిచ్చితే విలవిలలాడుతావు. కాలికి ముల్లు గుచ్ఛుకుంటే బాధపడతావు, హింసకు ఫలితం బాధీ కదా! ప్రపంచంలో ఉండే సమస్త జీవుల ప్రాణం ఒకటే కదా! అప్పీ నీవలే ప్రాణాలే, అనవసరంగా బాధలు కలిగించే పనులు తగవు.
10. రాచకులం పారికి రక్షించడమే విధి, కానీ బాణాలు చేతపట్టి జంతుజాలాల స్నేచ్ఛను హరించడం మంచిది కాదు. హింసను ఆచరించడం వల్ల నాలుగు సముద్రాలచే చుట్టబడి ఉన్న భూమండలం నాశనం అవుతుంది. క్షత్రియ ధర్మానికి విరుద్ధంగా వ్యవహరిస్తున్నావు.
11. మానవత్వాన్ని కాలదన్ని, రాక్షసత్వాన్ని తలకెత్తుకున్నావు. మంచితనాన్ని వదలి పెట్టి, దొర్ఱన్యానికి స్యాగతం పలుకుతున్నావు.
12. ఆకాశంలో గుంపులో వెళుతున్న హంసను బాణంతో కూల్చినాను. ఓ రాజవుత్రా నేను కూల్చిన హంసను దాస్తావెందుకు? నా పక్షిని నాకు యివ్వు.
13. పున్నమి చంద్రుని మృదువైన గుండెలో రాహువు తన క్రూరమైన కోరలను గుచ్చి హింసించినట్లు, నువ్వు కూడా సున్నితమైన రాజహంస రెక్కసందున క్రూరమైన బాణాన్ని గుచ్చి బాధించావు. ఇది తగునా నీకు?
14. హంస నాది అని దేవదత్తుడు, కాదు నాది అని గౌతముడు వాదులాడి, వారిద్దరూ ఏమీ నిర్ణయించుకోలేక పోయారు.
15. గౌతమ దేవదత్తులిద్దరు హంసను తీసుకుని శుద్ధోదన మహారాజు సభకు వెళ్చారు. అక్కడ న్యాయాధికారితో తమ తగవును విన్నవించుకున్నారు.
16. శాక్యవంశ రాజకుమారులకు హంస కారణంగా తగవు వచ్చిందని న్యాయాధికారి సప్తమున్నాడు. ఇది తగవులాడవలసిన విషయం కాదని చెప్పాడు.
17. బాణం దెబ్బకు ప్రాణాలు పోయి వుంటే ఈ హంస దేవదత్తునికి చెందివుండేది. కానీ ప్రాణదానం చేసి రక్షించినాడు కాబట్టి హంస గౌతమునికి చెందుతుంది.
18. ఇది శాస్త్ర ధర్మము, లోక ధర్మము కూడా ఇదే అని ధర్మమూర్తి పలికి దేవదత్తుని వైపు చూచి చిరునవ్వు నవ్వాడు. హంసను సభా మధ్యంలో ఉన్న ఒక రత్న పీఠికపై వుంచాడు.
19. దేవదత్త, గౌతములను చూచి ఇటు రమ్మని పిలిచాడు. హంసకు కొణ్ణి దూరంలో నిలబడి ఒక్కొక్కరుగా వచ్చి చేతులు చాచి హంసను పిలవండి. అది ఎవరి చేతుల మీద వాలితే వారిదవుతుంది. దీనితో న్యాయం తేలిపోతుంది అన్నాడు.
20. న్యాయాధికారుల మాటలకు దేవదత్తుడు సంతోషించాడు. హంసను ఉంచిన రత్న పీరం వద్దకు చేరుకొని కరుకు చేతులతో, గట్టి స్వరంతో, భ్రమించిన మనస్సుతో, ఖగమా ఇటురా! ఇటురా! అని గంభీరంగా పిలిచాడు.
21. దేవదత్తుని రూపాన్ని చూచో, మోసపు చూపులు చూచో, అతని చేతిలో ఉన్న ధనుస్సును చూచో, మనస్సులో భయం కలిగిందేమోగాని, దుష్టుని హృదయాన్ని తాక లేని సంగీతం లాగా హంస వెనక్కు తగ్గి కుంగిపోయింది.
22. చెల్లిరావె, మంచి మల్లి రావె, కల్పవల్లి రావె, పాలవెల్లి రావె, చిక్కని చక్కబడనమున్న జాబిల్లి రావె, హంసతల్లి రావె అంటూ ప్రేమగా గౌతముడు పిలిచాడు.
23. గౌతముడు చేతులు చాచి పిలువగా హంస రివ్వున వచ్చి అతని చేతిపై వాలినది. సభలోని వారందరూ జయజయ ధ్వనాలు చేశారు. గౌతముని కళ్ళలో ఆనంద బాషాలు జాలువారాయి.

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పండి, రాయండి.

1. ఆకాశంలో సంచరిస్తున్న హంసల గుంపును కవి ఎలా వర్ణించాడో చెప్పండి?
2. హంస ఎలా గాయపడింది?
3. దేవదత్తుడు, గౌతములలో మీకు ఎవరి పాత్ర నచ్చింది? ఎందుకో చెప్పండి.

అ) కింది గద్యం చదవండి. ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

ప్రతి సంవత్సరం ఆ ఉత్సవం ఎంతోమందికి మానసిక ఆనందాన్ని, చక్కబీ విందును ఇస్తుంది. అందువల్ల ప్రజలందరూ దానికోసం ఎదురుచూసేవారు. ఆ సంవత్సరం కూడా వేలాది గౌత్రేలు, మేకలు కాళీమాతకు బలివ్యాదానికి సిద్ధంగా ఉన్నాయి. ఇంతలో ఒక బాలుడు ప్రజలను తోసుకుంటూ వచ్చి బలిపీరం వద్ద నిల్చిని ప్రసంగించడం ప్రారంభించాడు. ‘జీవులన్నీ దేవత ముందు సమానమే అయినప్పుడు కొన్నింటిని బలివ్యదం కాళీమాతకు క్రోధం కలిగించే అంశం’ అని బిగ్గరగా అరిచి చెప్పాడు, బలులు మానమన్నాడు. అక్కడి ప్రజలంతా విస్తుపోయారు. ఆ బాలుడి తండ్రి సమాజంలో గొప్పస్థానంలో ఉండడం వల్ల అతన్ని ఏమీ అనలేక తండ్రికి ఫిర్యాదు చేశారు. తల్లిదండ్రులు ఎంత నచ్చచెప్పినా అతను తన వాదాన్నే వినిపించాడు. ప్రజల ఒత్తిడికి తలొంచి, తండ్రి ఆ బాలుడిని కొంతకాలం ఇల్లోదిలి వెళ్ళాల్సిందిగా ఆజ్ఞాపించాడు. ఆ ధీశాలి ఎవరో కాదు అనితర సాధ్యమైన పోరాటంతో ఎన్నో దురాచారాలు రూపుమాపిన సంఘనంస్తుర్త రాజు రామ్ మోహన్ రాయ్.

ప్రశ్నలు

1. జంతుబలిని అడ్డుకొని ప్రజల ఆగ్రహానికి గురైన ధీశాలి ఎవరు?
2. పై పేరాలో మాట్లాడడం అని అర్థం వచ్చేపడం ఏది?
3. ‘విస్తుపోవడం’ అనే పదాన్ని ఉపయోగించి సొంత వాక్యం రాయండి.
4. ఆజ్ఞాపించడం అంటే ( )
 అ) ప్రార్థించడం   ఆ) ఆదేశించడం   ఇ) శిక్షించడం   ఈ) రక్షించడం
5. పై పేరాకు శీర్షిక రాయండి.

ఇ) కింది అపరిచిత గద్యం చదవండి. ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

సభక్తజిన్ పాదుషా మొదట్లో చాలా బీదవాడు. అతను ఓ మామూలు సిపాయిగా జీవితం గడువుతూ వుండేవాడు. ఓరోజు అతను తుపాకి తీసుకొని, గుర్రమెక్కి అడవిలో వేటకు వెళ్లాడు. ఆ దినం అతను అదవి అంతా గాలించాడు. ఒక్క జంతువు కూడా చిక్కకపాయ్యే సరికి అతనికి విసుగు పుట్టింది. చాలా దూరం వెళ్గా వెళ్గా అతనికి ఓ జింక, జింకపిల్ల కనపడ్డాయి. సభక్తజిన్ గుర్రాన్ని ఆ జింకల వైపు దౌడుతీయించాడు.

తల్లి జింకేమో పరిగెత్తి భయంకాద్ది ఓ పొదలో దాక్కానింది. కానీ, పొపం జింకపిల్ల సభక్తజిన్ చేతికి చిక్కపోయింది. అతను దాని నాలుగుకాళ్లు కట్టివేసి, గుర్రంమీద వేసుకొని దాని తల్లిని కూడా ఎలాగైనా పట్టుకోవాలని నాలుగువైపులా గాలించాడు. ఎంత వెదికినా అతనికి తల్లి జింక అగపడలేదు. నిరాశచెంది అతను తిరుగుదోవ పట్టాడు.

సభక్జిన్ తనపిల్లను బంధించి తీసుకొని పోతూండటం తల్లి జింక చూసింది. పొదలోంచి బయటకౌన్సే తనను కూడా పట్టుకుంటాడు. అయినా బిడ్డను కాపాడుకోవాలి అని అనుకుంది. ఏదయితే అది జరుగుతుంది లెమ్ముని బిడ్డ మీది ప్రేమ కూడ్లే, పొదనుంచీ బయటికి వచ్చింది. సభక్జిన్ గుర్చంచెంటే పరుగెత్తసాగింది. కొంత దూరం వెళ్లిన తర్వాత, సభక్జిన్ వెనక్కు తిరిగి చూశాడు. తనవెంబడే జింక రావడం చూసి అతనికి ఆశ్చర్యం కలిగింది. దొరికిపోతాను అని తెలిసికూడా పిల్లకోసం తల్లి రావడాన్ని చూసి అతని హృదయం కరిగి పోయింది. అతను జింకపిల్ల కట్టను విప్పి, దాన్ని గుర్చంమీదినుంచి కిందికి దించాడు. తల్లి జింక ఒక గెంతుతో పిల్లను చేరింది. ప్రేమగా ఒళ్ళంతా నాకింది. జింక సంతోషంతో పిల్లతో సహా చెంగు చెంగున గెంతుతూ అడివిలోకి పారిపోయింది.

ఆ సన్నిఖేశం సభక్జిన్ను దయాకువుగా మార్చింది. తదనంతర కాలంలో అతను చక్రవర్తి అయి గొప్ప కీర్తి ప్రతిష్ఠలు సంపాదించాడు.

ప్రశ్నలు

1. సభక్జిన్ ఎలా జీవించేవాడు?
2. సభక్జిన్ తన గుర్చం వెంట పరిగెత్తి పట్టున్న తల్లి జింకను చూచి వీఘనుకున్నాడు?
3. ‘గాలించడం’ అంటే అర్థం ఏమిటి?
4. షై పేరా నుంచి ఏదైనా ఒక ఆలోచనాత్మక ప్రశ్నను రాయండి.
5. ‘హృదయం కరగడం’ ఉపయోగించి ఒక సొంతవాక్యం రాయండి.

వ్యక్తీకరణ - స్వజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి?

1. గొతముడు, దేవదత్తుని మధ్య హంస గురించి జరిగిన సంవాదాన్ని రాయండి?
2. హంస గొతమునిదే అని నిర్ధారణ ఎలా జరిగిందో మీ సొంతమాటల్లో రాయండి?
3. గొతముడు హంసకు చేసిన సపర్యుల గురించి రాయండి.
4. “హంసతీర్పు” పార్యాభాగ కవిని గురించి రాయండి.

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. దేవదత్తుడు, సిద్ధార్థుడు హంసను పిలిచిన మాట తీరులోని వ్యత్యాసాన్ని, ఘలితాన్ని, సొంత మాటల్లో వ్యక్తీకరించండి?
2. ఈ కథలో నీకు ఎవరి పాత్ర నచ్చింది. ఎందుకో రాయండి.
3. ఈ పాతాన్ని నాటికగా ప్రదర్శించడానికి వీలుగా గొతముడు, దేవదత్తుల సంభాషణను రాయండి.

భాషాంశాలు - పదజాలం

అ) కింది వాక్యాలు చదివి, ఎఱుపు రంగులో ఉన్న పదానికి అర్థం రాసి, వాటిని ఉపయోగించి సొంతవాక్యాలు రాయండి.

1. పీల్లలు తల్లి అంకము నందు ఆడుకుంటారు.

జ.

2. పక్కలు వినుతోవలలో విహరిస్తాయి.

జ. _____

3. ఉదయస్తున్న సూర్యుడు గగనకాంత అస్య సింధూర తిలకంలా ఉన్నాడు.

జ. _____

4. మరాళము మానస సరోవరంలో విరిసిన తెల్లకలువలా ఉన్నది.

జ. _____

5. బాధితుల కళ్ళల్లో బాప్పుములు జలజలా రాలుతాయి.

జ. _____

ఆ) కింది వాక్యాల అధారంగా ఇచ్చిన పదాలకు సమార్థక పదాలు గుర్తించి రాయండి.

1. ఆకాశంలో మేఘాలు ఆవరించినపుడు గగనం, నల్లగా మారుతుంది.

అంబరము : _____

2. వేటగాళ్ళకు బాణాలు తయారు చేయడం అమ్ములు సంధించడం తెలుసు.

శరం : _____

3. సరస్వతీని కలువలు తటూక జలాల అలలకు ఊయిలలూగుతున్నాయి.

సరోవరం : _____

4. సజ్జనుల మాటలు అమృత తుల్యాలు, వారి పలుకులు ఆత్మీయతను పంచుతాయి.

వాక్కులు : _____

5. చేతులు భూషణాలకు మాత్రమే కాదు, హస్తాలు శ్రమించడానికి కూడా ఉపకరిస్తాయి.

కరములు : _____

ఇ) కింది వాక్యాల అధారంగా ఇచ్చిన పదాలకు నానార్థాలను గుర్తించి రాయండి.

1. లక్ష్మి ఉన్న ఇంట సంపదకు కొరత ఉండడు.

శ్రీ : _____

2. బాణము తగిలి పక్కి గాయపడింది.

ఖగము : _____

3. చైత్రమాసంలో తేనె విస్తారంగా దొరుకుతుంది.

మధు : _____

4. ఆ పొత్రలలో నెఱ్యే నీరు నిండుగా ఉన్నాయి.

ఘృతము : _____

5. పర్వత సానువులపై చంద్రుడు వెన్నెల కురిపిస్తున్నాడు.

సోమ : _____

ఈ) ఈ కింది పదాలకు ప్రకృతి - వికృతి పదాలను రాయండి.

	ప్రకృతి	వికృతి
1. లక్ష్మీ	:	_____
2. హంస	:	_____
3. నాయము	:	_____
4. రతనము	:	_____
5. అంకము	:	_____
6. భీతి	:	_____
7. త్రోవ	:	_____
8. పేనము	:	_____
9. రాక్షణి	:	_____
10. సంతసము	:	_____

వాళుకరణాంశాలు

సంధులు

అ) కింది పదాలను విడదిసి సంధి పేర్లు రాయండి.

ఉదా॥	వీధులందు	:	వీధులు	+	అందు	=	ఉత్సవంధి
1.	కవీంద్రుడు	:	_____	+	_____	=	_____
2.	మునీంద్రుడు	:	_____	+	_____	=	_____
3.	భావాంబరము	:	_____	+	_____	=	_____
4.	ప్రేమాంకము	:	_____	+	_____	=	_____
5.	పరమేశ్వరుడు	:	_____	+	_____	=	_____

సమాపొలు

అ) వాక్యంలో సమాస పదాలు గుర్తించడం ఎలా?

“అర్థవంతమైన రెండు పదాలు కలసి ఏకపదం కావడం సమాసం. ఒక వాక్యంలోని పదాలను నిశితంగా పరిశేలిస్తే రెండు పదాలు కలసిపున్న పదం గుర్తించగలం. గుర్తించిన పదాన్ని విడి విడిగా రావాలసుకుంటే, ఆ పదంలో ముందో, మెనుకో, మధ్యానో ఒక కారకం (ప్రత్యయాలు, విశేషణాలు, సంఖ్యలు, వ్యతిరేకార్థకాలు)

వస్తుంది. కారకాన్ని బట్టి అది ఏ సమాసమో గుర్తించగలం.

ఉదాహరణకు - రాజసభ నిండుగా వున్నది.

1. రాజసభ - ఇందులో రాజ, సభ అనే పదాలు ఉన్నాయి. ఇవి రెండూ కలిసి రాజసభ అయింది.

ఇది సమాస పదం

రాజసభ అంటే రాజు యొక్కసభ - యొక్క అనే ప్రత్యుధుం షష్ఠి విభక్తికి చెందుతుంది కాబట్టి ఇది షష్ఠి తత్పురుష సమాసం అవుతుంది.

కింది వాక్యాలలో సమాస పదాలు, సమాసపదాలు కానివి గుర్తించండి.

వాక్యం	సమాసం కాని పదాలు	సమాస పదము
<p>1. ఆకాశంలో కలహంస ఎగురుతున్నది</p> <p>2. పిల్లలు చిరునవ్వులు చిందిస్తారు.</p> <p>3. అక్కడి సభాసదులు సంతసించారు.</p> <p>4. వాడు రక్షసిబుధి కలవాడు</p> <p>5. కపులు కావ్యసంపద ఇచ్చారు.</p>		

ఆ) కింది వాక్యాలలోని ఎరువు రంగులో ఉన్న పదాలకు విగ్రహవాక్యాలు రాసి సమాసం పేరు తెలపండి.

ఉదాః సమస్తజీవులకు గాలి అవసరం. సమస్తమైన జీవులు - విశేషం పూర్వుపద కర్మధారయం

1. పక్కలు అంబర వీధిలో సంచరిస్తాయి.

అంబర వీధి : _____

2. సరస్వతిలో మంజుల మరాళము వున్నది

మంజుల మరాళము : _____

3. మహోకపులు కావ్యాలు రచించారు.

మహోకపులు : _____

4. పక్కలు వేటగాళ్ళ బాణహతికి చనిపోతూ ఉంటాయి.

బాణహతి : _____

5. దేవదత్త శాస్త్రోద్ధరులు స్నేహితులు

దేవదత్త శాస్త్రోద్ధరులు : _____

అలంకారాలు

అ) అలంకారాలు : కింది ఉదాహరణలు గమనించండి.

- ఆకాశంలో సంచరించే హంసల చలన విన్యాసం మహోకవుల భావాకాశంలో సంచరించే సరస్వతీ పాద లాస్యంలా ఉంది.
- బాణం తగిలి తెల్లని హంస భూమిపై పడడం శాపం తగిలి చల్లని చంద్రుడు సముద్రంలో పడడం లా ఉంది.
- బాణం దెబ్బకు హంస గాయపడడం రాహువు కోరల్లో చంద్రుడు చిక్కడంలా ఉంది.
పై ఉదాహరణలలో ఉపమాన ఉపమేయాలను పోల్చడం వల్ల ఉపమాలంకారం అవుతుంది.
పార్యాభాగంలోని 2, 6, 8, 22 వద్యాలలోని అలంకారాలను గుర్తించి లక్షణ సమన్వయం చేయండి.

ఘంధస్సు

కింది పద్యపాదాలకు గణవిభజన చేసి ఏ పద్యపాదమో గుర్తించండి. పద్య లక్షణాలు రాయండి.

- ఈయది శాస్త్ర ధర్మ మొకయింత సహించిన లోక ధర్మమిం
- గిలగిల మందువే యొరులు గిచ్చిన కాలికి ముల్లు గ్రుచ్చినన్

ప్రాజెక్టు పని

క్యా ఆర్ కోడ్సు స్ట్యాన్ చేయండి. ఘుంటసాల గానం చేసిన పుప్పు విలాపం పద్యాలను మీరు కూడా అలాగే అలపించేలా సాధన చేయండి. పారశాల సారస్వత సంఘ సమావేశంలో, బాల సభలో ప్రదర్శించండి.

పద్య మధురిము

కొతుకులు లేక, విస్తరము గూడక, శంకకు సందునీక, య
ద్రుత మవిళంబితంబు నయి, తొస్సులు పోవ కురోగళ్క సు
స్త్రితమయి మధ్యమస్వరముచే నలరారెడి వీని వాక్కు సం
స్నృతమును సక్రమంబు శుభమొంతయు హృద్యమునై రహించెడిన్.

- శ్రీమదాంధ్ర వార్త్స్కి రామాయణం - వావిలికొలను సుబ్బారావు

(శ్రీరాముడు లక్ష్మణుడితో హనుమంతుని మాట తీరు గురించి పలికిన సందర్భం)

భావం: కొతుకులు ఏమీలేకుండా, చెప్పువలసిన విషయాన్ని ఆనవసరంగా సాగదీయకుండా ఉన్నాయి ఇతని మాటలు. సందేహాలు లేకుండా ఉన్నాయి. గబగబ పరుగు లెత్తకుండా ఉన్నాయి. మాటకు మాటకు చాల విరామం ఉంది. నీళ్ళునమలినట్లు లేవు. ఉచ్చారణలో లోపాలు లేకుండా ఉన్నాయి. హృదయంలోంచి కంరం ద్వారా ఊనికతో వచ్చిన పలుకులవి. సృష్టింగా ఉన్నాయి. వ్యాకరణబద్ధంగా సంస్కరింపబడి ఉన్నాయి. ఏ మాటను ముందు చెప్పాలో, ఏది తరువాత చెప్పాలో- ఇలా క్రమబద్ధంగా ఉన్నాయి. వినే కొద్ది ఇంకా వినాలనేటట్లు హృదయాన్ని ఆకర్షిస్తూ మంగళకరంగా ఉన్నాయి.

మూడు మహిమ

మూల గ్రంథం : చంద్రగ్రహణం

కవి : కొలకలూరి స్వరూపరాజీ

చదవండి - చల్లించండి

మాటలు

మాటలు మనతో నడుస్తూ ఉంటాయి.
 కొన్ని తాబేళ్లలా నింపాదిగా తొందరేమిటంటాయి.
 కొన్ని కుండేళ్లలా గంతులేస్తూ ఆలస్యమెందుకంటాయి.

కొన్ని మన ప్రకృష్ట పక్కల్లా ఎగురుతాయి.
 కొన్ని మన చేతిలోని దీపంలా దారి చూపిస్తాయి.

కొన్ని సీతాకోకల్లా మనమున్నా లేనట్లే మనముందే అటూఇటూ తిరుగుతాయి.
 కొన్ని మన నీడల్ని మనకంటే పొడవుగా మన ముందు పరుస్తాయి.

కొన్ని మాటలు తోటలోని పూలలా పలకరించి తప్పుకొంటాయి.
 కొన్ని మాటలు వెన్నెల వాన కురిపించి తడిపేస్తాయి.

మన ప్రకృష్ట ఉన్నట్లే ఉండి మనకు అందకుండా ఉంటాయి.
 మనతో నడుస్తున్నట్లే ఉండి అనంతగమ్యాలని చేరి ఉంటాయి.

అన్ని మాటలూ ఒకలాగానే మనతో నడుస్తూ ఉన్నట్లుంటాయి.
 కొన్ని మనతో ఒక్క అడుగువేసి మాయమవుతాయి.
 కొన్ని మన చేయి పట్టుకొని, మనకు చేయందించి నడుస్తాయి.

- బి.వి.ని ప్రసాద్

ఆలోచనాత్మక ప్రశ్నలు

1. నీకు ఎవరి మాటలు వింటుంటే హోయిగా అనిపిస్తుంది? ఎందుకు?
2. మాటలతోనే బంధాలు ముడిపడతాయి, తెగిపోతాయి అంటారు కదా! ఈ విషయంపై మీ అనుభవాలను తెలియజేయండి?

ఉద్దేశం

నరమలీని నాలుక పరిపరి విధాలుగా వదంతులు పుట్టిస్తుంది. దాని ఫలితంగా ధన, మాన, ప్రాణాలకు చేటు వాటిల్లుతుంది. అవయవాలన్నిటిలోకిల్లా ప్రధానమైనదీ, మనకు గౌరవాన్ని తెచ్చిపెట్టేదీ నాలుక. విలువయిన మాటలే బంధాలనూ, స్నేహాలనూ పెంచుతాయి. వ్యక్తి సంస్కృతానికి మాట తీరు గీటురాయి వంటిది. పెదవి దాటి వచ్చే మాటపై ఆదుపు, పొదుపు అవసరం. మాట తీరు బాగలేకపోతే ఎదురయ్యే కష్టపోలను తెలియజేయడం, మాట విలువను తెలుసుకుని, యోగ్యతతో కూడిన మాటలనే మాటల్లాడటం అలవరచుకోనేలా చేయడం ఈ పారం ఉద్దేశం.

నేపథ్యం

మనచుట్టూ రకరకాల మనుషులుంటారు. ఒకొక్కరి మాట తీరు ఒక్కొక్కరకంగా వుంటుంది. కొందరి మాటలు ప్రేమను పంచితే మరికొందరి మాటలు మనసును ముక్కలు చేస్తాయి. కొందరి మాటలు ధైర్యాన్ని నింపితే మరి కొందరి మాటలు పిరికితనాన్ని నూరిపోస్తాయి. నాలుకను అదువులో ఉంచుకొని మాటల్లాడే స్వభావాన్ని పెంపాందించుకోవడం ఎంత అవసరమో మోసపు మాటల మాయలో పడకుండా జాగరూకతతో ఉండడం కూడా అంతే అవసరం.

ప్రక్రియ - ఆధునిక పద్యం

తెలుగు సాహిత్య ప్రక్రియల్లో విశిష్టమైన ప్రక్రియ పద్యం. పూర్వం సాహిత్య రచనలన్నీ పద్య ప్రక్రియలోనే జరిగేవి. పద్య ముఖ్య లక్షణం ఘంచస్తు. పద్యాల్లో వృత్తాలు, జాతులు, ఉపజాతులు ఉంటాయి. ఆధునిక రచయితలపై కూడా ప్రాచీనపద్య ప్రభావం ఎంతైనా ఉంది. అందుకే ఆధునిక రచయితలు తమ భావాలను ప్రాచీన పద్యశైలిలో ఘందోభంగా రచించడం జరుగుతుంది. ఆధునిక పద్యంలో పద్యశైలి ప్రాచీన పద్య లక్షణాలతో ఉంటుంది. వస్తువు ఆధునికమైనదిగా ఉంటుంది.

కవయిత్రి పరిచయం :

సంప్రదాయ కవిత్వంలో ఆధునికతను పండించిన కవయిత్రి కొలకలూరి స్వరూపరాణి. వీరు నడుకుర్తి వెంకటరత్న కవి, రత్నమరియాంబ దంపతులకు గుంటూరు జిల్లా తెనాలి తాలూకా గోవాడ గ్రామంలో జన్మించారు. వీరి తండ్రి కవి, గాయకుడు. బాల్యం నుండి తల్లిదంప్రుల దగ్గర సంగీత, సాహిత్యాల అర్థాయనం జరిగింది. గుంటూరు శారదా నికేతనంలో, ఒంగోలులో HCM టీచర్ ప్రైనింగ్ స్కూలులో విద్యాభ్యాసం ముగించి, ఉపాధ్యాయినిగా జీవితం ప్రారంభించారు.

జ : 01.05.1943

మ: 15.10.2022

పది పస్సెండు సంవత్సరాల వయస్సులోనే కవిత్వం రాశారు. “మేమంతా భట్టలం,

విష్ణుమార్గ దర్కులం” అనే కవిత మొట్టమొదట కృష్ణ పత్రికలో పచన కవిత్వంగా ప్రచురింపబడింది. స్థీల సమస్యలు, పేదరికం, వరకట్టం, వైధవ్యం, సహగమనం మొదలైన అంశాలపై విశేషంగా రచనలు చేశారు. నస్తయ మహిళ, శివతాండవం, వాయు నందన శతకం మొదలైన గ్రంథాలు రాశారు. కవయిత్రి తిలక బిరుదాంకితురాలైన ఈమె రచించిన ‘చంద్రగ్రహణం’ తెలుగులో ప్రప్రథమ స్త్రీవాద కవిత్వంగా విమర్శకుల ప్రశంసలందుకుంది. ప్రస్తుత పార్యభాగం ‘చంద్రగ్రహణం’ కావ్యములోనిది.

మాట మహిమ

తే.గీ 1. ఎక్కడే మహాత్ముండు పుట్టించునో వ
దంతి నిముషాన నది పెడ్డ దంతి వోలె
బలిసి దిగ్గిగంతాలకు పయన మగును
నడలలో రాజసంబుట్టి పదుచునుండ.

తే.గీ 2. నరము లేనిది నాలుక తిరుగు చుండు
ఇచ్చ వచ్చిన రీతిగా ఇచ్చకాల
చిచ్చ రగిలించుచును దీని మచ్చ మాయ
పచ్చనో కాపురాల నిప్పచ్చరముగ.

తే.గీ 3. సిరి ప్రవర్తిల్లు చుండును జిహ్వ కొలది
ఏతదాధీనమగుచు స్నేహితము నడచు
దాననే బంధనము ప్రాణహోని ధ్రువము
కనపడని కర్ణ ధారి కుంభినికి నాల్గు

తే.గీ 4. ఊక దంపుడు మాట లూరర గొట్టేసి

పూటలు గడుపుకు పోవు నాల్గు
నాలుక మచ్చల వాలుగా జుట్టును
జుట్టును ముడి పెట్టి చూచు నాల్గు
రెండు నాల్గుల పగ రెచ్చగొట్టుచు తల
కొక దారి బట్టించనోపు నాల్గు
ఆత్మలో గరళంబు నంగిటనమృతంబు
పాలు పారగా మోసపుచ్చ నాల్గు

తే.గీ నాలు కొక్కబ్బియైన నానా విధాల
రూపములు ధరించుచును ఏరోటి చెంత
పాడు నాపాట, సర్వము పాడు జేయు
వాలునకు లేని పదును ఈ నాలుక కును.

సీ. 5. అందమో చందమో అంబక మొక కంట

తిలకించు పల్లెత్తి పలుక లేదు
మేలైన కీలైన ఆలించుటే గాని
చెవిదోయి నొక్కి వచించ లేదు
ఇంపైన కాకున్న కంపు గన్నాను నాసి
కా పుటంబులకు వాగ్గాటి లేదు
మై సోకు నేని రోమాంచ హోనే గాని
చర్చంబునకును వాక్సరణి లేదు.

తే.గీ పక్కముల చవుల్ గుర్తించు పనికి తోడు
ఎరుగు మాటాడు పని రసనేంద్రి యంబు
ఎన్నగ నవాకులు చవాకులన్ని వాగి
యమృత హృదయాలలో జిల్లు హోల హాలము

తే.గీ 6. మదిని పొదలెడు తలపుల వెదురు మలచి
బుట్ట లల్లి దుర్భలుల జోకోట్టు నందు
గుట్టగా సత్యమును దాచిపెట్ట గలడు.
పహ్య! మాటల మేదరి జిహ్వగాడు,

సీ. ★ 7. కనులార మంచిని కాంచుటకేనేమై

పన్నగా అమరెను కన్నదోయి
వీనులార సువార్త వినుటకే కాబోలు
సమకూర్ప బడియెను శ్రవణ యుగము
చేతులార సుకృతమ్య చేయుటకొనేమై
కలుగుట నరులకు కర యుగళము.
అమలిన పథమున గమి యుంచుటకె లెమ్ము
తనరారు చుండు పద ద్వయంబు

తే.గీ ఆన్ని యంగాలు రెండేసి - యతి ప్రధాన
రసన మొకటి - హిత ప్రసరణకు వలయు
పలుకు మాత్రము మితముగా పలుకు మన్న
తగవు తెలుపుట దీని యాంతర్య మేమై.

తే.గీ 8. ఒక్క నాలుక ధాటికి యుర్మి యెల్ల

గింగిరాలెత్తు చెలరేగి గంగ వెళ్ళి
అవియు రెండున్న అయ్యారె అడుగవలెనె
తలకు మాసిన దద్దాని తస్సదియ్య.

తే.గీ 9. రెండు చేతులు గలిగియు రిత్తవదును
చిక్కులంబదు వారికి చేయి నిడగ
ఒక్క నాల్గు ప్రయోగించి, యుసురుదీయు
విత్త మయ్యెదు నాలుక చేవగనిన.

తే.గీ 10. పరగ పంచేంద్రియాలలోపలను - షడ్
సజ్జుయై యుండు నదియై రసజ్జు - పలుకు
ప్రల్లదన మబ్బు కతన పరస్పరాను
రాగ మధుర రసజ్జుయై రంపటిల్ల,

తే.గీ 11. నుడువ పెరవారి సుగుణాలు నోట నాల్గు
కల్గ దదె దుర్గుణాల యేకరువు బెట్ట
యే కరువు లేదు మాటాడి, యేకబిగిని
చెలగి వొక్కాక్కడాక అదిశేషుడగుచు.

సీ. ★ 12. నోట మాటాడుచు నుదుటి తోడను వెక్కి
రించు కళను రంగరించుకొనియై
క్రిందుగా గిల్లి పై కిని జోలబాడి వం
చించుట వంట జీర్ణించుకొనియై
చచ్చు వాడికనుల గ్రుచ్చి వేళులు చూచు
కతిన చర్యకు దాల్చికంకణంబు
గాలి మాటలుగట్టి గోలపట్టించి గో
తులు త్రిప్పు పని వెన్నతోడ నేర్చు

తే.గీ 13. ఉరకుండక తన లీల సారపైన
సృష్టికర్త కులాలుడై చేసె పెద్ద
లోకభాండము మూయగా మూకుడాకటి
చేయ మరచెను - అక్కడే చేటువచ్చు.

తే.గీ 14. కర్మ జాలక లోగుట్టు కాస్త బయట
పడినదా, లేదు వేరు వ్యాపనము ప్రజకు
జీత భత్యాలు లేకున్న చిత్త శుద్ధి
చెడని యుద్యోగులై సేవ చేయు చుండ్రు

తే.గీ 15. మంచికిని లేదు - పవమాన మానసముల
చెలగడా వేగమెక గృహచ్ఛిదమైన
ఎన్ని రెక్కుల నెగయునో ఏమెగాని
పెదవి దాటినదా ఇంక పుధివి దాటు

పద్యాల భావాలు

1. ఎక్కడ ఏ మహోనుభావుడు ఉన్నావీ, లేనివీ కలిపి వదంతులను, పుకార్లను పుట్టిస్తాడో తెలియదు కానీ ఆ పుకారు ఒక పెద్ద ఏనుగులా బలిసి, కొండలా ఎంతో రాజసంతో ఆకాశమంత ఎత్తు ఎదుగుతుంది. అంటే పుకార్లు ఎవరు ఎక్కడ పుట్టిస్తారో తెలియదు కానీ, అవి చాలా కొద్దికాలంలోనే నిజానిజాలతో పనిలేకుండా నలుదిక్కులా వ్యాపిస్తాయి.
2. నరం లేని నాలుక ఇష్టం వచ్చినరీతిగా మాట్లాడుతుంది. అట్లా ముందూ వెనుకా ఆలోచించకుండా మాట్లాడిన మాట పచ్చని కాపురాల్లో చిచ్చు రేపుతుంది. అంటే ఆలోచన లేకుండా మాటలు మాట్లాడితే మనసు విరిగిపోయి కుటుంబాలే నాశనమవుతాయి.
3. మన నోటి మాట తీరు లోనే మన ఇంట (లక్ష్మీ) సంపద ఉంటుంది. అబద్ధాలు ఆడేచోట లక్ష్మీదేవి ఉండదు. మాటతీరును అనుసరించే స్నేహం నడుస్తూ ఉంటుంది. తాను కనబడకుండా ఈ భూమిని నడిపే నావికడు నాలుక. దానితోనే ప్రాణహోని కూడా కలుగుతుంది. కాబట్టి మాటతీరు జాగ్రత్త సుమా!
4. కొందరు ఈ లోకంలో ఉట్టటి మాటలు అనగా మాయమాటలు చెప్పి వారి పభ్యం గదుపుకుంటారు. మచ్చల నాలుక కళ్లిన వారు చెప్పే చాడీలకు జుట్టు జుట్టు పట్టుకొనేదాకా తగాదాలు అవుతాయి. అప్పటికప్పుడే మాటలు మార్చే మనిషి జట్టుగా ఉన్నవారు తలా ఒకదారిగా విడిపోయేటట్లు రెచ్చగొట్టి మాటలాడుతాడు. మనసునిండా విషాన్ని నింపుకొని, తియ్యతియ్యని మోసకారి మాటలు పలికి ఎదుటివారిని కొందరు నాశనం చేస్తారు.
5. ఒక్క మనిషి దగ్గర ఒక్క విధంగా మాట్లాడే వారుంటారు. అట్లాంటి వారు ఎన్నో రకాలుగా మాటలు మార్చి అన్ని పనులనూ పాడు చేస్తుంటారు. కత్తికి లేని పదును ఈ నాలుకకు ఉంటుంది. అటువంటి వారికి దూరంగా ఉండాలి లేకపోతే మనకే నష్టం.
6. అందమో చందమో కన్ను చూడగలదే కానీ పల్లెత్తి మాట్లాడలేదు. మంచో చెడో ఏదైనా వినగలిగే చెవులు వక్కాణించి చెప్పలేవు. ఎటువంటి వాసనలనైనా పసిగట్టగల ముక్కు అనగ్గళంగా మాట్లాడలేదు. వెంట్లుకలు నిక్క బొడుచుకునేలా స్పందించే శక్తిఉన్న చర్యాన్నికి సహితం మాట్లాడే దారి లేదు.
7. రకరకాల ఆహారపదార్థాల రుచి చూసే పనితో పాటుగా ఏది మంచి? ఏది చెడు? అని తెలుసుకొని మాట్లాడే పని నాలుకది. కానీ కొందరి నోరు పాములపుట్టగా మారి అవాకులు చవాకులు మాట్లాడుతుంది. అమృత హృదయాల్లో విషాన్ని చిమ్ముతుంది. అంటే కొందరి మాటతీరు అంత కలినంగా, విషం కంటే హానికరంగా ఉంటుందన్న మాట.
8. ఆహా! ఈ నాలుక చెడు ఆలోచనలనే వెదురు బుట్టను ఆల్చి అందులో మోసకారి మాటలతో బలహీనులను చక్కగా పడుకోబట్టి (చిన్నపిల్లలను చేసి) జోకాడుతుంది. చాలా రహస్యంగా సత్యాన్ని దాచిపెట్టేస్తుంది. ఈ నాలుక మాటల మేదరి. మాయమాటలు చెప్పి బుట్టలో వేసే వారితో జాగ్రత్తగా ఉండాలి.
9. కళ్లనిండుగా మంచిని చూడటానికి మాత్రమే రెండు కళ్లు ఉన్నాయి. మంచి మంచి మాటలు వినటం కోసమే చెవులు ఉన్నాయి. తనిఖితీరా రెండు చేతులా మంచి పనులు చేయటానికి, బహుశా మానవులకు రెండు చేతులు ఉన్నాయి. సన్మార్గంలో నడవటానికేనేమో మానవజాతికి రెండేసి కాళ్లున్నాయి.

అన్ని అంగాలూ రెండేసి ఉన్నా నాలుక మాత్రం ఒక్కటే ఉన్నది. ఎంతో ముఖ్యమైన ఈ నాలుకను ఉపయోగించి మంచిని పెంపాందించాలి. కాబట్టి నాలుకను మితంగా వాడాలి అంటే అవసరమయినపుడు మాత్రమే మాట్లాడాలే కానీ లేనిపోని తగవులకు వాడరాదు. అందుకే నాలుక మాత్రం ఒక్కటే ఉంది.

8. ఒక్కాక్కరి మాటతీరుతో ఈ ప్రపంచం మొత్తం గంగవెళ్లులెత్తి గింగిరాలు తిరుగుతుంది. అంటే అతలాకుతలం అయిపోతుంది. అట్లాంటి చెడు స్వభావం ఉన్నవారికి ఒకవేళ రెండు నాల్గులుంటే ఇక పరిస్థితి చెప్పునక్కర లేదు. కాబట్టి అలాంటి వారికి దూరంగా ఉండాలి. మాటలు మార్చి తగవులు పెట్టే వారితో ప్రమాదం అని తెలుసుకోవాలి.
9. ఆపదలో ఉన్నవారిని ఆదుకోవడానికి రెండు చేతులున్నాయి. కానీ చిత్రంగా ఉన్న ఒక్క నాలుకకు ఎదుటి వారి ప్రాణాలే తీయగల శక్తి ఉంటుంది. అంటే మాట తీరుతో ఎంత హోని అయినా జరుగుతుంది.
10. పంచేద్రియాల్లోకిల్లా ఆరు రుచులనూ ఆస్యాదించగలిగినది నాలుక మాత్రమే. కానీ దుర్భాషులాడటానికి అలవాటుపడితే, అదే ఒక వ్యసనంలా మారి విజృంభిస్తుంది. అందుకే దుర్భాషులాడేవారికి, అహంకారంలో కన్ను మిన్న గానక మాట్లాడేవారికి దూరంగా ఉండాలి.
11. ఇతరుల సుగుణాలు గురించి చెప్పాలంటే కొండరి నోట నాలుక కదలదు. కానీ వారిలోని దుర్గుణాలను ఏకరువు పెట్టాలంటే మాత్రం వివరించి చెప్పటానికి ముందుంటారు. దుర్గుణాలను ప్రచారం చేయటానికి ఆదిశేషుడిలా పడగలు విప్పి వేయి నాలుకలతో ప్రచారం చేస్తారు.
12. లోకంలో కొండరు నోటితో మాట్లాడుతూ, నొసలుతో వెక్కిరించే కళాప్రవీణలుంటారు. ప్రక్కన వారిని కావాలని బాధపెట్టి మళ్ళీ ఓదార్చే విపరీత స్వభావాన్ని వంటబట్టించుకుని ఉంటారు. చచ్చేవాడి కళ్ళలో వేళ్ళు గుచ్ఛి పరికిస్తూ ఎటువంటి త్రూరమైన పసులు చేయటానికైనా కంకణం కట్టుకొని ఉంటారు. కొండరైతే మాటల మూటలతో గోల చేసి, గోతులు తీసేందుకు అన్వేషిస్తుంటారు. అంటే మోసం చేయటం వారికి వెన్నతో పెట్టిన విర్య.
13. సృష్టికర్త అయిన భగవంతుడు కుమ్మరి కుండలు చేసినట్లుగా నోరు అనే ఒక పెద్ద పొత్తును తయారుచేసి దానికి మూతను చేయడం మరచిపోయాడు. అందువల్లనే అసలు చేటు వచ్చింది.
14. కర్మకాలి ఏ మనిషి గురించిన రహస్యం ఏదైనా బయటపడిందో ఈ ప్రజలు ఎంతో చిత్తశుద్ధి అంకిత భావంతో జీతబత్యాల్య లేకుండా పనిచేసి చిలవలు పలువలు చేసి ప్రచారం చేసే సేవను ప్రదర్శిస్తారు. ఇతరుల రహస్యాలను అందరితో చాటింపు వేసే సేవను బహుభాగా చేస్తారు. అంటే మనకు సంబంధించిన రహస్యాలను నలుగురి చెప్పే వారితో జాగురూక్కలై ఉండాలి.
15. ఇంట్లో గొడవ జరిగితే వాయువు కంటే వేగంగా ఆ వార్తను రెక్కలు కట్టుకొని మరీ ప్రచారం చేస్తారు. అదే మంచి వార్తను ప్రచారం చేయరు. కనుక ఏదైనా ఒక మాట పెదవి దాటి బయటికి వచ్చిందో అది ఈ భూగోళాన్నే దాటుతుంది. అంటే ప్రపంచం మొత్తం చుట్టివస్తుంది కనుక మాటలు మాట్లాడే ముందు ఆలోచించి మాట్లాడాలి, మాట మహిమ తెలిసి ఉండాలి.

అ) కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు చెప్పండి, రాయండి.

1. పద్మాలను రాగయుక్తంగా పాడండి.
2. పుకార్లు ఎలా వ్యాపిస్తాయో చెప్పండి?
3. ‘మచ్చలున్న నాలుక’ గురించి కపయాత్రి ఏమని చెపుతున్నారు?
4. నోటిషో మాట్లాడుతూ నొసటిషో వెక్కిరించడం అంటే ఏమిటి?
5. పుష్ప గుర్తు ఉన్న పద్మాలకు ప్రతిపదార్థాలు రాయండి.

ఆ) పారంలోని పద్మాల్లో ప్రాసపదాలను గుర్తించి రాయండి.

ఉదా॥ రంగరించుకొనియె

జీర్ణించుకొనియె

ఇ) కింది వాక్యాలు చదపండి. భావాలకు సరిపోయే పంక్తులను గేయంలో గుర్తించి రాయండి.

1. మనసులో విషం, మాటల్లో తియ్యదనం.
-

2. మంచి మనసుల్లో కూడా విషం చిమ్ముతుంది.
-

3. మాట తీరును బట్టే మన సంపద ఉంటుంది.
-

ఈ) కింది గద్యం చదపండి. ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

“దేశమనియైటి దొడ్డ వృక్షం ప్రేమలను పూలెత్త వలెనోయ్, నరుల చెమటను తడిసి మూలం, ధనం పంటలు పండవలెనోయ్” అన్నాడు గురజాడ. “కండగలవాడేను మనిషోయ్ తిండిగలిగితె కండ గలదోయ్” అనే ఉద్ఘోధించారు. కాని, వీటన్నిటికీ ముందుగా ముఖ్యంగా దేశాభిమానం కావాలి కదా! ఏ వని అయినా, నిర్ణిత కాలంలో దాన్ని పూర్తి చేసినప్పుడే ఆశించిన ప్రయోజనం దక్కుతుంది. నలభై ఏళ్ళకిందట నిర్మించాల్సిన ప్రాజెక్టులు ఇప్పుడు నిర్మించాలంటే ఎంత ఖర్చుతో కూడుకున్న వని.

ఈ దేశం నాది. ఈ నాదేశం కోసం, నా దేశంలో పుట్టబోయే ముందు తరాల కోసం నేను శ్రమించాలి. అది నా ధర్మం అని ప్రజలు అనుకొనేట్లు చేయగల పరిపాలకులు ధన్యులు. నవవైనాలో ఒక భారీ ప్రాజెక్టును అతి తక్కువ

కాలంలో నిర్మించిన అద్భుతమైన వృత్తాంతాన్ని సుప్రసిద్ధ ఇంజనీరు. డా. కె. ఎల్. రావు తమ అనుభవాలు, జ్ఞాపకాలలో వివరించారు.

చైనాలో దక్షిణ కాంగ్రెస్ యూ రాష్ట్రంలో బ్రహ్మండమైన సేద్యపు కాలువను నిర్మించారు. ఈ కాలువ వెడల్పు 140 మీటర్లు. భూమి ఉపరితలం నుంచి 7 మీటర్లు లోతు. ఈ కాలువ పొడవు 170 కిలోమీటర్లు. ఈ పని మొత్తం 80 రోజుల్లో పూర్తిచేశారు. ఈ మొత్తం కాలువ తవ్వటంలో 7 కోట్ల ఘనపు మీటర్ల మట్టిని తవ్విపోయాల్సి వచ్చింది. ఈ పనిలో యంత్రాలేవీ పాల్గొనలేదు. 13 లక్షల మంది పనివాళ్ళు ఈ పనిని పూర్తి చేశారు.

ఈ పనిలో పాల్గొన్న పనివాళ్ళను దేశం ఎంతో ఆదరంగా చూసింది. వాళ్ళకోసం ఆ పని కేంద్రాల వద్ద నువిభ్యాతులైన కళాకారులందరో వినోద, విరామ, విక్రాంతి ప్రదర్శనలు నిర్వహించే వాళ్ళు. చైనాలో ఇంజనీర్లు ఎంతో ప్రతిభావంతులు, ఉల్లాస ప్రవృత్తి గలవారు, కలివిడితనం కలవాళ్ళు, అతిథి మర్యాద బాగా తెలిసిన వాళ్ళు అని డా. కె. ఎల్. రావు గారు రాశారు.

ప్రశ్నలు

1. దేశప్రజలు ఎలా ఉండాలని కె.ఎల్. రావుగారు ఆకాంక్షించారు?
  2. చైనాదేశంలోని భారీ ప్రాజెక్టు గురించి వర్ణించిన ఇంజనీరు ఎవరు?
  3. ‘వృత్తాంతము’ అంటే ఏమిటి?
  4. కె.ఎల్. రావు గారు చైనా ఇంజనీర్లను ( )
అ) వ్యతిరేకించారు   ఆ) ప్రశంసించారు   ఇ) తిరస్కరించారు
  5. పై పేరా ఆధారంగా ఒక ప్రశ్న తయారు చేయండి.
- ఉ)** కింది పద్యం చదపండి. ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

మాటలాడవచ్చు మనసు దెల్విం గలేండు

తెలుపవచ్చు C దన్ను తెలియలేదు

సుడియుC బట్టవచ్చు శూరుండు కాలేండు

విశ్వదాఖిరామ వినురవేమ!

ప్రశ్నలు

1. పై పద్యం ఎవరి గురించి చెబుతున్నది?
2. పద్యంలో ఏ పని చాలా కష్టమని చెప్పారు?
3. ‘సుడియ’ అనగా అర్థం ఏమిటి ?
4. పద్యం నుంచి నీవు నేర్చుకున్న నీతి ఏమిటి ?
5. ఈ పద్యం ఏ శతకంలోనిది?

వ్యక్తికరణ - స్మాజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

1. మాట వలననే సిరిసంపదలు కలుగుతాయి అని ఎలా చెప్పగలరు?
2. పారంలోని పద్యాల ద్వారా కవయిత్రి ఎలాంటి వారితో జాగ్రత్తగా ఉండాలని చెపుతున్నారు?
3. నాలుకను నియంత్రించుకోవాలంటే ఎలాంటి పనులు చేయకుండా ఉండాలి?
4. ‘సరము లేని నాలుక’ అంటే మీరేమి గ్రహించారో రాయండి.
5. నాలుకను ఎలా ఉపయోగించుకుంటే గౌరవింపబడతామో వివరించండి.

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానం రాయండి.

1. మాటలీరు సరిగా లేకపోతే కలిగే కష్టానష్టాలను వివరించండి?
2. ‘మన మాటలే మన గౌరవం’ అనే అంశంపై వ్యాసం రాయండి.
3. పాత్యాంశంలోని పద్యాలు ఆధారంగా సారాంశాన్ని ఏకపాత్ర రూపంలో ప్రదర్శించడానికి ప్రదర్శన పారం రాయండి.

భాషాంశాలు - పదజాలం

అ) కింది వాక్యాలు చదివి, ఎరుపు రంగులో ఉన్న పదానికి అర్థం రాసి, వాటిని ఉపయోగించి సొంతవాక్యాలు రాయండి.

1. అమలిన పథమున గమియించుటకే లెమ్ము.
2. పలుకు మాత్రము మితముగా పలుకుమన్న.
3. సృష్టికర్త కులాలుడై చేసే పెద్ద లోక భాండము.
4. దుర్గుణాలు విడనాడితే విజయం లభిస్తుంది.
5. పాము గరజము నుండి బోషథం తయారు చేస్తారు.

అ) కింది ఎరుపు రంగులో ఉన్న పదాలకు పర్యాయపదాలు రాసి, వాక్యాలలో ప్రయోగించండి.

ఉదా॥ ఎ) సీత, లత మంచి నేస్తాలు.

బి) మిత్రులు ఎల్లప్పుడూ మన మంచినే కోరుకుంటారు.

1. వహ్య! మాటల మేదరి జిహ్వగాడు

జి. _____ : _____

2. అందమో చందమో అంబకమొక కంట తిలకించు పల్లెత్తి పలుకలేదు.

జ. _____ : _____

3. సిరి ప్రవర్తిల్లచుండును జిహ్వకొలది.

జ. _____ : _____

ఇ) కింది వాక్యాలను పరిశీలించి, ఎరువు రంగులో ఉన్న పదాలకు నానార్థాలు రాయండి.

1. క్షామము తాళలేక పక్కలు నీరున్న చోటుకు పయనమయ్యాయి.

జ. _____ : _____

2. ఆత్మలో గరజంబు నంగిట నమృతంబు

జ. _____ : _____

3. కనులార మంచిని కాంచుటకేనేము

జ. _____ : _____

ఈ) కింది వాక్యాలలో ప్రకృతి, వికృతులను గుర్తించి రాయండి

ఉదా॥ మన ఆంధ్రుల భాష తెలుగు. ఇది దేశ బాసలలో మేటి

1. విద్యార్థుల చేతుల్లో పుస్తకాలున్నాయి. ఆ పొత్తములు జ్ఞాన భాండాగారాలు.

2. ఎంత దూరమైనా నడవాలి. దవ్వు అని ఆలోచించకూడదు.

3. హరివిల్లులో సప్తవర్ణాలు ఉంటాయి. ఆ వన్నెలు ప్రకృతికి శోభనిస్తాయి.

4. ప్రతి ఎదలో దయ ఉండాలి. అపుడు హృదయమే దేవాలయం అవుతుంది.

5. ఆపదలో ఉన్న వారికి సాయం చేయాలి. ఆ సహాయమే మనకు పుణ్యమై రక్షణనిస్తుంది.

ఉ) కింది జాతీయాలను ఉదాహరణలతో వివరించండి.

1. కంకణం దాల్చు

2. గిల్లి జోలబాడటం

3. జిట్లు ముడిపెట్టటం

4. వంట జీర్ణించుకోవడం

వ్యాకరణాంశాలు

సంఘలు

ద్విరుక్తటకార సంధి:

సూత్రము 1 : కుఱు, చిఱు, కడు, నడు, నిడు శబ్దాలలోని అ-డలకు అచ్చుపరమైతే ద్విరుక్త“ట”కారం ఆదేశంగా వస్తుంది.

ఉదా॥ 1.	కుఱు + ఉసురు	=	కుట్ట + ఉసురు	=	కుట్టుసురు
2.	చిఱు + ఎలుక	=	చిట్ట + ఎలుకు	=	చిట్టెలుకు
3.	కడు + ఎదురు	=	కట్ట + ఎదురు	=	కట్టెదురు
4.	నడు + ఇల్లు	=	నట్ట + ఇల్లు	=	నట్టీల్లు
5.	నిడు + ఊరువు	=	నిట్ట + ఊరువు	=	నిట్టురువు

సూత్రము 2 : ఆమేడితం పరమైనవుడు కడాదుల తోలి అచ్చమేది వర్ణాలకు అదంతమైన ద్విరుక్తటకారం వస్తుంది.

ఉదా॥ 1.	పట్టపగలు	=	పగలు + పగలు
2.	కట్టకడ	=	కడ + కడ
3.	తుట్టతుద	=	తుద + తుద
4.	మొట్ట మొదట	=	మొదట + మొదట
5.	చిట్ట చివరి	=	చివర + చివర

ద్విరుక్తము అంటే ఒకే హల్లు రెండు సార్లు వచ్చుట. హల్లు కింద అదే హల్లు వచ్చుట. దీనినే ద్విత్వాక్షరం అంటారు.

అ) కింది పదాలు విడచిసి, సంధి పేరు తెలపండి.

1. రసనేంద్రియం : _____ + _____ = _____
2. పరస్పరానురాగం: _____ + _____ = _____
3. పరాధీనము : _____ + _____ = _____
4. ఉర్ధ్వాయైల్ : _____ + _____ = _____

సమాసాలు

అ) కింది పదాలు చదవండి. విగ్రహవాక్యం తెలిపి ఏ సమాసమో రాయండి.

1. ప్రాణహోని : _____
2. అమృత హృదయాలు : _____
3. లోకభాండము : _____
4. జీతభత్యాలు : _____
5. చిత్తశుద్ధి : _____

6. మధుర పదార్థం : _____
7. కురు వృద్ధులు : _____
8. ధీరోదాత్ముడు : _____

అలంకారాలు

వృత్తసుప్రాసాలంకారం

భాషకు సౌందర్యాన్ని కలగజేసేవి అలంకారాలు. వృత్తసుప్రాసాలంకారాన్ని గురించి తెలుసుకుండాం!

లక్షణం :- ఒకటిగానీ అంతకంటే ఎక్కువ గానీ హల్లులు అనేక సార్లు వచ్చినట్లయితే అది “**వృత్తసుప్రాసాలంకారం**” అవుతుంది.

ఉదా :- కటకచరత్కర్మేణ కరకంపిత సాలము శీత్మలమున్

దీనిలో “క” హల్లు అనేకసార్లు తిరిగి తిరిగి వచ్చినందువలన ఇది వృత్తసుప్రాసాలంకారం “అవుతుంది.

ఉదా: ఆ క్షణమున వక్షివాహనుడు సాక్షాత్కరించి విపక్షులు రాక్షసులను శిక్షించెను.

దీనిలో “క్ష” అను అక్షరం పలుమార్లు వచ్చుట వలన ఇది వృత్తసుప్రాసాలంకారం అవుతుంది.

ఉదా: చిట పట చినుకులు టపటపమని పడుతున్న వేళ.

దీనిలో ‘ట’ అక్షరం పలుమార్లు వచ్చుట వలన ఇది వృత్తసుప్రాసాలంకారం అవుతుంది.

కింది ఉదాహరణలలో అలంకారాన్ని గుర్తొంచండి.

- మందార మకరంద మాధుర్యమున దేలు మధుపమ్ము పోవునే మదనములకు
- అడిగెదనని కదువిడి జనునడిగిన దను మగడు నుడవదని నడయుడుగన్
- దక్కాధ్వర శిక్షా దీక్షా దక్క విరూపాక్ష సీకృపావీక్షణాపేక్షిత ప్రతీక్ష సుపేక్షసేయక

ఘంఢస్సు

కింది ఉత్పులమాల పద్యలక్షణాలను పరిశీలించండి.

భ ర న భ భ ర వ
U || U | U ||| U || U || U | U | U

ఎక్కుడి మంత్రతం త్రముల వెక్కుడి చక్కము లేడపా చికల్

సమన్వయం

- భ-ర- న - భ -భ-ర-వ అనే గణాలు వచ్చాయి.

- 2) పాదం మొదటి అక్షరం “ఎ” కి 10వ అక్షరం “వె” లో ఉన్న “ఎ” కి యతి చెల్లింది.
- 3) ప్రాస నియమం కలదు.
- 4) ప్రతి పాదానికి 20 అక్షరాలు ఉన్నాయి.

కింది పద్యపాదాలకు గణవిభజన చేసి లక్షణ సమన్వయం రాయండి.

1. చక్కని కన్ఱొ మణికి జక్కని వాడగు ప్రాణ నా ధుదున్
2. ఎక్కడ నుండి రాకయిటకెల్లరునున్ నుఖులేకదా! యశో
3. ఏ మహానీయ సిద్ధి కొరకీ బ్రతుకున్ ముడివెట్టుకుంటినో
4. చారు నిశ్చేధినీ విమల సాంద్ర సుధాకర భాతి రోదసీ

ప్రాజెక్టు పని

కృష్ణ.ఆర్ కోడ్సు స్కూల్ చేయండి. దానిలో ఉన్న ‘మాటలంబే మాటలా’ వచన కవితను, మీ మొబైల్ ఫోన్లో రికార్డు చేయండి. దానిని విద్యార్థాన్ దీక్షాయాప్తకు పంపండి.

పద్య మధురము

వ. మకర ముఖాంతరస్ఫు మగు మానికమున్ బెకలింపవచ్చుం బా
యక చలదూర్మికానికర మైన మహోదధి దాంటవచ్చు మ
స్తుకమునం బూవుదండవలె సర్పమునైన ధరింపవచ్చు మ
చ్చిక ఘుటియించి మూర్ఖజన చిత్తముం దెల్చి నసాధ్య మేరికిన్

– భర్తాచారి సుభాషితములు – ఏనుగు లక్షణకవి

భావం : మొసలి కోరలమధ్యనున్న ముత్యాన్ని ప్రయత్నించి బయలీకి తీయవచ్చును. పెద్ద అలలు గల అపారమైన సముద్రాన్ని అయినా దాటవచ్చును. కోపంతో బుసకోట్టే విషసర్పాన్ని పూలదండవలే తలమై ధరింపవచ్చును; కాని మూర్ఖని మనసును సమాధాన పెట్టడం ఎవరికీ సాధ్యంకాదు.

ରଧ୍ସଭାଗୀ

మూల గ్రంథం : 'సత్యవతి కథలు'

రచయిత్రి : పి. సత్యవతి

చదవండి - చల్చించండి

అమ్మ జేబి

పెరట్లో -
 అమ్మ పిండి రుబ్బుతోన్న సవ్యదే
 మాకు కోడి కూతయ్యేది
 మేల్గాని ఒళ్ళు విరుచుకొని
 బుడ్డిదీపం ముందు కూచుంటే
 అమ్మే పుస్తకమై మా ముందు తెరుచుకునేది
 తెల్లవార్లూ యంత్రమై గరగరలాడుతూ
 అలసిపోయిన అమ్మ
 మాకు మస్తిష్కంలో ఆక్షరమై విచ్చుకునేది
 వేసవి ఒంటిపూట బదులప్పుడు
 విరామ సమయంలో
 మామిడి చెట్లక్రింద విప్పిన టిఫిన్ బాక్సులోంచి
 గుప్పున ఉప్పావాసనై అమ్మ మా కడుపు తడిమేది
 పారం గడగడా చదివేస్తున్నపుడు
 ప్రశ్నలకు జవాబులు రక్కున చెబుతున్నపుడు
 అమ్మ మెచ్చుకోలు చూపులే
 మాకు ప్రశంసా పత్రాలయ్యేవి
 అమ్మ రాత్రి ఎప్పుడు నిద్రపోయేదో !
 తెల్లవారురూమున
 కొత్త పుస్తకపు వాసనలాంటి అమ్మ పిలుపుతో
 విద్యార్థులుగా మేల్గానేవాళ్లం !
 హృదయంతో ఎవ్వరూ మాటల్లాడలేరు
 ఒక్క అమ్మ తప్ప !
 హృదయంతో ఎవ్వరూ సృర్పించలేరు
 ఒక్క 'అమ్మ' కు అర్థం తెలిసిన వాళ్ళు తప్ప !
 ఇప్పుడు మాకు ఏవో ఆశలు
 ఏవేవో ఆశయాలు ఉన్నాయి గానీ
 అపుట్టుంచీ యిప్పటివరకూ

అమ్మకు మేమే ఆశా దీపాలం
 అమ్మ - మేం నిర్మించుకున్న జీవితాలకు పునాది!
 గాలికి ఆరిపోకుండా
 దీపం చుట్టూ కట్టిన చేతుల దడి !
 దీపమై తానెన్ని దీపాల్ని వెలిగించిందో !
 అమ్మ మా పసితనంలో
 దీపాన్ని చూపించి
 'జీజి - దండం పెట్టమ' ని చెప్పేది !
 ఆ దీపంలో ఆమ్మే మాకెప్పుడూ కనిపించేది !!

- ఆప్త ఛైతన్య

అలోచనాత్మక ప్రశ్నలు:

- పై కవితలో 'హృదయంతో ఎవరూ మాట్లాడలేరు ఒక అమ్మ తప్ప' అని ఎందుకు పేర్కొన్నారు?
- మీ అమ్మను తలచుకున్నప్పుడు మీకు ఏమనిపిస్తుంది?

ఉద్దేశం

ప్రతి మనిషికి కొన్ని అభిరుచులు ఉంటాయి. ఆడవాళ్ళు పెళ్ళయిపోగానే ఇల్లు చక్కదిద్దడంలో లీనమైపోతారు. బిరువు బాధ్యతలతో వంటింటి కుండెళ్ళయి పోతారు. ఇంటి పనులలో పడి కోరికలకు కళ్ళం వేసుకుంటారు. అభిరుచులను అటకెక్కిస్తారు. భర్త, పిల్లలను చూచుకోవడమే భాగ్యం అనుకుంటారు. చివరికి తమ అస్తిత్వాన్ని కోల్పోతారు. వివాహితకు కుటుంబం అండగా నిలిస్తే వారు విజయబావుటా ఎగరేస్తారు. స్థీలు ఆత్మాభిమానాన్ని పెంపాందించుకోవాలి అని తెలియజేయడం ఈ పాఠం ఉద్దేశం.

ప్రవేశిక

వివాహమైన ట్రై తన చదువును, స్వాజనాత్మక నైపుణ్యాలను పక్కన పెట్టవలసి వస్తుంది. యంత్రంలా విసుగూ విరామం లేకుండా పనిచేస్తున్న క్రమంలో తసకో పేరు ఉండన్న సంగతి కూడా మర్చిపోతుంది. ఇంటి పనిలో మునిగి స్వీయ చైతన్యాన్ని, ఆత్మ గౌరవాన్ని కోల్పోవడంలోని అనోచిత్యాన్ని ఈ కథ ద్వారా తెలుసుకుందాం.

ప్రక్రియ - కథ

తెలుగు సాహిత్యంలో కథ ఒక ప్రధాన ప్రక్రియ. వ్యక్తి జీవితంలో ఎదురయ్యే సంఘటనలను వివిధ పాత్రల ద్వారా గొప్ప శిల్ప నైపుణ్యంతో, గుండెకు హత్తుకొనేలా చెప్పే వచన రచనే కథ. ప్రస్తుతం కథ, కథానిక అనే రెండు పదాలను ఒకే అర్థంలో వాడుతున్నాం. ఎందరో రచయితలు తమ కథల ద్వారా తెలుగు సాహిత్యాన్ని పరిపూషించేస్తున్నారు.

రచయిత్రి పరిచయం :

జ: 12.07.1940

పి.సత్యవతి గుంటూరు జిల్లా కొలకలూరులో జన్మించారు. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం నుంచి ఆంగ్ల సాహిత్యంలో ఎమ్.ఎ పట్టభద్రులయ్యారు. ఆంగ్ల అధ్యాపకురాలిగా పనిచేసి పదవీ విరమణ చేశారు. ఈమె కథలు, నవలలు, సాహిత్య సమీక్ష వ్యాసాలు రాశారు. అనువాదాలు కూడా చేశారు. ఏ ప్రక్రియలో రాసినా ట్రై జీవితమే ప్రధానంగా సుమారు 70 కథలు, రచనలు చేశారు. సత్యవతి కథలు, ఇల్లలకగానే, మత్తునగరి, మెలకువ, రాగభూపాలం మొదలైన కథా సంపుటాలు; పదుచుదనం, రైలుబండి, గొడుగు, ఆ తప్పు నీది కాదు, మొదలైన నవలలు రాశారు. ఉర్దూ రచయితి 'ఇస్కూత్ చుగ్గాయ్' కథలను తెలుగు అనువాదం చేశారు. చాసో స్ఫూర్తి పురస్కారం, తెలుగు విశ్వవిద్యాలయ విశిష్ట పురస్కారం, ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం నుంచి 'కళారత్న' ఉండి పురస్కారం వంటివేస్తే పొందారు. ప్రస్తుత పార్శ్వంలో నుంచి 'సత్యవతి కథలు' అనే కథా సంపుటి లోనిది.

ಇಲ್ಲಲಕಗಾನೆ...!

ఇల్లాలు కాకపూర్వం ఓ యువతి. చదువూ సంధ్య, తెలివి, చాకచక్కుం, సమయస్వార్థి, హోస్యం, లాస్యం అన్ని కలిగిన అమ్మాయి. అమ్మాయి అందం, తెలివీ, వాళ్ళ నాన్న ఇచ్చిన కట్టుం బాగా నచ్చిన ఓ చిన్నవాడు ఆ అమ్మాయి మెడలో మూడుముళ్ళా వేసి, ఓ ఇంటికి ఇల్లాల్ని చేసి, ‘ఇదిగో అమ్మడూ ఈ ఇల్లు నీది’ అని చెప్పేడు. ఆ ఇల్లాలు వెంటనే పైట నడుముకి బిగించి, ఇంటిని అందంగా అలికి

ముగ్గులు పెట్టింది. ఆ చిన్నవాడు వెంటనే ఆ ఇల్లాల్ని మెచ్చుకుని, “నువ్వు ఇల్లు అలకడంలో నేర్వరివి - ముగ్గులు వెయ్యడంలో అంతకన్నా నేర్వరివి - సెభావ్! కీవ్ ఇట్ అవ్” అని ఇంగ్లీషులో మెచ్చుకుని భుజం తట్టాడు.

దాంతో ఆ ఇల్లాలు తెగ మరిసిపోయి, ఇల్లలకడమే ధైయంగా తన జీవితాన్ని కొనసాగించింది. ఎల్లప్పుడూ ఇంటిని పరిశు ద్రుంగా అలికి రంగురంగుల రంగవల్లికలు తీర్చిదిద్దేది. ఆ విధంగా ఆమె జీవితం మూడు అలుకుగుర్దలూ - ఆరు ముగ్గుబుట్టలుగా సాగిపోతూ వచ్చింది. కానీ ఒకనాడా ఇల్లాలు ఇల్లలుకుతూ అలుకుతూ “నా పేరేమిటి చెప్పా!” అనుకుంది. అలా అనుకుని ఉలిక్కిప్పడింది. చేతిలో అలుకు గుడ్డా, ముగ్గు బుట్ట అక్కడ పదేసి కిటికీ దగ్గర నిలబడి తల గోక్కుంటూ, “నా పేరేమిటి... నా పేరేమిటి!” అని తెగ ఆలోచించింది. ఎదురుగా ఇంటికి నేమ బోర్డ్ ప్రేలాడుతోంది. శ్రీమతి ఎం. సుహోసిని ఎం.ఎ. పి పేరుండాలి కదా - ఇలా మర్చిపోయానేమిటి? ఇల్లలికే సంబర ఇల్లాలు కంగారు పడిపోయింది. మనసంతూ చికాగ్గ అయిపో అంతలో పనిమనిషి వచ్చింది. పోనీ ఆమెకైనా గుర్తుందేమోనని

“అదేవిటమ్యా! అమృగార్ల పేర్లతో మాకేవిటి పని! మీరంటే మాకు అమృగారే! ఫలానా తెల్లమేడ క్రింద భాగంలో అమృగారంటే మీరు” అన్నది ఆ అప్పాయి.

“అవున్న పాపం నీకేం తెలుసు” అనుకుంది ఇల్లాలు.

సూర్యుల్నించి మధ్యాహ్న భోజనానికి వచ్చారు. పిల్లలకైనా గుర్తుందేమో నా పేరు అనుకుండి ఇల్లాలు. “ఓరే పిల్లలూ, నా పేరు మీకు తెలుసా?” అని అడిగింది. వాళ్ళు తెగ ఆశ్చర్యపడి పుట్టినప్పటినించీ మాకు తెలిసింది అదే. నాన్నగారి పేరుతో ఉత్తర మాకు తెలుసు. నీ పేరు నువ్వు మాకెప్పుడు చెప్పులేదుగదా! పో వాళ్ళు. అవును తనకెవరు ఉత్తరాలు రాస్తారు? అమ్మా నాన్న ఉచేస్తారు. చెల్లిళ్ళు ఆక్కలూ కూడా వాళ్ళ వాళ్ళ ఇళ్ళు అలుక్కొడు పేరంటుంటోనో కలిస్తే కొత్తముగ్గుల్ని గురించో... వంటల్ని గురిం నిరాశవడింది ఆమెకి అశాంతి ఎక్కువైంది. తన పేరెలాగేనా గ

- ❖ జీవితం మూడు అలుకు గుడ్డలూ - ఆరు ముగ్గు బుట్టలుగా సాగిపోవడమంటే మీకేమి అర్థమైంది?
  - ❖ భర్తే ఇల్లాలి భుజం ఎందుకు తట్టాడు?

వక్కింటావిడ పేరంటం పిలవడానికొచ్చింది. పోనీ ఆవిడకేమైనా గుర్తుందేమోనని అడిగితే ఆవిడ కిసుక్కున నవ్వేసి,

“మరే! మీ పేరు నేడగాలేదు... మీరు చెప్పాలేదు. కుడిచేతివైపు తెల్లమేడావిడ అల్లదుగో ఆ మందుల కంపెనీ మేనేజరుగారి భార్య అనో లేకపోతే తెల్లగా పొడుగ్గా ఉంటుందే ఆవిడ అనో చెప్పుకుంటాం... అంతే” అనేసింది ఆ ఇల్లాలు.

ఇంక లాభంలేదు... పిల్లలు స్నేహితులు మాత్రం ఏం చెప్పారు... వాళ్ళకి కమలావాళ్ళ అమ్మ అనో, ఆంటీ అనో తెలుసు. ఇక భర్తగారొక్కరే శరణ్యం.. ఆయనకే గుర్తుంటే వుండాలి.

రాత్రి భోజనాల దగ్గర అడిగింది “ఏవండి నా పేరు మర్చిపోయానండి... మీకు గుర్తుంటే చెప్పరా!”

భర్తగారు పెద్దగా నవ్వేసి “అదేమిటోయ్ ఎన్నడూ లేనిదివ్వాళ్ళ పేరు సంగతి ప్రస్తావిస్తున్నాపు. నిన్ను పెళ్ళయినాటి నుంచి “ఏమోయ్” అని పిలవడం అలవాత్తపోయింది. నువ్వు కూడా అలా పిలవకండి, నాపేరు నాకుంది కదా అని చెప్పాలేదు... అందుకని నేనూ మర్చిపోయాను... ఇప్పుడేం? నిన్నుందరూ మిసెన్ మూర్తి అంటారుగదా?” అన్నాడు.

“మిసెన్ మూర్తి కాదండి నా అసలు పేరు నాక్కావాలి - ఎలాగిపుడు?” అన్నది అవేదనగా.

“దానికేం పోనీ ఏదో ఒక పేరు పెట్టేసుకో కొత్తది” అని సలహా ఇచ్చాడు ఆయన.

“బాపుందండీ.. మీ పేరు సత్యనారాయణ మూర్తి అయితే మిమ్మల్ని శివరావు అనో సుందరరావు అనో పెట్టుకోమంటే ఊరుకుంటారా? నా పేరే నాక్కావాలి” అన్నది.

“చదువుకున్నాపుగదా... సర్టిఫికెట్లమీద పేరుంటుంది గదా. ఆ మాత్రం కామన్సెన్స్ లేకపోతే ఎలా... చూసుకో వెళ్ళి” అని సలహా ఇచ్చాడాయన మళ్ళీ. ఇల్లాలు సర్టిఫికెట్లకోసం హోరా హోరి వెతికింది. బీరువాలో పట్టుచీరెలు, పిథాన్ చీరెలు, నేత్చీరెలు, వాయిల్సీరెలు వాటి మాచింగ్ జాకెట్లు, లంగాలు, గాజలు, పూసలు, ముత్యాలు, పిన్నలు, కుంకుమ భరిణెలు, గంధంగిస్నెలు, వెండికంచాలు, బంగారం నగలు అన్నీ పొందికగా అమర్చి పున్నాయేగానీ అందులో ఎక్కడా సర్టిఫికెట్ల జాడలేదు. అవును... తను పెళ్ళయిన తరువాత ఇక్కడికొచ్చేటప్పుడు అవి తెచ్చుకోలేదు.

“అపునండీ... నేను అవి ఇక్కడికి తెచ్చుకోలేదు... నేను మా ఊరు వెళ్ళి ఆ సర్టిఫికెట్లు తెతుక్కుని నా పేరు అడిగి తెలుసుకుని రెండు రోజుల్లో వచ్చేస్తాను” అని అడిగింది భర్తని.

“బాగానే వుంది. పేరుకోసం ఊరెళ్ళాలా? ఏం? నువ్వు ఊరెడితే ఈ రెండు రోజులూ ఇల్లివరలుకుతారు?” అన్నాడు నాథుడు. అవును నిజమే మరి, తనందరికన్న బాగా అలుకుతుందని గదా! ఆ పని ఎవర్నీ చెయ్యినివ్వాలేదు ఇన్నాళ్ళూ. ఎవరి పస్స వాళ్ళకున్నాయి. ఆయనకి ఉద్యోగం, పిల్లలకి చదువులు, వాళ్ళకెందుకులే శ్రమ పొపం అనుకుని తనే ఆ పని చేస్తూవచ్చింది. వాళ్ళకి అసలు చేతకాదు మరి.

అయినా పేరు తెలీకుండా ఎలా బ్రతకడం.

ఇన్నాళ్ళూ ఆ విషయం గుర్తురాలేదు గనుక సరిపోయిందిగానీ, గుర్తొళ్ళక కష్టంగానే వుంది.

“రెండు రోజులెలాగైనా కష్టపడండి నే వెళ్ళి నా పేరు కనుక్కుని రాకపోతే బ్రతకలేకుండా పున్నాను” అని బ్రతిమిలాడి బయటపడింది ఇల్లాలు.

“ఏమ్మా! ఇంతర్జంటుగా వచ్చావు? ఆయనా పిల్లలు బావున్నారా? ఒక్కడానివే వచ్చావేం?” అని అమ్మ నాన్నా ఆప్యాయంగానే పలకరించినా అందులో కొంత సందేహాన్ని కూడా జోడించారు. వచ్చిన పని వెంటనే గుర్తుకొచ్చి

“అమ్మా! నా పేరేమిటో చెప్పమ్మా” అనడిగింది ఎంతో దీనంగా ఇల్లాలు.

❖ “అదేమిటమ్మ అమ్మగార్ల పేర్లతో మాకేమిటి పని” అన్న పనిమనిషి మాటలను బట్టి మీకేమి అర్థం అయ్యింది?

❖ పేరంటానికి పిలవడం అంటే ఏమిటి?

“అదేమిటమ్మా! నువ్వు మా పెద్దమ్మాయివి. నీకు బి.ఎ. దాకా చదువు చెప్పించి యాభైవేలు కట్టుం ఇచ్చి పెళ్ళిచేశాం. రెండు పురుళు పోశాం. ప్రతి పురిటికి ఆస్పత్రి ఖర్చులు మేమే భరించాం. నీకిద్దరు పిల్లలు. మీ ఆయనకి మంచి ఉద్యోగం. చాలా మంచివాడు కూడానూ. నీ పిల్లలు బుద్ధిమంతులు.”

“నా చరిత్ర కాదమ్మా... నా పేరు కావాలమ్మా నాకు. పోనీ, నా సర్టిఫికెట్లు ఎక్కడున్నాయో చెప్పు.”

“ఏవొనమ్మా ఈమధ్యన అలమారల్లో పాత కాగితాలు, పైళ్ళు అన్ని భాషీ చేసేసి గాజు సామాన్లు సర్దించాం. కొన్ని కొన్ని ముఖ్యమైన పైళ్ళు అటకమీద పడేశాం. రేపు వెతికిద్దాంలే. ఇప్పుడు వాటికేం తొందర. హాయిగా స్నానం చేసి భోజనం కానియ్యమ్మా” అన్నది ఆ ఇల్లాలి తల్లి. ఇల్లాలు హాయిగా స్నానం చేసి భోజనం వేసింది కానీ నిద్ర రాలేదు. ఆడుతూ పాడుతూ ఇల్లలుకుతూ ముగ్గువేస్తూ పేరు మర్చిపోవడం వల్ల ఇలా జన్మి కప్పాలోస్తాయని ఎప్పుడూ అనుకోలేదు.

తెల్లవారింది గానీ అటకమీద పైళ్ళలో సర్టిఫికెట్లు వెతకడం పూర్తికాలేదు. ఈలోగా ఆ ఇల్లాలు కనపడ్డ మనిషినల్లా అడిగింది. చెట్టునడిగీ... పుట్టునడిగీ... చెరువునడిగీ... తను చదివిన సూలునడిగీ... కాలేజీనడిగీ... అరచీ ఆక్రోశించి ఎట్టకేలకు ఓ మిత్రురాలిని కలిసి తన పేరు సంపాదించింది. ఆ స్నేహితురాలు తనలాగే, తనతోనే చదువుకుని తనలాగే పెళ్ళి చేసుకుని, తనలాగా బ్రతకు ఇల్లలకడంగా కాకుండా, ఇల్లలకడం బ్రతకులో ఓ భాగంగా బ్రతకుతూ తన పేరునూ, తన స్నేహితురాళ్ళ పేర్లనూ కూడా గుర్తుంచుకున్న వ్యక్తి... ఆ స్నేహితురాలు ఈవిష్టి చూడగానే గుర్తుపట్టి, “ఓ హాయ్ శారదా! నా ప్రియమైన శారదా!” అని కేకలు పెట్టి కాగిలించేసుకుంది. అప్పుడా ఇల్లాలిని దాహంతో ఆర్పుకుపోయి, ఎండిపోయి ప్రాణం పోవడానికి సిద్ధపడిన వాడికి కొత్త కూజాలో నీళ్ళు చెంచాతో నోట్లో పోసి బ్రతికించిన చందంగా... బ్రతికించింది

ఆ స్నేహితురాలు.

“నువ్వు శారదవి. నువ్వు మన స్నాత్కులో పెన్న క్లాసులో ఫట్ట వచ్చావు కాలేజీలో జరిగిన మ్యాజిక్ పోటీల్లో ఫస్టాచ్చావు. అప్పుడప్పుడు మంచి మంచి భోష్యులు వేసేదానివి. మనందరం పదిమంది స్నేహితులం. వాళ్ళందర్నీ నేను అప్పుడప్పుడూ కలుసుకుంటూనే ఉన్నాను. మేం ఉత్తరాలు రానుకుంటూనే వున్నాం. నువ్వుక్కడానివే మాకు అందకుండా పోయావు. చెప్పు, ఎందుకు అజ్ఞతవాసం చేస్తున్నావు” అని నిలదీసింది ఆవిడ.

“అవును ప్రమీలా... నువ్వు చెప్పింది నిజం. నేను శారదనే... నువ్వు చెప్పేదాకా నాకు జ్ఞాపకం రాలేదు. నా మెదడులోని అరలన్నీ కూడా ఇల్ల ఎంత బాగా అలకాలీ అనే విషయంమీదే

❖ “భర్తగారొక్కరే శరణ్యం” అని ఇల్లాలు ఎందుకు భావించింది?

❖ పుట్టించికి ఒక్కడై వచ్చిన ఇల్లాలిని చూసిన తల్లిదండ్రులకు వచ్చిన సందేహం ఏమై ఉండవచ్చు?

కేంద్రీకృతం అయిపోయాయి. ఇంకేం గుర్తులేదు. నువ్వు కనపడకపోతే నాకు పిచ్చెక్కిపోయేది” అంది శారద అనే పేరుగల ఆ ఇల్లాలు. శారద సరాసరి ఇంటికి వచ్చి అటక ఎక్కి పాత ఫైళ్ళు తిరగదోడి తన సర్పిఫికెట్లు, తను వేసిన బొమ్మలు, పాత ఆల్యంలు అన్నీ సాధించింది. తను సుగ్గల్లో కాలేజీలో గెలుచుకున్న ప్రైజులు కూడా వెతికి పట్టుకుంది.

- ❖ బ్రతుకు ఇల్లలకడంగా కాకుండా, ఇల్లలకడం బ్రతుకులో ఓ భాగంగా బ్రతకడం అంటే మీకేమి అర్థమైంది?
- ❖ అజ్ఞాతవాసం అంటే ఏమిటి? మహాభారతంలో అజ్ఞాన వాసం చేసినది ఎవరు?

కొండంత సంతోషపుతో ఇంటికి తిరిగివచ్చింది. “నువ్వు లేవు... ఇల్లు చూడెలా ఉందో... సత్తంలా వుంది. అమ్మయ్య నువ్వొచ్చావు. ఇంక మాకు పండగేనోయ్” అన్నాడు శారద భర్త. “ఇల్లలకగానే పండగకాదండీ... అవును గానీ ఇకనుంచీ నన్ను ఏమోయ్, గీమోయ్ అనకండి. నా పేరు శారదా... శారదా అని పిలవండి తెలిసిందా” అని కూరిరాగాలు తీస్తూ హాషారుగా లోపలికి వెళ్లింది. ఏ మూల దుమ్ము ఉందో, ఎక్కడ సామాస్లు క్రమపద్ధతిలో లేవని చాలా తీక్ష్ణంగా వెతుకుతూ, క్రమశిక్షణ కోసం తపనవదే శారద రెండు రోజులుగా దులవని సోఫాలో హాయిగా చేరబడి, తను తెచ్చిన సర్పిఫికెట్లను, తనకొచ్చిన ప్రైజులను, తాను గీసిన బొమ్మల్ని పిల్లలకి చూపిస్తోంది ఉత్సాహంగా.

ఇవి చేయండి

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) పారం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు చెప్పండి, రాయండి.

1. స్నేహితురాలు గుర్తుచేసిన ఇల్లాలి గతం ఎలాంటిది? చెప్పండి.
2. తన పేరేమిటన్న ఇల్లాలి ప్రశ్నకు పక్కింటావిడ చెప్పిన జవాబేమిటి?
3. ‘అజ్ఞాత వాసం’ అంటే మీకేమి అర్థమైంది?

అ) ఇచ్చిన గద్యాన్ని చదివి, అడిగిన ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

గణగణమంటూ సుగ్గల్ బెల్ మోగింది. పారశాల విడిచిపెట్టగానే పిల్లలందరూ తమతో పాటు తెచ్చుకున్న క్యారేజీలు విప్పి తినడం ప్రారంభించారు. అందులో ఒక అమ్మాయి మాత్రం తెచ్చుకున్న రొట్టెముక్కలు పశ్చ తమతో పాటు చదువుతున్న పేద విద్యార్థినులకు పంచి, వారితో కలిసి తింది. తెచ్చుకున్న తినుబండారాలు అందరికీ సరిపడలేదు. మరుసటి రోజు అమ్మతో “అమ్మా...ఈ మధ్య నాకు ఆకలి చాలా ఎక్కువగా ఉంటోంది. కాబట్టి నా క్యారేజీలో నలుగురైదుగురికి సరిపడినంత పెట్టు” అంది. నిజమేననుకుని ఆ తల్లి నలుగురైదుగురికి సరిపడినన్ని రొట్టెలు, పశ్చ పెట్టి ఇచ్చింది.

సాయంత్రం ఆ అమ్మాయి సుగ్గల్ నుండి వచ్చినప్పుడు అమ్మ క్యారేజీ తెరిచి చూసింది. అందులో చిన్న రొట్టె ముక్కగానీ, కనీసం ఒక పండుగానీ మిగల్లేదు. కూతురు ఇన్ని ఎలా తిందా అని ఆశ్చర్యపోయింది.

ఆమె సుగ్గల్ టీచర్లు కలిసి తన కూతురు అన్ని పదార్థాలు ఎలా తింటుందో గమనించమని చెప్పింది. “నువ్వేం భయపడవద్దు. నేను చూస్తాలే” అని టీచర్ ఆమెకు ధైర్యం చెప్పింది. మరునాడు ఆ అమ్మాయి తోటిపిల్లలకు ఆహార పదార్థాలు పంచడం గమనించి జరిగిన విషయం ఆమెతో చెప్పింది టీచర్. ఆ అమ్మాయి తల్లి ఎంతగానో మెచ్చుకుంది.

ముద్దులాడింది. ఆ అమ్యాయి ఎవరో కాదు, ప్రాంతీయ భేదాలు మరచి, భారత స్వాతంత్ర్యం కోసం ఎనలేని సేవలందించిన అనిబిసెంట్. చిన్ననాటి నుంచి సత్పువర్తన, ప్రేమ, సేవ, త్యాగం వంటి మంచి లక్ష్ణాలను అలవరచుకోబట్టే ఆమె ‘మహామనిషి’గా ఎదిగింది.

1. పై గధ్యంలో ‘తినదగిన పదార్థాలు’ అనే అర్థం కలిగిన పదాన్ని గుర్తించి రాయండి.
2. అనిబిసెంట్ను తల్లి ఎందుకు మెచ్చుకొని, ముద్దులాడింది?
3. ‘శుష్పువర్తన’ ఈ పదానికి వ్యతిరేక పదాన్ని గధ్యంలో వెతికి రాయండి.
4. అనిబిసెంట్ భారత దేశానికి ఏ విషయమై సేవలను అందించింది?
5. పై గద్యానికి తగిన శీర్షికను రాయండి.

ఇ) కింది పేరాను చదివి, ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

బండారు అచ్చమాంబ 1874లో కృష్ణజిల్లా నందిగామలో పుట్టింది. తండ్రి వెంకటప్పయ్య, తల్లి గంగమాంబ. ఆమెకు ఆరేళ్లప్పుడు తండ్రి మరణించాడు. పదేళ్ల వయసులో మాధవరావుతో వివాహం జరిగింది. పుట్టిన ఇద్దరు పిల్లలూ ఏడాది వ్యవధిలో మరణించారు. దుఃఖం నుంచి మెల్లగా కోలుకుంది. కన్నీళ్లను కాగితాలపై ఆక్షరాలుగా మరలచింది. ట్రై అనంత శక్తిమంతురాలనీ, ఆమెకు విద్యావకాశాలు అందితే జాతికి మార్గదర్శి కాగలదని నిశ్చయంగా నమ్మింది. తినడం, పదుకోవడమే జీవితం కాదని, వెలుగుతూ వెలిగించడమేనని, నరాల్లో ఆవేశం, గుండెల్లో చైతన్యం ఉభికిపచ్చేలా ప్రసంగించేది. మాటలే కాదు చేతల్లో కూడా చేవ ఉన్న అచ్చమాంబ తన జీవితాన ఎదురైన రుఱాన్ని దైర్యంగా దిగమింగుకుంది. అదే చెప్పింది అందరికి. నీకోసం బతకడం బతుకు కాదని, నిర్మాగ్యాలకు నీడనివ్వడమే పరమార్థమని ప్రసంగించేది. ఆచరించేది. ఓసారి ఓ బిచ్చగతై ఇద్దరు పిల్లలతో అడుక్కుంటుంటే వారిని వారించి, ఓ ఆవును కొనిచ్చి, వారి కాళ్లపై వారిని నిలబడేలా చేసింది. తన మరిదికి భార్య చనిపోతే అందరినీ ఎదిరించి, దగ్గరుండి మరీ ఓ వితంతువును అతనికిచ్చి పెట్టి చేసింది 1905లో మహారాష్ట్రలో పేగు వ్యాధి వ్యాపించింది. ఓ గర్భిణి రోగాన పడింది. ఎవరూ తోడు లేరు. దగ్గరుండి తానే పురుడు పోసింది అచ్చమాంబ. ఆ మహమ్మారీ ఆమెనూ కబళించింది. 1905 జనవరి 18న మూడు పదుల వయస్సులోనే అచ్చమాంబ కన్నుమూసింది.

1. అచ్చమాంబకు వివాహమైన తరువాత కలిగిన దుఃఖం ఏమిటి?
2. ‘మార్గదర్శి కావడం’ అంటే ఏమిటి?

3. ఏ మహామ్యారి అచ్చమాంబను కబళించింది?
- అ) కలరా   ఆ) మలేరియా   ఇ) ప్లేగు   ఈ) టైఫాయిడ్
4. ‘కన్నమూయడం’ అనే పదాన్ని దేనికి పర్యాయ పదంగా వాడుతారు?

5. ‘తన కాళ్ళపై తాను నిలబడటం’ అంటే మీకేమి అర్థం అయ్యంది?

వ్యక్తికరణ - స్వజనాత్మకత

- అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.
- “నా పేరేమిటో చెప్పమ్మా” అన్న ఇల్లాలికి తల్లి చెప్పిన చరిత్ర ఏమిటి?
  - “అమ్ముయ్యా సువ్వొచ్చావు. ఇంక మాకు పండగేనోయ్” అన్న శారద భర్త మాటలను బట్టి మీరు ఏమి గ్రహించారు?
  - ఇల్లాలు తన పేరు తానే మరచిపోవడానికి గల కారణాలు రాయండి.
- ఆ) కింది ప్రశ్నలకు పదేసి వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.
- కథలో ఇల్లాలు తన పేరు మరచిపోవడాన్ని మీరు సమాధిస్తారా? ఎందువల్ల?
  - మరచిపోయిన తన పేరును తెలుసుకోవడానికి ఇల్లాలు చేసిన ప్రయత్నాలు ఏవి?
  - ఇల్లాలు, స్నేహితురాలిని కలిసిన సందర్భాన్ని సంభాషణ రూపంలోకి మార్చి రాయండి.

భాషాంశాలు - పదజాలం

- అ) ఎరుపు రంగులో ఉన్న పదాలకు అర్థాలు రాసి, సాంత వాక్యాలలో ప్రయోగించండి.
- కోనేరు హంపి చదరంగం ఆటలో నేర్చరి
  - అమ్మ తీర్చిదిద్దిన బొమ్మును నేను.
  - ఉపాధ్యాయుడు మంచి మార్పులు తెచ్చుకున్న విద్యార్థి భూజం తట్టాడు.
  - విద్యార్థికి విద్యార్థినే తపనగా ఉండాలి.
- అ) కింది వాక్యాలలో ఎరుపు రంగులో ఉన్న పదాలకు నిఘంటువును ఉపయోగించి సమానార్థక పదాలను రాయండి.
- అన్నకు చదివిన పద్యం గుర్తు రాలేదు.
  - పండగనాడు ఇంట్లో అందరూ కొత్త బట్టలు ధరించారు.
  - నెప్పు జైలు నుండి ఇందిరకు ఉత్తరాలు రాశారు.
  - క్రికెట్ చూస్తున్నవారందరకూ మన జట్టే గెలవాలని తపన.
  - చదువుకున్న ఇల్లాలు ఇంచిని చక్కడిద్దుకుంటుంది.

ఇ) కింది పదాలలో ప్రకృతి - వికృతులను జతపరిచి రాయండి.

తీరము - గారవం - ప్రాణము - దరి - బాస - గౌరవం - అచ్చెరువు - భాష - ఆశ్చర్యం - పానము.

	ప్రకృతి	వికృతి
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

వాక్యాలు

అ) కింది సామాన్య వాక్యాలను సంయుక్త వాక్యాలుగా మార్చి రాయండి.

1. రాధ పాట పాడుతున్నది. రవి పాట పాడుతున్నాడు.
2. సాందీపుడు గురువు. శ్రీకృష్ణుడు శిష్యుడు.
3. రవి బజారుకు వెళ్లాడు. రఘు బజారుకు వెళ్లాడు.
4. భీముడు వీరుడు. అర్జునుడు వీరుడు.

ఆ) కింది సామాన్య వాక్యాలను సంబోధించి వాక్యాలుగా మార్చి రాయండి.

1. శైలజ నడుస్తున్నది. శైలజ పాట పాడుతున్నది.
2. నెమలి వేగంగా వచ్చింది. నెమలి పామును చూసింది.
3. నేను ఉదయాన్నే లేచాను. నేను వ్యాయామం చేశాను.
4. ఏనుగు తొండం ఎత్తింది. ఏనుగు ఫీంకరించింది.

వ్యాకరణాంశాలు

అ) కింది వాక్యాలలో ఎరువు రంగులో ఉన్న పదాలను విడదీసి, సంధిపేరు రాయండి.

1. రామన్న కూరగాయలు పండించాడు.
2. ఊరువల్లెలు జాతరకు కదలివచ్చాయి.
3. మన అందరికీ ప్రత్యుష దైవాలు మన తల్లిదండ్రులు.
4. రాజు కొలువునేసి ఉన్నాడు.

ఆ) ఈ కింది పదాలకు సంధిచేసి కలిపి రాయండి

1. వాడు + కొట్టి = _____
2. నీవు + టక్కరివి = _____

3. వత్తరు + పోదురు = _____

4. వారు + చనిరి = _____

ఈ) కింది పట్టికలోని భాషీ గళను పూరించండి.

సమాస పదం	విగ్రహవాక్యం	సమాసం పేరు
1. చదువు సంధ్యలు		ద్వంద్వ సమాసం
2.	మూడైన ముళ్ళు	
3. అశాంతి		నష్ట తత్త్వరుష సమాసం
4.	పాతవైన కాగితాలు	విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం
5.	నా యొక్క చరిత్ర	

ప్రాజెక్టు పని

ఉదయం నిద్ర లేచినది మొదలు రాత్రి పడుకునే వరకు మీ అమ్మ చేసే పనులను పరిశీలించి జాబితా రాయండి. అలుపు సాలుపు లేకుండా ఆమె చేస్తున్న పనులను విశ్లేషిస్తూ నివేదిక రాసి తరగతి గదిలో ప్రదర్శించండి.

పద్మ మధురము

శా. ఆరంభింపరు నీచమానవలు విఫ్ఫాయాస సంతస్తులై
యారంభించి బరిత్యాజింతురురు విఫ్ఫాయత్తులై మధ్యముల్
ధీరుల్ విఫ్ఫానిహస్యమానులగుచునే ధృత్యస్తోత్సహమైలై
ప్రారబ్ధములుజ్ఞగింపరు సుమీ ప్రజ్ఞానిధుల్ గావునన్
- భర్తుపారి సుభాషితాలు - ఏనుగు లక్ష్మణకవి

భాషం: నీచులైనవారు ఆటంకాలు వస్తాయనే భయంతో తాము చేయాలనుకున్న పనిని అనలు ప్రారంభించరు. ఆటంకాలు ఎదురైతే, మొదలుపెట్టిన పనిని సగంలోనే వదిలేసేవారు మధ్యములు. ప్రజ్ఞానిధులైన ధీరులు ఎన్ని ఆటంకాలు కలిగినా, దైర్యంతో కూడిన గొప్ప ఉత్సాహంతో ప్రారంభించిన పనులను పూర్తి చేసే వరకూ వదిలిపెట్టరు.

మూల గ్రంథం : నాటకం

రచయిత : తనికెళ్ళి భరణి

చదవండి - చ్ఛించండి

పాట

గట్టునో పుట్టునో
ఊరిలోనో దారిలోనో
ఎక్కడైనా కావొచ్చు
మొక్క చిగురించి
పాట నన్ను ‘మట్టి’ని చేస్తుంది.

ఎటిలోనో ఊటగెడ్డలోనో
ఏ వాగులోనో వంకలోనో
ఎక్కడైనా కావొచ్చు
కెరటమై ఎగిసి
పాట నన్ను సముద్రాన్ని చేస్తుంది.

ముళ్ళలోనో రాళ్ళలోనో
తోటలోనో అడవిలోనో
ఎక్కడైనా కావొచ్చు
పరిమళమై వ్యాపించి
పాట నన్ను పువ్వును చేస్తుంది.

దుక్కిలోనో ఏ రోడ్డు పనిలోనో
పాలంలోనో ఫ్యాక్టరీలోనో
ఎక్కడైనా కావొచ్చు
చెమట చుక్కె జారి
పాట నన్ను ‘మనిషి’ని చేస్తుంది.

గుడిశెల్లోనో గూడల్లోనో
పల్లెల్లోనో పట్టుల్లోనో
ఎక్కడైనా కావొచ్చు
ఉద్యమమై ఉప్పాంగి
పాట నన్ను ‘ప్రజ’ ను చేస్తుంది.

నేల చీలిపోతున్నపుడు
జాతి శకల శకలాలుగా చెదిరిపోతున్నపుడు
ఎక్కడైనా ఎప్పుడైనా
గుండెల్ని కలిపికుట్టి
పాట నన్ను ‘జండా’ను చేసి ఎగరేస్తుంది.

- గంపేడ గారునాయుడు

ఆలోచనాత్మక ప్రశ్నలు:

- ‘పాట నన్ను మనిషిని చేస్తుంది’ అని కవి ఎందుకు అన్నాడో ఆలోచించి చెప్పండి.
- పాట విన్నా, పాడుకున్నా మనసుకు సాంత్ఫోన్ కలుగుతుంది అంటారు కదా ! అలా నీకు ఎప్పుడైనా అనిపించిందా? ఆ సంఘటనను గురించి చెప్పండి.

ఉధేశం

‘కళారూపాలు’ ఆస్యాదించే వారికి ఆనందాన్ని పంచుతాయి. మానవుడు సంఘజీవనం మొదలుపెట్టిన నాటినుండి మనోల్లాసాన్ని కలిగించే రకరకాల అటపాటలను జీవితంలో భాగం చేసుకున్నాడు. కాలక్రమంలో అవి కళారూపాలుగా రూపుదిద్దుకున్నాయి. హరికథ, బుర్రకథ, చిందు భాగవతం, యక్కగానం మొదలైనవి అన్ని ఈ కోవకు చెందినవే. అలాంటి వాటిలో ఒకటైన నాటక రంగం గురించి, దాని ఔన్నత్యం గురించి వివరించడం ఈ పాఠం ఉద్దేశం.

నేపథ్యం

‘నాటకం’ ఒక కళారూపం మాత్రమే కాదు ఒక గొప్ప సాహితీ ప్రక్రియ కూడా. ఎందరో లభ్య ప్రతిష్టులైన కపులు అనేక నాటకాలను రాశారు. నటీసటులు తమ అద్భుత నటనతో వాటికి దృశ్యరూపం కల్పించారు. అనేక నాటక సమాజాలు నాటకాలను ప్రదర్శిస్తా వాటికి ఆదరణ కల్పించాయి. అత్యన్నత శిఖరాలను అధిరోహించిన నాటక రంగం సినిమా ప్రవేశంతో తన ప్రాభువాన్ని కోల్పోయింది. కేవలం వినోదాన్ని పంచడంతో సరిపెట్టుకోకుండా సామాజిక సమస్యలను, సాంఘిక దురాచారాలను ఎత్తిచూపుతూ కొత్త పుంతలు తొక్కుతూ ఈనాటికి తన ఉనికిని చాటుకుంటున్న నాటకం గురించి నేటి తరం తెలుసుకోవడం ఎంతో ఆవసరం.

ప్రక్రియ - వ్యాసం

ఒక విషయాన్ని గురించిన సమాచారాన్ని, విశేషాలను పారకులకు అర్థమయ్యేలా సంగ్రహంగా రాసే ప్రక్రియను ‘వ్యాసం’ అంటారు. వ్యాసానికి ఒక స్పష్టమైన ప్రారంభం, వివరణ, ముగింపు అనే లక్షణాలుంటాయి. రచయిత విషయాన్ని కూలంకషంగా పరిశీలించి అవసరమైన సమాచారాన్ని క్రోడీకరించి వ్యాసం రూపొందిస్తారు.

రచయిత పరిచయం :

ప్రస్తుత పార్యుబాగ రచయిత తనికెళ్ళ భరణి వీరి గొప్ప పేరు తనికెళ్ళ దశ భరణి శేష ప్రసాద్. పశ్చిమగోదావరి జిల్లా పోడూరు మండలం జగన్నాధపురం అమ్మమ్మగారి ఊరు. వీరు పైదరాబాద్లో జన్మించారు. తల్లి లక్ష్మీనరసమ్మ తండ్రి రామలింగేశ్వర రావు. అగ్గిపుల్ల అత్యహాత్య, నక్కత దర్శనం, పరికిణి మొదలైన కవితా సంపుటులు, అదై కొంప, చల్ చల్ గుర్రం, కొక్కొరోకో, గార్డభాండం, గో గ్రహణం మొదలైన నాటకాలను రచించారు. శభావ్ రా శంకర, ఆట గదరాశివ మకుటంతో రాసిన భక్తి గీతాలు వీరికి గొప్ప పేరును తెచ్చాయి.

జ: 14.07.1956 ఈయన రచయిత మాత్రమే కాదు నటుడు, గాయకుడు కూడా. మిథునం సినిమాకు దర్శకునిగా విశేష ప్రతిభ ప్రదర్శించిన తనికెళ్ళ భరణి గారు సుమారు 750 పైగా సినిమాలలో నటించారు. తన అద్భుతమైన నటనతో ప్రత్యేక స్థానం సంపాదించుకున్నారు. 52 పైగా సినిమాలకు సంభాషణలు రాశారు. నంది, ఫిలింఫేర్ వంటి ఎన్నో అవార్డులు పొందిన వీరు ప్రముఖ నటుడుగా సినిమా రంగంలో కొనసాగుతున్నారు.

రంగస్థలం

మనిషికొక ఆటవిదుపు కావాలి. అది అందంగానూ ఆనందంగానూ ఉండాలి. అది కష్టాన్ని మరిపించాలి. మనసుకు ఉల్లసాన్ని ఉత్సాహాన్ని అందించాలి. ఇందుకోసం పురుడు పోసుకున్నవే కళారూపాలు అడవుల్లో ఆదివాసుల అరుపులు మొదలుకుని, ఆధునిక ఆర్ట్ ధియేటర్లో సాంకేతిక సాబగులు అద్భుకున్న సినిమా వరకు ఎన్నోన్నో కళారూపాలు ఉన్నాయి. సంగీతం, నాట్యం, కవిత్వం, శిల్పం, చిత్రలేఖనం, చేసేత, వద్దంగం, పుష్పాలంకరణ ఇలా అరవై నాలుగు కళలు ఉన్నాయి అంటారు దార్శనికులు. వాటిలో కొన్ని దృశ్య కళల్లో మరి కొన్ని ప్రదర్శన కళలు. దేని ఘనత దానిదే. కళారంగంలో ఒకవైపు కథలు, కావ్యాలు వినోదాన్ని పంచితే, ఇంకొక వైపు నాట్యాలు, అభినయాలు ఆహ్లాదాన్ని కలిగిస్తాయి. కవులు కావ్యాల ద్వారా వీమలవిందు చేస్తే నరకులు నాట్యం ద్వారా కనుల విందు చేస్తారు. కావ్యాభినయాల కలబోతే నాటకం. ‘కావేషు నాటకం రమ్యం’ అన్నాడు

మహాకవి కాళిదాసు.

అనలు నాటకం అంటే ఏమిటి? ప్రజల వినోదం కోసం సంభాషణ, సంగీతం, వృత్త్య సమన్వితంగా తయారుచేయబడ్డ ఒక కళాత్మక ప్రక్రియ. ‘లోకవృత్తానుకరణం నాట్యం’ అంటుంది నాట్యశాస్త్రం. అంటే లోకంలో జరిగే సంఘటనలకి కొంచెం నాటకీయత జోడించి జనరంజకంగా ప్రదర్శించే ప్రక్రియ. ఇది వినోదంతో పాటు విజ్ఞానం కూడా పంచే కళ. చిందు భాగవతం, యక్కగానం, వీధి భాగవతం, బయలాట మాదిరిగా నాటకం వినోద ప్రధానమైన కళ. యక్కగానాలను కూచిపూడి భాగవతులు ప్రచారంలోకి తెచ్చారు. వీరి ప్రదర్శనలలో భామాకలాపం ప్రముఖమైనది.

కవి రాసిన వాక్యాలకు, సృష్టించిన పౌత్రులకు నటీనటులు జీవం పోస్తారు. విస్తృతమైన లోకానుభవం, లోతైన మానవ సంబంధాలు, మానవ స్వభావాలు, నటీనటుల అభినయం కలగలిసి జీవితానికి సమాంతరంగా సాగేది నాటకం. అందుకే కొందరు నాటకాన్ని కవిత్వం అంటే మరికొందరు నాటకాన్ని ఉద్యమం అన్నారు. ఒక సమస్య పరిష్కారం కోసం ప్రజలంతా ఏకోన్ముఖంగా కదలడమే ఉద్యమం. అలాంటి ప్రజా చైతన్యానికి, ఉద్యమాలకు నాటకాలు ఆలంబనగా నిలుస్తాయి. ఉద్యమాలు, సాహితీ కళారూపాలు పరస్పర ఆధారితాలు.

తెలుగునాట నాటకం ఎన్నో రకాలుగా రూపాంతరాలు చెందింది. శారాణిక నాటకాలు, సాంఘిక నాటకాలు, జానపద నాటకాలు, మూకాభినయం, రంగస్థల నాటకాలు, వీధి నాటకాలు, ఏకాంకికలు, ఏకపౌత్రులు ఇలా ఎన్నో రూపాలలో నాటకాలు ప్రదర్శితమవుతున్నాయి. నాటక ప్రదర్శన అనేక కళల సమాపీరం. కేవలం నటులు మాత్రమే కాకుండా మేకప్ప, లైటింగ్, మూజిక్ మొదలైనవి కూడా నాటక ప్రదర్శనను రక్కి కట్టిస్తాయి.

‘మంజరి మధుకరీయం’ తొలి తెలుగు నాటకం. శ్రీ కోరాడ రామచంద్ర శాస్త్రి గారు దీన్ని రాశారు. ఆ తర్వాత కాలంలో శ్రీ వావిలాల వాసుదేవ శాస్త్రి గారు పేక్షియర్ ‘జూలియన్ సీజర్’ నాటకాన్ని ‘సీజర్ చరిత్రము’ అనే పేరుతో ఆంధ్రికరించారు. ధర్మవరం రామకృష్ణమాచార్యులు ‘చిత్రనశీయం’ నాటకాన్ని రాసి ప్రదర్శించారు.

నాటక

మహాత్మవములు

ప్రముఖ రచయిత శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీ సరసింహం గారు 1889 లో సుప్రసిద్ధమైన ‘గయోపాఖ్యానం’ రచిస్తే 1891 లో వేదం వేంకటరాయ శాస్త్రి గారు ‘ప్రతాపరుద్రీయం’ అనే చారిత్రక నాటకం రాశారు. చిలకమర్తి వారు రాసిన పార్వతీ పరిణయం, గయోపాఖ్యానం, వేదం వేంకటరాయ శాస్త్రి గారు రాసిన ప్రతాపరుద్రీయం, బొభ్యాలి యుద్ధం, పానుగంటి వారి పాదుకా పట్టాభిషేకం, విష్ణు నారాయణ, తిరుపతి వేంకట కవులు రాసిన పాండవోద్యోగ విజయాలు, కురుక్షేత్రం, బలిజీవుల్లి లక్ష్మీకాంతం గారు రాసిన సత్య హరిశ్వరంద్ర, ముత్తరాజు సుబ్బారావు గారు రాసిన శ్రీకృష్ణ తులాభారం, తాండ్ర సుబ్రహ్మణ్యం గారు రాసిన రామాంజనేయ యుద్ధం మొదలైన పౌరాణిక నాటకాలు జనరంజకంగా పల్లెటూర్లలో ప్రదర్శించబడేవి.

అరవై, డెబై ఏళ్ళ క్రితం ఈ నాటకాలు ప్రదర్శించని ఊరంటూ లేదు. సంగీత, సాహిత్యాలలో ఉద్దండులైన పండితులు మొదలుకొని, నిరక్షరాస్యలైన సామాన్యాల వరకూ ఈ నాటకాలలోని పద్యాలు నోరారా పాడుకుని ఆనందించేవారు. ఆణిముత్యాల్లాంటి కొన్ని పద్యాలను చూద్దాం.

శ॥ ‘భావా! ఎప్పుడు వచ్చితీవు? సుఖులే భ్రాతల్యుతుల్ చుట్టుముల్?’

నీ వాల్భ్యముబట్టు కర్ణుడును మన్మేలన్ సుభోవేతులే?

మీ వంశోస్తుతి గోరు భీష్ముడును మీ మేల్గోరు ద్రోణాది భూ దేవుల్ సేమముమై నెసంగుదురె? నీ తేజంబు హెచ్చించుచున్

- తిరుపతి వేంకట కపులు

ఉ॥ నిటలాక్షుండిపు డెత్తివచ్చినను రానీ, యన్వదమ్ముల్ ననున్ నిటతాడంబుగ బాసిపోయినను పోనీ, కృష్ణుడే వచ్చి - వ ద్విటు పార్థ యననీ మరేమయినగానీ, లోకముల్ బెగ్గిలన్ పటుదర్శంబుగ నిల్చి యా గయుని ప్రాణంబేను రక్షించెదన్

- చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం

సీ॥ ఇచ్చేట నే సత్యవీంద్రుని కమ్మని
కలము నిష్పులలోన గరగి పోయె
ఇచ్చేట నే భూములేలు రాజన్యన్ని
యధికార ముద్రికలంతరించె
ఇచ్చేట నే లేత యల్లాలి నల్లపూ
సలసారు గంగలో గలసి పోయె
ఇచ్చేట నెట్టి పేరెన్నికం గనుగొన్న
చిత్రలేఖకుని కుంచియ నశించె

తే.గీ. ఇది పిశాచులతో నిటలేక్కబుండు
గజ్జె గదలించియాడు రంగస్థలంబు
యిది మరణదూత తీక్కణ దృష్టులొలయ
నవని బాలించు భస్మ సింహసనంబు!

- గుర్రం జాఘువ - శ్రీశాసన వాతీక

మహాకవి గుర్రం జాఘువ రచించిన ‘శ్రీశాసనవాతీక’ లోని పద్యాలు, సత్యవారిశ్రంద్ర నాటకంలో భాగమయ్యాయి. ఈ పద్యాలు వినిని తెలుగు వారు ఉండరు అంటే అతిశయ్యాతీ కాదు. రంగస్థలం మీద ప్రముఖ నటులు రాగయుక్తంగా పాడుతూ ఉంటే ప్రేక్షకులు హర్షధ్వనాలూ, వన్నె మోర్కతో ఆంధ్ర నాటకరంగం దద్దరిల్లిపోయేది. ఒక్కాక్క సారి రాత్రి మొదలైన నాటక ప్రదర్శన తెల్లవారినదాక కూడా సాగేది. ఆ కాలంలో శారాణిక నాటకాలు ఒక వెలుగు వెలిగాయి.

మీకు తెలుసా

నాటీక రసవత్తరంగా ప్రదర్శించాలంటే దానికి ముందస్తు ప్రణాళిక అవసరం. నటీనటులుగా ఎంపికైన వారందరూ తమ పాత్రలకు చెందిన సంభాషణలను నోటు పుస్తకంలో రాశుకుని బట్టి పడతారు. ఎవరి తరువాత ఎవరు సంభాషణ చెప్పాలి, ఉచ్చారణ ఎలా ఉండాలి, అభినయం ఎలా చేయాలి మొదలైనవన్నీ నటులందరూ ఒక చోట చేరి సాధన చేస్తారు. దీనిని ఆంగ్లంలో రిహర్స్‌ల్స్ అంటారు.

ఇప్పటిదాకా పురాణాలు, దేవతల చుట్టూ తిరిగిన నాటకం తన మార్గాన్ని మార్పుకుంది. ప్రజల కష్టాలు, కన్నీళ్ళు, వేదనలు, పోరాటాలు ఇతివృత్తాలుగా నాటక రచన ప్రారంభమైంది. సామాజిక సమస్యలను సాంఘిక దురాచారాలను ఎత్తిచూపుతూ, విమర్శిస్తూ, పరిష్కారాలను సూచిస్తూ ప్రజల ఆలోచనలలో మార్పుకు దారితీసే నాటకాల ప్రదర్శన మొదలయింది.

ఆ క్రమంలో మెల్లిగా సాంఘిక నాటకాల జోరు మొదలైంది. వేదం వేంకటరాయ శాస్త్రి రచించిన ‘ప్రతాపరుద్దియం’ నాటకంలో రెండు పాత్రలు వ్యావహరిక భాషను మాట్లాడతాయి. 1887 లో ప్రచురించిన గురజాడ అప్పురావుగారి ‘కన్యాశుల్యం’ మొత్తంగా వ్యావహరిక భాషలో రచించిన మొట్టమొదటి నాటకం. దీన్ని జగన్నాథ విలాసినీ సభ వారు తొలిసారిగా విజయనగరంలో విజయవంతంగా ప్రదర్శించారు. ఇందులో పాత్రలూ, సన్నిఖేతాలూ, సంభాషణలూ చాలా సహజంగా ఉండి, ప్రేక్షకులని అలరిస్తాయి.

భూమికోనం, భుక్తి కోనం
పీడితజనుల వేదనా భరిత జీవితాలను కళ్ళకు కడుతూ సుంకర సత్యనారాయణ, వాసిరెడ్డి భాస్కరరావు కలసి రచించిన ‘మా భూమి’, బోయి భీమస్తు గారు రాసిన ‘పాలేరు’, వరకట్ట దురాచారాన్ని ఎందగడుతూ కాళ్ళకూరి నారాయణరావు రాసిన ‘వరవిక్రయం’, పెట్టబడిదారీ వ్యవస్థ పై ఆత్మీయ రాసిన ‘కప్పలు’, భమిడిపాటి రామగోపాలం రాసిన ‘కీర్తిశేషులు’, రాజకొండ విశ్వనాథ శాస్త్రి రాసిన ‘నిజం’ మొదలైనవన్నీ సాంఘిక నాటకాలకు ఒక ప్రత్యేకతను తీసుకువచ్చాయి.

కన్యాశుల్యంలోని ప్రతి పాత్రా ఎంతో ప్రసిద్ధి చెందింది. గిరీశం, మధురవాణి, కరటక శాస్త్రి, అగ్నిపోత్రావధాన్నలు, లుభ్యవధాన్నలు, సౌజన్యారావు పంతులు వగైరా కొన్ని పాత్రలు పలికే సంభాషణలు ఆద్యంతం జనరంజకంగా ఉంటాయి.

బాల్య వివాహాలను నిరసిస్తూ, ఆర్థం పర్థంలేని ఆచారాలను వేళాకోళం చేస్తూ, వితంతు వివాహాలని ప్రోత్సహిస్తూ సాగిన ఈ కన్యాశుల్యం తెలుగు నాటకాలలో ‘మణికిరీటం’ వంటిది. నూటపాతిక సంవత్సరాలు దాటినా, బాల్య వివాహాలు చాలా వరకూ కనుమర్గిపోయినా, ఇంకా కన్యాశుల్యం నిత్యసూతనంగా ప్రేక్షకులని, పారకులని అలరిస్తూనే ఉంది. “ప్రపంచ సాహిత్యంలో కన్యాశుల్యం వంటి నాటకం లేదు” అని యుగకవి శ్రీల్ధర్ కితాబిచ్చారు.

కన్యాశుల్యం లోని చాలా డైలాగులు ‘కొట్టేషన్లు’ గా తెలుగువారు తరచూ వాడుతూ ఉంటారు.

ఉదాహరణకి:

గిరీశం: ‘నాతో మాట్లాడటమే ఒక ఎద్దుకేషన్!’ ‘డామిటీ! కథ అడ్డం తిరిగింది!

రామప్ప పంతులు: నేనే చిన్నతనంలో ఇంగిలీషు చదివి ఉంటే, జడ్డీల ఎదుట పెళ్ళపెళ్ళలాడించి ఉందును.

నమ్మిన చోట చేస్తే మోసం, నమ్మిని చోట చేస్తే లోక్యం!

అగ్నిపోత్రావధాన్లు: తాంబూలాలు ఇచ్చేశాను, ఇహ తన్నుకు ఛావంది.

నాటకాలలో స్త్రీ పాత్రను కూడా పురుషులే ధరించే రోజులలో ఆంధ్ర నాటక రంగంలో ఒక సంచలనం వచ్చింది. బళ్ళారి రాఘవ ఇంగ్లాండు వెళ్లాడు. అక్కడ నాటకాలలో స్త్రీ పాత్రలను స్త్రీలే పోషించడం చూశాడు. వారి నటనలోని నున్నితత్వం ఆయనను ఆకట్టుకుంది. స్త్రీ పాత్రలను స్త్రీలే ధరించాలి. పురుషులు పనికిరారు అనే నినాదాన్ని బళ్ళారి రాఘవ లేవదీశాడు.

బందరు జగన్నాహాని సమాజంలోనూ, గుంటూరు ఫ్లై కంపెని నాటక సమాజంలోనూ, సురభి నాటక సమాజంలోనూ స్త్రీ పాత్రలు ధరించడానికి స్త్రీలను ప్రోత్సహించారు.

ఊరూరా తిరుగుతూ నాటకాలాడడంలో ఆప్యులీవరకు వాడుకలో ఉన్న కాగడాల వెలుతురు, ముతక వస్తాలు మేకవీలో ఉపయోగించే చెక్క నగలకు స్వాస్తి పలికి వాటి స్థానంలో అందమైన గాజు దీపాలు, మెడలో హోరాలు, వేదికకు ముందు, వెనక, ఇరుపక్కల తెరలుకట్టి నాటకాలు ప్రదర్శించడం ప్రారంభమైంది.

సినిమా ప్రభావంతో నాటకాలకు ఆదరణ కరువు అవుతున్న కాలంలో కొందరు నాటక సంస్థలను స్థాపించి

మీకు తెలుసా

చూస్తే సురభి వారి నాటకాన్ని చూడాలి అన్నంతగా సురభి నాటకాలు ప్రాధాన్యత సంతరించుకున్న రోజులు. సురభి కుటుంబాల్లోని ఆడ మగ చిన్న పెద్ద అందరూ నటులే. అది 1908వ సంవత్సరం ఏప్రిల్ 4వ తేదీ ప్రాదురాబాదులో నాటక ప్రదర్శన జరుగుతోంది. సుప్రసిద్ధ సురభి నాటక కళాకారుడు కృష్ణరావు గారితోబాటు గర్భవతిగా ఉన్న ఆయన భార్య వెంకి బాయి వేదిక మీద నటిస్తున్నారు. నాలుగైదు సీన్లు గడిచాక ఆమెకు ప్రసవపు నొప్పులు ప్రారంభమైనాయి. పంటి బిగువున భరించాలి అనుకుంది కాని ఆమె నటించలేకపోయింది. నాటక నిర్వాహకుడు ప్రేక్షకులను ఉద్దేశించి “మా నటికి నొప్పులు మొదలయ్యాయి. ఇక నాటకం ఆదలేము. మీ టీకెట్లు సొమ్ము వాపసు వేస్తాం. దయచేసి వెళ్లిపోండి” అని ప్రార్థించాడు. ప్రేక్షకులు ఎవరు కదలలేదు. వేదిక మీదనే వెంకు బాయికి సుఖ ప్రసవం జరిగింది. పండంటి ఆడవిడ్జ పుట్టింది. ఆ బిడ్జను తీసుకువచ్చి స్టేజి మీద లైట్లు వెలుగులో ప్రేక్షకులు అందరికి చూపించారు. ప్రేక్షకులు ఆనందాతిరేకాలతో స్టేజి మీదికి డబ్బులు విసిరారు. ఆ బిడ్జే నాటక రంగంలోనూ సినిమా రంగంలోనూ విశేష ఖ్యాతి సంపాదించిన ‘కమలా బాయి’. ఆమె నటనతో బాటు హిందుస్థానీ సంగీతంలో కూడా గొప్ప విదుషీమణి. ఆమె హోర్స్‌నియం, సారంగి, వయోలిన్ వాద్యాలలో నేర్చరి.

మీకు తెలుసా

వీధి నాటకాలలో యానాది భాగవతులకు ఒక ప్రత్యేకత ఉంది. వీరు నిరక్షరాస్యులయినప్పటికీ భారత భాగవత రామాయణాలలోని ఘుట్టాలను ఎంతో రసవత్తరంగా ప్రదర్శిస్తారు. తమదైన పద్ధతిలో బాణీలు కట్టి పాటలు పాశుతూ చిందలు వేస్తూ సందడి చేస్తారు. చిత్రురు ప్రాంతానికి చెందిన కంగుంది కుప్పం భాగవతులు కళ్ళద్వాలు పెట్టుకున్న కృష్ణుడు, కోటు వేసుకున్న రాముడు ఇలా చిత్ర చిచిత్రమైన వేష ధారణలతో అలంకరణలతో వోస్యం పుట్టిస్తారు.

కళాకారులను ప్రోత్సహించారు. ఆంధ్ర విశ్వ కళాపరిషత్తు, అభ్యర్థయ నాటక సమాజ్య, కందుకూరి కళా సమితి మొదలైన నాటక సంస్థలు నాటక ప్రదర్శనలను నిర్వహిస్తున్నాయి.

రేడియో నాటకం: నాటకాలను రంగస్థలం మీదనే కాకుండా ప్రసార మాధ్యమాల ద్వారా కూడా అందించడం జరిగింది. రేడియో ద్వారా వినిపించే శ్రవ్య నాటకాలు ట్రోతలను విశేషంగా ఆకర్షించాయి. 1967 నుండి రేడియో

ద్వారా నాటకాల ప్రసారం ప్రారంభమైంది. చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం పంతులు రాసిన ‘గణపతి’ హస్య నాటకం ఆకాశవాణి ప్రాదరాబాదు కేంద్రం నుండి 1967 లో ప్రసారమైంది. రేడియో నాటకానికి సంభాషణలే ప్రాణం అందుకని దీనిని శ్రవ్య నాటకం అని కూడా అంటారు. నందూరి సుబ్బారావు, పుచ్చ పూర్ణానందం, వి బి కనకదుర్గ శారదా శ్రీనివాసన్, చిరంజీవి, రేడియో అన్నయ్య అక్కయ్యలుగా పేరుపొందిన న్యాయపతి

రాఘవరావు, కామేశ్వరి వంటి ఎందరో ప్రముఖులు తమ గాత్రాలతో ఎన్నో పాత్రలకు ప్రాణం పోశారు. పావలా, సీతాపతి సంసారం, జీవన సమరం, తాళం చెవులు పూటకూళ్ళ మొదలైన నాటకాలు రేడియో ద్వారా ప్రసారమయ్యాయి. ఆ రోజులలో ప్రజలు రేడియోసెట్ల దగ్గర గుమికూడి నాటకాలను విని ఆనందించేవారు.

రేడియో నాటకానికి ఆకాశవాణి విజయవాడ కేంద్రం ఎంతో ప్రాచుర్యం కల్పించింది. బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి బండా కనకలింగేశ్వరరావు నాటక ప్రయోక్తగా ఎన్నో ఉత్తమ నాటకాలు ప్రసారం చేశారు. ఆకాశవాణి నుండి నటులెందరో సినీరంగానికి తరలివెళ్ళారు. సర్వశ్రీ విన్స్కోట రామన్నపంతులు, రామచంద్రకాశ్వర, పుచ్చ పూర్ణానందం, గొల్లపూడి మార్పుతీరావు, నిర్లల, సుత్తి వీరభద్రరావు, కోట శ్రీనివాసరావు, బ్రహ్మనందం, ఎ. వి. సుల్మమ్మం, గుండు హనుమంతరావు సినీనటులు కావడానికి ముందు ఆకాశవాణి నటులు. జంధ్యాల ఆకాశవాణి నాటక రచయితగా పేరు పొందారు. ఉత్తమ నాటకాలు ఎన్నో ఈ కేంద్రం నుండి ప్రసారమయ్యాయి. నందూరి సుబ్బారావు, సి. రామమోహనరావు, శంకరమంచి సత్యం రేడియో కోసం మంచి నాటకాలు రూపొందించారు.

కళ కళ కోసం కాదు ప్రజల కోసం అనే నినాదంతో ప్రజానాట్యమండలి ఏర్పడింది. 1943లో ఏర్పడిన ప్రజానాట్యమండలి ప్రజా సాంస్కృతిక ఉద్యమాల సారథిగా వీధి నాటకాల ద్వారా సమాజ చైతన్యం కోసం నిరంతరం కృషి చేస్తూ ఉంది.

కాలక్రమేణ ప్రయోగాత్మక నాటకాలు ప్రారంభమయ్యాయి. 1964 లో ఎన్.ఆర్. నంది ‘మరో మొహంజచారో’ నాటకాన్ని రచించగా, చాటు శ్రీరాములు గారి దర్శకత్వంలో అంధ్ర దేశంలో పలు చేట్లు విజయవంతంగా ప్రదర్శించారు. ఈ నాటకంలో ‘ప్రీజ్’ అనే పెక్కిక్ ని ప్రవేశపెట్టాడు దర్శకుడు. అంటే అవసరమైన చోట పాత్రలు కదలకుండా అలా నిలబడిపోతాయి. దేశిరాజు హానుమంతరావుగారు పాశ్చాత్య నాటకరంగాన్ని పరిశీలించి గొప్ప గొప్ప ప్రయోగాలు చేశారు. అందులో యండమూరి వీరేంద్రనాథ్ రచన ‘కుక్క’, అలాగే మధ్యతరగతి జీవితాన్ని ప్రతిబింబిస్తూ రాళ్ళపల్లి రాసిన ‘ముగింపులేని కథ’, పాటిబండు ఆనందరావు ‘పడమలీ గాలి’ మొదలైన నాటకాలు ఎన్నో వందల ప్రదర్శనలకు నోచుకున్నాయి. ఇవి తెలుగు నాటకాల్లో సంచలనం కలిగించాయి.

వీకపాత్ర

వీకపాత్ర ఒక రకమైన నాటక ప్రక్రియ. ఒక నటుడు ఒకే పాత్రను అభినయించడాన్ని వీకపాత్రాభినయం అంటారు. 10 - 15 నిమిషాల పాటు సాగే ఈ ప్రదర్శనలో నటుడు పద్యాలతో గాని గద్యాలతో గాని లేదా రెండింటితో గాని సంభాషిస్తూ అభినయం చేస్తాడు. దీనిలో సంభాషణలు పలకడానికి అభినయానికి సమ ప్రాధాన్యత ఉంటుంది. ఎం.వెంకటరత్నం రచించిన ‘మయుసభలో దుర్యోధనుడి’ పాత్ర వీకపాత్రలలో విశేష ప్రాచుర్యం పొందింది. కృష్ణుడు, రాముడు, రావణుడు వంటి శోరాణిక పాత్రలే కాకుండా

అల్లూరి సీతారామరాజు, మగువ మాంచాల మొదలైన చారిత్రక పాత్రలు కూడా ప్రదర్శిస్తుంటారు. గరికపాతీ రాజారావు రచించిన కోతల రాయుడు, మొద్దబ్బాయి వీకపాత్రలు హస్యం పండిస్తాయి.

వీధి నాటకం

ఇప్పుడు తెలుగు నాటకం నాటకశాల నుంచి వీధిలోకి అడుగుపెట్టి ‘వీధి నాటకం’ అయింది. నాలుగురోడ్డు కూడలిలో, భూషి మైదానాల్లో అతి తక్కువ ఆహార్యం, దున్నతిలతో వలయాకారంగా నిలబడి, అందరికీ కనపడేలా, వినపడేలా నటీనటులు నాటకాన్ని ప్రదర్శిస్తారు. ప్రధానంగా సామాజిక సమస్యలని ఇతివృత్తంగా తీసుకుని రోడ్డు మీద వాచ్చే పోయే జనాన్ని ఉత్సేజితుల్ని చేస్తారు. దీని పట్ల యువత బాగా ఆకర్షితులై వీధి నాటకాలను విరివిగా ప్రదర్శిస్తున్నారు.

బెంగాల్కు చెందిన ప్రయోక్త బాదల్ సరార్ఫ్ నాటకం ‘జులూన్’ ప్రేరణతో ఆత్మిలి కృష్ణరావు గారు ‘ఊరేగింపు’ నాటకాన్ని తయారుచేసి పలు చేట్లు ప్రదర్శించారు. ‘ఊరేగింపు’ను స్వార్థిగా తీసుకుని తల్లావజ్జల సుందరం ‘గోగ్రహణం’ అనే వీధి నాటకాన్ని రాశాడు. దీనట్లో ‘మైమ్’ ప్రక్రియని వాడి అద్భుతంగా దర్శకత్వం వహించాడు. అలాగే, దర్శకుడు రామనాథం ప్రజానాట్య మండలి తరపున ఈ నాటకాన్ని అంధ్ర దేశంలో వేలకొద్ది ప్రదర్శనలు ఇచ్చారు. స్వాతంత్ర్యోద్యమం మొదలుకొని నేటి స్వచ్ఛభారతీ ఉద్యమం వరకు సమాజ చైతన్యమే బాధ్యతగా ముందుకు సాగుతున్న నాటకాన్ని నటీనటులను, నాటక రచయితలను ప్రోత్సహించడం కోసం ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ప్రతి ఏటా నంది నాటకోత్సవాలు నిర్వహిస్తోంది. నటన పట్ల, రచనల పట్ల ఆసక్తి కలిగిన యువతకు శిక్షణ ఇప్పుడానికి పూఢే ఫిల్మ్ ఇన్స్టిట్యూట్, పొట్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం మొదలైన సంస్థలు కృషి చేస్తున్నాయి.

అపగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. నాటకం అంటే ఏమిటో చెప్పండి?
2. పొరాణిక నాటకాల విశేషత గురించి రాయండి.
3. ఏక పాత్రలో నటించాలంటే నటుడు ఏవీ అంశాలపై ధృష్టి పెట్టాలి?
4. ఏథి నాటకానికి, వేదిక నాటకానికి తేడాలు రాయండి.

అ) క్రింది గద్యం చదవండి. ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

ఒక కుర్రాడు 23 దేళల నుంచి వచ్చిన 120 చిత్రాలతో పోటీకి నిలిచి ఎంపికైన 35 చిత్రాలలో ఒక దానికి దర్జకత్వం వహించి గుర్తింపు సాధించాడు. ఆ కుర్రాడు ఆషికుల్ ఇస్లాం. వయస్సు 11 సంవత్సరాలు. ఆషికుల్ జీవితంలోకి తొంగి చూస్తే 11 ఎళ్లలోనే ఎన్నో అనుభవాలు కనిపిస్తాయి. పశ్చిమ బెంగాల్లో ఓ మారుమాల గ్రామంలో ఆషికుల్ పుట్టేటప్పుటికి తండ్రి లేదు. నాలుగేళ్లకే తల్లి కూడా చనిపోతే అమ్ముమ్మ వాడికి నేర్చిన విద్య అదుక్కోవడం. కదులు నింపుకోవడం కోసం ఏదో ఒకటి పెట్టండి అని అదుక్కున్న ఆషికుల్కు అది కూడా సులువుగా సాగలేదు. సాటి ముష్టి వాళ్లు తన్న తరిమేవారు. పుట్ట పాత్ మీద కూడా చోటు లేక పోయింది. కాస్త వయసు పెరిగేసరికి బాల కార్బూకుడిగా మారాడు. మధ్యగ్రామ అనే ఊరిలో ‘ముక్కనీర్’ అనే సంస్క ఉంది. ఏథి బాలలను, బాల కార్బూకులను అదుక్కోవడం దాని ఆశయం. ఆ సంస్క ప్రతినిధుల ధృష్టిలో పడ్డాడు ఆషికుల్.

అలా అక్కడి నుంచి 120 పడకలు ఉన్న అనాధారమంలో ఒక బాలుడు అయ్యాడు. ఆషికుల్ చదువుకునే సూక్ష్మల్లో ఒకసారి శిక్షణ శిబిరం నిర్వహించారు. మీకే గనుక సినిమా తీసే అవకాశం వస్తే మిగతా పిల్లలకి ఏం చూపిస్తారు? అని అడిగారు. మా కథే చూపిస్తానన్నాడు ఆషికుల్. అనాధ పిల్లలతో కలిసి ఆషికుల్ తీసిన 20 నిమిషాల బెంగాలీ లఘుచిత్రం పేరు ‘ఆమి-బయామ్’. అందులో వాళ్లందరి జీవితాల్లో కలిగిన కష్టాలు, వాటితో పాటు వాళ్లు ఆనందంగా గడిపిన సందర్భాలు, బాల కార్బూకుల బాధలు, వాళ్ల సందేశాలు, ఆశలు, ఆకాంక్షలు అన్నీ ఉన్నాయి. అంతేకాదు పక్కలు ఎలా ఎగురుతాయి, చేపలు ఎలా ఈదుతాయి, నక్కతాలు రాత్రి కనబడి పగలు ఎందుకు మాయమైపోతాయి? నిరుపేద కుటుంబాల్లో పిల్లల్ని పెద్దయ్యాక ఏమవుతావు? అని అడిగితే ఏం చెబుతారు అనే విషయాలన్నీ ఆ చిత్రంలో ఉన్నాయి. రైలు వెళ్లిపోతుంటే చేతులు వూపుతూ టాటా చెప్పడం, చెట్లుతెక్కడం, డాక్టర్ ఆట, టీచర్ ఆటలు ఆడటం లాంటి చిన్న చిన్న సరదాలు కూడా ఉన్నాయి. ఆ చిన్న చిత్రం వేలాది పేద బాలల అనాధల బాలకార్బూకుల జీవితాలకు ప్రతిబింబమైంది.

ప్రశ్నలు

1. ఆషికుల్ సాధించిన ఘనత ఏమిటి?
2. బాల కార్బూకుల జీవితాలు తెలిపే లఘుచిత్రం పేరు ఏమిటి?
3. ధృష్టిలో పడడం అంటే ఏమిటి?
4. ముక్కనీర్ సంస్క ఉన్న ప్రాంతం ఏది

( )	( )
-----	-----

 అ) బెంగాల్   ఆ) మధ్యగ్రామ్   ఇ) ధార్వాడ   ఈ) ప్రాదుర్బాద్
5. పై పేరా ఆధారంగా ఒక ప్రశ్న తయారు చేయండి.

ಇ) ಕಿಂದಿ ಗಡ್ಯಂ ಚದವಂಡಿ. ಇಬ್ಜಿನ ಪ್ರಶ್ನಲಕು ಸಮಾಧಾನಾಲು ರಾಯಂಡಿ.

ಸ್ಥಾನಂ ನರಸಿಂಹರಾವು ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಲು ಧರಿಂಚಡಂಲೋ ದಿಟ್ಟ. ದಾದಾಪು 1500 ಪ್ಲೆಗಾ ನಾಟಕಾಲಲೋ ನಟಿಂಚಿನ ಆಯನ ಚಿತ್ರಾಂಗಿ, ಮಧುರವಾಟಿ, ರೋಷನಾರ ಮೊದಲೈನ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಲೋ ಒದಿಗಿಪೋಯೇವಾರು. ವೀರಿ ನಟನಾ ಕೌಶಲಾನಿಕಿ ಭಾರತ ಪ್ರಭುತ್ವಂ ‘ಪದ್ಮಶ್ಲೇಷ’ ಬಿರುದುನು ಇಬ್ಜಿ ಸತ್ಯರ್ಥಿಂಚಿಂದಿ. ಬಂದಾ ಕನಕ ಲಿಂಗೇಶ್ವರ ರಾವು ಗಾರು ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಾ ಪನಿಚೇಸ್ತಾನೆ ಪ್ರಭ ಥಿಯೆಟರ್ ಸಮಾಜಾನ್ವಿ ನಡಿಪೇವಾರು. ಸಾರಂಗಧರುಡು, ಬಿಲ್ವ ಮಂಗಳುಡು, ಕಾಶೀದಾಸು ಮೊದಲೈನ ಪಾತ್ರಲು ಅದ್ವಿತಂಗಾ ನಟಿಂಚೇವಾರು. ರಾಮಾಯಣಂ ಇತಿಹಾಸಂತೋ ವಚಿನ ನಾಟಕಾಲಲೋ ಅಂಜನೆಯುಡು ಅನಗಾನೇ ಸಿ.ಎನ್.ನರ್ಸೆಫನ್ ಗಾರು ಗುರುತ್ವಾಸ್ತಾರು. ಆಯನ ಒಕಸಾರಿ ‘ಲಂಕಾ ದಹನಂ’ ನಾಟಕಂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸ್ತನ್ನಪ್ಪುಡು ಒಕ ಪೆದ್ದ ಕೋತಿ ಎಕ್ಕಡಿ ನುಂಡೋ ರಂಗಸ್ಥಲಂ ಮೀದಿಕಿ ವಚಿ ಆಯನತೋಪಾಟು ಭಕ್ತಿ ಭಾವಂತೋ ಗಂತು ಲೇಸಿ ವೆಳ್ಳಿಪೋಯಿಂದಟ. ನಕ್ಷತ್ರಕುಡು, ಭವಾನಿ ಶಂಕರುಡು ಪಾತ್ರಲತೋ ಮೆಪ್ಪಿಂಚಿನ ಪುಲಿಪಾಟಿ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರರ್ಲು ಗಾರು ತನ ರೆಂಡವ ಏಟನೇ ರಂಗಸ್ಥಲಂ ಎಕ್ಕಿ ನಾಲುಗುವೇಲ ಪೈಚಿಲುಕು ನಾಟಕಾಲಲೋ ನಟಿಂಚಾರು. ಸತ್ಯ ಹಾರಿಶ್ವಂದ್ರ ಪಾತ್ರಲೋ ಅಸಮಾನ ಪ್ರತಿಭ ಪ್ರದರ್ಶಿಂಚಿನ ಡಿವಿ ಸುಬ್ಜಾರಾವು ಗಾರು ಹಿಂದಿ ನಾಟಕಾಲಲೋ ಕೂಡಾ ನಟಿಂಚಾರು. ಉಪ್ಪುಲಾರು ಸಂಜೀವರಾವು ಗಾರು ವೀರಿತೋ ಕಲಿಸಿ ‘ಚಿತ್ರಾಂಗಿಗಾ’ ನಟಿಂಚೇವಾರು ಆಯನ ಚಂದ್ರಮತಿಗಾ, ಶಕುಂತಲಾಗಾ, ಸಾವಿತ್ರಿಗಾ ನಟಿಸ್ತುನ್ನಾರುಂತೋ ಮೂಡು ರೋಜುಲ ಮುಂದುಗಾನೇ ಟೆಕಟ್ಟನ್ನೀ ಅಮೃತದುಪೋಯೇವಿ. ಕಂಸುಡು, ಯಮುಡು, ರಾವಣುಡು, ಶಿಶುಪಾಲುಡು, ಜರಾಸಂಧುಡು ವಂಟಿ ರೊಡ್ರ ಪಾತ್ರಲಕು ವೇಮೂರಿ ಗಗ್ಗರ್ಯು ಪೆಟ್ಟಿಂದಿ ಪೇರು. ನಟುಡಿಗಾ ಧ್ವನಿ ಅನುಕರಣಲೋ ವಿಶೇಷ ಪ್ರತಿಭ ಚಾಪಿನ ನೇರೆಳ್ಳ ವೇಳಮಾಧವ್ ಗಾರು ತೆಲುಗು ಪ್ರಜಲಕು ‘ವೆಂತ್ರೀಲಾಕ್ಷ್ಯಜಮ್’ ಅನೇ ನೂತನ ಕಳನು ಪರಿಚಯಂ ಚೇಸಾರು.

(- ಅಂದ್ರ ನಾಟಕ ರಂಗ ಚರಿತ್ರ.ಡಾಟರ್ ಮಿಕ್ಕಿಲಿನೆನಿ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ)

1. ಪೈ ಪೇರಾಲೋ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಲು ಪೋಷಿಂಚಿನ ಪುರುಷ ನಟುಲ ಪೇರ್ಲು ರಾಯಂಡಿ. ( )
  2. ವೇಮೂರಿ ಗಗ್ಗರ್ಯು ಗಾರಿ ನಟನಾ ವಿಶೇಷಂ ಏಮಿಬಿ? ( )
  3. ಸತ್ಯಹಾರಿಶ್ವಂದ್ರ ಪಾತ್ರ ದ್ವಾರಾ ವಿಶೇಷ ಗುರ್ತಿಂಷ್ಟ ಪಾಂದಿನ ನಟುಡು ( )
 ಅ) ಸ್ಥಾನಂ ನರಸಿಂಹರಾವು   ಆ) ಡಿ.ವಿ.ಸುಬ್ಜಾರಾವು   ಇ) ಬಂದಾ ಕನಕ ಲಿಂಗೇಶ್ವರ ರಾವು
  4. ಪಾತ್ರಲೋ ಒದಿಗಿ ಪೋವಡಂ ಅಂಬೆ ಮೀರು ಏಮಿ ಅರ್ಥಂ ಚೇಸುಕುನ್ನಾರು? ( )
  5. ಏಮಿತ್ತಿ ಅನೇ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಪದಾನಿಕಿ ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ತೆಲುಗು ಪದಂ ಏದಿ? ( )
- ಶಃ) ಮೀ ಉಪಾಧ್ಯಾಯದಿನಿ ಅಡಿಗಿ ಕಿಂದಿ ನಾಟಕಿಲನು, ವಾಟೆನಿ ರಾಸಿನ ರವಯಿತಲತೋ ಜತಪರಚಂಡಿ.
- 1) ಅತ್ಯವಂಚನ - ಅ) ಗೊಲ್ಲಪೂಡಿ ಮಾರುತಿರಾವು ( )
  - 2) ತೇಲುಕುಟ್ಟಿನ ದೊಂಗಲು - ಆ) ಬಳ್ಳಾರಿ ರಾಘವ ( )
  - 3) ಕಪ್ಪಲು - ಇ) ಮುನಿಮಾಟಿಕ್ಕೆಂ ( )
  - 4) ಕಂಠಾಭರಣ - ಶಃ) ಪಾನುಗಂಟಿ ( )
  - 5) ಗೃಹಾಪ್ರವೇಶಂ - ಉ) ಆತ್ಮೀಯ ( )
  - 6) ಸರಿಪಡನಿ ಸಂಗತುಲು - ಉಃ) ಪೊಟ್ಟುಳಾರಿ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರರಾವು ( )
  - 7) ಸತ್ಯಂಗಾರಿಲ್ಲಕ್ಕುಡು - ಎ) ಬಂಬಿಬಾಬು ( )

వ్యక్తికరణ - స్నాజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి.

1. సాంఘిక నాటకాలు సమాజాన్ని చెత్తుపరచడానికి ఏవిధంగా కృషిచేస్తున్నాయి.
2. నాటకరంగంలో రేడియో నాటకాల ప్రత్యేకతను వివరించండి.
3. తెలుగు నాటకరంగంలో సంచలనం కలిగించిన నాటకాల గురించి రాయండి.

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. మీ ఊరిలో పాటిబండ్ ఆనందరావు గారు రచించిన ‘అంబేద్కర్ రాజగృహ ప్రవేశం’ నాటికను ప్రదర్శిస్తున్నారు. ఈ విషయాన్ని తెలియజేస్తూ ఒక కరపత్రం తయారు చేయండి.
2. ఒక నాటికను ప్రదర్శించాలి అంటే నాటిక ఎంపిక దగ్గర నుండి వేదిక మీద ప్రదర్శించడం వరకు ఎన్నో పనులుంటాయి కదా! మీ ఉపాధ్యాయుని / పెద్దలను అడిగి తెలుసుకుని నాటక ప్రదర్శన పై వ్యాసం రాయండి.
3. ‘ధర్మబోధ’ కథాంశాన్ని తీసుకుని నాటికగా ప్రదర్శించడం కోసం సంభాషణలు రాయండి, ప్రదర్శించండి.

భాషాంశాలు - పదజాలం

అ) కింది వాక్యాలలో ఎరుపు రంగులో ఉన్న పదాలకు అర్థాలు రాయండి.

1. దూరవాణి వచ్చిన తర్వాత ఉత్తరాలు కనుమరుగు అయ్యాయి.
2. ఆమె నటనకు ప్రేక్షకులు హర్షధ్వనాలు చేశారు.
3. కొన్ని నాటకాలు ఎప్పటికీ నిత్యనుతనంగా ఉంటాయి.
4. అన్నమయ్య కీర్తనలు సంగీత సాహిత్య సమ్మేళనంగా ఉంటాయి.
5. గణపతి నాటకం ఆద్యంతం హస్యం పండిస్తుంది.

అ) కింది వాక్యాలను పరిశీలించండి, పర్యాయ పదాలను గుర్తించి రాయండి.

1. ప్రీల హక్కుల గురించి తెలిస్తేనే మహిళలు ముందడుగు వేయగలరు.
2. ఒక గ్రామంలో నాటక ప్రదర్శన చూసేందుకు చుట్టుపక్కల పల్లెటూర్ల నుండి బండి కట్టుకొని వచ్చేవారు.
3. హస్యకథలు చదివితే నవ్వు తెప్పిస్తాయి.
4. సృత్య ప్రదర్శనలో శోభా నాయిడు అద్భుతంగా నాట్యం చేసింది.
5. నాటకం చూడడానికి వచ్చిన వీక్షకులు అందరూ ప్రేక్షకులే.

ఇ) కింది వాక్యాలను పరిశీలించండి, ఎరుపు రంగులో ఉన్న పదాలకు నానార్థాలు రాయండి.

1. పుస్తక పరిచయం మనసుకు ఉల్లాసం కలిగిస్తుంది.
2. ఎంచుకున్న మార్గం మంచిది అయితే విజయం చేరువ అవుతుంది.
3. కళాక్షేత్రం భవనాన్ని నూతనం గా నిర్మించారు.
4. కరువు కాలంలో భుక్తి గడవడం కష్టం.
5. ఆమె చేసిన కృషి వల్లనే విజయం సాధించింది.

వ్యక్తరణాంశాలు

సంధులు

రుగాగమ సంధి:

1. పేదరాలు = పేద + ఆలు
2. బీదరాలు = బీద + ఆలు
3. బాలెంతరాలు = బాలెంత + ఆలు
4. మనుమరాలు = మనుమ + ఆలు

పై ఉండాహరణలలో పూర్వపదాలుగా పేద, బీద, బాలెంత, మనుమ, అనే పదాలున్నాయి. పరపదంగా “ఆలు” శబ్దం ఉంది.

సూత్రం-1: కర్మధారయ సమాసంలో పేదాది శబ్దములకు “ఆలు” శబ్దం పరమైతే రుగాగమం వస్తుంది.

- ఉదా॥ 1. పేద + ర్ + ఆలు = పేదరాలు
2. బీద + ర్ + ఆలు = బీదరాలు
  3. బాలెంత + ర్ + ఆలు = బాలింతరాలు
  4. మనుమ + ర్ + ఆలు = మనుమరాలు

(పేదాదులు - పేద, బీద, ముద్ద, బాలెంత, కొమ, గొట్టు, అయిదువ, మనుమ)

సూత్రం-2 : కర్మధారయ సమాసంలో తత్త్వమ పదాలకు ‘ఆలు’ శబ్దం పరమైతే పూర్వపదం చివర ఉన్న అత్యానికి ఉత్పం, రుగాగమం వస్తాయి.

- ఉదా॥ 1. ధీర + ఉ + ర్ + ఆలు = ధీరురాలు
2. గుణవంత + ఉ + ర్ + ఆలు = గుణవంతురాలు
  3. విద్యావంత + ఉ + ర్ + ఆలు = విద్యావంతురాలు
  4. శ్రీమంత + ఉ + ర్ + ఆలు = శ్రీమంతురాలు
  5. అసాధ్య + ఉ + ర్ + ఆలు = అసాధ్యురాలు

పూర్వ పదమైన తత్త్వమానికి “అకారమునకు” ఉకారం వచ్చింది. దీనిని రుగాగమ సంధి అంటారు.

కింది పదాలను విడదీసి సంధి పేర్లు రాయండి.

1. లోకానుభవం : _____ + _____ = _____
2. అత్యుత్తమం : _____ + _____ = _____
3. మూకాభినయం : _____ + _____ = _____

సమాసాలు

అ) కింది పదాలు చదవండి. విగ్రహవాక్యం తెలిపి ఏ సమాసమో రాయండి.

1. పార్వతీ పరిషయం : _____
2. పాతిక సంవత్సరాలు : _____
3. యుగ కవి : _____
4. మయసభ : _____

వాక్యాలు

ಅ) ఈ కింది సంఖీష్ట వాక్యాలను సామాన్య వాక్యాలుగా మార్చి రాయండి.

1. శైలజ సైకిలు తొక్కుతూ, పాట పాడుతున్నది.

---

2. రామారావు అన్నం తిని, పడుకున్నాడు.

---

3. సీతమ్మ బట్టలు ఉత్తికి, ఆరవేసింది.

---

4. శశిధర్ పరుగెత్తి, అలసిపోయాడు.

అలంకారాలు

స్వభావోక్తి అలంకారం

ఉదా॥ జింకలు బిత్తరు చూపులు చూస్తా చెవులు నిగిట్టి చెంగు చెంగున గెంతుతున్నాయి.

వివరణ : పై వాక్యంలో జింకల స్వభావసిద్ధమైన స్థితిని ఉన్నది ఉన్నట్లుగా వర్ణించి చెప్పారు.

లక్ష్మణం : జాతి, గుణ, క్రియలను ఉన్నవి ఉన్నట్లుగా మనోహరంగా వర్ణించి చెబితే దానిని స్వభావోక్తి అలంకారం అంటారు.

ఉదా॥ 1. చల్లని గాలికి పూలతోటలోని మొక్కలు తలలూపుతున్నాయి.

2. ప్రకృతి రమణీయతకు పరపశించి నెమళ్ళు పురివిప్పి నాట్యం చేస్తున్నాయి.

3. కొండపై నుండి జాలువారుతున్న సెలయేటిలో మీనములు మేను మరచి గెంతుతున్నాయి.

4. మంచ కొండలలో ముంచే మంచను తట్టుకుంటూ సైనికులు పహారా కాస్తున్నారు.

ప్రాజెక్టు పని

క్యాస్‌ఆర్ కోడ్సు స్కూల్ చేయండి. నార్ వెంకటేశ్వరరావు రచించిన శకున పక్షి, ఇంద్రగంటి శ్రీకాంత శర్మ రచించిన ‘అవకాయ మహోత్సవం’ నాటికలను చదవి మీ పారశాల సారస్వతసంఘ సమావేశంలో ప్రదర్శించండి.

పద్ధతి మధురిమ

చం॥

తెలియని కార్య మెల్లిం గడ తేర్చుట కొక్క వివేకిం జేకానన్
వలయు న్స్టైన దిద్దుకొన వచ్చుం బ్రయోజనమాంద్య మేమియుం
గలుగడు ఫాలమందుం దిలకం బిడునప్పుడు చేత నద్దమున్
గలిగినం జక్కు జేసికానుం గాదె నరుం డది చూచి భాస్కురా !

- భాస్కుర శతకం - మారద వెంకయ్య

భావం: భాస్కురా! తనకు తెలియని పనిని చక్కగా చేయడానికి తెలివైన వాడి సలహా తీసుకోవాలి. అలా అయితే ఆ పనిలో జాప్యం, కష్టం లేకుండా చేసుకోవచ్చు. ఫలితంలో కూడా కొరత ఏమీ కలగడు. నుదుట బొట్టు పెట్టుకొంటున్నపుడు అద్దం చేతిలో ఉంటే చక్కగా పెట్టుకోవచ్చు కదా.

3

ప్రయుమ్మ న్యూకు

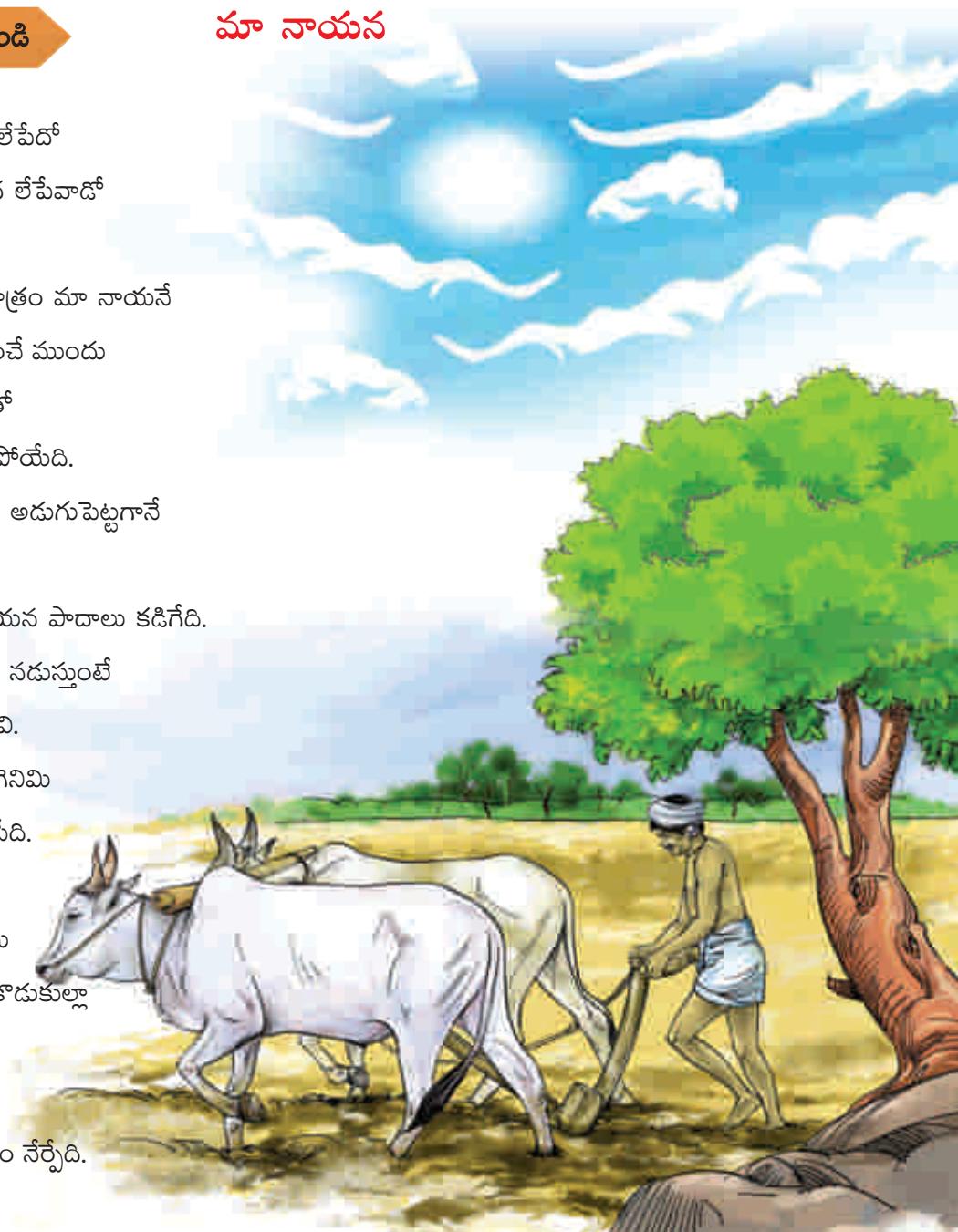
మూలగ్రంథం: తెలుగు కథ పారిజాతాలు

రచయిత్రి: పింగళి బాలాదేవి

చదవండి - చ్ఛల్చంచండి

మా నాయన

కోడి మా నాయన్ని నిద్రలేపేదో
 మా నాయనే కోడిని నిద్ర లేపేవాడో
 తెలియదు గాని
 సూర్యుణ్ణి నిద్రలేపేది మాత్రం మా నాయనే
 సూర్యకిరణాలతో పులకించే ముందు
 మా నాయన పాదస్వర్షతో
 పంటపొలం పరవశించిపోయేది.
 మా నాయన పొలంలోకి అడుగుపెట్టగానే
 గెనాల మీద పచ్చిక
 మంచబిందువులతో ఆయన పాచాలు కడిగేది.
 ఆయన పంచ పై తెగగట్టి నడుస్తుంటే
 గెనాలు వంతెనలా ఊగేవి.
 ఆయన నడిచి పోయిన గెనిమి
 నీళ్ళు జల్లించడం మానేసేది.
 మా నాయన
 కాడిపైకెత్తి లొట్టవేస్తేచాలు
 కాడెద్దులు విధేయులైన కొడుకుల్లా
 కాడి కింద దూరేవి.
 ఆయన వేసిన కొండ్ర
 ఇంజనీర్లకు గీత గియ్యదం నేర్చేది.
 పారతో అండజక్కితే

ఆచారి బాడిసతో దూలం చెక్కినట్టుండేది.

మా నాయన

మొలకెత్తిన వద్దను

గోయిందా గోయిందా అని నారు విడుస్తుంటే

తిండి గింజలు పండుతాయి భయవడకండని దండోరా వేస్తున్నట్టుండేది.

ఊరందరికన్నా ముందు

నాట్లు వేసి కోత కోసే పందంలో

మొదటి బహుమతి ఎప్పుడూ మా నాయనదే

అదుసు ఏడు సాళ్ళు దున్నేటప్పుడు

అయన ముఖంలో కళ

తొలిచూలు మోసేది.

నాటిన పైరు పొట్టకరుక్కు వచ్చేటప్పుడు

అయన ముఖం ఆత్మవిశ్వాసానికి ప్రతీక అయ్యేది.

పనగొట్టిన వద్దను తూర్పురబడుతూ

మా నాయన

కన్నబిడ్డలను స్నేహం చేయించే తండ్రిలా అయ్యేవాడు.

తిరుపతి నుంచి ముసలయ్య గోతాలతో వచ్చి

వద్దధర చెబుతుంటే

అయన ముఖం సంపూర్ణసూర్యగ్రహణం వట్టినట్లయేది.

మొలక మీసం పలితకేశమయ్యేదాకా

పొలంవేదికమీద హలాయుధంతో

స్వేరవిషారం చేసిన కర్మకయోధుడు మా నాయన.

– రాచపాశం చంద్రశేఖరరెడ్డి

అలోచనాత్మక ప్రశ్నలు:

1. మనందరికి అన్నం పండించిపెట్టే రైతు పడుతున్న శమను చూస్తే నీకేమనిపిస్తుంది?

2. నీవు ఎప్పుడయినా మీ నాన్న చేసే పనిలో పాలు పంచుకున్నావా? అక్కడ నీకు చాలా అద్భుతంగా అనిపించిన అంశం ఏమిటి?

ఉద్దేశం

మనిషి ప్రేమతో నిండిన పలకరింపుకు పులకరిస్తాడు. ఆత్మయంగా హత్తుకుంటే ఆనందిస్తాడు. ఆధునిక కాలంలో మనిషికి ఉరుకుల పరుగుల జీవనశైలి నిత్యకృత్యమైంది. అమ్మానాన్నలను, అయిన వాళ్ళను, ఆత్మయులను, పలకరించుకొని, మనసు విప్పి సుఖదుఃఖాలను పంచుకొనే కాలమే నేడు కరువైపోతోంది. సాంకేతిక పరిజ్ఞానం మనిషిని యాంత్రికుని చేసి తన చుట్టూ తిప్పుకుంటోంది. ఈ నేపథ్యంలో మనసులోని మాటలను, మమతలను ఒకరినాకరు పంచుకునేలా చేయగల ఏకైక సాధనం ఉత్తరం. బాలలలో లేఖారచన పట్ల ఆసక్తి పెంపాందించి, కుటుంబ విలువలను కాపాడడం, మానవ సంబంధ బాంధవ్యాలకు ప్రాణం పోయడమే ఈ పాఠం ఉద్దేశం.

నేపథ్యం

ఉత్తరం ద్వారా వాస్తవిక సంఘటనలు, అనుభవాలు, ఆలోచనలు ఆసక్తికరంగా వ్యక్తికరించడం జరుగుతుంది. ఉత్తరం రాయడం ఒక కళ. మన అని అనుకున్నవారి బాగోగులను, భావోద్గోగులను ఉత్తరం రూపంలో అందుకుంటే కలిగే ఆనందానికి అవధులు ఉండవు. ఉత్తరం చదువుతూంటే రాసినవారు ఎదురుగా కూర్చుని మాట్లాడుతున్న అనుభూతి కలుగుతుంది. ఆత్మయ బంధం పెనవేసుకుంటుంది. అందుకే ఉత్తరాన్ని పదే పదే చదువుతూ గుండెకు హత్తుకుంటాం, పదిలంగా దాచుకుంటాం. ఆధునిక సాంకేతిక పరిజ్ఞానాలైన వాట్సాప్ గాని మెయిల్ గాని ఇలాంటి అనుభూతిని ఇవ్వలేవు. ఆత్మయతలు, ప్రేమానురాగాలు పెంపాందాలన్నా, మనముల మధ్య దూరాలు తగ్గాలన్నా లేఖ అత్యుత్తమ సాధనం. పిల్లల ఎదుగుదల కోసం తాను కొవ్వొత్తిలా కరిగిపోతూ, బిడ్డలకు బంగారు భవిష్యత్తు ఇవ్వాలని నిరంతరం తపించిన తన తండ్రిని తలుచుకుంటూ ఒక కూతురు తండ్రికి రాసుకున్న ఉత్తరమే ఈ పాఠాంశం.

ప్రక్రియ - లేఖ

తెలుగు సాహిత్యంలో లేఖా సాహిత్యం ఒక అద్భుత ప్రక్రియ. వ్యక్తులు, సంస్కల మధ్య సమాచారాన్ని పరస్పరం పంచుకోవడానికి ఉపయోగించే సాధనమే లేఖ. లేఖల ద్వారా తమ భావాలు, అనుభవాలు, అభిప్రాయాలు వ్యక్తమవుతాయి. కేవలం విషయ సమాచారమే కాకుండా ప్రముఖులు రాసిన లేఖల్లో సాహితీ విలువలు ఉంటాయి. అందువల్ల వచన రచనలో ఒక సాహిత్య ప్రక్రియగా లేఖను పేర్కొంటారు. ఎందరో రచయితలు లేఖల రూపంలో తన హృదయాన్ని ఆవిష్కరించారు. సంజీవ దేవ లేఖలు, చలం లేఖలు, నెప్రూ లేఖలు, జెరంగజేబు లేఖలు, అబ్రహం లింకన్ లేఖలు ఈ కోవకు చెందినవే. కొండరి లేఖలు ఆలోచింపచేస్తే, మరికొండరి లేఖలు ఆనందింపజేస్తాయి. అందుకే లేఖలను చైతన్యానికి ప్రతీకలు అంటారు.

రచయిత్రి పరిచయం :

శ్రీమతి పింగళి బాలాదేవి తూర్పుగోదావరి జిల్లా పెద్దాపురం తాలూకా కాట్రావులపల్లీలో జన్మించారు. వీరి తల్లిదండ్రులు భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి, వేల్చారి సుభద్రాదేవి. ఉన్నత విద్యను పూర్తి చేసుకున్న ఈమె అధ్యాపక వృత్తిని స్వీకరించారు. తండ్రి సుంచి వారసత్వంగా రచనా నైపుణ్యాన్ని పొందారు. తెలుగు, హిందీ, ఒడియా, బెంగాలీ భాషల్లో రచనలు చేసారు. ఒక చీకటి - ఒక వెన్నెల, పొగ మంచులో సూర్యోదయం మొదలైన నవలలు, 'నాన్నకు రాయని ఉత్తరం' కథా సంపుటిని రాశారు. కుసుమ కోమలి, ప్రశ్న, గాజు బొమ్మలు, గృహప్రవేశం, మొదలైన కవితా సంపుటాలు వెలువరించారు. మహిళా సాధికారత, స్నేహంత్ర్యం, చదువు, ఉద్యోగం, కుటుంబ విలువలు ఇతివృత్తాలుగా ఈమె అనేక నవలలు, కథలు, కవితలు రాశారు. ప్రస్తుత పాఠం 'తెలుగు కథా పారిజ్ఞాతాలు' లోనిది.

ప్రియమైన నాన్నకు

“మహారాజుల్చీ నాన్నగారికి బాల నమస్కారములతో ..,

నాన్న మీకి ఉత్తరం రాద్దామని ఎప్పటినుంచో ప్రయత్నం చేశాను. ఇన్నాళ్ల నువ్వు రాయలేదా అని మీరు అనవచ్చు. మామూలుగా రానే ఉత్తరాలు ఎలా ఉంటాయో మీకు తెలిసినవే కదా. మూసపోసినట్లు మీరు క్షేమమా.. మీ ఒంట్లో ఎలా ఉంది? మీరెప్పుడొస్తున్నారు. తమ్ముడు, మరదలు ఎలా ఉన్నారు. వగైరా..... వగైరా..... మీరు ఇన్నాళ్లు ఎదురు చూసింది ఇటువంటి ఉత్తరం కోసం కాదని నాకు తెలుసు. ఈ ఉత్తరం ఎన్నాళ్ల నుంచో నా మనస్సులో మెదులుతున్న భావనల మధ్యనానికి ఒక రూపం. మీకు ఉత్తరం రాద్దామని రోజులు, వారాలు, నెలలు, సంవత్సరాలు గడిచిపోయాయి. నేను రాయలేదని మీకు కష్టంగానూ కూడా అనిపించి ఉండవచ్చు కదూ!

ఇంకా ఉత్తరం మొదలు పెట్టానో లేదో పెలిఫోన్ ట్రైంగ్ ట్రైంగ్....మని అదేపనిగా ప్రోగ్రామోంది. నా ఏకాగ్రతను భగ్గుం చేస్తూ. ఈ పెలిఫోన్లు వచ్చాక సముద్రాలు, కొండలు, కోసంలు, వాగులు, నదులూ, అడవులు, ఎడారులూ దాటి మరీ దూరాలను దగ్గరగా ఉంచుతున్నట్లుగా మాట్లాడుకో గలుగుతున్నాం.

పెలిఫోన్ అంటే గుర్తు కొచ్చింది నాకు కిందటి సంవత్సరం మీరు రాసిన ఉత్తరంలో ఫోనుల్లో సంభాషణ సంతృప్తిగా ఉండదు. టైము గడిచేకొచ్చి దబ్బులు ఎక్కువైపోతాయని గాబరా పడి ఒకటి రెండు మాటల్లో సరిపెట్టుకుంటాము అని.

అలాగే నాకైతే అనలు సమయానికి ఏంమాట్లాడాలో తోచదు. ఫోన్ పెట్టేశాక అరెర మర్చిపోయానే ఈ మాట మాట్లాడి ఉండాల్చింది అనుకుంటు ఉంటాను. ఏది ఏమైనా ఈ పెలిఫోన్ల వల్ల నేను రాయాలనుకున్న ఉత్తరం రాయలేక పోయానేమో అనిపిస్తోంది నాన్నా...! మీ ఉత్తరం చదివినప్పటి నుంచి మీకు ఉత్తరం రాయాలనే కోరిక మరీ ఎక్కువైంది. ఇదిగో ఇవాళ ఈ కృష్ణాప్పమికి ఈ అర్థరాత్రి కుదిరింది.

మనసులో ఏదో తెలియని వెలితి, చెప్పేలేని ఒంటరి తనం, భారంగా, నిస్పుహగా వుంది. ఏవేవో జ్ఞాపకాలు, స్నేతులు, చిన్నపుటీ నుంచి నాజీవితం ఒక సినిమా రీలులా నాకళ్ళముందు జరిగి పోయింది. మీ ఉత్తరంలో కొన్ని భాగాలు నామనసుని మరీ కలవర పరిచేటట్లున్నాయి.

మీరు రాసారు - “మొన్న స్టేషన్లో చాలా బాధని పించింది. మళ్ళీ భువనేశ్వరం రావడం పడదేమో అనిపిస్తోంది. నేను ఏలాగో నిగ్రహించుకుంటున్నాను కానీ నా జీవితం ముగింపు కొస్తోందని అనిపిస్తోందమ్మా....” ఈ చివరి వాక్యం నా గుండెల్ని పిండింది. ఎందుకలూ రాసారు నాన్నా? ఆ ఉత్తరం చదువుతుంటే కన్నీళ్ళ ఆగలేదు. చిన్నమ్మాయి భాస్వర వచ్చి ఎందుకమ్మా ఏదుస్తున్నావు? అని అంది. “తాత గారు రాసిన ఉత్తరం చదువు” అని ఇచ్చాను.

మీ ఉత్తరంలో మరికొన్ని భాగాలు నా మనసుని కదిలించేశాయి. మాకెవరికి మీరు ఏ ఇబ్బందీ కల్గించలేదు నాన్నా! మమ్మల్ని మనుషులుగా చేసిన మీరు మాకు భారమా? బరువా? మీమీద మాకున్న ప్రేమను అభిమానాన్ని ఎలా తెలియజేయాలో మాకు తెలియలేదు. మీరు మాకు విలువైన వారనే విశ్వాసాన్ని మీకు మేము ఎలా కల్గించగలం చెప్పండి?

మీకు, మాకు మధ్య ఇంత పెద్ద అంతరం ఎందుకు వచ్చిందో ఆర్థం కావడంలేదు. ఈ ఫోన్సు మమ్మల్ని పాడు చేశాయి నాన్నా - జీవితంలోని అశాంతి, పరుగులు, ఉరుకులు, కుటుంబ బాధ్యతలు ఇవేమి మమ్మల్ని మనుషులుగా తీర్చిదిద్దలేదా? లేదా మాలో మానవత్వం చచ్చిపోయిందా? ఎలా వున్నారు నాన్నా అని పలకరించి వదిలేస్తే బాధ్యత తీరి పోతుందనుకున్నాము. మాకు ఏమయింది? మీ తరం నుంచి మాతరానికి వచ్చే లోపల ఎక్కడ ఏ తప్పు జరిగింది?

ఎందుకు మేము ఉత్తరాలు రాయడం లేదు? ఒకరికొకరు రాసుకోవడం లేదు. నాకెప్పుటికీ అర్థంకాని, జవాబు లేని ప్రశ్న? నాజీవిత కాలం నన్ను నా మనసుని, నా అస్తిత్వాన్ని వేధించే ప్రశ్న.

నాన్నా - మమ్మల్ని పెంచి అ, ఆలు దిద్దించిన మిమ్మల్ని మేము బరువుగా అనుకోలేదు. మాలో మిమ్మల్ని మమ్మల్ని చూసుకున్నాము. ఈ మా జీవితాలు మీరు పెట్టిన భిక్ష నాన్నా! మా అస్తిత్వం మీ చలవే నాన్నా! నాకింకా జ్ఞాపకముంది నాన్నా!

నేను, తమ్ముడు, అరుణ చిన్న పిల్లలప్పుడు మీతో ఉన్న ఒక ఫోటో నాకిచ్చారు మీరు. నేను మీకు ఎంత దగ్గరగా వున్నాను ఆ ఫోటోలో. అప్పుడు నాలుగేళ్ళు కాబోలు నాకు - గుండ్రని బుగ్గలతో, మెడలో మఫర్తో నాచేయి ఒకటి మీకాలు మీద - మీరేమో గంభీరంగా ఉన్నతంగా ఎంతో గొప్పగా ఉన్నారు. నాకందులో అమాయకంగా అమ్మ, బెదురుగా, భయంగా కుంకుడు పిక్కల్లాంటి నల్లటి కనుగుద్దతో, ఉంగరాల జుట్టుతో అమ్మ ఒడిలో ఉన్న అరుణ, పాలపొడి దబ్బామీద బొమ్మలా తమ్ముడు ఎంత ముద్దగా వున్నాడో, ఆ ఫోటో కథ చెప్పి ఎంత నవ్వించాలో మమ్మల్ని

మీరు. మీకు కుక్క కరవడమూ, అందరు రేబిన్ వచ్చి మీరు వచ్చిపోతారని భయపెట్టడమూ, మీరేమో వచ్చిపోయేలోవు భార్యాబిడ్డలతో ఒక ఫోలో తీయించుకోవాలని స్టోడియోకెళ్ళి ఆ ఫోలో తీయించు కోవడమూ మీకు డెట్టె ఏళ్ళు దాటిన తర్వాత కదూ మీరు ఆ కథ మాకు చెప్పారు.

చాలా రోజులు మీ మనస్సులో మేము చాక్కెట్లు, బిస్కిట్లు అడిగిన చిన్న పిల్లల్లానే వుండిపోతే బావుండేదని వుండేది కదూ! నిజంగా మాట్లాడితే అలా కాలం స్థగితం అయి పోతే ఎలా వుంటుంది? కానీ మేము పెద్ద వాళ్ళయి పుస్తకాలకి, ఫీజులకి డబ్బు అడగుకుండానే ఎమ్.ఓ. లు పంపే వారు అంత బాధ్యతల్లో వుంటూ కూడా మర్చి పోకుండా మా అవసరాలని మీరే గుర్తించి మేము అడగుకుండానే తీర్చేవారు. మరి మేము మిమ్మల్ని ఎలా మర్చిపోగలం నాన్నా?

నా చిన్నపుడు మీరు ఒక టీస్సు పెట్టోలో ‘ఆ,ఆ’ ల పుస్తకం, పలక, బలపం తెచ్చి పెట్టడం నా మనస్సులో చెరగని ముద్ర, నాచేత ‘అతే’ లు దిద్దించడం, చక్కని ముద్రబంటి పువ్వులాంటి, ముత్యాల కోపలాంటి గుండ్రని అక్కరాలో బొండు పుస్తకంలో దక్కుయజ్ఞం, బంగారు రాజుకథ లాంటి కథలు గుర్తుకొస్తున్నాయి. మీరు రాసిన తెలుగు కథలు - మనిషి తనకు కావలసిన దానికంటే ఎక్కువ కోరుకోవడం తప్పనీ, దురాశ దుఃఖానికి చేటనీ, పిలవని పేరంటానికి వెళ్ళకూడదనీ, ఇప్పటికీ మనస్సులో హత్తుకుని వుండి పోయిన కథలు నాన్నా అవి.

మీరు టూరు వెళ్ళి వెనక్కి వస్తే మాకెంతో సంతోషం. నిద్రలోంచి లేచి కూర్చొని మీరు తెచ్చిన కోవాబిళ్ళలు, బిస్కిట్లు తినేవాళ్లం. మీరు తెచ్చిన జంతువుల - పట్లల కథలు పుస్తకాలు, చందమామ, బాలమిత్ర పుస్తకాలు చూసి సంతోషించేవాళ్లం. మీరు రాసిన ఆలిండియో రేడియో నాటకాల పోటీలో ఘన్సీ ట్రైజ్ వచ్చిన రిక్షా తాత నాటకంలో తాత కూడా వాళ్ల మనుమరాలుకి కోవాబిళ్ళలు తేవడం గురించే రాసారని చెప్పారు మీరు నాకు.

అ, ఆ ల రోజుల దగ్గర నుండి మీ దగ్గరే లెక్కలు, ఇంగ్రీషు నేర్చుకున్నాను. నాకు పదిహేనేళ్ళు వచ్చే లోపలే నేను చదివిన టాగూరు, శరత్, బంకింబాబుల అనువాదాలు. చలం. కొడవలిగంటి గారి కథలు, రామాయణం, భారతం, భాగవతం వచన రచనలు, ఇరవై ఏళ్ళలోపే చదివేసిన పెర్లెబ్క్, స్టీన్జెక్, టాల్ స్టోర్స్, ఓపోన్రి కథలూ, పేక్స్పియర్ నాటకాలు ఎన్నెన్నని చెప్పను? వాటి ద్వారా ఎన్ని జీవితాలను చదివించారు, నాచేత. అంత త్వరగా చదవడానికి కావలసిన ఉత్సాహాన్ని, ఆ వేగాన్ని మీరేకదా నాన్న నేర్చారు? మీరు రాసిన ప్రతి కథ, నవల అచ్చువేయక ముందే మొదటగా నేనే చదివేదాన్ని. మీరిచ్చిన ఆ పెద్ద పెద్ద పుస్తకాలను అలమార్లో జాగ్రత్తగా పెట్టుకొని చూచుకుంటున్నాను. నా పిల్లలకు ఇది మీ తాతగారి ఆస్తి మీరూ చదివి తీరాలిరా అని చెప్పుంటాను.

అరవైల్లో నున్న ఎస్సెల్సీ నుంచి పి.యు.సీ, బి.ఎస్.సి నుంచి ఎమ్మెల్సీ వరకు చదివిస్తుంటే అడుగుగునా ఆడపిల్లకెందుకు అంత చదువు, మళ్ళీ పెళ్ళికొడుకు దొరకడం కష్టమౌతుందని ఎందరు మిమ్మల్ని వేధించలేదు? అమ్మమ్మ అయితే బాలకి

❖ మీనం పుస్తకాలు ఎందుకు చదవాలి?

❖ మీరు చదివిన పుస్తకాల పేర్లు చెప్పండి.

పెళ్ళి చేసేయ్ కృష్ణమూర్తి అనేవారు. మీరేమనే వాళ్ళు నాన్నా! ఆడపిల్ల అయినా, మగపిల్లలయినా బాగా వదివి వాళ్ళ కాళ్ళ మీద వాళ్ళు నిలబడాలి అప్పుడే పెళ్ళి అనేవారు. అలాగే మమ్మల్ని హర్షిగా మనుషుల్ని చేసి, ఉద్యోగాల్లో చేరేవరకూ పెళ్ళి గురించే ప్రస్తావించలేదు. అంత స్నేచ్ఛ ఆరోజుల్లోనే మాకిచ్చారు మీరు !

అంత స్నేహంత్రాన్ని ఇచ్చినా ఎంతో అప్రమత్తతతో వుండే వారు మీరు. నేను ఉద్యోగం చేసిన కొత్తలో కాలేజ్ మీటింగు వుందని ఐదు దాటాకా సాయంత్రం ఇంటికి రాక పోతే కారు వేసుకొచ్చిమరీ కాలేజీ అంతా రెండుసార్లు తిరిగి వెళ్ళారని ఘ్యాను చెప్పాడు. ఆర్ట్స్ బ్లాక్ వెనుక పక్క హల్లో మీటింగ్ జరిగిందని మీకు జవాబు చెప్పి, అమ్మతో చిరాగ్గా “నేను చిన్న పిల్లనా! ఎందుకలా గాబరా పద్మారు మీరు, నాన్న అన్నిసార్లు కాలేజీ చుట్టుతిరిగారు” అని అమ్మతో అన్నాను విసుగ్గా.

కానీ - ఈరోజు నాకూతుళ్లు ఇద్దరూ సాయంత్రం ఆరు లోపల ఇంటికి రాకపోతే, ఫోను చేయకపోతే మీ ఆత్మత, గాథరా మనసులో తలచుకుంటూ వుంటాను. ఆ సమయంలో భయపడ్డన్న మనసులకి ఫోను చాలా సాంత్యన కదూ.... నాన్నా !

మీరు ఉత్తరంలో తెల్పినట్లు మా బాధ్యతలను హర్షిగా తీర్చుకున్నారు. దేని గురించి భయం లేదు. చిన్న ఉద్యోగంలో చేరి స్వయంగా కష్టపడి చదువుకొని అలా అలా పెద్ద వారయి అడిషనల్ కలెక్టరుగా రిటైరెంట్ మీరు స్వయం కృతులైన మనీషి “సెల్ఫ్ మేడ్ మేన్” అంటారు కదా ఇంగ్లీషులో. మీరే కాక మమ్మల్ని అలాగే తయారు చేశారు. ఇంటికి వచ్చిన అల్లుళ్లు కూడా పెద్ద పెద్ద హోదాల్లో ఉన్న వాళ్ళే. ఇప్పుడు మనవళ్లు, మనమరాండ్రు కూడా కాలేజీలోకి వచ్చారు.

తండ్రి, కూతుళ్లకి పుస్తకాలంటే ప్రాణం. ఇంటి గురించి ఒంటి గురించి పట్టదు అని అమ్మ అంటే ఇదిగో వీళ్ళంతా మన నవరత్నాలూ, మణిలూ వజ్రాలూనూ ఒక్కాక్కుళ్లు ఒక్కాక్కు మేడ కడ్డరులే అనే వారు మీరు.

నేను ఇవన్నీ గొప్పకి రాసినవి కాదు నాన్నా! మమ్మల్నిందర్నీ మీ ఒక్కరి జీతంతో పైకి తెచ్చిన మీ ఔన్నత్యాన్ని చెప్పాలనీ మీ ఆదర్శాలూ, ఆకాంక్షలూ ఉన్నత విలువలతో ఎలా సాధించారో చెప్పాలనే నా ఆరాటం.

మీ స్నేహితులు చలంగారు, భమిడిపాటివారు లాంటి పెద్ద పెద్దవారు రాసినట్లు నేను రాయలేక పోయినా మీమనసుకు నచ్చినట్లు నేను రాయగలననే ఆశతో నమ్మకంతోనే రాశానీ ఉత్తరం.

టెలిఫోన్లు, టీవీలు, సినిమాలు మొదలైన సరికొత్త సాంకేతిక పరిజ్ఞానంతో సవలోకం ఉత్సాతలూగుతూ ఉత్తరాల విలువ పడిపోతున్న ఈ సమయంలో మరోసారి ఉత్తరాలకి ఎంత విలువుందో చెప్పాలని రాస్తున్నాను. మనుషులు, మనస్సులు ఎంత దగ్గరోతాయో, మాసిపోతున్న మమతలు, అనురాగాలు, ఆప్యాయతలు మళ్లీ మానవత్వం వుంజుకుని బ్రతకుతాయని ఈ ఉత్తరం రాశాను.

ఈరోజు మీ డెబ్బె ఏడవ పుట్టినరోజు.

ఇన్నాళ్లు నేను రాయలేదు, కాదు ... కాదు ... రాయలేక పోయాను నాన్నా! రాసి వుంటే మీ ఉత్తరాల్లో మీరు ఆ వాక్యాలు రాసి వుండేవారు కాదు నాన్నా!

మళ్లీ మీకు జ్ఞాపకం చేస్తున్నాను నాన్నా! ఒకసారి ఎందుకో రెండు రోజులు మీతో మాట్లాడక పోతే బాల నన్ను నాన్నా అని అనడంలేదని తనకి థిర్యాదు చేశారని అమ్మ చెప్పింది.

కానీ మొన్న జూలై నెల్లో నేను ఎన్నిసార్లు ఆ హస్పిటల్లో ఐసియూలో దుఃఖంతో బాధాతప్త హృదయంతో నాన్నా - నేను మీ బాలని కళ్లు తెరవండి - మాట్లాడండి. నాన్నా - మిమ్మల్ని చూడాలని, మీతోమాట్లాడాలని వచ్చానునాన్నా..అని ఎంత పిలిచినా మీరు పలకలేదు నాన్నా.....!

నాకేం తెలుసు మీరు నా పిలువులకి అందని దూరాలకు వెళ్ళిపోతున్నారని? మీరు నావైపు చూస్తున్నట్లు,

నాతో మాట్లాడడానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్లు, మీ గొంతులో గొట్టలేవో వుండడం వల్ల నాతో మాట్లాడలేకపోతున్నారనుకున్నా. నాన్నా అని పిలిచినప్పుడు నా చెయ్యి వదలకుండా గల్లిగా పట్టుకున్నారు. అదే మీరు విన్న నా ఆఖరి పిలుపా?

ఎంత పిలిచినా అరచినా, మా పిలుపులు, అరుపులూ మరి మీకు వినిపించవేమో కదూ?

మీరున్న ఆ లోకానికి ఏ ఫోనూ లేదు, మీకు హ్యాపీ బర్త్ ట్రే టూయూ అని చెప్పడానికి - ఎందుకు నాన్నా వెళ్లిపోయారు? మాకెవరికి చెప్పకుండా ఆఖరికి ఏబై ఎనిమిదేళ్లుగా మీ నీడలా వున్న ఆమ్మకయినా చెప్పకుండా..! మేము ఫోన్లలో మాట్లాడడం మీకు ఇష్టంలేకనా నాన్నా!

నా ఈ ఉత్తరం మీకింక అందదు. నాకు తెలుసు నాన్నా! మేము ఉత్తరాలు రాయలేదు, అజ్ఞానంతోనో, చిన్నతనంతోనో, స్నారపు జీవితపు బాధ్యతల బంగారు సంకెళ్ల బరువుతోనో! అయినా మేము మీకు పిల్లలమే కదా నాన్నా. మేము ఉత్తరాలు రాయలేక పోయినా మీ మీద ప్రేమ, భక్తి, అసురాగం ఏమీ తగ్గని మీ పిల్లలం. మమ్మల్ని ఆఖరి సారిగా క్షమించండి నాన్నా!

ఆగని కన్నీళ్లతో, అత్యంత శ్రద్ధా భక్తులతో, స్కృత్యరం సునమస్కారాలతో మీకు బ్రతికి ఉండగా రాయని ఈ ఉత్తరాన్ని ముగిస్తున్నాను నాన్నా!

ఇట్లు
మీ పెద్ద కూతురు
బాల.

ఇచ్చేయండి

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

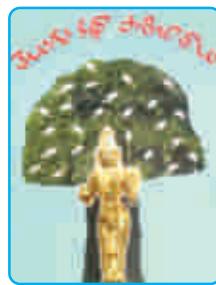
అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పండి, రాయండి.

1. 'ప్రియమైన నాస్కు' కథ రచయిత్రి గురించి రాయండి.
2. కృష్ణమూర్తి గారికి ఫోన్లో మాట్లాడడం కన్నా ఉత్తరాలు రాయడం అంటేనే ఎందుకు ఇష్టం?
3. చిన్నతనంలో రచయిత్రి తండ్రిగారైన కృష్ణమూర్తి గారు అమెతో ఏ ఏ పుస్తకాలు చదివించారు?
4. రచయిత్రి తండ్రికి ఎప్పుడు, ఎందుకు ఉత్తరం రాయవలసి వచ్చింది?
5. "కమ్మానికేషన్ గ్యాప్" అంటే మీరు ఏమి అర్థం చేసుకున్నారు.?

అ) కింది అపరిచిత గద్దాన్ని చదివి ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

నా కళ్లు అందమైనవి అంటుంది అమ్మ. నిజమే నా కళ్లు పెద్దవే కానీ ఏమి లాభం, పక్కింటి వాళ్ల రాముడివి చింతాకంత చీకిరికళ్లు. నాకూ వాడికీ పదేళ్లే. కానీ మా ఊళ్లో వాడు చూసిన వింతల్లో వందో వంతు కూడా నేను చూడలేదు.

నాకు ఏడుపు అంటే ఇష్టం లేదు. ఏడిస్తే నా కళ్లు ఏమి లాగుండవు. మొహమంతా సల్లగా కాటుకవుతుంది. నేనెప్పుడూ ఏడవను బాబూ. మన కళ్లకు ఏం కనబడ్డ సరే మనం ఏం ఆనకూడదంట - ఏమీ చెయ్యకూడదంట! అలా దిక్కులు చూస్తావేం తలొంచుకునడువు. నేలమీద చూడు అంటూ అమ్మ మొత్తికాయలేస్తుంది. నాకు నాన్న చేతిలో మామిడిపళ్ల బుట్ట కనపడిందనుకో - ఓ మామిడి పళ్లో అని ఎగర బుద్దేస్తుంది. ఎగర కూడదంట. అవి మన కంచం లోకి వచ్చే వరకూ అరవకూడదంట. కంచంలోకి వచ్చాక బుధిగా తినాలంట. మామిడిపళ్లు చూడగానే ఎగరక పోతే చూసిన ఘలితం ఏముంటుంది? అలాగే కోపం వచ్చేది, చూసినా కూడా అరవ కూడదంట. అప్పుడొక రోజు ఏముయింది. కల్యాణి అక్క కాలేజ్ నుంచి ఒస్తుంటే ఒకబ్బాయి సైకిల్ మీద నుంచి పడి పోయాడు - కాలు బెణికి లేవలేక పోయాడు. రోడ్సుమీద ఎవరూ లేరు. కళ్లాణి అక్క అతన్ని లేపి సైకిల్ తీసి స్తంభానికి ఆనించి పెట్టింది.

ఆ ఆబ్యాయిని లేపి కాలు విదిలించుకుంటుంటే అతను పడిపోకుండా అతని చేయి పట్టుకుండట. ఇదంతా మా పక్కింటి మామయ్య చూసి కల్యాణి వాళ్ళ నాన్నతో చెప్పుడట. పరాయి పిల్లలవాడి చేయి పట్టుకుంటావా అని అక్కను వాళ్ల నాన్నగారు కొట్టారు. పడిపోతే చూసి లేవదీసానంటే - చూస్తే చూసావు, నీ దారిన నీవు రావాలిగానీ దేశసేవ చేస్తావా అంటూ తిట్టడు.

చూసిన తర్వాత ఏదయినా చెయ్యాలి గదా - లేకపోతే చూడడమెందుకు? చూసినా చూడనట్లు ఉండటం ఎలా? అంటే అమ్మకి అర్థంకాదు. నోరుమూసుకో అంటుంది. కళ్ళు మూసుకోవాలి. నోరు మూసుకోవాలి. అమ్మ కళ్ళకు ఏమీ కనిపించవు. కనిపించినా వాటి గురించి అమ్మ పట్టించుకోదు. ఆడ వాళ్ల కళ్ళే ఇట్లు ఎందుకుంటాయో..!

(-సురక్ష ఆంధ్రప్రదేశ్ పోలీసు మాస పత్రిక, రాజకీయ కథలు - శ్రీమతి ఓల్డా)

1. రచయిత్రికి ఏడువు అంటే ఇష్టం లేదు ఎందుకు?
2. 'నోరు మూసుకో లేకుంటే కళ్ళు మూసుకో' అని అమ్మ ఎందుకన్నది ?
3. అపదలో ఉన్నవాళ్ళకు సాయం చేయడంలో ఆడ మగ తేడాలుంటాయా?
4. చూసి చూడనట్లు ఉండడం అంటే ఏమిటి?
5. పై పేరా ఆధారంగా ఒక ప్రశ్న రాయండి.

ఇ) కింది అపరిచిత గద్యాన్ని చదివి ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

యుద్ధంలోకి మొదటిసారిగా మహిళల్ని తెచ్చింది నేతాజీ. స్వాతంత్య సంగ్రామంలో మహిళా సైనిక దళాన్ని ఏర్పాటు చేసి, వాళ్ల చేతికి తుపాకులిచ్చారు నేతాజీ. సరిగ్గా శత్రువుల గుండెల్లోకి పేల్చేలా వారికి శిక్షణ ఇచ్చారు. కదన రంగంలో ముందుకు కదలడానికి ఆ మహిళలకు కట్టుకున్న చీరలు అడ్డుపడలేదు, కానీ ఆరంభంలోనే యుద్ధంలోకి స్త్రీలెందుకు, స్త్రీల చేతులకు తుపాకులెందుకు అని మగాళ్లు ముఖం చిల్లిస్తూ అడ్డోచ్చారు. అయినా నేతాజీ వినలేదు. ఆజాద్ హింద్ ఫౌండ్ ఫోండ్ (నేతాజీ సారథ్యం వహించిన సైన్యం)కి ప్రత్యేకమైన పోరాట వ్యాహాలు ఉన్నప్పటికీ భారీ బలగాల్సేవ. మహిళాశక్తిపై నమ్మకంతో, విశ్వాసంతో వారిని సంగ్రామంలోకి ఆహ్వానించారు నేతాజీ. అందుకోసం 1943 జూలై 9న సింగపూర్లో సమావేశం జరిగింది.

"ఏం చేస్తారు బోన్.. ఆడవాళ్లు సైన్యంలోకి వచ్చి?" మగవాళైవరో లేచి అడిగారు నేతాజీని,

"రూస్సి లక్ష్మీబాయి ఏం చేసిందో అదే చేస్తారు" అన్నారు నేతాజీ! "తిరుగుబాటుకు, స్వాతంత్య సంగ్రామానికి అప్పుడున్నది ఒక్క లక్ష్మీబాయే. ఇప్పుడు ప్రతి మహిళా ఒక లక్ష్మీ బాయి. నేను నమ్ముతున్నాను. పురుషులతో పాటు మహిళలూ కదిలొస్తే మనకు త్వరగా స్వాతంత్యం సిద్ధిస్తుంది. మహిళా సైనికులు యుద్ధరంగంలోకి దుమికితే భారతదేశం అణవఱువునా స్వాతంత్యం కాంక్ష రగులుతోందన్న సంకేతం బ్రిటన్కు అందుతుంది" అన్నారు నేతాజీ. ఆ వెంటనే చెయ్యి ముందుకు చాస్తూ ప్రమాణం చేస్తున్నట్లుగా "మన మహిళా దళం పేరు 'రాణి రూస్సి రెజిమెంట్'. మరణ ధిక్కార మహిళా దళం మనది" అని దిక్కులు పిక్కటిల్లేలా సింహాదం చేసారు మహిళా సైనికులు.

1. యుద్ధ రంగంలో మహిళల్ని మొదటిసారిగా పరిచయం చేసిన వారు ఎవరు?
2. స్త్రీలు యుద్ధరంగంలో ప్రవేశించడంపై ఏమి అభిప్రాయం రాయండి.
3. పై పేరాలో యుద్ధం అని అర్థం వచ్చే పదాలను గుర్తించి రాయండి
4. 'రూస్సి లక్ష్మీబాయి ఏం చేసిందో అదే చేస్తారు' అంటే అర్థం ఏమిటి?
5. పేరా ఆధారంగా ఒక ప్రశ్నను తయారు చేయండి.

వ్యక్తికరణ స్పష్టజనాత్మకత

అ) ఈ కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి

1. కృష్ణమూర్తి గారు తన కుటుంబంతో కలిసి ఫోటో తీఱించుకోవడం వెనక గల సందర్భాన్ని మీ సాంతమాటల్లో రాయండి.
  2. ఈ పాత్యాంశం ద్వారా రచయిత్రి తన తండ్రి గురించి ఏమి చెప్పడలచుకున్నారు?
  3. రచయిత్రి తండ్రి తమ కుమార్తెలకు స్పేష్చనిచ్చినా, అప్రమత్తంగా ఉండేవారు అనడానికి కారణం ఏమిటి?
- అ) కింది ప్రశ్నలకు జవాబులను రాయండి.
1. ‘తల్లిదండ్రుల బాగోగులు చూడడం పిల్లల కర్తవ్యం’ ఈ విషయంపై పోటీల్లో మాట్లాడడానికి ఒక ప్రసంగ వ్యాసాన్ని రాయండి.
  2. మీకు మీ నాన్న మీద ఉన్న ప్రేమను తెలుపుతూ మీ సాంతమాటల్లో లేఖను రాయండి.
  3. ‘ఉత్తరాలు రాయడం, పెలిఫోన్లో మాట్లాడడం’ వీటిలో ఏది ఉపయోగకరమైనదని నీవు భావిస్తున్నావు? మీ సమాధానాన్ని సమర్థిస్తూ వ్యాసం రాయండి.
  4. తండ్రి కూతుర్లు మధ్య జరిగిన కింది పెలిఫోన్ సంభాషణను పొడిగించి రాయండి.

కూతురు : నాన్నా... నేను

తండ్రి : ఎలా ఉన్నావు తల్లీ?

కూతురు : బాగున్నాను నాన్నా.. నువ్వు వేళకు మందులు వేసుకుంటున్నావా? అమ్మ ఎలా ఉంది?

తండ్రి :

కూతురు :

భాషాంశాలు - పదజాలం

అ) ఎరువు రంగులో ఉన్న పదాలకు అర్థం రాసి వాటిని సాంతవాక్యాల్లో రాయండి.

1. ఏరు చిస్టుపిల్లలా ఉరకలు వేస్తోంది.
2. వర్షాభావం వల్ల కొన్ని ప్రాంతాల్లో కరువు నీడలు అలముకున్నాయి.
3. దేశనాయకుల చిత్రాలు ఎన్నో స్మృతులను గుర్తు చేస్తున్నాయి.
4. మా ఇంటిపేరు నాన్న అస్తిత్వాన్ని గుర్తు చేస్తోంది.

అ) కింది వాక్యాలను చదివి పర్యాయపదాలను గుర్తించి రాయండి.

ఉండా : అమ్మ ఎద ప్రేమమయం, నాన్న వృదయం అనురాగమయం

- (1) నేను రాసిన లేఖకు మాస్నేహితురాలు ఉత్తరమిచ్చింది.
- (2) తాతయ్య జ్ఞాపకాలను కుటుంబం మననం చేసుకున్నది.
- (3) ఆహారపదార్థాల లేఖి వల్ల భోజనంలో కూరల వెలితి కన్నించింది.
- (4) ఆమె పరుగు పోటీల్లో ఆత్మత వల్ల గమ్మాన్ని తొందరగా చేరలేకపోయింది.
- (5) పశువుల గుంపులో బెదురుకున్న గొడ్డు భయంతో పరుగుపెట్టింది.

ಇ) ಕಿಂದಿ ಪದ್ಯಂ ಚದಿವಿ ನಾನಾರ್ಥಾಲನು ಗುರ್ತಿಂಬಿ ರಾಯಂಡಿ.

ಭೋಗಮನ ಪಾಮು ಪಡಗಯು

ಭೋಗಂಬನ ಶುಭಮು ಕೀರ್ತಿ ಭೋಜನ ಮೊಪ್ಪುನ್

ಭೋಗಮನ ದಪಮು, ಭುವನಮು

ಭೋಗಂಬನ ಮೇನಮಾಮ ಪುತ್ರಿಕ ಯಂತ್ಯೇನ್

ಈ) ಕಿಂದ ಸೂಚಿಂಚಿಸ ಪ್ರಕೃತಿ ಪದಾಲಕು ಸರೈನ ವಿಕೃತಿ ಪದಾಲನು ಗುರ್ತಿಂಬಿ ರಾಯಂಡಿ. ವಾಟೆನಿ ವಾಕ್ಯಾಲ್ಕೋ ಪ್ರಯೋಗಿಂಚಂಡಿ.

ಸಿರಿ ಕ್ವೇಮುಮು	ಕುಮಾರುದು ಅರ್ಥ	ನೇಮಮು ಕೊಮರುದು	ಶ್ರೀ ಬಂಷಿ	ಪಂಕ್ತಿ ಅಸು
------------------	------------------	------------------	--------------	---------------

1.	ಪ್ರಕೃತಿ	ವಿಕೃತಿ
	ಬ್ರಹ್ಮ	ಇಂತಿ
2.		
3.		
4.		
5.		

ಉದಾ: ಪ್ರತಿ ಕುಟುಂಬಾನಿಕಿ ಟ್ರೈ - ಸಿರಿತೋ ಸಮಾನಂ. ಆ ಇಂತಿಯೇ ಇಂಟಿಕಿ ವೆಲುಗು.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

ವ್ಯಾಕರಣಾಂಶalu

ಸಂಧುಲು

ಅ) ಕಿಂದಿ ಪದಾಲನು ವಿಡಿಸಿ ಸಂಧಿಪೇರು ರಾಯಂಡಿ.

ಉದಾ : ಮೀರೆಪ್ಪುದು = ಮೀರು + ಎಪ್ಪುದು = ಉಕಾರನಂದಿ

1. ಉತ್ತರಾಲು = _____ + _____ = _____
2. ಜ್ಞಾಪಕಾಲು = _____ + _____ = _____
3. ಪದಿಪೋನೆಶ್ವು = _____ + _____ = _____
4. ಮಾರೆಪರಿಕೀ = _____ + _____ = _____
5. ಅಂಜನಿ = _____ + _____ = _____
6. ವಾನಿಂಗುರ್ಬಿ = _____ + _____ = _____

అ) సరళాదేశ సంధి మరొకసారి గుర్తుచేసుకుండాం. కింది ఉదాహరణను గమనించండి.

1. రామలక్ష్మిబులు రాక్షసులంజూసిరి
2. సత్యభామ నరకాసురుని ప్రాణముందీసెను

$$\text{రాక్షసులంజూసిరి} = \text{రాక్షసులన్} + \text{చూసిరి}$$

$$\text{ప్రాణముందీసెను} = \text{ప్రాణమున్} + \text{తీసెను}$$

పై ఉదాహరణల్లో పూర్వపదం వివర 'న్' అనే ద్రుతం ఉంది. పరపదంలో చ, త అనే పరుఛాలకు సంధి జరిగి జ, ద అనే సరళాలుగా మారాయి. క-చ-ట-త-ప లు సంధి జరిగిన తరువాత గ - జ-డ- ద-బ లు గా మారుతున్నాయి. ఇలా పరుఛాల స్థానంలో సరళాలు ఆదేశంగా రావడాన్ని సరళాదేశ సంధి అంటారు.

కింది పదాలను విడిసి, సంధి పేరు రాయండి.

1. రాంగలదు = _____ + _____ = _____
2. వచ్చెందల్లీ = _____ + _____ = _____
3. పట్టుంబట్టెను = _____ + _____ = _____
4. రావణుంపె = _____ + _____ = _____
5. చాయంబోలె = _____ + _____ = _____

సమాసాలు

అ) కింది పదాలకు విగ్రహవాక్యం రాసి సమాసం పేరు రాయండి.

1. తంట్రీ కూతుళ్ళు = _____, _____
2. అజ్ఞానము = _____, _____
3. గౌరవాభిమానములు = _____, _____
4. పరనలేఖనములు = _____, _____

వాక్యాలు - రకాలు

అ) కింది వాక్యాలను పరిశీలించండి.

1. నీవు పొరం చదువు.
2. చిత్రం గురించి వివరించండి.

పై వాక్యాలు చేయాలిన పనిని తప్పనిసరిగా చేయమని తెలియజేస్తున్నాయి. ఇలా విధిగా చేయమని చేపే వాక్యాలు విధ్యర్థక వాక్యాలు అంటారు. ఇలాంటి వాక్యాలు మీరూ కొన్ని రాయండి.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

అ) కింది వాక్యాలను పరిశీలించండి

1. ప్రతి ఆదివారం సెలవు.
2. ప్రతి రోజుం సూర్యుడు తూర్పున ఉదయస్తాడు.

పై వాక్యాలలో సమాచారం స్పష్టంగా కచ్చితంగా తెలుస్తోంది. ఇలా కచ్చితంగా సమాచారాన్నిచ్చే వాక్యాలను నిశ్చయార్థక వాక్యాలు అంటారు. ఇలాంటి వాక్యాలు మీరూ కొన్ని రాయండి.

1. _____
2. _____

ఇ) కింది వాక్యాలను పరిశీలించండి

1. అతిగా సెల్ఫోనులో ఆటలు ఆడవద్దు
2. బస్సులో చేతులు బయట పెట్టరాదు

పై వాక్యాలను గమనిస్తే అవి చేసే పనిని నిపేధిస్తున్నాయని తెలుస్తోంది. ఇలాంటి వాక్యాలను నిపేధార్థక వాక్యాలు అంటారు. ఇలాంటి వాక్యాలను మీరూ కొన్ని రాయండి.

1. _____
2. _____

అలంకారాలు

కింది ఉదాహరణలు పరిశీలించండి. అలంకారాన్ని గుర్తించండి.

1. శేషశాయికి మైక్రో శిరము శిరము
2. మధుర ఘలంబులిచ్చు వృక్షంబు వృక్షంబు
3. దేవా! నీకు వంద వందనాలు
4. నీటిలో పడిన తేలు తేలుతుండా
5. వర్ష వర్షంలో తడుస్తూ ఉంది
6. రామ బాణం తగిలి వాలి వాలిపోయెను.

ప్రాజెక్టు పని

క్యూ.ఆర్.కోడ్సు స్ట్యూన్ చేయండి. ప్రకార్ నాయుడు రచించిన, తనికెళ్ళ భరణి అలపించిన ‘సాన్న ఎందుకో వెనుకబడ్డాడు’ కవితను వినండి. దానిని చార్టుపై రాసి తరగతిగదిలో ప్రదర్శించండి.

పద్మ మధురము

మ॥ కొడుకుల్ పుట్టరటంచు నేడ్దు రవివేకుల్లీవన భ్రాంతులై
కొడుకుల్ పుట్టరె కౌరవేంద్రునకనేకుల్ వారిచే నేగుల్
వడిసెం? బుత్రులు లేని యాశుకునకున్ వాటిలైనే దుర్గతుల్
చెడునే మోక్షపదం జపుత్రకునకున్ శ్రీకాళహస్తిశ్వరా!

-శ్రీకాళహస్తిశ్వర శతకం - ధూర్జటి

భావం : కొంతమంది సంతానం కోసం ఆశతో ఎదురు చూస్తుంటారు. కొడుకులు లేరని బాధపడుతూ ఉంటారు.

అలాంటి వాళ్ళు పుత్రులు పున్నామ నరకం నుంచి రక్షిస్తారనీ వంశాంకురాలనీ అనవసరమైన భ్రమలో ఉంటారు. వందమంది కౌరవుల వల్ల ధృతరాప్ర్యునికి సద్గతులు ఏమైనా కలిగాయా? కొడుకులు లేని శుక మహార్షి మోక్షం లభించింది కదా!

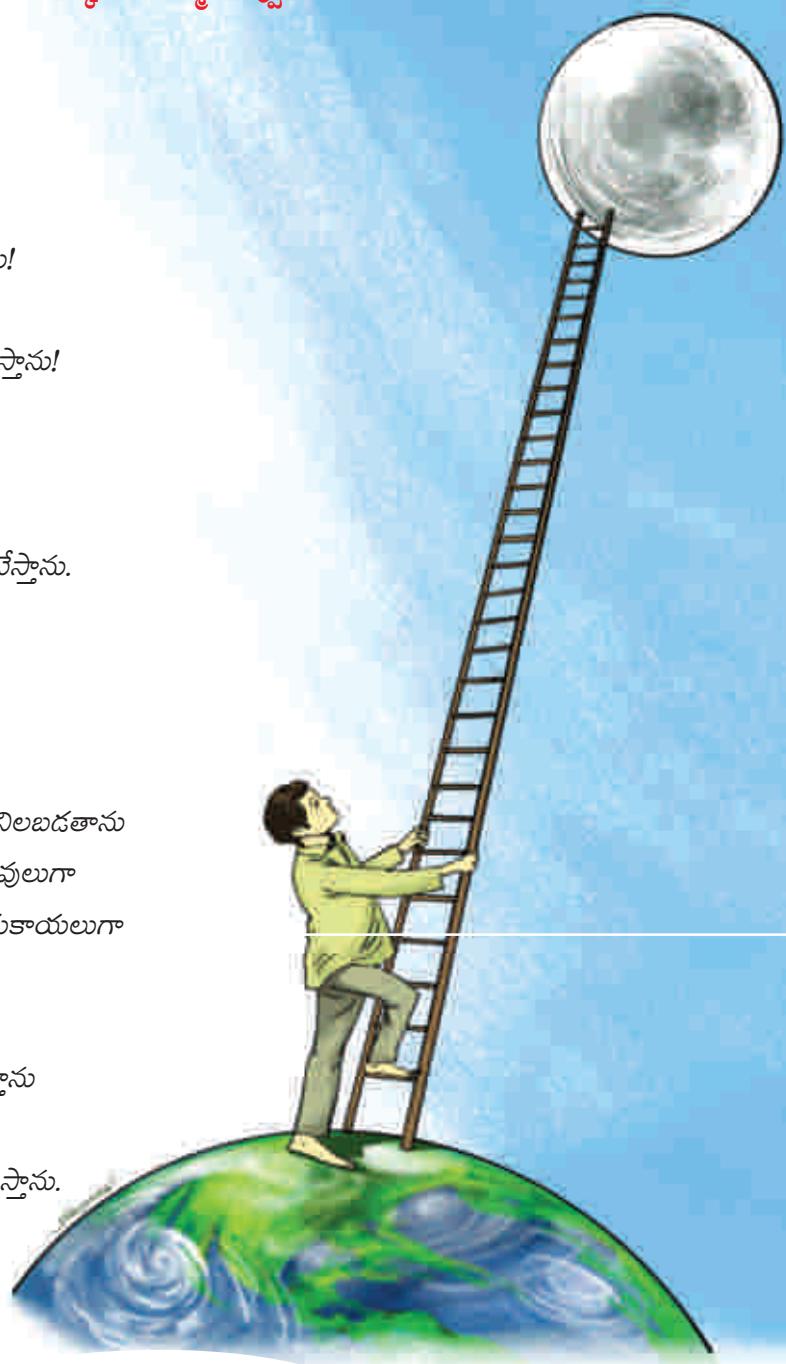
మూల గ్రంథం : ప్రకాశ ప్రధిషనం

రచయిత : ఆశావాది ప్రకాశరావు

చదహండి - చబ్బించండి

నాక్కొంచెం నమ్మకమివ్వ!

నాక్కొంచెం నమ్మకమివ్వ
 కొండలు పిండి కొట్టేస్తాను
 చిత్తికిన టోమేటోలాంటి సూర్యుణ్ణి
 ఆరిన అప్పడంలాంటి చంద్రుణ్ణి
 ఆకాశపు ఎంగిలి వళ్ళొంలోంచి నెట్లేస్తాను!
 నాదగు బాహుబంధనంలో
 ఈ విశాల బ్రహ్మండాన్ని చాపలా చుట్టేస్తాను!
 నిస్సహితు మానవేయుని నొసటిప్రాలు
 ఒక్క కలంపోటుతోటి కొట్టేస్తాను.
 జీవిత సభా భవన ద్వారంనుంచి
 అన్యాయాన్ని, అక్రమాన్ని మెడబట్టి గెంచేస్తాను.
 ఇంకా ఎన్నో ఎన్నోన్నో చేసేస్తాను.
 కాని ఒక్కటి,
 నాక్కొంచెం నమ్మకమివ్వ.
 కాలునిమీద కలబడతాను
 పరమశివుని శూలాగ్రాన తలక్రిందుగ నిలబడతాను
 ఇంటింటా గగనకునుమాలు మూడుపూవులుగా
 నందన నికుంజాల అమృతఫలాలు ఆరుకాయలుగా
 పూయుస్తాను, కాయుస్తాను,
 కొయ్యుతుపాకి దూరనొతాను,
 బావులు పూడ్చిస్తాను, చెరువులు త్రవ్యిస్తాను
 ఆకాశపు పందిరిక్కింద
 నయాగరా నిర్జరాల చలివేంద్రాలు స్థాపిస్తాను.
 ప్రపంచమనే మహాసత్రం నిండిపోతే
 మరో సత్రం కట్టిస్తాను.
 ఆకాశపు ఊదారంగు తానును చించి

చోక్కల్ని వారందరికి కుట్టిస్తాను.
ఒకటేమిటి, ఏదైనా చేసేస్తాను
కాని ఒకటి
నాక్కొంచెం నమ్మకమివ్వు.
నమ్మకమివ్వు..!
నమ్మకమివ్వు..!!

- అలురి శైరాగి

ఆలోచనాత్మక ప్రశ్నలు:

- నీవేదైనా సాధించగలవన్న నమ్మకం నీకు కల్పిస్తే నువ్వేం సాధిస్తావు?
- మీ తల్లిదండ్రులకు నీ పట్ల నమ్మకం కల్పించిన సందర్భమేది?

ఉద్దేశం

విద్యార్థులకు పుట్టుపూర్ణోత్తరాలు, ఆర్థిక అసమానతలు అవరోధాలు కావని నిరూపించిన ధీశాలి ప్రకాశరావు. పట్టుదల, కృషి ఉంబే అక్షర సింహసనమెక్కి సాహితీ సామ్రాజ్యాన్ని ఏలవచ్చునని నిరూపించి చూపిన కార్యాదక్కుడు. పద్య రచనలో పట్టుసాధించి కొందరికి పరిమితమైన అప్పోవధాన ప్రక్రియలో రాణించడం ద్వారా అత్యున్నత పద్మశీల పురస్కారాన్ని అందుకుని నేటి తరానికి స్వార్థపదాతగా నిలిచిన ఆ మహానీయుని సాహితీ జీవన ప్రస్తావాన్ని తెలుగుమే ఈ పాత్యాంశ ఉద్దేశం.

ప్రక్రియ - ముఖాముఖి

ఉన్నత శిఖరాలు అధిరోహించిన మహానీయుల జీవితంలో ఎన్నో ఎత్తుపల్లాలుంటాయి. మరెన్నో వెలుగునీడలుంటాయి. వాటి గురించి తెలుసుకోవడం ద్వారా మన జీవితాన్ని సుగమం చేసుకోవడానికి వీలవుతుంది. ప్రశ్నలు అడగడం ద్వారా సమాచారాన్ని సేకరించటమే ‘ముఖాముఖి’. సేకరించిన సమాచారాన్ని ప్రచార, ప్రసార మాధ్యమాల ద్వారా పారకులకు అందించడం జరుగుతుంది. ముఖాముఖి ద్వారా వ్యక్తుల వ్యక్తిత్వాన్ని, వారి అనుభవాలను, జీవిత విశేషాలను స్వీయంగా వారి ద్వారానే తెలుసుకునే వీలుంటుంది.

ప్రవేశిక

సాహితీ వ్యవసాయంలో పద్య సేద్యం చేసిన ఓ ‘భాషా పరిమళం’, సుందర శబ్దాలతో అందమైన పద్యాలు అల్లిన ఓ ‘అప్పోవధాన రూపం’ ఆశావాది ప్రకాశరావు. “నీదే కులం?” అని అడిగినవారికి నాది ‘కవితా కులం’ అని చాటిన కవితావాది ‘ఆశావాది’. ‘అవధానం కొందరి సాత్తు ..అది నీవేలా చేస్తావు’ అన్న అవహేళనలకు తన సాహిత్య పటిమతో సమాధానమిచ్చిన సౌజన్యమూర్తి ఆయన. తెలుగు భాషకే సొంతమైన అవధాన ప్రక్రియలో వారు అగ్రగ్రేషిలో నిలిచారు. తిరుపతి వేంకట కవులను ప్రేరణగా తీసుకుని, సి.వి నుబ్బున్న శతావధానిని గురువుగా నిలుపుకుని సాగించిన వారి ‘సాహితీ ప్రస్తావం’ విశిష్ట పురస్కారాలకు వేదికైంది. అలనాటి రాష్ట్రపతి సర్పేపల్లి రాధాకృష్ణన్చే ‘బాలకవి’గా పిలిపించుకొని, మొన్నటి రాష్ట్రపతి రామేశ్వర్మ కోవింద చేతుల మీదుగా ‘పద్మశీల’ పురస్కారం అందుకున్న భాషాజీవి. ‘అప్పోవధాని’గా అత్యున్నత శిఖరం అధిరోహించిన ఆశావాది ప్రకాశరావు జీవిత విశేషాలను తెలుసుకుండాం. ప్రస్తుత పార్శ్వభాగం ఆశావాది ప్రకాశరావు రచించిన ‘ప్రకాశప్రదీపవనం’ లోనిది.

రచయిత పరిచయం :

జ : 02-08-1944
మ : 17-02-2022

“పద్మం కమ్మగా పాడువాడు, పద్మవిద్యను కాపాడువాడు, పద్మధేష్ణలతో రాపాడువాడు” అంటూ డా.సినారెచే కీర్తించబడిన ఆశావాది ప్రకాశరావు అనంతపురం జిల్లా, శింగనుమల మండలం, కొరవిపల్లె గ్రామంలో నిరుపేద దళిత కుటుంబంలో జన్మించారు. కుళ్లాయమ్మ, పక్కిరఘులు ఏరి తల్లిదండ్రులు. తండ్రి వృత్తిరీత్యా ఉపాధ్యాయుడు కావడంతో ప్రాథమిక విద్యకు తండ్రే గురువు. శతావధాని సి.వి. సుబ్బాన్నను వీరు గురువుగా భావిస్తారు. వీరు పంతోమ్మిదప ఏట ఆరంభించిన అవధానం 26 వసంతాలు నిరాఫూటంగా కొనసాగించారు. నుమారు 171 అవధానాలు చేశారు.

సాహిత్యమే ప్రపంచంగా సాగిన ‘ఆశావాది’ కవి, అవధాని, విమర్శకుడు, పరిశోధకుడు, అనువాదకుడుగా గుర్తింపు పొందారు. భారత ప్రభుత్వం 2021 ‘పద్మశ్రీ’ పురస్కారంతో వీరిని సత్కరించింది. పుష్టింజలి, అంతరంగ తరంగాలు, లోకలీలాసూక్తము, అవధాన చాటువులు, అవధాన దీపిక, అవధాన కోముది, అవధాన వసంతము, అవధాన కళాతోరణము, ప్రత్యుష పవనాలు మొదలైనవి ఏరి ఇతర రచనలు.

ఆశావాది

అవధానాచార్యులకు అక్షర ప్రణామాలు.

అవధానమే ‘ఆశగా.. వద్యమే శ్యాసగా సాహితీ ప్రస్తుతాన్ని కొనసాగిస్తున్న ‘అవధాన పద్మం’ గురించి తెలుగు పారకులకు తెలియజెప్పేందుకే మీతో ఈ ‘ముఖాముఖి’.

ముందుగా ఈ సరస్వతీ పత్రునికి జన్మనిచ్చిన పుణ్యమూర్తుల గురించి చెప్పండి?

మాది అనంతపురం జిల్లా, శింగనుమల మండలం, పెరవళి గ్రామం. మా అమ్మ కుళ్లాయమ్మ, నాన్న పక్కిరఘు. వారు ఎలిమెంటరీ ఉపాధ్యాయుడిగా పనిచేశారు. మేము మొత్తం పదిమంది సంతానం. ఏడుగురు మగపిల్లలు, ముగ్గురు ఆడపిల్లలు.

మీ పూర్ణకుల వృత్తి విశేషాలతో మీరు చెప్పిన ‘ఆప పద్మం’ మా కోసం వినిపిస్తారా?

మాది ‘అసాది’ వృత్తి. మా పూర్వులు గ్రామదేవతా పూజారులు. ఆయా దేవతలపై జాతరలో ఆశువుగా పాటలు కట్టేవారు. ఆ పాట సంప్రదాయమే నా దగ్గర ఆశుపద్యమైంది. ఆ ఆశువు అవధానానికి దారి తీసింది. ఈ విషయాన్నే ఒక అవధాన సభలో ఇలా చెప్పాను.

గ్రామాలన్ గల దేవతా కథనముల్ గానంబున్ దీర్ఘమున్
 రోమాంచంబును గూర్చు కాస్కలు గౌనే ప్రోద్యుత్సులాచారమే
 దీమంతుల్ కొనియాడ పద్మమయి సందీపించే నా వాక్యన్న
 శ్రీమద్దివ్య వధాన ముఖ్యగురువో శ్రీ సి.వి. సుబ్బా చేన్ (అవధాన కళాతోరణం)

మీ ‘విద్యా వ్యాసంగం’ మీ సాహితీ ఎడుగుదలకు ఎలాంటి బీజం వేసింది?

నా ప్రాథమిక విద్య మా నాన్న దగ్గరే. ఆయన ఉపాధ్యాయుడుగా నాతో కృష్ణ, భాస్కర, సుమతి, వేమన శతకాల పద్మాలు ఓ వందదాకా ఐదవ తరగతి ముగిసేలోపే కంరస్థం చేయించాడు. పెద్దబాలశిక్ష క్షుణ్ణంగా చదివించాడు. నాటి ఉన్నత పారశాలల్లో అక్షరజీవులుగా మమ్మల్ని మలచటానికి ఎన్నెన్నే పోటీలు నిర్వహించేవారు. పద్మధారణలో, పద్మవరనంలో పూర్వకవుల గ్రంథాల్లో ఏ పుట తెరిచి చూపిస్తే అక్కడి పద్మ గద్యాలను చదువవలని వచ్చేది.

13వ ఏట నాలో రచయిత మేల్కొన్నాడు. నేను చదివే పారశాల పసతి గృహంలో, వ్యాసరచనల పోటీల్లో బహుమతులు నావే. 10వ తరగతిలో ‘అన్నప్రశ్నతా నివారణ’ను గూర్చి ఒక వ్యాసం ప్రాసి మా పారశాల వారిక

సంచికకు ఇచ్చాను. దాని సంపాదకులు “స్వాతంత్ర్యం వచ్చి పదేళ్లయ్యంది. ఇంకా ఎక్కడుంది అస్పృశ్యత? బుద్ధి లేకుంటే సరి” అంటూ కాగితాలను విసిరికొట్టారు. అది నాలో పట్టురలను పెంచింది. సహసంతో కార్యం సాధించుకోవలసిన దీక్షను గుర్తుచేసింది. నా 15వ యేట అప్పటికి నాకు తెలిసినపుటి ఛండోవిజ్ఞానంతో పద్మాలు ప్రాయాలన్న ఆలోచన కలిగింది. ఒకసారి మా నాన్న ప్రాసి ఎవరికీ చెప్పుకుండా తన జేబులోనే భద్రపరచుకొన్న కొన్ని కంద పద్మాలను ఆకస్మికంగా చూచాను. ఆ తండ్రి కొడుకుగా వద్యరచనలో పేరు నిలుపుకోవాలన్న ఆశ మొలకెత్తింది.

కళాశాలలో సారస్వత సంఘ అధ్యయనంలో తరచు ప్రసిద్ధ కవి పండితుల ప్రసంగాలు ఉండేవి. ఊళ్లలో రాష్ట్రస్థాయి సంచార నాటక సమాజాలవాళ్లు మూడు నెలలకు ఒకమార్గానా తప్పక పద్యానాటకాలు ప్రదర్శించే వాళ్లు. ఆసక్తిగా వీటికి హజిరయ్యావాడిని. అంతే కాకుండా పారశాలలో అప్పటి బోధనా పద్ధతులు, పరీళ్లు విధానాలు స్వస్థానాత్మకతను పెంచేవాగా ఉండేవి. ఇహన్నీ పద్యంపై ల్రీతి పెంచుకోవడానికి, అవగాహనలో ఒదిగివచ్చిన వాటికి చక్కని వ్యాసరూపం ఇప్పటానికి, ధైర్యంగా వేడికలపై ప్రసంగించటానికి తగిన బీజాలు వేశాయి.

మీ రచనా నైపుణ్యం పెంచుకునేందుకు మీరెలాంటి కృషి చేశారు?

పౌర గ్రంథాలయానికి వెళ్లి ఆసక్తిగల గ్రంథాన్ని తీసుకొనే వాడిని. దానిని ఆద్యంతం చదవకుండా పీతికను మాత్రం తప్పనిసరిగా చదివేవాడిని. నాకంటే ముందే దాన్ని చూచిన పారకులు ఆ పుటల్లో ఎక్కడైనా త్రీగీటులు పెట్టారా?, మరేపైనా గుర్తులు ఉంచారా? స్పందనలు ప్రాశారా? అని చూచి, వాటిపై దృష్టి నిలపి దానికి కారణాలు అన్వేషించేవాడిని.

దీనివల్ల తక్కువకాలంలో ఎక్కువ విషయసేకరణ జరిగేది. విజ్ఞానం పెరిగేది. ప్రాతకు బలం చేకూర్చే అనేకాంశాలు తెలిసివేచ్చేవి. ఈ విధంగా కూర్చుకొన్న రచనా సామర్థ్యం తరచూ చుట్టూ జరిగే అసంబద్ధతలపై కరపత్రాలు తయారుచేసి పంచేదాకా వెళ్లింది. నా ప్రయత్నాన్ని ప్రత్యర్థులు వమ్ముచేస్తూ బెదిరించటంతో ఆ విధానం మానుకున్నాను.

మా కళాశాలలో మత సామరస్యంపై, పోతన భాగవతంపై విద్యార్థులకు ఏటేటా నిర్వహిస్తూ ఉండిన ధర్మనిధి పురస్కారాల వ్యాసరచన పోటీలలో గెలుపొందాను. కళాశాల వార్షికసంచికకు ‘అప్పావథానం’ పై వ్యాసం ఇచ్చాను. విద్యార్థుల మధ్య, ఉపాధ్యాయుల మధ్య, మంచి గుర్తింపు వచ్చింది. నా దృష్టిలో గ్రంథాలయం ఒక పవిత్ర దేవాలయం. ప్రతి విద్యార్థి గ్రంథాలయానికి వెళ్లి జ్ఞానార్జన చేసే అలవాటు పొందడం ఆవశ్యం అని నాకు అనిపిస్తుంది.

మీ పరిశోధనా ప్రస్తావం ఎలా సాగింది? అందులో ఏమైనా పురస్కారాలు లభించాయా?

తాళ్లపాక అన్నమాచార్యుల వారి పౌత్రుడు తాళ్లపాక అన్నయ్య రచించిన ‘చెల్లపిళ్లరాయ చరిత్రము’ (బీబీ నాంచారు కళాంశ గాఢ) అముద్రిత యక్కగాన తాళ్లపత్రప్రతి సేకరించి పరిశేలించి, క్రిమిదష్ట భాగాలను పూరించి, కవి కాలాదులు నిర్ణయిస్తూ విపులమైన పీతికతో ప్రచరించాను. శ్రీ రాప్టాటి వారి నిరోప్య కృష్ణ శతకానికి లఘుటీక

ప్రానే అవకాశం లభించింది. పిహెచ్.డి. వట్టకె శ్రీ కృష్ణదేవరాయ విశ్వ విద్యాలయంలో పేరు నవోదు చేసుకొన్నాను, కానీ కొన్ని అవాచ్య సంఘటనల మధ్య విరమించాను. కొన్నేళ్ళ విరామంతో శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం లోనూ చేరి సరిపడని సంగతులు తలెత్తటంతో దాని ఆశ వదులుకొన్నాను. ‘అంతకంట మించిన డిగ్రీ రాకుండా పోతుందా’ అని యథాలాపంగా పలికిన నా మాటను దైవం నెగ్గించాడు. నా 56వ యేట పొట్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం నుండి గౌరవ డాక్టరేట్ (డి.లిట్) లభించింది.

ఈ పరిశోధనా ప్రస్తావంలో సోదరతుల్యుడు శ్రీ గంగపరపుగారి చెన్నయ్యతో కలిసి ఒంగోలు ఎత్తున పీరం ప్రకటనకు స్పందించి, ‘ప్రహ్లద చరిత్ర - ఎత్తున, పోతన తులనాత్మక పరిశేలన’ రాసాను. దానికి ఉత్తమ సిద్ధాంత గ్రంథ రచనా పురస్కారం వచ్చింది. రాష్ట్రంలోని వివిధ విశ్వవిద్యాలయాలు నిర్వహించిన జాతీయ స్థాయి సదస్యులకు నేను సమర్పించిన కొన్ని పరిశోధనా పత్రాలు ‘సువర్జ గోవురం’గా పుస్తకాకృతి పొందాయి. 2021లో భారత ప్రభుత్వం ‘పద్మశ్రీ’ పురస్కారంతో నాలోని అవధాన సరస్వతిని సత్కృంచింది.

సాహితీ మేరువులతో మీరు నెరపిన సాంగత్యపు సంగతులు చెప్పండి.

ఒకవైపు సినిమా బాణిలో పాటలు ప్రాస్తు, మరోవైపు చిల్చిపొటి పద్మాలు అల్లేవాడిని. మరికొన్ని తెలిసిన వాళ్ళ పెళ్ళిళ్ళకు, పండుగలకు శుభాకాంక్ష రూపంగా అందించేవాడిని. ఇంకా కొన్ని పెద్దలను గౌరవించే సందర్భాలకు స్తుతి రూపంగా సమర్పించేవాడిని.

తెలుగు పండితునిగా విద్యార్థుల కోర్కె తీర్చుడానికి తరచు చెప్పుతూ వచ్చిన ఆటవెలది పద్మలే వరదరాజ శతకం. ఇందులో చివర దశావతార స్తుతి ఉంది. ఈ శతకాన్ని తుమ్ముల సీతారామమూర్తి చౌదరిగారు ఇలా దీవించారు.

చదివినాడ వరద శతకమ్ము సకలమ్ము
 కరగినాడ నీదు కైత పసకు
 కలదు నీకు ఆంధ్ర కవికోటిలో పీట
 వలదు జంకు వినయవత్త ప్రకాశ

దివాకర్ల వేంకటావధాని, చర్ల గణపతిశాస్త్రి వగైరాల అభినందనలు కూడా అందుకొన్నాను. తర్వాతి కాలంలో ఆ శతకమే మకుట విరహితంగా ‘లోకలీలా సూక్తం’గా రూపుదిద్దుకొనింది. నా అవధాన గురుదేవులు డా. సి.వి. సుబ్బన్న శతావధాని గారి వెంట అవధాన సభలకు వెళ్ళుతూ వారిపై స్తుత్యాత్మకంగా చెప్పిన ఆశపద్మలే ‘పుష్పాంజలి’ పేర వెలుగు చూచింది. మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి, దాశరథి కృష్ణమూచార్యులు, సి. నారాయణరెడ్డి గారలు నాకు శుభాశంస అందించిన సాహితీ మేరువులు.

అనువాదం దిశగా మీ ఆలోచనలు వెళ్డానికి గల మూలాలను వివరిస్తారా?

తిరుమల తిరుపతి దేవస్తానంవారి పోతన భాగవతం ప్రాజెక్టునుండి లభించిన అవకాశాన్ని సద్గునియోగం చేసికోదలచి తృతీయస్థంధానికి సరళ గద్యానువాదం చేశాను. దీని ప్రధాన సంపాదకులు ‘కరుణార్థి’ డాక్టర్ జంధ్యాల పాపయ్య శాస్త్రి ఈ గ్రంథానికి రాసిన మున్సుడిలో “ఆశావాది ప్రకాశరావు అష్టవధాన కళలో ఆరితేరినవాడు. వినయభూషణుడు, మధుర భాషణుడు. వీరి అనువాదం సరళంగా సాగింది” అన్నారు. ఆంగ్లంలో ఆలివర్ గోల్డ్స్‌న్యూత్ రచించిన ‘నిటీ నైట్ ఫీన్స్’ను ‘బీకటి కోణం’ శీర్షికతో వచన కవితగా అనువదించాను. పుట్టపర్తి సాయిబాబాగారి సూక్తులకు ‘విభూతి గీత’ పేర పద్యరూపం ఇచ్చాను. ఇలా అనువాద పరంపర కొనసాగింది.

మీ జీవితంలో ‘అష్టవధానానికి’ అంకురార్పణ ఎక్కడ జరిగింది?

నేను మొదటి సంవత్సరం డిగ్రీ చదువుతూ ఉండగానే శ్రీ సి.వి. నుబ్బున్న శతావధాని గారి అష్టవధానం చూచాను. పేదరికం కారణంగా ఆ మార్గంలో పరిశ్రమిస్తే కీర్తితో పాటు నాలుగు డబ్బులూ వస్తాయనే ప్రతోభం, పెద్ద కుటుంబాన్ని బరువుగా ఈడ్సుకొస్తున్న మా నాన్నకు సహాయపడినట్లు అవుతుందన్న ఆశ, తలెత్తింది. అప్పటికే పద్యరచనలో కొంతమేర పరిశ్రమించిన నేను, కొన్ని సందర్భాలలో నాకు నేనుగా, మరికొన్ని వేళల్లో స్నేహితుల ద్వారా, రకరకాల నిబంధనల్ని విధించి ప్రశ్నలడగండని వాటికి లొంగి పద్యం అల్లటమేకాక ధారణపట్టి అప్పజెప్పడం అలవాటు చేసుకొన్నాను.

రిపైర్టు కలెక్టర్ శ్రీ బి.జూగప్పగారి చౌరవతో అప్పటి భారత రాష్ట్రపతి డాక్టర్ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ గారికి స్వాగత పద్యాలు సమర్పించి ‘బాలకవి’గా శ్రీశైలంలో అమృతాశీర్మాదాలు అందుకొన్నాను. తెలుగుశాఖ పక్కాన ఏర్పాత్తిన శ్రీ గాడేపల్లి కుక్కుబేశ్వరరావుగారి అష్టవధానంలో పుచ్ఛకస్తానం పొందాను. కళాశాల ఉపన్యాసకులు నిర్వహించిన భువన విజయంలో నేపథ్య పద్యగాయకుడినీ అయ్యాను.

మీ ఇంటి పేరు ‘అసాది’ కదా! ‘ఆశావాది’ గా ఎలా మారింది?

అదొక అద్భుత ఘుట్టం. చెబుతాను. ఎండాకాలం సెలవుల్లో ఏలూరులోని ఘడ్స్ కంట్రోల్ సర్కిల్లో ప్రభుత్వ ఉద్యోగం వస్తే అందులో గుమాస్తాగా చేరాను. అక్కడ శ్రీ బస్స్ సింహది అప్పారావుగారి సాహచర్యంలో మూడు నెలలపాటు చేమకూర వేంకటకవి విజయ విలాసం అధ్యయనం చేశాను. అది నా పద్యాలకు మరింత వెలుగునిచ్చే అచ్చ తెనుగు ముచ్చులను పదబంధాలను సమకూర్చింది.

ఇప్పుడ్నీ ఒక రకమైన బలాన్ని త్యుప్పిని కలిగించడంతో ఆ యేడే గాంధీజయంతి సందర్భంగా మొట్టమొదటి అష్టవధానం జయప్రదంగా ముగించాను. ఈ వార్త మా తెలుగుశాఖ ‘హెడ్ డాక్టర్ సందూరి రామకృష్ణమాచార్యులవారి చెవిలో పడింది. వారు నన్ను ‘డిపార్ట్మెంట్స్’కు పిలిపించి మా ‘మాస్కర్’ సన్నిధిలో సమస్యాపూరణ పరీక్ష నిర్వహించారు. వారిచ్చిన ‘ప్రశ్నకు ప్రశ్నయే జవాబు భామిని పలికెన్’ అనే సమస్యకు, నా పూరణంగా

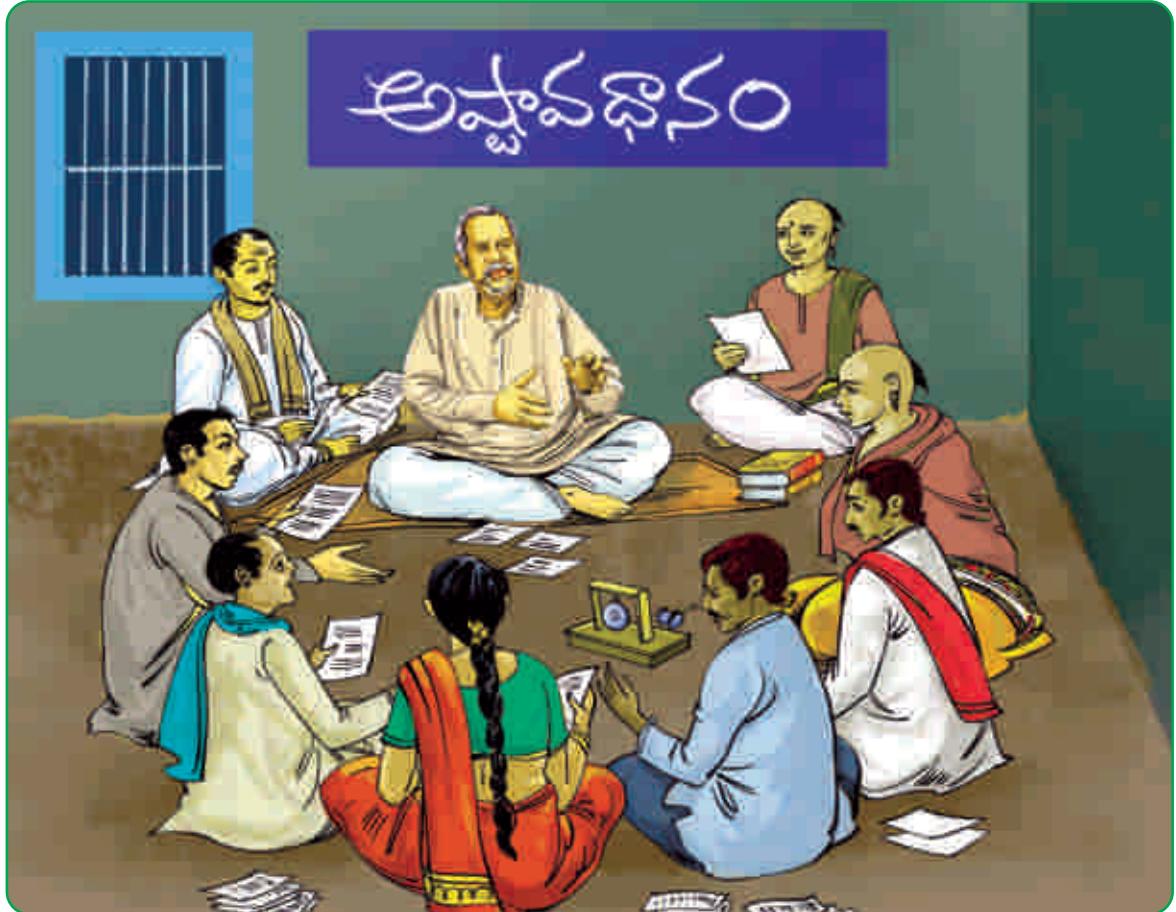
“ప్రశ్నలపై వడి ప్రశ్నలు
ప్రశ్నించెడి తనదు భీరు భావంబేమో
ప్రశ్నించుచు తన యొదలో
ప్రశ్నకు ప్రశ్నయే జవాబు భామిని పలికెన్” అని పూరించాను.

వారు సంతోషించి “నీకు దైర్యం ఉంది. ఎక్కడైనా నెట్టుకొస్తావు. నేటి నుంచి నీవు ఆసాదివి కావు. ‘ఆశావాది’వి” అని ఆశీర్వదించారు. అప్పటినుండి నా ఇంటిపేరు ఆశావాది అయింది.

నిషిద్ధాక్షరిలోని మెలకువలను నాకు నేర్చవలసిందిగా శ్రీ గాడేపల్లి వారిని కుదిర్చారు నందూరివారు. వారి అంతేవాసిత్వం ఒక్క సంవత్సరం కూడా గడవకుండానే ఆ ఇరువురు బదిలీ అయ్యారు. నేను నా వికాసానికి కొండంత అండను కోల్పోయాను.

మరి మీ అవధాన సాభనను ఎలా కొనసాగించారు?

మూడవయేదు చదువు రకరకాల కష్టాలమధ్య ముగించుకొని శిక్షణతేని తెలుగుపండిత వృత్తిలో చేరి శ్రీ.సి.వి. సుబ్బాన్న శతావధానిగారి గురుత్వం సంపాదించాను. వారి అవధానసభలకు వీలు కలుగజేసికొని హజరయేవాడిని. వారి వెంట ప్రయాణిస్తూ కొన్ని, ఉత్తరాల ద్వారా మరెన్నో సందేహాలు తీర్చుకొనేవాడిని. వారి ద్వారా నా అవధాన నువిధానానికి బలమైన పునాదులు పడ్డాయి. మా గురుదేవులే కాక నాకు అవధాన రంగంలో బాగా ఇష్టమైనవారు, పూజనీయులైనవారు తిరుపతి వేంకటకుపులు, గాంధీజీ కుక్కటేశ్వరరావు.

నా 19వ యేట ప్రారంభించిన అవధానం 26 వసంతాల పాటు నిరాఫూటంగా విస్తరిల్లింది. రాష్ట్రమంతటా, కర్నాటక, తమిళనాడు రాష్ట్రాలలోనూ, న్యూఫీల్డ్లోనూ దాదాపు 171 అవధానాలు చేశాను. అవధాన వద్యాలను జారిపోనీకుండా భద్రపరిచి అయిదు సంపుటాలుగా ఆంధ్రసరస్వతికి కానుక చేశాను. అవి అవధాన చాటువులు, అవధాన దీపిక, అవధాన కౌముది, అవధాన వసంతం, అవధాన కళాతోరణం. అప్సుత ప్రసంగంలోని కొన్ని ముఖ్య ప్రశ్నలకు సమాధానాలు ‘అవధాన వినోదం-సరస ప్రసంగం’ అనే పేర వెలువడింది.

పెరుగుతున్న వయస్సుతో పాటు, తరుగుతున్న ధారణ, నిరంతర ప్రయాణాలు అవధానాలకు మంగళం పాడేటట్లు చేశాయి. 1999 ఉగాది రోజున నారాయణబేండ్రులో చేసిందే నా చివరి అవధానం.

అవధానిగా ఎదిగే క్రమంలో మీరు ఎదుర్కొన్న ఒడిదుడుకులు ఏమైనా ఉన్నాయా?

అవధానికి అనుకూలమైన ఆతిధ్యాదుల్ని ఏర్పాటు చేయడంలో సన్మానాదుల్లో వివక్ష చూపడం నాకు బాగా

ఎరుక. ‘అయినవారికి ఆకులు కానివారికి కంచాలు’ అన్నది నేను చవిచూచిన చేదు అనుభవం. కొందరేమో ఈ వర్గం వాళ్ళను ప్రోత్సహిస్తున్నామని ప్రభుత్వాధికారుల దగ్గరో, ప్రజాప్రతినిధుల దగ్గరో యోగ్యతా పత్రం పొందడానికి వీలుగా అవధానం ఏర్పాటు చేస్తారే తప్ప అవధాని గౌరవాన్ని కాపాడే పద్ధతిలో శ్రద్ధ చూపరు. నా దగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి శుష్టుప్రియాలు, శూన్యహస్తాలు అన్న పద్ధతి పాటించారు. అవధానంలో గంట కొట్టే పృచ్ఛకునితో సమానంగా మాత్రమే అవధానినై కూడా సన్మానమందుకున్న సన్మివేశాలున్నాయి. పూలహారం, ఘలహారంతో ముగిసిన సభలూ ఉన్నాయి. సాటి అవధానులు ఈ ప్రక్రియ కారణంగా తమ ఆర్థిక సుస్థితి పెంచుకోగలిగితే, కేవలం సాహితీ లోకంలో పేరు సాధించడంతోనే నా స్థితి ఆగిపోయింది.

అవధానంలో అన్యాపదేశంగా దెబ్బి పొడిచే పద్ధతిలో కొందరు ప్రశ్నలిచ్చిన దాఖలాలున్నాయి. వాటిని చాలా సున్నితంగా త్రిపి కొట్టువలసి వచ్చేది. మరికొన్ని చోట్ల నేను శ్లేషనాశ్రయించవలసి వచ్చేది. వాటిని ప్రక్కదారి మళ్ళించే ధోరణిలో సమాధాన ప్రసంగం కొనసాగించేవాడిని. ఏమైనా నా జాతిలో ఒక అవధాని ఉన్నాడన్న కీర్తిని దక్కించడం కోసం ఎన్నో చేదుల్ని దిగ్వింగుకొని గంభీరంగా సభ ముగించేవాణ్ణి.

అంతరంగాన్ని తజుక్కుపునిపించే వీటి మధ్య మనసు విప్పి మాటగలిపి హృదయస్ఫూర్తిగా ఆనందిస్తా, నాలో చెరగని ముద్ర వేసిన సంస్కరులు లేకపోలేదు. అట్టివారు నాతో సత్సంబంధాలు నెలకొల్పుతూ, నా కృతులు వెలికిదేవడానికి శతధా ప్రయత్నిస్తున్నారు. ఏది ఏమైనప్పటికి అవధానం కొందరి సాత్తు అనే అహంభావాన్ని తుత్తునియలు చేయగలిగాను.

‘వచన కవిత’ల పట్ల మీ అభిప్రాయం ఏమిటి?

నేను ప్రధానంగా పద్యజీవినే. అయినా వచనకవితను ఏనాడు నిరసించలేదు. నినాదప్రాయంగా కాకుండ హృదయావర్జకంగా వెల్పుడే ఏ చిన్నమాటనైనా ఆదరించేవాడిని. అడుపాదడపా నేనూ రసాత్మక వాక్యాలను ప్రాయడానికి ఆసక్తి చూపేవాడిని. పి.జి. కళాశాల వార్షిక సంచికలో ‘నీవు–నేను’ అనే నా మొదటి వచన కవిత అచ్చయింది. ఒక దశాబ్ది పిమ్మట అదే కవిత డా. కమల్నాథ్ పంకజ్గారిచే హిందీభాషలోనికి అనూదితమై మంచి గుర్తింపు సంపాదించుకుంది. వేదికపై ఆశువుగా చెప్పిన వచనకవిత ‘రొయ్య మీసాలు’. శ్రేతల సమక్కంలో నిర్వహించే కవి సమేళనాలకు ఒకమారు పద్యం, మరొకమారు పచనం కాన్ని చేసేవాడిని. ఇలా తయారైన వచనకవితల సంపుటియే ‘అంతరంగ తరంగాలు’. నేను సాహిత్యానికి చేసిన దానికంటే సాహితీలోకం నాకు చేసిందే ఎక్కువ. ఆయా సందర్భాలు ఎటు ఈడిస్తే అటుగా వెళుతూ అక్కడ నన్ను నేను ప్రతిష్టించుకునే ప్రయత్నం చేసాను. భాషా సాహిత్యాలకు దూరంగా బ్రితకలేని బలహీనత నా సరనరాల్లో జీర్ణించుకుపోయింది.

నేటి రచయితలకు మీరిచ్చే సందేశం ఏమిటి?

నేడు సమాజంలో రచయితలు ఎందరో ఉన్నారు. సామాజిక స్పృహ పేరిట తామరతంపరగా రచనలు చేస్తున్నారు. తాము ఏ సందేశాన్ని ఎదుటివారికి ఇస్తున్నారో అందులో చాలామంది జీవించడం లేదు. కవి మాటకు, చేతకు పొంతన లేకపోతే ఎల? మహిళావాదం, లంచగొండితనం, కులమత సామరస్యం, తల్లిదండ్రుల సేవ, సాటి రచయితల పట్ల సదవగాహన వగైరాలు, వారి నిజ జీవితాల్లో అపహస్యానికి గురి అవుతున్నాయి. వాగ్రాపంలో అందంగా ఆవిష్కరించుకోవటం దగ్గర ఆగిపోవటం కాకుండా ఆచరణలో నిలుపవలసినదిగా నేను రచయితలను అభ్యర్థిస్తున్నాను.

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పండి. రాయండి.

1. ఆశావాది ప్రకాశరావు తల్లిదండ్రుల గురించి చెప్పండి?
2. ఆశావాది ప్రకాశరావు రచనలు పేర్కొనండి.
3. ఆశావాది పూరించిన ఒక సమస్య చెప్పండి?

ఆ) కింది పేరా చదివి ప్రశ్నలకు తగిన సమాధానాలు రాయండి.

తెలుగు సాహిత్యంలో అవధాన విద్య ఒక ప్రాచీన ప్రక్రియ. విశేషమైన ధారణ శక్తి దీనికి ఆలంబన. ‘అప్పావధానం’ అంటే ఒకే సమయంలో ఎనిమిది విషయములపైన మనస్సును ఏకాగ్రతతో నిలపడం. అవధానంలో ప్రశ్నలు అడిగేవారిని పృష్ఠకులు అంటారు. సమాధానమిచ్చే వారిని అవధాని అంటారు. అవధాని కవేకాక, పండితుడై కూడా ఉండాలి. ఎందుకంటే సమయానుకూలంగా చమత్కార సంభాషణలు జరుపవలసి ఉంటుంది. పృష్ఠకులు కూడా పండితులై ఉంటారు. అనేక సందర్భాల్లో అవధానిని తప్పుడోవ వట్టించే ప్రయత్నం చేస్తుంటారు. అవధానికి అది ఒక పరీక్ష అయితే ఇతరులకు అది వినోదప్రాయంగా ఉంటుంది.

కవిత్వం, కావ్య పరస్పరం, శాస్త్రాలం, ఆకాశపురాణం, లోకాభిరామాయణం, చదరంగం, వ్యాసాక్షరి, పుష్పగణనం అప్పావధానంలోని ప్రసిద్ధ అంశాలు. కొండరు అవధానులు పైన తెలిపిన ఎనిమిదించిలో కొన్నింటిని తొలగించి వాటి స్థానంలో దత్తపది, నిషిద్ధాక్షరి, గణిత చాతుర్యం ప్రదర్శిస్తారు. అవధానాలలో నేత్రావధానం, నాట్యావధానం అనే ప్రక్రియలు కూడా ఉన్నాయి. అవధానం కేవలం వినోదం మాత్రమే కాదు. అది కవితా, పాండిత్యాలకు పట్టుగొమ్మ, అంధ్రదేశాన అప్పావధానులు, శతావధానులు, సహస్రావధానులు ఎందరో ఉన్నారు. మాడుగుల నాగఫణిశర్మ, గరికపాటి నరసింహరావు, మేడసాని మోహన్, కడిమెళ్ళ వరప్రసాద్ మొదలైన వారు అవధానంలో విశేషకృషి చేస్తున్నారు. సాయి కృష్ణ యాచేంద్ర గారు ‘సంగీత గేయధార’ తో అవధానంలో కొత్త ఒరవడి సృష్టించారు.

ప్రశ్నలు :

1. తెలుగు సాహిత్యంలో ఒక ప్రాచీన ప్రక్రియ పేరు రాయండి?
2. అప్పావధానం అంటే ఏమిటి?
3. అప్పావధానంలో ప్రశ్నలు అడిగేవారిని _____ అంటారు.
4. అప్పావధానంలోని అంశాల సంఖ్య? ( )
5. పై పేరాలను చదివి ఒక ప్రశ్న తయారు చేయండి.

ఇ) కింది పేరా చదివి ప్రశ్నలకు సరైన సమాధానాలు రాయండి.

ఒకసారి ఒక అబ్బాయి పక్కింటివారి ధాన్యం కొట్టంలో కూర్చుని చిన్న దీపం పెట్టుకుని చదువుకుంటున్నాడు. ఉన్నట్టుండి గాలి వీచడంతో దీపం ఆరిపోయింది. తిరిగి దీపం వెలిగించి చదువుతుండగా అది ముళ్ళి ఆరిపోయింది. అలా నాలుగైదు సార్లు జరగడంతో అతనికి కోపమొచ్చింది. “ ఈ దీపం చిన్నదపడం వలన ఇలా జరుగుతోంది. గాలి తగిలినా కూడా ఆరిపోవడానికి వీల్లేకుండా ఏదైనా చెయ్యాలి. ఏం చేద్దామా?” అనుకుంటుండగా ఏదో ఆలోచన

వచ్చింది. వెంటనే తన ఆలోచనను అమలు పరుస్తూ చిన్ని ప్రయోగం చేశారు. ప్రమాదవశాత్తు మంటలు రేగి ఆ కొట్టం తగులబడిపోయింది. కొడుకు చేసిన పనికి తండ్రికి కోపం వచ్చింది. చుట్టుపక్కలవాళ్లు మంటలు ఆర్పుతున్నారు. తండ్రి కొడుకుని నడిరోడ్డు మీదకు ఈడ్చుకొచ్చి బెత్తంతో ఏపు తట్టుతేలేం కొట్టాడు. “ఇంకెప్పుడైన ఇటువంటి పనిచేస్తే చంపేస్తా”నన్నాడు. పాపం ఆ అబ్బాయి తల్లి దగ్గరకు చేరి తప్పు క్షమించమని, ఇంకెప్పుడూ అలాంటి ప్రమాదాలు రానివ్వనని వేడుకొన్నాడు. తండ్రికి చెప్పి తన ప్రయోగాలు చేసుకోవడానికి అనుమతి ఇప్పించమన్నాడు. తన కొడుక్కి సృజనాత్మకశక్తి ఎంతో ఉందని గ్రహించిన ఆమె అతడికి అన్నివిధాలా సహకరించింది. పట్టువదలని విక్రమార్యున్నిలా ఆ అబ్బాయి తన ప్రయోగాన్ని ఆపలేదు. ఆ అబ్బాయి ఇంకెవరోకాదు, ఎలక్ట్రిక్ బల్య కనిపెట్టి ప్రపంచానికి చీకట్లో వెలుగులు అందించిన ధామన్ అల్యు ఎడిసన్.

ప్రశ్నలు :

1. ‘సృజనాత్మకత’ అంటే ఏమిటి?
2. ‘పట్టువదలని విక్రమార్యుడు’ - సొంతవాక్యంలో ప్రయోగించండి.
3. ‘తండ్రి’ - పర్యాయపదాలు రాయండి.
4. మీ అమ్మ దగ్గర నువ్వు చేసిన తప్పు ఒప్పుకున్న ఒక్క సందర్భం రాయండి.
5. పై పేరాకు శీర్షిక పెట్టండి.

ఘూకీకరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాల్లో సమాధానాలు రాయండి.

1. ఆశావాది ‘బాలకవి’గా ఆశీర్వాదం పొందిన సన్నివేశం గురించి రాయండి.
2. ఆసాదిగా ఉన్న ప్రకాశరావు ఇంటిపేరు ఆశావాదిగా ఎలా మారింది?
3. ఆశావాది గారు పొందిన పురస్కారాల గురించి రాయండి.
4. ప్రకాశరావు అష్టావధానంలోకి ప్రవేశం, అవధాన ప్రక్రియలో వారి కృషిని వివరించండి.

అ) కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

1. ఆశావాది వారి సాహితీ జీవన ప్రస్తావం తెలుసుకున్నారు కదా! మీరు తెలుసుకున్న విషయాలను మీ మిత్రునికి ‘లేఖ’ రూపంలో రాయండి.
2. మీకు దగ్గర్లోని రైతు/ఆరోగ్య కార్యకర్త/ శ్రామికుడు/ పోలీసు/ ప్రజాప్రతినిధి వీరిలో ఎవరితోనైనా ‘ముఖాముఖి’ (ఇంటర్వ్యూ) నిర్వహించేందుకు 10 ప్రశ్నలు తయారు చేయండి.
3. ఈ కింది ‘కవిత’ చదవండి. ఆలోచించండి. కవితను పొడిగించి రాయండి.

నాకూ ఒక ‘కల’ ఉంది
 ఆకాశంపైన అడుగులు వేయాలని
 సక్కత్రాల ఇంట వెలగాలని
 సందడంలో అలసై ఎగరాలని
 చీకట్లో మిఱగురై తిరగాలని
 నాకూ ఒక ‘కల’ ఉంది
 .....

భాషాంశాలు - పదజాలం

అ) ఎరువు రంగులో ఉన్న పదాలకు అర్థాలు రాయండి. ఆ అర్థాలు ఉపయోగించి సాంతపక్కాలు రాయండి.

- సజ్జనులతో 'గోప్ప' శ్రేయోదాయకం.

జ : _____

- కొంతమంది కవులు పద్యాలను 'ఆశువు' గా చెపుతారు.

జ : _____

- అవధాన ప్రక్రియలో 'పృచ్ఛకులు' ప్రశ్నలు అడుగుతారు.

జ : _____

అ) కింది వాక్యాలలో ఎరువు రంగులో ఉన్న పదాలకు పర్యాయపదాలు రాయండి.

- అవధాన ప్రక్రియలో నేత్రావధానం కూడా ఉంటుంది. = _____, _____, _____
- నాన్న కుటుంబం కోసం ఎంతో శ్రమిస్తాడు. = _____, _____, _____
- ఆకాశాన కొముది ప్రకాశం ఎంతో మనోహరంగా ఉంది. = _____, _____, _____

ఇ) కింది వాక్యాలలో ఎరువు రంగులో ఉన్న పదాలకు నానార్థాలు రాయండి.

- కవికి సామాజిక స్పృహ అవసరం. = _____, _____, _____
- విద్యార్థుల్లో జ్ఞానజీవులను వెలిగించేవాడు గురువు. = _____, _____, _____
- కృషి ఉంటే మనుషులు బుఘులవుతారు. = _____, _____, _____

ఈ) కింది పదాలకు వ్యుత్పత్యర్థాలు రాయండి.

- కృతులు = _____
- పౌత్రుడు = _____
- ఆచార్యుడు = _____

ఉ) కింది పట్టికలోని ప్రకృతులకు - వికృతులు, వికృతులకు-ప్రకృతులు రాయండి.

దైవం, అక్కరం, కార్యం, పద్యము, కీర్తి, సందియం, వమ్ము, కానుక, కవిత, విజ్ఞానం

ఊ) కింది జాతీయాలను వివరించండి.

- ఎత్తిపొడువు = _____
- కత్తిమీద సాము = _____
- తామరతంపర = _____

వ్యక్తరణాంశాలు

సంఘలు

అ) పాఠ్యాంశంలోని కింది పదాలను విడదీసి, సంధి పేరు రాయండి.

1. అష్టావధానం = _____ + _____ = _____
2. పుస్తకాకృతి = _____ + _____ = _____
3. నేత్రావధానులు = _____ + _____ = _____
4. ఆర్యంతం = _____ + _____ = _____
5. ఉన్నతోద్యోగులు = _____ + _____ = _____

అ) కింది పదాలను విడదీసి, సంధి పేరు రాయండి.

1. రసోచిత్యం = _____ + _____ = _____
2. దివ్యోపథం = _____ + _____ = _____
3. దేవాలయం = _____ + _____ = _____
4. దేశోన్నత్యం = _____ + _____ = _____

ఇ) కింది విడదీసిన పదాలను కలపండి, సంధి పేరు రాయండి.

1. రన + ఏక = _____ = _____
2. వన + ఓపథి = _____ = _____
3. వసుధ + ఏక = _____ = _____
4. అష్ట + ఐశ్వర్యం = _____ = _____

వ్యధి సంధి : అకారానికి ఏ,ఐలు పరమైతే ఇకారము, ఓ,ఔలు పరమైనవ్వుడు బైకారము అదేశమవుతాయి.

ఈ) కింది సమాస పదాలకు విగ్రహవాక్యాలు రాసి, సమాసం పేరు రాయండి.

1. మధుర భాషణము = _____
2. మూడు సంవత్సరాలు = _____
3. కళా గోప్తి = _____

ప్రత్యక్ష - పరోక్ష కథనాలు :

ప్రత్యక్ష కథనం : ఒక వ్యక్తి చెప్పిన మాటలను యథాతథంగా చెప్పడాన్ని ‘ప్రత్యక్ష కథనం’ అంటారు.
కింది ఉదాహరణను చూడండి.

“నేను తలచుకుంటే ఏదైనా సాధించగలను ” అని వర్ణిత్తే అన్నాడు.

పరోక్ష కథనం : వేరే వాళ్ళు చెప్పిన మాటల్ని మన మాటల్లో చెప్పడాన్ని పరోక్ష కథనం అంటారు.

కింది ఉదాహరణను చూడండి.

తాను బాగా చదువుకుని, ఒక గొప్ప స్థితికి చేరుకుంటానని మోక్ష అస్తుది.

ఈ రెండూ అనుకరణాలే. అనుకరణంలో అంతా చెప్పి కథనం చివర ‘అని’ వాడతాం. దీనిని అనుకారకం అంటారు.

ప్రత్యక్ష కథనాన్ని పరోక్ష కథనంలోకి మార్చడానికి పాటించవలసిన నియమాలు

- ప్రత్యక్ష కథనంలో వ్యక్తి యథాతథంగా చెప్పిన మాటలను ఉద్దరణ చిహ్నాలలో “.....” చూపించాలి పరోక్ష కథనంలో ఉద్దరణ చిహ్నాలు ఉండవు.
- ప్రత్యక్ష కథనంలో ‘నేను’ పరోక్ష కథనంలో ‘తను’ అవుతుంది.

అ) కింది ప్రత్యక్ష కథనంలోని వాక్యాలను పరోక్ష కథనంలోకి మార్చండి.

- “ నాకు పరీక్షలో మంచి మార్పులు వచ్చాయి ” అని రఫీ చెప్పాడు.
- “ పుష్పర బొమ్మలు బాగా వేస్తుంది ” అని వాళ్ళ నాన్నగారు అన్నారు.
- “ మీరంతా ఎక్కడి నుండి వస్తున్నారు ? ” అని శైలజ పిల్లల్ని అడిగింది.
- “ నాకు ఈత అంటే ఎంతో సరదా. ఈత కొట్టడం ఆరోగ్యం కూడా ”
అని అష్టయ అన్నాడు.

అ) కింది పరోక్ష కథనంలోని వాక్యాలను ప్రత్యక్ష కథనంలోకి మార్చండి.

- చదువుకన్నా విద్యార్థికి క్రమశిక్షణ చాలా ముఖ్యమని ఉపాధ్యాయులు చెప్పారు.
- తను జీవితంలో ఎన్నో కష్టాలనెదుర్కొని ఈ స్థితికి చేరానని కలామ్ అన్నారు.
- తామంతా నిత్యం పుస్తకాలు చదువుతూ ఉంటామని పిల్లలు చెప్పారు.
- తానొక ప్రకృతి ఆరాధకుడినని విజయ్ అన్నాడు.

నేను - తాను, తను

నా - తన

నాతో - తనతో

నన్ను - తనను

నాకు - తనకు

మా - తమ

మాకు - తమకు

మేము - తాము

ప్రాజెక్టు పని

క్ర్యా.ఆర్.కోడ్సు స్టాన్ చేయండి. ‘పద్మశ్రీ’ అవార్డు ప్రకటన అనంతరం ఆశావాదిగారి ఉపన్యాసం విని సమీక్ష రాయండి. మీ తరగతి గదిలో ప్రదర్శించండి.

క్ర్యా.ఆర్.కోడ్సు స్టాన్ చేయండి. ఆహోనపత్రికను పరిశీలించి మీ పారశాల అవధాన కార్యక్రమానికి ఆహోనపత్రికను తయారుచేయండి.

పద్మ మధురిము

ఉ॥ పూరితసద్గుణంబుగని పుణ్యానకించుక రూపసంపదల్
 దూరములైన వానియెడ దొడ్డగ జూతురు బుధిమంతు లె
 ట్లారయగొగ్గులైన మఱియందుల మాధురి జూచి కాదె ఖ
 ర్భూరఫలంబులం బ్రియము జొప్పుడ లోకులు గొంట భాస్పురా!

-భాస్పుర శతకం -మారద వెంకయ్

భావం: భాస్పురా! గుణవంతునికి అందము, ఐశ్వర్యమూ లేకున్నా బుధిమంతులు అతని పట్ల గౌరవంగా ప్రవర్తిస్తారు. ఎలాగంటే ఖర్జుర ఫలాలు ఆకారంలో అందంగా లేకపోయినప్పటికీ లోకులు వాటి మాధుర్యాన్ని స్వీకరిస్తారు కదా!

5

వదేశమేగినా....!

మూల గ్రంథం : నా విదేశపర్యటన అనుభవాలు

రచయితి : శ్రీమతి డఃటుకారి లక్ష్మీకాంతమ్ము

చదవండి - చల్చించండి

తెలుగు పాట

కొండగాలి మాట కోనీసీమతోట
కోయిలమ్మ పాట హాయి పాట
దేశి కవిత కాదె తెలుగులో నామాట
దేశ భాషలందు తెనుగు తేట.

కొండగాలులందు కోనేటి అలలందు
పడవ పాటలందు పల్లెలందు
అందు నిందు చెపుల విందుగా విలసిల్లు
తెలుగు కన్న ఇంటి వెలుగు లేదు.

కడవ మాటలన్న కడిగిన ముత్యాలు
మాలలలై అన్నమయ్య నాదు
చిగురు జాను తెనుగు చిత్తూరి గంధవు
పౌయలు వరదరాజు ఒలకబోసె.

దక్షిణాదిలోన త్యాగయ్య పలికెను
తేనెలూరు తేట తెలుగు పాట
ఎడ్డ రామదాసు ఏనాడొ చేసెను
అచ్చ తెనుగులోన ఆత్మబోధ.

పుణ్యమూర్తులైన పోతన్న గోపన్న
రామనామ కీర్తనామృతాన
పొంగు లెత్తించిన గంగయే గాతమి
కృష్ణవేణి జాతి కీర్తి కాంత.

ఆర్య నాగార్జునుండవతరించిన నేల
పాశి శాసనాల పదుగు పేక
బుద్ధభూమిగా ప్రసిద్ధమైనదీ
తెలుగు నేల జాతి వెలుగు నేల

అప్పదిగ్గజాల ఆంధ్రపదముట్టనా
ముద్ర నోచుకొన్న భద్రభూమి
రాయలోరి గొప్ప ఏరాయినడిగినా
రింగు మనును మనుచరిత్రలాగ

గుర్తు చేసినారు గురజాడ గిడుగులు
నేటి తెలుగు అన్న నోటి తెలుగు
గురుతు చేసుకొనుడు అరుదైన ఈభాష
ఆంధ్రవిష్ణుభాష అమరభాష

వేదమెందుకింక వేమన జామువ
పద్యమున్న చోట ప్రజలనోట
కలము కదుపుడింక గతమెంతో ఘనకీర్తి
వారసత్యమున్న వాసి తెలిసి.

- వేటూరి సుందరరామమూర్తి

ఉద్దేశం

తెలుగులో పద్యం, కథ, వచన కవిత మొదలైన ప్రక్రియలతో పాటూ యాత్రా రచన కూడా ఒక సాహితీ ప్రక్రియ. దాని పట్ల విద్యార్థులకు అవగాహన కలిగించడం, రచయిత్రి తన విదేశీ యాత్రానుభవాలను పరిచయం చేయడం, భారతీయ సంస్కృతి, సంప్రదాయాల పట్ల విదేశీయుల మనోభావాలను తెలియజేపుడం ఈ పాఠం ముఖ్య ఉద్దేశం.

నేపద్యం

“ఈనాడు ఉబునుపేక ఊరకే దేశాలు తిరిగే లోక సంచారులు కాదు ప్రపంచానికి కావలసింది. తమ తిరుగుడుకు సార్థకతను కల్పించగల లోక సంచారులు కావాలి. అంటే దేశాలు తిరిగి తాము సంపాదించిన అనుభవాన్ని, చూసిన ప్రదేశాల విపరాల్ని ఏ కారణం వల్లనో దేశాలు తిరగలేక, స్థిరహాసులైన లక్ష్మలాది మంది ప్రజలకు అందించగలిగి ఉండాలి లోక సంచారులు” అని ‘లోకసంచారి’ వుస్తకంలో ప్రముఖ చారిత్రిక, సాంస్కృతిక హిందీ రచయిత ‘రామల్ సాంకృత్యాయన్’ వెల్లడించారు.

సరిగ్గా అలాంటి ఒక సదుద్దేశంతోనే, శ్రీమతి ఊటుకూరి లక్ష్మీకాంతమ్మ గారు భారత ప్రభుత్వ సాంస్కృతిక ప్రతినిధిగా వివిధ దేశాలు పర్యటించారు. ఆ పర్యటన సాగిన విధానం, ఆమె పొందిన అనుభవాలు, విశేషాలను ఈ పాఠం చదివి తెలుసుకుండాం.

ప్రకియ - యాత్రారచన

యాత్రికుడు తాను పొందిన యాత్రానుభవాలను గ్రంథస్థం చేయడాన్ని ‘యాత్రారచన’ అంటారు. వ్యక్తులు స్వదేశంలో కానీ, విదేశంలో కానీ విశిష్టత కలిగిన ప్రదేశాలను దర్శించినపుడు అక్కడి విశేషాలను, పొందిన అనుభూతిని, అనుభవాలను వివరిస్తూ వర్ణనాత్మకంగా రాయడమే యాత్రారచన.

నేటికీ ఏ తీర్థయాత్రకో, విహిరయాత్రకో వెళ్లి వచ్చిన వారు తమ స్నేహితులకో ఇరుగు పొరుగు వారికో అక్కడి వింతలు విశేషాలు కథలు కథలుగా చెప్పడాన్ని చూడవచ్చు. యాత్రారచనలు చదువుతున్నపుడు పారకుడు తాను కూడా అక్కడ ఉన్నట్లు అనుభూతి చెందుతాడు. పిల్లలు కూడా తాము వెళ్లిన ఊళ్ళ గురించి, విజ్ఞానయాత్రల గురించి యాత్రారచన చేయడం ఆవసరం. ఇది తమ అనుభవాలకు అక్కరరూపం కల్పించడం అన్నమాట.

రచయిత పరిచయం :

జ : 21-12-1917
మ : 01-12-1996

ఊటుకూరి లక్ష్మీకాంతమ్మ గారు పశ్చిమగోదావరి జిల్లా విలూరులో జన్మించారు. ప్రముఖ పాత్రికేయులు నాళం కృష్ణారావు, ప్రముఖ సంఘసేవకురాలు నాళం సుశీలమ్మ గారు వీరి తల్లిదండ్రులు. వీరు ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయం నుంచి ఉభయభాషాప్రవీణ పట్టా పొందారు. వీరు మనసాహితి - మధుబూరణి (గేయాలు), ఆంధ్రుల కీర్తనవాజ్మయసేవ, ఆంధ్ర కవయిత్రులు, అఖిల భారత కవయిత్రులు, హంస విజయము, అభిజ్ఞాన శాకుంతలము, సాహితీర్థుర్దమ పేరుతో ఆత్మ చరిత్రను, కాంతి శిఖరాలు అనే పేరుతో భక్తి గీతాలు, అమృతవల్లి, బీకటి రాజ్యం మొదలైన నవలలు రాశారు. ప్రస్తుత పారం ఊటుకూరి లక్ష్మీకాంతమ్మ గారు రచించిన ‘నా విదేశీ పర్యాటన అనుభవాలు’ లోనిది.

ఏ దేశమేగినా....!

భారత ప్రభుత్వం వారు సాంస్కృతిక పర్యాటన కార్యక్రమంలో నన్ను ఒక యాత్రికురాలుగా ఎంచుకొన్నట్లు తెల్పుతూ ప్రాసిన జాబు 1972 జూను 1వ తేదీనాడు నాకు చేరిన తరుణంలో ఒక్క నిమయం పాటు ఆశ్చర్యంతో నిశ్చేష్మరాలను కావడమే కాదు, ఇంగ్లీషు సరిగా మాటల్లడడమైనా రాని నేను ఈ పర్యాటనకు అంగీకరించడమా? మానడమా? అనే అంశాన్ని తేల్చుకోలేకకూడా చాలా కలగుండుపడ్డాను.

కాని ఉత్తర క్షణంలోనే ఒక విస్పష్టమైన భగవదాదేశం స్థిరశాధామినివలె నాలో భాసించి, విదేశ పర్యాటనకు నన్నంగికరింప జేసింది. ఆ క్షణం ఎంతో పవిత్రమైనదనీ, ఆనాటి ఆ నా నిర్ణయం ప్రయోజనకరమైనదనీ నేను జీవితాంతం భావింపవలసిన శుభతరుణముది. ఎందువల్లనంతో, మనలను సర్వనాశనం చేసిన, ఈ విదేశముల యందలి ఆచారవ్యవహారాలెట్టివో, వారికి మన భారతీయ సంస్కృతిపై గల ఉద్దేశాలెట్టివో తెలుసుకొనవలెననే నా చిరకాలాభిప్రాయానికి ఆనాడు ఒక పరిష్కార రూపంగా ఆ పర్యాటన నాకు పరమేశ్వరుడు ప్రాప్తింప చేసినాడనే తృప్తభావం నాలో ఒక క్షణ కాలం తఱుక్కున్న మెరిసింది. ఆ ఉద్దేశంతోనే నేను ఆ పర్యాటనకు అంగీకరించాను.

అనుకొన్న కార్యక్రమం ప్రకారం 1972 ఆగస్టు 13వ తేదీన భారతకాలమానం ప్రకారం ఉదయం 9 గంటలకు ధీశ్వరీ పాలం విమానాశ్రయంలో విమానం అధిరోహించి మాస్క్ మీదుగా తూర్పు జర్మనీ రాజధాని నగరమైన బెర్లినుకు, జర్మనీ కాలమానం ప్రకారం రాత్రి 8 గంటలకు చేరుకొన్నాను. మన దేశ రాయబార కార్యాలయం నుండి శ్రీ దేశికర్, జర్మనీ ప్రభుత్వము నుండి కుమారి ఖ్వీల్ నాకు స్వాగతం చెప్పడానికి బెర్లిన్ విమానాశ్రయానికి వచ్చారు. విమానాశ్రయం నుండి నన్ను 37 అంతస్తుల పెళాటలుకు తీసుకొని వెళ్ళారు. ఆ పెళాటల్లో 24వ అంతస్తులో 7వ నెంబరు రూము నాకు ఇచ్చారు. మర్మాటి ఉదయం జర్మనీ ప్రభుత్వం వారి విద్యాశాఖయందలి విదేశాంగశాఖాధికారి మిస్టర్ మట్టోవ్, వారి పర్సనల్ అసిస్టెంటు మిసెస్ ఆర్మాయిట్ నన్ను చూడడానికి వచ్చి నేను చూడగోరే ప్రదేశాలేవో తెలుసుకున్నారు.

జర్మనీ సంస్కృత విద్యాభ్యాసానికి పెట్టింది పేరనే విషయం మన భారతదేశంలో చాలా వ్యాపిలో ఉండడం వలన నేను వారిని ప్రప్రథమముగా కోరిన కోరికేమంటే, జర్మనీ దేశంలోని సంస్కృతపండితులను చూడాలని నేను కాంక్షిస్తున్నానని, మహిళా సంఘాలకు వెళ్ళాలనే గాఢమైన కాంక్ష నాకు ఉన్నదనీ, జర్మనీదేశ సంస్కృతిని చక్కగా తెలిపే పెద్దలతో నాకు పరిచయం కల్గించవలసినదనీ నేను వారిని కోరాను. వారు ఎంతో ఆదరంతో నా కార్యక్రమాన్ని రూపొందించి ఒక్క పూటలో దానికి తగిన ఏర్పాట్లన్నీ చేసేశారు.

ఆగస్టు 15వ తేదీనాడు బెర్లిన్ నగరంలో జరిగిన భారత ప్రభుత్వ రజతోత్సవాలను కన్నులవిందుగా సందర్శించిన తరువాత ఆగస్టు 16వ తేదీనుండే నా కార్యక్రమము నేనాశించిన విధంగా, సంస్కృతపండితుడైన ప్రాఫేసర్ రూబెన్ మహాశయుని సందర్శనంతో ప్రారంభమైనది.

శ్రీ రూబెన్ పండితుడు మహాకవి కాళిదాసు రచనలన్నింటినీ ఆమూలాగ్రంగా అధ్యయనంచేసి, ఆ మహాకవి కావ్యాలపై సాధికారికమైన విమర్శనలను చేసి, జర్మనీ భాషలో వేలపుటలుగల మహా గ్రంథాలను రచించిన మహామనీషి !

బెర్లిను మహానగరంలో ఒకమూల 'ప్రైవీ' నదీ తీరప్రాంతంలో ఉన్న రవీంద్రనాథ్ టాగోర్ వీధిలో 25వ నెంబరు ఇంటిలో ఆయన ఉన్నారు. ఆజానుబాహువై, ఉన్నతమైన విగ్రహస్వార్తితో, భారతీయ బుధిస్తముని జ్ఞాప్తికి దెచ్చేలా ఉన్నాడు ఆ మహానుభావుడు. నా కారు వారి యింటిముందు ఆగేటప్పటికి రోడ్స్ మీదికి వచ్చి ఎంతో సాదరంగా స్వాగతించారు. ఇంటిలోనికి వెళ్లిన తర్వాత వారు నన్ను వేసిన మొదటి ప్రశ్నలుది. 'రాకెట్ గమనంతో, అతిత్వరగా సోషలిస్టు సమాజ స్థాపనోదేశంతో ముందుకు దూసుకొని పోతూ ఉన్న మా యువతరానికి, వేద నాగరికతను ఆదర్శంగా పెట్టుకొన్న మీ భారతదేశం, ఏమి సందేశమియ్యాలనే ఉద్దేశంతో మిమ్మల్ని ఇక్కడకు పంపిందమ్మా?" అని. నేను వారి సూటియైన ప్రశ్నకు జవాబు చెప్పడానికి కొంచెం ఆలోచించే యత్నం చేసే లోపుగానే వారందుకొని, "నన్ను

❖ జర్మనీలో సంస్కృత పండితులను చూడాలని

రచయిత్తి ఎందుకు అనుకున్నారు?

❖ □ప్రాఫేసర్ రూబెన్ ప్రత్యేకతలు ఏమితి?

ముందు కొంచెం చెప్పనీయండి. నేను మహాకవి కాళిదాసు రచనలను అధ్యయనం చేశాను. ఆ మహాకవి సృష్టించిన పాత్రలన్నీ ఎంతో ఉత్సప్పమైనవి. ఉదాహరణకు శకుంతలను తీసుకోండి. ఆమె తనకు విధివిహితమైన గాంధర్వవిధిలో దుష్యంత మహోరాజును అరణ్యంలో, ఏకాంతంలో వివాహమాడింది. మహోరాజైన దుష్యంతుడే దీనికి ప్రేరకుడు. అయినా ఆయన తన రాజ్యానికి వెళ్లిన తర్వాత ఆమె సంగతే ఎత్తుకొనలేదు. కొంత కాలం తరువాత, తాత పాదుడైన కణ్వుడు తల్లిబిడ్డలను దుష్యంతుని వద్దకు వంపించాడు. రాజు ఆమోను ఇతఃపూర్వము ఏమీ ఎరుగనట్టే నటించాడు.

- ❖ సమసమాజ స్థాపన అంటే ఏమిటి?
- ❖ కాళిదాసు రచనల్లో ప్రత్యేకత ఏమిటి?

ఆ అవినయాన్ని, ఆ ధన మదాంధత్యాన్ని శకుంతల ఏ మాత్రము సహించలేదు. రాజును గడ్డిపోచవలె తిరస్కరించి, మారీచి ముని ఆశ్రమానికి వెళ్లి అక్కడ తన కుమారుడైన భరతుని ‘సర్వదమనుని’గా మార్చింది. అంతే కాదు ఆ మహోరాజే మరల పశ్చాత్తపుడై తనను స్వీకరించేటట్లు చేసింది. తన కుమారుని పేరిట, భవిష్యత్తులో యుగ యుగాలకు చెఱగని ప్రభావ ముద్రతో లోకాలకు శాంతి, ధర్మాలను ప్రసాదించే ఒక మహాదేశం పెంపాంది విరాజిల్లడానికి తగిన విధంగా సర్వవీరుణ్ణిగా కొడుకును తీర్చిదిద్దింది.

అట్లాగే భారతీయ సాహిత్యంలోని సీతాసాధ్య, ద్రౌపది మున్సుగు స్త్రీలందరూ స్వీయత్యాగంతో, లోక హితాన్ని సాధించిన మహిళామణిలు. ఇది మీ భారతీయ సంస్కృతియందలి పరమోదార రామణీయకత. మా పాశ్చాత్య వాజ్యాయంలో ఇట్లాంటి త్యాగసాందర్భం కనబడదు. స్వార్థ భోగవిలాసయుతమైన మా యువతరానికి నేను ఈ విధంగా మీ భారతీయ సంస్కృతిని గూర్చి తెలుపుతూ నాకు తోచిన సాహిత్య సేవచేస్తూ ఉన్నాను” అని రెండు గంటలు మన భారతీయ సాహిత్యంపై ఎంతో ఉన్నత భావంతో ప్రసంగించారు. వారి ప్రసంగం వింటూ ఉన్నంతసేపూ నేను ఏలోకంలో ఉన్నానో మరచిపోయాను. పాశ్చాత్య దేశాలలో అడుగుపెట్టగానే మన భారతీయ సంస్కృతిని గూర్చి యింత ఉన్నతమైన ప్రశంస వినడంతో నాకు ఒక్కు పులకరించి పోయింది. ఆయనకు ఎన్నో జోతలర్పించి నేను బసకు తిరిగి వచ్చాను.

తరువాత సంస్కృత వాజ్యాయంలో చారిత్రక పరిశోధన చేస్తూ ఉన్న శ్రీమతి రిచెల్ పండితురాలిని చూచాను. ఆమె శ్రీ రూబెన్ పండితుని శిష్యురాలు, 15 ఏండ్రు సంస్కృత, పాశ్చి భాషలలో అధ్యయనం చేసింది. ప్రపంచంలో కల్గా తలమానిక మనదగిన ఉత్తమ చరిత్ర, సంస్కృతి హిందూ దేశమందు విలసిల్లి యున్నదని ఆ విషయమై పరిశోధన మొదలుపెట్టింది. ఆమెకు రామాయణ భారతాలపై ఎంతో గొప్ప అభిప్రాయం ఉన్నది. తర్వాత ప్రసిద్ధ రచయిత్రియైన

రూత్ కాప్టను, బెల్లిన్ యూనివర్సిటీలో ప్రస్తుతం ఓరియంటల్ డిపార్ట్మెంటులో ప్రొఫెసర్ శ్రీ హాబర్ పండితుని నేను కలుసు కొన్నాను. జర్మనీ భాషపై వారికంత గౌరవప్రత్యులున్నావో సంస్కృతభాషపై, మన భారత, రామాయణములపై వారికంత గౌప్య గౌరవభావం ఉండడం చూచినప్పుడు నాకెంతో సంతోషం కలగడమేకాదు, ఎంతో ఆశ్చర్యం కూడా కలిగింది. అంతేకాక తన ధార్మిక సంస్కృతిచే విశ్వానికే పూజ్య భావంతో ఆదరణీయమైన స్థానాన్ని సంపాదించిన మన సంస్కృత భాషయేడల నాకెంతో భక్తిభావం కల్గింది. ప్రొఫెసర్ హాబర్ పండితులు భారత రామాయణాది ప్రథాన గ్రంథాలెన్నో అనేక పాశ్చాత్య భాషలలోనికి అనువదింపబడ్డాయని ఎంతో గౌరవభావంతో చెప్పారు.

అంతేకాక ఎంతోమంది జర్మనులు సంస్కృతం, బెంగాలీ, హిందీ, తమిళభాషలలో పరిశోధనలు కూడా చేస్తూ ఉన్నారు. ఈ భాషలలోని ఉత్తమ గ్రంథాలెన్నో జర్మను భాషలోకి అనువదింపబడినాయి కూడా. భారతీయ సాహిత్యం అంటే ఆదరం లేని భారతీయులీ విషయాలు తెలుసుకోవడం ఎంతో అవసరం.

- ❖ హిందూ దేశంపై రిచర్స్ పండితుని అభిప్రాయం ఏమిటి?
- ❖ ప్రొఫెసర్ హాబర్ వెల్లడించిన విషయాలేమిటి?

తర్వాత, మేము హోల్ నగరంలో నివసిస్తూ ఉన్న ప్రొఫెసర్ మోదేగారిని చూడటానికి వెళ్లాము. శ్రీ మోదే పండితుడు ఒక గౌప్య విశ్వసాహిత్యవేత్త. విశేషించి భారతీయ తత్త్వశాస్త్రాభిమాని. వారి ఇల్లు ఒక గౌప్య గ్రంథాలయం. ఆ గ్రంథాలయంలో అన్నో భారతీయ గ్రంథాలే. భారతీయ శిల్ప, చిత్ర, నాట్య, సంగీత, సాహిత్యాది వివిధ కళలపై ఎన్నో గ్రంథాలు వారి దగ్గర ఉన్నాయి. వేదవేదాంగములు మన శాస్త్రపురాణేతివోసములు, బౌద్ధ వాజ్యాయం లెక్కలేనన్ని సంపుటాలు మహాపండితుని మందిర గ్రంథాలయంలో స్థానం కల్పించుకొన్నాయి. రవీంద్రుని ప్రాతప్రతులను, మేక్సి ముల్లర్ ప్రాతప్రతులను ఎంతో గౌరవంతో ఆయన భద్రవరచుకొన్నారు. భారతదేశంలో వివిధ దేశభాషా సాహిత్యముల తీరుతెన్నులు ఆయనకు తెలిసినంత మనకు తెలియదేమో! ఆశ్చర్యమేమంటే మన తెలుగు సాహిత్యాన్ని గూర్చి ఆయన

సేకరించినన్ని ఆంగ్ల వ్యాసములు మనం సేకరించలేదు. కొన్ని పత్రికల పేర్లు కూడా మనకు తెలియవంటే అత్యుక్తి లేదు. ఆయన తనపేరును ‘మోద’ అనిస్తే, తన నగరాన్ని ‘శాల’ అనిస్తే పిలవమన్నారు. ప్రాణేసర్ మోద మహాశయునితోడి పరిచయం నాకు జీవిత సార్థకాన్ని చేకూర్చే ఒక మహా వరప్రసాదం! నా పర్యాటన యొక్క ప్రయోజనసారం మోద మహాశయుని దర్శనం అంటే అతిశయోక్తి కాదు.

తర్వాత ‘స్టేప్’ నదిలో బెల్లిన్ నగరాన్ని చుట్టి రావడానికి నోకా విషారం బయలుదేరాము. ఆ నోకలో సరిగ్గా మా ఆసనాలకు ఎదురు ఆసనంపై హంగరీలోని బుడాపెస్టు యూనివర్సిటీలో ఓరియంటల్ డిపార్ట్మెంటులో పనిచేస్తూ ఉన్న డా॥ క్లారా అనేవారు కూర్చుని ఉన్నారు. వారితో ప్రసంగించే భాగ్యం మాకు కల్గడం చాలా భాగ్యమనుకోవాలి. ఆయన మన భారతీయ వేద పురాణేతిహసాలపై పరిశోధన చేస్తూ ఉన్న మహానుభావుడు. ఆయనకు భారతీయ సాహిత్యంపై, భగవద్గీతలైన గౌరవాదరాలు వర్ణింపశక్యం కానివి. ఆయన తండ్రిగారికి కూడా భారతీయ తత్త్వశాస్త్రంపై ఎంతో గౌరవం. చిత్రమేమంటే ఆయన తండ్రి తన భార్యాపేరు ‘రత్న’ అని మార్చేసుకున్నారు. డా॥ క్లారా తన భార్యా పేరును ‘పద్మ’ అని మార్చుకున్నారు. అంతతో వూరుకోక శ్రీ క్లారా తన కుమారెకు ‘అమృత’ అని పేరుపెట్టారు.

బెల్లిన్ నుండి చెకాస్లావెకియాకి వెళ్ళాము. అక్కడ ఎన్నో గ్రంథాలయాలను, ఎన్నో ముఖ్యజియంలను చూచాము. ఎన్నో ఓరియంటల్ డిపార్ట్మెంటులను కూడా చూచాము. ఎక్కడకు వెళ్ళినా ముఖ్యంగా భారత, భాగవత, రామాయణ, భగవద్గీతల అనువాద గ్రంథాలు కొల్లుగా ఉండడం చూచి విస్తుపోయాను. ఐరోపియా దేశాల విశ్వవిద్యాలయాలన్నింటిలోనూ అతిప్రాచీనమైన ‘ప్రాహో విశ్వవిద్యాలయం’లోని ఓరియంటల్ డిపార్ట్మెంటు చూడటానికి వెళ్ళాము. అక్కడ 25-30 మంది విద్యార్థులు హిందీ, సంస్కృత భాషలలో అధ్యయనం చేస్తూ ఉన్నారు. ఆ డిపార్ట్మెంటు డైరెక్టరెన మిస్టర్ కాసా పండితుడు ‘లుక్కింగ్ టువార్డ్ ఇండియా’ అనే గ్రంథాన్ని ప్రాశాడు. అందులోని మొదటి పేరాలో తత్త్వశాస్త్రం, సమ్యక్కుజ్ఞానము, ఆధ్యాత్మిక చింతన, భగవద్విష్ణువు మొదలైన మహావిషయములచే తక్కిన ప్రపంచ దేశస్థలంతా ఎట్లా ఆకర్షితులైనది, భారతీయ సంస్కృతి ఎంతగా విశ్వశ్రేయస్తరమైనది వివరించి చెప్పారు.

భగవద్గీతకు 6, 7 వ్యాఖ్యానాలు వారి భాషలో వెల్పడినట్లు చెప్పారు. భారతీయ యోగానన విపరాలు తేలే గ్రంథాలకు అక్కడ పోచ్చ విలువ ఉన్నది.

- ❖ రచయిత్రికి బెట్టే ఆఫ్ పోయెట్స్ బెల్లును బహూకరించిన సర్ ఎడ్వర్డ్ దాన్ ఆలోచన ఏమిటి?
- ❖ మిస్టర్ కాసా పండితుడు తన గ్రంథంలో ప్రస్తావించిన విషయాలేవి?

తర్వాత రష్యాలోని విలూన్ నగర వాస్తవ్యాలైన సర్ ఎడ్వర్డ్ దాన్ అనే లిధువేనియా మహాకవిని సందర్శించటానికి మేము వెళ్లము. ఆయన మన ‘జవహర్లాల్ ఎవార్డు’ గ్రహీత. ఆయన లిధువేనియా భాషలో ‘మాయ్ నో రామ, ‘మాయునో ఇండిష్యు’ అనే కావ్యాన్ని ప్రాసిన మహాకవి. నేను సంస్కృత కవయిత్రిని తెలుసుకొని నాకు ‘బెట్టే ఆఫ్ పోయెట్స్’ అని వ్యవహరింపబడే ఒక బెల్లును బహూకరించి “మా దేశానికి వచ్చిన సంస్కృత రచయిత్రిని ఈ మాత్రమైనా సత్కరించలేకపోతే అది మా దేశానికి తలవంపు” అని అన్నారు.

అక్కడే విలూన్ విశ్వవిద్యాలయంలోని ఇండాలజీ ప్రోఫెసర్ మీరోనెస్ దగ్గరకు వెళ్లము. ఆయనకు సంస్కృతం, హిందీ వచ్చును. ఆ భాషలను అక్కడ కొండరు స్టీలకు ఆయన నేర్చుతూ ఉన్నారు. వారికి భారతీయ సాహిత్యం అంటే ప్రగాఢమైన అభిమానం. వారంతా మన సాహిత్యాన్ని గురించి అడిగి తెలుసుకొని ఎంతో అనందించారు. నేను సంస్కృత కవయిత్రిని తెలుసుకొని ప్రోఫెసర్ మీరోనెస్ లేచి వినముంగా నమస్కరించారు.

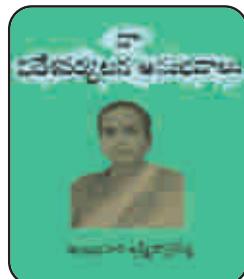
ఐరోపాలో చెక్, స్లావ్ భాషలు సంస్కృతానికి చాలా దగ్గరగా ఉంటాయి. అంతకంటే లిధువేనియా భాష సంస్కృతానికి చాలా సన్నిహితంగా ఉంటుంది. ఈశ్వరుని నిజ తత్త్వాన్ని చేపే ఉపనిషత్తులు గల సంస్కృత భాషకు మా భాష దగ్గరగా ఉండడం మా అదృష్టమని వారు అంటూంటే, నేను మన దేశభాషకు ఎన్నో జోతలర్పించాను. తర్వాత, నేను కెనడాలో ఉద్యోగంచేస్తూ ఉన్న, మాత్రమై రాజరాజనరేంద్రుని దగ్గరకు వెళ్లాలని, మాస్కో నుండి మాంట్రియల్ కు వెళ్లాను. దీనితో భారత ప్రభుత్వం వారి సాంస్కృతిక పర్యాటన కార్యక్రమం ముగిసి, నా స్వంత పర్యాటన ప్రారంభమైనదని అనవచ్చును.

జి చేయండి

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) పాత్మభాగం ఆధారంగా కింది ప్రత్యుత్తముల జవాబులు చెప్పండి.

1. రచయిత్రి విదేశీ పర్యాటనలో ఏమే ప్రాంతాలు సందర్శించింది?
2. డాక్టర్ క్లారాకు భారతీయ సాహిత్యంపై అపార గౌరవం ఉన్నదని ఎలా చెప్పగలవు?
3. జర్మనీ భాషలోకి ఏమి భాషల నుండి అనువాదాలు జరిగాయి?
4. రూబెన్ పండితుడు భారతీయ స్టీలను గురించి ఏమని చెప్పాడు?

అ) కింది వచనం చదివి ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

తెలుగులో తొలి మహిళా యూత్రాచరిత్ర

తెలుగులో తొలి యూత్రా రచయిత్రి శ్రీమతి పోతం జానకమ్మ అంతకు ముందు నుండే పురుషులు రాసిన యూత్రారచనలు ఉన్నా, ఒక మహిళ రచించిన తొలి యూత్రారచన గ్రంథం ఇదే.

1873-74 నాటి ఇండియన్ ప్రైన్స్ కమీషన్కు మహజర్లు సమర్పించుకోడానికి భారతదేశం నుంచి కొండరు వ్యాపారులు లండన్ వెళుతుండగా, జానకమ్మ, రాఘవయ్య దంపతులు కూడా పశ్చిమ సముద్రం మీదుగా స్థిరుల్లో ఇంగ్లండ్ వెళ్ళారు.

“నేను నా పర్యాటనలో ఎన్నో అద్భుతాలను చూశాను. అక్కడి రాజమార్గాల సౌందర్యం, నోకాయానం, నోకాపరిత్రమ, వస్తూత్పత్తి, సంగీతశాస్త్రం సాధించిన పరిపూర్ణత, ఆయుధాగారాలు, ప్రైవీట్స్, ప్రజల్లో సమైక్యభావం, దైవభక్తి, ప్రభుత్వం తన ప్రజల పట్ల గౌరవప్రదంగా వ్యవహారించడం ఇంకా అనేక విషయాలను గమనించాను. ఆ దేశంలో ఎక్కడచూసినా పచ్చిక బయళ్ళు, ఘలపుపుభరితమైన పృష్ఠలు మనల్ని ఆకర్షిస్తాయి. రుతుపవనాలు వీస్తాయి గాని అవి ఆరోగ్యకరమైనవి. కూరలు, పళ్ళు అన్ని రుచిగా, నీళ్ళు తియ్యగా వుంటాయి. మనదేశంలో లభించేవన్నీ అక్కడా లభిస్తాయి” అని ఆమె రాసారు.

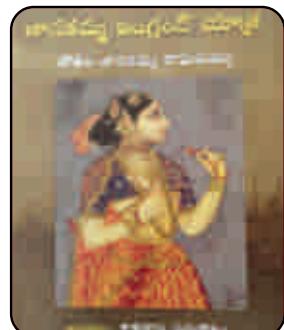
అక్కడి కుటుంబ జీవితాలు బాగున్నాయనే విషయాన్ని ఆమె గుర్తించారు. స్ట్రీలకు అన్ని చోట్లూ సమాన అవకాశాలు లభిస్తున్నాయని చెప్పారు. దీనికి ఉదాహరణగా సౌతాంప్రవ్ రైల్స్ స్టేషన్ లో ఉద్యోగులంతా స్ట్రీలేనని చెప్పి విస్తుపోతారామె. గృహ సేవకులుగా అన్ని చోట్లూ స్ట్రీలే పనిచేస్తున్నట్లు వివరించారు.

ఇంగ్లండ్ నుండి ప్రోస్ట్ కు వెళ్ళడం, అక్కడి వింతలు-విశేషాలు, సందర్భంచగల ప్రాంతాల గురించి వివరిస్తూ అక్కడి ప్రజలు మొరటుగా, కొంత అనాగరికంగా ప్రవర్తిస్తారని రాసారు. పారిస్ అందమైన నగరం. ఆరోగ్యకరంగా, ఆహారంగా ఉంటుందనీ, ఖర్చులు కూడా ఇంగ్లండ్ కన్నా తక్కువేననీ పేర్కొన్నారు. పర్యాటకులకు ప్రైంచ్ భాష వస్తేనే పారిస్ సౌభాగ్యాలను అనుభవించగలుగుతారు. లేకపోతే చాలా కష్టం అంటూ సూచించారు. అక్కడి నుండి తిరిగి ఇంగ్లండ్ చేరుకుని, ఇంచీకి తిరుగుముఖం పట్టడంతో ఈ యూత్రాచరిత్ర ముగుస్తుంది.

జానకమ్మ తెలుగులో రాసుకున్న తన యూత్రానుభవాన్ని “పిక్చర్స్ ఆఫ్ ఇంగ్లండ్” పేరుతో తనే అంగ్లంలోకి అనువదించి 1876 లో ప్రచురించారు. 146 సంవత్సరాల తర్వాత కాళిదాసు పురుషోత్తం ఈ గ్రంథాన్ని తెలుగులోనికి అనువాదం చేశారు.

ప్రశ్నలు

1. జానకమ్మ తన విదేశీ యూత్రారచన పుస్తకానికి పెట్టిన పేరేమిటి?
2. ‘జిజ్ఞాస’ అంటే అర్థం ఏమిటి?

3. ఇంగ్లాండ్‌లో కుటుంబ జీవితాలపై రచయిత్రి ఆలోచన ఏమిటి?

4. సౌతాంష్టవ్ రైల్వేస్టేషన్స్ రచయిత్రి గమనించిన ప్రత్యేక అంశం ఏది?

5. ఈ కథనం నుంచి ఆలోచింప చేసే ఓ ప్రశ్నను రాయండి.

ఇ) కింది పేరాను చదివి ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

1923లో కాకినాడలో కాంగ్రెస్ మహాసభలు జరుగుతున్నాయి. ఆహోన్ సంఘం వారు ఒక బాలికను ప్రథాన ద్వారం వద్ద వలంబీరుగా నియమించారు. ‘స్వరాజ్య నిధి’ కి రెండణాలు చెల్లించి, ఆ టిక్కెట్లు చూపిన వారినే లోనికి పంపటాన్ని ఆమె విధిగా నిర్దేశించారు.

ఇంతలో అందంగా, లీవిగా ఉన్న ఒక వ్యక్తి నేరుగా లోపలికి వెళ్ళబోతుంటే, ఆ చిన్నారి ఆ పెద్దమనిఖిని ఆపింది. “టిక్కెట్లు ఏది?” అని ప్రశ్నించి, టిక్కెట్లు లేనిదే లోనికి వెళ్ళడానికి ఏలుకాదని తేల్చి చెప్పింది. అప్పటికామె వయస్సు కేవలం 14 సంవత్సరాలే.

తాను టిక్కెట్లు కొనలేదని చెప్పు “నా పేరు జవహాల్” అని అతడు చెప్పాడు. “మీరు ఏ లాల్ అయినా సరే! టిక్కెట్లుకు రెండణాలు చెల్లించి కానీ, లోపలకు వెళ్ళడం కుదరదు” అని తెగేసి చెబుతుంటే, నెప్రూ ఏమీ అనలేక చిరునవ్వుతో చూస్తా, నిలబడి పోయారు. ఇంతలో ఆహోన్ సంఘాధ్యక్షులు ‘దేశభక్త’ కొండ వేంకటప్పయ్య అక్కడికి వచ్చి, నెప్రూను లోపలికి పంపించారు, తర్వాత నెప్రూ వంటి పెద్దమనిఖిని ఆపినందుకు వలంబీరుగా ఉన్న అమ్మాయిని మందలించారు. దానికి ఆమె “మీరే కదా! టిక్కెట్లు లేకుండా ఎంతటి వారినైనా లోనికి పంపవద్దన్నారు, ఇప్పుడు మీ మాటను మీరే ఉల్లంఘిస్తే ఎలా?” అని నిలదీనేసరికి ఆయన మారు మాట్లాడలేకపోయారు. ఆమె దైర్యాన్ని పనిపట్ల చూపుతున్న బాధ్యతను చూసి నెప్రూ ఆమె భుజం తట్టి అభినందించారు.

తన రాజీలేని కర్తవ్య నిర్వహణతో నెప్రూనే నిరోధించిన ఆ బాలిక ఎవరో కాదు, ఆంధ్ర జాతీయాద్యమ నాయకులలో చిరస్తరణీయురాలు, ఆంధ్ర మహాశా సభ వ్యవస్థాపకురాలైన శ్రీమతి దుర్గాబాయి దేశముఖ్.

ప్రశ్నలు:

1. కాంగ్రెస్ మహాసభలు ఎక్కడ జరిగాయి? ( )
అ. విజయవాడ   ఆ. బాపట్ల.   ఇ. కాకినాడ   ఈ. చీరాల
2. తెగేసి చెప్పడం అంటే అర్థం ఏమిటి?
3. దుర్గాబాయిని ప్రథాన ద్వారం వద్ద ఎందుకు నిలబెట్టారు?
4. నిన్న ఎవరైనా పెద్దలు భుజం తట్టి మెచ్చుకున్న ఏవైనా రెండు సందర్భాలు రాయండి.
5. ఈ పేరాకు తగిన శీర్షికను రాయండి.

ఈ) మీ ఉపాధ్యాయుని సహాయంతో కింది యాత్రా రచన-వాటి గ్రంథకర్తను జతపరచండి.

1. 'ఆట్టా' జనికాంచె	( )	అ. అక్కినేని నాగేశ్వరరావు
2. ఇనుపతెర వెనుక.	( )	ఆ. వాసా ప్రభావతి
3. నవ భారతి.	( )	ఇ. రావూరి భరద్వాజ
4. రష్యలో స్నేహ యాత్ర	( )	ఈ. మాలతి చందూర్
5. నేను చూసిన అమెరికా	( )	ఉ. ఏనుగుల వీరాస్యామి
6. కాశీయాత్రా చరిత్ర	( )	ఊ. ఎండ్లారి సుధాకర్

వ్యక్తికరణ-స్వజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

1. లిథువేనియా కవి సర్ ఎడ్వర్డ్ డాన్ రచయితికి అందించిన గౌరవం ఏమిటి?
2. కాళిదాసు సాహిత్యాన్ని గూర్చి రూబెన్ పండితుడు ఏమన్నారు?
3. ప్రొఫెసర్ మోడే పండితుని చూచి రచయిత్రి ఆశ్చర్యపోవడానికి కారణం ఏమిటి?

అ) కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి

1. మీరు వెళ్లిన ప్రదేశం విశేషాలను వివరిస్తూ యాత్రా రచన ప్రక్రియలో రాయండి.
2. విదేశాల్లో భారతీయ సాహిత్య మూలాలు చూసిన రచయిత్రి మనోభావాలను సొంత మాటల్లో రాయండి.
3. విదేశీ యాత్రా రచనల వల్ల మనకు కలిగే ప్రయోజనాలను తెలుపుతూ మిత్రునికి లేఖా రూపంలో రాయండి.

భాషాంశాలు - పదజ్ఞాలం

అ) కింది వాక్యాల్లో ఎరువు రంగులో ఉన్న పదాలకు అర్థాన్ని గుర్తించి రాయండి.

(కలవరం, పతివ్రత, కలయిక, ఎక్కిన, గొప్పగా, నమస్కారాలు)

1. పెద్దలు ఎదురైనప్పుడు జోతలు అర్పించాలి. _____
2. మంచి మిత్రులతో సమాగమం మనకు మేలు చేస్తుంది. _____
3. సీత మహా సాధ్య కావడం వల్ల ఆమె ఆదర్శానీయురాలైనది. _____
4. బయటకు వెళ్లిన పిల్లలు వేళకు చేరుకోక తల్లి మనసు కలగుండు పడింది. _____
5. చదువుకుంటే జీవితం ఉత్సాహంగా మారుతుందని పెద్దలు అంటారు. _____

6. ఒచేంద్రిపాల్ ఎవరెస్ట్ శిఖరాన్ని **అధికోపించిన** మొదటి భారతీయ మహిళ _____

అ) కింది వాక్యాల్లో ఒకే అర్థాన్ని ఇచ్చే పదాలు గుర్తించి రాయండి

1. ఒకప్పుడు జాబు ప్రధాన సమాచార వారధి. బంధుమిత్రుల మధ్య ఉత్తరాలు రాసుకోవడం పరిపాటి. లేఖలు ఎప్పటికే ఆట్టీయ రేఖలు.

---

2. పరీక్షల తేదీలు ప్రకటిస్తూ అధికారులు ఆదేశం ఇచ్చారు. ప్రధానోపాధ్యాయుని ఆజ్ఞను పాటించాలని ఉపాధ్యాయులు మాకు చెప్పారు. వారి అనుజ్ఞను అనుసరించి మంచి మార్గుల కోసం సాధన చేసాము.

---

3. చదివిన అంశాలను జ్ఞాపిలో ఉంచుకోవాలి. ఎక్కువ సార్లు చదివితే స్కృతిలో ఉంటాయి. అవసరమైనప్పుడు జ్ఞాపకం వస్తాయి.

ఇ) ప్రకృతి-వికృతులను జతపరచండి

1. దీపము	( ) ఆ. జాతర
2. మాణిక్యం	( ) ఆ. జతనం
3. యత్నం	( ) ఇ. నిచ్చెలు
4. యూత్ర	( ) ఈ. దివ్యే
5. నిత్యము	( ) ఉ. మానికం

వ్యాకరణాంశాలు

సంఘలు

అనునాసిక సంధి

వర్ధ పంచమాక్షరాలు అనునాసికాలు అని దిగువ తరగతుల్లో నేర్చుకున్నారు కదా.! వర్ధమాలలోని ‘క’ వర్గంలో పంచమాక్షరం ‘జ’. కింది పద్ధికను గమనించండి.

కింది పదాల సంధి, విసంధి రూపాలను గమనించండి.

$$\text{వాఙ్మయం} = \text{వాక్} + \text{మయం}$$

$$\text{రాఘ్వాణి} = \text{రాట్} + \text{మణి}$$

$$\text{జగన్మాటకం} = \text{జగత్} + \text{నాటకం}$$

◆ పై మూడు ఉదాహరణల్లో పూర్వపదం చివరన వరుసగా వర్ధ ప్రథమాక్షరాలైన క, ట, త లు ఉన్నాయి.

◆ పరపదంలో మొదట న, మ అనునాసికాలు ఉన్నాయి.

క,	ఖ,	గ,	ఘ,	జ
చ,	ఛ,	జ,	ర్ము,	ఇ
ట,	ఱ,	డ,	ధ్,	ణ
త,	థ్,	ద,	ధ,	న
ప,	ఫ్,	బ,	భ్,	మ

వీటికి సంధి జరిగినపుడు

క + మ = జ్య (క బదులుగా జ ఆదేశంగా వచ్చింది)

ట + మ = ణ్య (ట బదులుగా ణ ఆదేశంగా వచ్చింది)

త + న = న్య (త బదులుగా న ఆదేశంగా వచ్చింది)

- ◆ వర్ధ ప్రథమాక్షరాలైన క, చ, ట, త, ప లకు ‘న’ గానీ ‘మ’ గానీ పరమైతే అదే వర్ధ అనునాసికాలు జ, ఇ, ణ, న, మ లు ఆదేశంగా వస్తాయి. దీనిని అనునాసిక సంధి అంటారు.

అ) కింది పదాలను విడదీసి సంధి సూత్రంతో సరిచూడండి.

1. మరున్నందనుడు = _____ + _____

2. జగన్నాథుడు = _____ + _____

3. రాఘృవాంద్రవరం = _____ + _____

అ) కింది విసంధి రూపాలను కలిపి పదాలను రాయండి.

1. వాక్ + మహిమ = _____

2. షట్ + ముఖుడు = _____

3. సత్ + నుతి = _____

4. చిత్ + మయం = _____

సమాసాలు

అ) కింది సమాస పదాలకు విగ్రహ వాక్యం రాసి సమాసాన్ని గుర్తించండి.

1. బెర్లిన్ నగరం = _____

2. శాస్త్రాభిమాని = _____

3. పురాణ ఇతిహసాలు = _____

4. యూత్రానుభవం = _____

అలంకారాలు

కింది వాక్యాలలోని అలంకారం గుర్తించి సమన్వయం చేయండి.

1. సంసారసాగరం ఈదడం గొప్ప వారికీ కష్ట సాధ్యం.

2. అన్ని ధనములలో కెల్ల విద్యాధనము ప్రధానమైనది.

3. వారు విజేతపై కుసుమాక్షతలు చల్లిరి.

వాక్యాలు-రకాలు

కర్తరి, కర్మణి వాక్యాలు :

‘కర్త’ ప్రధానంగా రాసే వాక్యాలను ‘కర్తరి’ వాక్యాలనీ, ‘కర్మ’ ప్రధానంగా రాసే వాక్యాలను ‘కర్మణి’ వాక్యాలనీ అంటారని తెలుసు కదా!

అ) కింది వాక్యాలను కర్మణి వాక్యాలుగా మార్చి రాయండి.

1. రవి జామకాయను తిన్నాడు.

---

2. భావన ప్రాజెక్టు పనిని పూర్తి చేసింది.

---

3. హరీత్ కబడ్డి జట్టును గెలిపించాడు.

అ) కింది వాక్యాలను కర్తరి వాక్యాలుగా మార్చి రాయండి.

1. ‘చెట్టు కవిత’ ఇస్కూయిల్స్ రాయబడింది.

---

2. గాంధీజీగారి చేత ఉప్పు సత్యాగ్రహం నడపబడింది.

---

3. చికాగోలో స్ట్యామి వివేకానందగారిచే గొప్ప ఉపన్యాసాలు ఇష్టబడ్డాయి.

ప్రాజెక్టు పని

నీవు వెళ్లిన యాత్రాస్థలం గురించి, అక్కడ నీ అనుభవాలను వర్ణిస్తూ వ్యాసం రాయండి. తరగతి గదిలో ప్రదర్శించండి.

పద్య మధురిము

మ॥

కారే రాజులు? రాజ్యముల్ గలుగవే? గర్వస్నుతిం బొందరే?
వారేరీ? సిరిమూట గట్టుకొని పోవంజాలిరే? భూమిపై
బేరైనం గలదే? శిబి ప్రముఖులుం బ్రీతిన్ యశః కాములై
యారే కోర్కులు? వారలన్ మఱిచిరే యిక్కాలమున్ భాగ్రవా!

— శ్రీమదాంధ్ర భాగవతం -బమ్మెర పోతన

భావం: శుక్రాచార్య..! “నేనే రాజునని, సర్వాధికారినని, సమస్త సంపదలు నావే” నని కొందరు గర్వంతో విరువీగేవారు. అదే శాశ్వతమని భ్రమల్లో ఉండేవారు. కానీ ఇప్పుడు వారెక్కడ? పోయినప్పుడు వారు ఏమీ మూటకట్టుకొని పోలేదు కదా? కనీసం భూమి మీద వారి పేరైనా లేకుండా పోయారు. శిబి చక్రవర్తి లాంటి వదాన్యులైన రాజులు నేటికి కీర్తిశేషులై ప్రజల గుండెల్లో ఉన్నారంటే వారి దానగుణం, సత్ప్రవర్తనలే దానికి కారణం.

నా చదువు

మూలగ్రంథం: అనుభవాలు జ్ఞాపకాలు

రచయిత: శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

చదవండి - చల్లించండి

మువ్వుల చేతికప్ర

నన్ను

సముద్రపు టొడ్డున

వొది లేయండి

ముత్యం దౌరకలేదని బాధపడను.

ఇసుకలో

పిచ్చుక గూళ్లు కట్టి

ఒక మహాసామ్రాజ్యాన్ని నిర్మించుకుంటాను.

అలలు నడిచిన

అడుగు జాడలు పరికిస్తూ

ఓ గుడ్డి గవ్వను ఏరుకుని

సంబర పడిపోతాను.

నన్ను

తోటలో విడిచిపెట్టేయండి

కోకిల పాట వినబడలేదని

కొంచెం కూడా చింతించను.

కొమ్మునున్న పండు కోసం

ఎగిరి ఎగిరి అలసి సాలసి

చివరకు చత్తికిల పడిపోయి

చిన్న పిల్లలిలా పిర్రలకు

అంటుకున్న మట్టిని

అర చేతులతో అటూ ఇటూ

దులిపేసుకుంటాను.

నన్ను తూనీగలాగో

సీతాకోకచిలుకలాగో

గాలిలోకి వొదిలేయండి.

పూలు లేవనీ

వన్నెల ఇంద్రచాపం లేదనీ

చిన్న బుచ్చుకోను.
గాలి భాషకు
వ్యాకరణ సర్వస్వాన్ని రాసిపారేసి
వర్షాల గురించి
వాయుగుండాల గురించీ
మీ చెవిలో రహస్యాలను ఊదేస్తాను.
అదీ కాకపోతే
ఓ అనాధ పిల్లాడిమల్లే
జన సమృద్ధంగల
చౌరస్తాలో నన్న విడిచి పెట్టేయండి
అదరించే వారు లేరని
ఆవేదన చెందను.
కట్ట లేని కబోది చేతిలో
మువ్వల చేతికర్మనై
రోడ్డు దాటిస్తాను.

– శ్రీభావణి

అలోచనాత్మక ప్రశ్నలు:

1. నిన్న ఒక అందమైన ఉద్యానవనంలో విడిచిపెడితే అక్కడ నీవు ఏమేమి చేస్తావు?
2. సాధనకు ఒక పని చేయమని చెప్పారు. అమె ఆ పని పూర్తి చేయడానికి అక్కడ వనరులు ఏమీ లేవు అయినా అలోచించి ఆ పనిని పూర్తి చేసేసింది. ఇలా మీరు ఎప్పుడయినా చేసారా? మీ అనుభవాన్ని పంచుకోండి.

ఉద్దేశం

విద్య వలన వినయం, వినయం వలన పాతత కలుగుతుంది అనేది ఆర్థవ్యాక్యం. అంటే విద్య వ్యక్తి అభివృద్ధితో పాటు సమాజాభివృద్ధికి తోడ్పడుతుంది. విద్యాభ్యాసం కోసం ఎంతో మంది ఎన్ని ఆటంకాలు వచ్చినా ఎదురీది వివిధ ప్రయత్నాలు చేసి, సఫలీకృతులయ్యారు. అలాగే కోరుకున్న రంగంలో రాణించి, దేశాభివృద్ధిలో భాగస్వాములయ్యారు. విద్యార్థులకు అలాంటి వ్యక్తుల జీవిత విశేషాలను తెలియజేసి, వారి బాటలో నడిచేలా చూడడం దేశాభివృద్ధికి పాటుపడేలా చేయడం ఈ పారం ఉద్దేశం.

నేపథ్యం

తెలుగులో వచనకవిత్వానికి పట్టం కట్టిన ప్రముఖ రచయితల్లో శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు అగ్రగణ్యులు. ఆధునిక తెలుగు కథకు గురజాడ బీజం వేస్తే, తరువాతి కాలంలో శ్రీపాద వారు దానికి జవజీవాలు కల్పించారు. పద్య కవిత ప్రాభవానికి ఎదురొడ్డి తెలుగు సాహిత్యాన్ని ఆధునిక వచన రచన వైపుకు చేయి పట్టి నడిపించిన వైతాళికుడు శ్రీపాద. వీరు చక్కని తెలుగుదనంతో, గ్రామీణ నేపథ్యంతో కథలు, కావ్యాలు రాయడంలో సిద్ధహస్తులు. ఈయన తన చిన్నతనంలో చదువును సాగించిన తీరుకొక ప్రత్యేకత ఉంది. నాడు తన విద్యాభ్యాసంలో ఎదురైన సమస్యలు, వాటిని అధిగమించిన విధానం నేటి తరానికి మార్గదర్శకం. శ్రీపాదగారు తన చిన్న నాటి సామాజిక స్థితిగతులను అవకాశాలుగా మార్పుకుని రచయితగా కవిగా ఎదిగిన తీరును తన ఆత్మకథ “అనుభవాలూ - జ్ఞాపకాలూనూ”లో వివరించారు. అందులో తన బాల్యం, విద్యాభ్యాసం గురించి తెలిపే నేపథ్యంలోనిది ఈ పాఠార్థంశం.

ప్రక్రియ - ఆత్మకథ

వ్యక్తి తన జీవితానుభవాలు, అభిప్రాయాలను కలబోసి తనకు తానే రాసుకొనే సాహితీ ప్రక్రియ ఆత్మకథ. తనకై తాను రాసుకున్న జీవిత చరిత్ర. అవి ఆత్మకథలే అయినా సామాజిక జీవితాన్ని కూడా ప్రతిబింబిస్తాయి. ఇది ఉత్తమ పురుష కథనంలో ఉంటుంది. ఆత్మకథలను చదవడం ద్వారా పారకుడు రచయితతో కలిసి పయనిస్తున్నట్లు అనుభూతి చెందుతాడు. అందుచేతనే ఎన్ని ఆత్మకథలు, జీవిత చరిత్రలు చదివితే అన్ని జీవితాలను ఏక కాలంలో జీవించినవారమన్నతాము అంటారు.

రచయిత పరిచయం :

20 వ శతాబ్దపు తెలుగు కథకులలో విశిష్టంగా చెప్పుకోదగ్గ రచయితలలో శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు ఒకరు. ఈయన తూర్పుగోదావరి జిల్లా పొలమూరులో జన్మించారు. మహాలక్ష్మీ సోదెమ్మ, లక్ష్మీపతి సోమయాజులు ఏరి తల్లిదండ్రులు.

ఈయన వడ్డగింజలు, మార్గదర్శి, పుల్లంపేట జరీచిర, వీరహూజ, గులాబీ అత్తరు, కీలెరిగినవాత మొదలైన 75 కథలను, మిథునానురాగం, శృంగార వాటిక మొదలైన నవలలు, ప్రేమపాశం, రాజరాజు, రక్షాబంధనం మొదలైన నాటకాలు, ఆయుర్వేద యోగ ముక్తాపత్రి వంటి వైర్యశాస్త్ర గ్రంథాలు ఎన్నో రాశారు. ఎన్నో అవధానాలు చేసి కనకాభిషేఖం అందుకున్నారు. ‘శ్రీపాద వారి వచనము’ తెలుగు వారికి తెలుగుతనానికి ‘నారాయణ కవచము’ అని శాఖించారు మల్లది రామకృష్ణ శాస్త్రి గారు. ప్రస్తుత పార్యభాగం ‘అనుభవాలూ-జ్ఞాపకాలూను’ నుంచి ఎంపిక చేసిన సన్నిఖేశాల ఆధారంగా రూపొందింది.

జ : 23-04-1891
మ: 25-02-1961

నా చదువు

తెనుగు జాతి కొత్త కొత్త వీధుల్లో ముందంజ వెయ్యాల్నిన యుగసంధిది. నా జీవిత రహస్యాలు కొన్ని ప్రకటించడం వల్ల తమ అంతస్తు విమాత్రం పెరుగుతుందో? తమ పూనిక ఏ మాత్రం నఫలం ఆవుతుందో? నేను చెప్పలేను. అయితే గతాన్ని పరిశేధించుకొని, వర్తమానాన్ని సమన్వయించుకొని, భవిష్యత్తు నిర్దారణగా నిరూపించుకోవడం అందుకు తగిన ప్రణాళిక వేసుకొని, జాతిని ఆ మార్గాన నడిపించడం, మనందరి ముఖ్యవిధి. దీనికి ప్రతి వ్యక్తికి ఏదోవాక విద్య లేదా ఏదోవాక కళ ఉపయోగ పదుతూనే వుంటాయి. అవి తమ లక్ష్మం కోసం, తన ప్రాప్యం కోసం ప్రవర్తమానం ఆవుతూనే వుంటాయి.

అభివృద్ధికోసం పాటుపడే వ్యక్తి తన ప్రాప్యం మరిచిపోడు. తన లక్ష్మం మార్పుకోడు. తన దృక్కథం మళ్ళించుకోడు. తన ప్రణాళికను చింపేసుకోడు. తన సాధన విరమించుకోడు. తన దీక్ష విడిచిపెట్టుకోడు. తన ఏకాగ్రత చెరుచుకోడు. ఇందుకు నిద్రాహరాలు కరువైపోనీ, ప్రాణ భయమే తలస్థించనీ, అడుగు మాత్రం ముందుకే వేస్తాడు. నిశ్శలంగా చివరికి జయమా! అపజయమా! అంటే అది వేరే సంగతి. కాని సంకల్పం, నిశ్శయం, సహానం. దీక్ష, ఏకాగ్రత ఇవి అతని ప్రతి అడుగులో ప్రతి కదలికలో అచ్చకట్టి వుంటాయి. ఊపిపూపిన్నీ వురికిస్తాయి ముందుకి. అదిగో! ఆ వికారాల విసురులే అనుభవాలు. ఆ అనుభవాల నీడలే జ్ఞాపకాలు వాటిలో కొన్నింటిని చూద్దాం.

పొలమూరులోనే నా పుట్టుక. మా నాయనగారు లక్ష్మీపతి సోమయాజులు గారు. వీరు వేదం, జ్యోతిషం

క్షుణ్ణంగా అభ్యసించినవారు. ధర్మశాస్త్రంలో పారంగతులు. మంత్రశాస్త్రంలో దీక్షాపరులు. మా అమృగారు మహాలక్ష్మి. నా బాల్యం అంతా మా గ్రామంలోనే గడిచింది. మా నాన్న గారు ఇంట్లో ఉండినంత సేవు కదలకుండా కూర్చేదం, వారి దగ్గర జ్యోతిష్యం, వేదాలు నేర్చుకుంటూ వుండడం. వారిల్లు కదిలారా ఘృత్యేకి ఉడాయించడం. స్నేహితులతో ఆడుకోవడం. ఇలా నా విద్యాభ్యాసం చిన్నతనంలో జరిగిపోయింది.

నా విద్యాభ్యాసంలో భాగంగా కావ్యపాతం కోసం పొరుగురుకు తప్పని సరిగా వెళ్వలసి వచ్చింది. మా అమృగారి దగ్గర గారాబం, మా పెద్దన్న గారి దగ్గర అతి చనువు. ఊరినిండా స్నేహితులు. సహజంగా ఆటలంటే మిక్కిలి మక్కువు. నా సంగతి యిలా వుండగా, మా కుటుంబం తరుచు ఆ ఘూరూ యా ఘూరూ వెడుతూ వుండడం. ఇన్ని కారణాలవల్ల ఇంట్లో నాకు సాహిత్యం అభ్యాదని ఇది యిలా నిర్ధారణ చేశారు మా నాయనగారు. పొరుగుళ్ళంటే కొంచెం కూడా భయం లేదు నాకు. ఎందుకంటే రెండు దినాల్లోనే ఆ ఘూరిలో నా వయస్సు గాళ్ళతో జతకట్టేసుకోగలను. కాని చదువు కోసమే అయినా, ఆ వయస్సులో, ఆ స్థితిలో, నేను పొరుగుళ్ళు వెళ్వడం ఏ మాత్రం యిష్టం లేదు మా అమృగారికి.

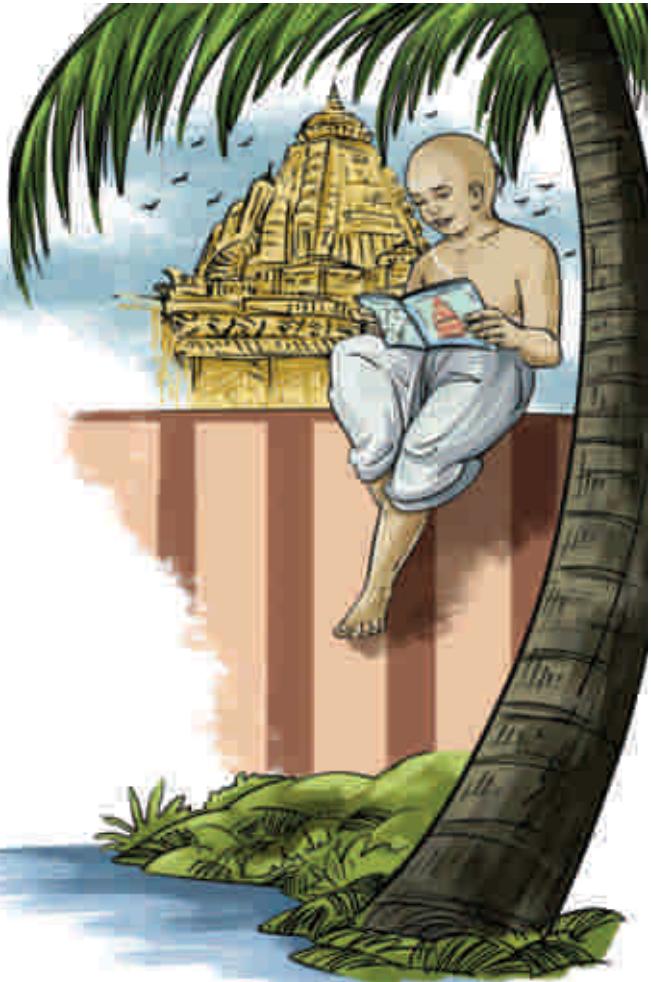
చదువుకోనం నేను మొట్టమొదటటి వెళ్చిన పొరుగురు ‘వల్లారు’. ఇది మా రామచంద్రాపురం తాలూకాలో మండపేటకు రెండు మూడు మైళ్ళల్లో వున్న గ్రామం. ఇది పెద్ద రైతాంగంగంతో, పాడిపంటలతో తులతూగుతున్న ఊరు. ఈ గ్రామంలో మాకు విద్య నేర్చు వారు గుంటూరి సీతారామశాస్త్రి గారు. వీరి స్వగ్రామం ‘జల్లి సీమ’లో మోగల్లు. వీరిని తమకు సాహిత్య విద్యను నేర్చాలని కోరి వల్లారు నివాసులు సంవత్సరానికింత పైకం చెల్లిస్తూ తమ ఘూరిలో నిల్చుకున్నారు.

మా గురువు సీతారామశాస్త్రిగారు తమ శిష్యులందరిలో మొదట నాకే అగ్రతాంబూలం యిచ్చారు. వారి దగ్గర సంవత్సరంన్నర కాలం చదివాను. ఎలాంటి సందర్భంలోనూ ఎవరిమీదా వారు కోప్పడ్డం చూడలేదు నేను. విద్యార్థులంటే వారికెంతో వాత్సల్యం. నేనంటే మరీ వాత్సల్యం. దానికి కారణం నాకు బాగా చిన్నతనం కావడం. దీంతో గురువుగారి దగ్గర విద్యార్థులకెవరికి లేని చనువు నాకు దొరికింది. అక్కడ వుండినంత కాలం నాకు తల్లి దండ్రులను విడిచివుండినట్టే అనిపించలేదు. తల్లిదండ్రులు తమ పిల్లల పట్ల సరియైన శిక్షణ అలవరిస్తే వారికి అసభ్య ప్రవర్తన ఎందుకు అలవడుతుంది? డబ్బు సంపాదించడంలో లేదు-దానిని జాగ్రత్త చెయ్యడంలో వుంది విశేషం. అలాగే బిడ్డలను కనడంలో లేదు-వారికి సభ్యత అలవరచడంలోనే వుంది గొప్పతనం. అదే తల్లిదండ్రుల ప్రయోజకత్వం. అలాగే జాతిని పెంచేది పశుప్రవృత్తి. జాతిని సరిదిద్దేది మాత్రం మానవ ప్రవృత్తియే. అందుకే తల్లిదండ్రులు పిల్లలను సరైన మార్గంలో నడిపించాలి.

సీతారామశాస్త్రి గారి దగ్గర వున్న విద్యార్థులు నలుగురూ వారాలు చేసుకొనే వాళ్ళం. గురుకుల వాసం, వారాల భోజనం, చదువుకొనేవారికి మంచివనే నా నమ్మకం ఇప్పటికీ. తెలివి తేటలూ, శ్రద్ధా ఎలా ఉండినా ముందు అఱుకువా, విధేయతా వుంటేగాని వూరివారు వారాలివ్వరు విద్యార్థులకు. గురువులు పాతాలు చెప్పరు. విద్యావిష్యయై ఇంటిదగ్గర తల్లిదండ్రులు శ్రద్ధపడుతూ వున్న ఇక్కడ విద్యార్థులకేది ఉపయోగపడదు. బాధ్యత అంతా విద్యార్థులదే.

వారాల భోజనంలో వింతవింత అనుభవాలు కలుగుతాయి. ఒక్కాక్క వారం నిమిషాల మీద కుదరుతుంది. ఒక్కాక్క వారం మిక్కిలి ప్రమ పడితే గాని కుదరదు. ఒక యిల్లాలు ఏదో వచ్చాడు తింటాడు, పోతాడు అను నిరసన భావంతో పెదుతుంది భోజనం. ఇంకొక యిల్లాలు తల్లి లాగా బుజ్జిగినస్తా పెడుతుంది. ఈ వ్యతాయసాలకు తోడు భోజనానికి వేళాపాళా వుండదు. ఒక అంతస్థ వుండదు. రకరకాల భోజనాలున్న కోరుకున్నది మాత్రం దొరకదు. వారాలు చేసుకొనే విద్యార్థి అవలంబించేది బ్రహ్మవ్యాప్తినా ఈదేది మాత్రం సంసార సాగరం, ఇందువల్ల చదువుతో పాటు గృహకృత్యాలు నిర్వహించుకొనే నేర్చుకూడా అలవడుతుంది. ఇంగిత జ్ఞానం కలుగుతుంది. సంస్కారం అబ్బుతుంది. వారాలు చేసుకొంటూ నేను చదువుకొన్న కాలం నాలుకైదేళ్ళకే ఈ అనుభవాలన్నీ కలిగాయి నాకు. మొత్తానికి నాలుగు పొరుగుళ్ళలో చదువుకున్న నేను

నాలుగు చోట్ల వారాలేర్పాటు చేసుకున్నాను.

వల్లారిలో నేను సూర్యోదయం మునుపే మేలుకోవాలి. స్థండిలశయ్య విడిచి లేచిపోవాలి. ఎంత బద్ధకంగా ఉండినా కాలకృత్యాలు తీర్చుకోవడం తడవుగా నా చెంబు నేనే తోముకోవాలి. చస్త్నీళ్ళతో స్నానం చేసి, నా బట్టలు నేను ఉతుక్కోవాలి. ఆరవేసుకోవాలి. వాటిని జాగ్రత్త చేసుకోవాలి. పాతపాఠాలు చింతన చేసుకోవాలి. అది మరుపు రాకుండా వల్లించుకోవాలి. కొత్తపాఠం స్వయంగా చూచుకొని, క్రమం ఏర్పర్చుకోవాలి. అది గురువుగారి వీలు కనిపెట్టి చెప్పించుకోవాలి. స్త్రీలు వంట ప్రయత్నాలు ప్రారంభించక పూర్వమే వెళ్ళి వారం చెప్పుకోవాలి. వేళ కనిపెట్టుకొని మళ్ళీ రాత్రి భోజనం చెయ్యాలి, వెంటనే పడుకొని నిద్రపోవడం కుదరదు. దేహార్థిత్త దీపం దగ్గర కూచుని చదువుకోవాలి. యింటి వారికి చిరాకు పుట్టకుండా గట్టిగానో, మెల్లగానో చదువుకోవాలి. ఇంట్లో అయితే అర్థరాత్రి అయినా ముసుగు తన్నుకునే ఉండి ఆమ్లును లేపి గద్దించి తెమ్మునవచ్చు. అక్కడ మాత్రం రాత్రివేళ దాహం కావచ్చు, కనుక ముందే జాగ్రత్తపడి సిద్ధంగా వుంచుకోవాలి మంచినీళ్ళ చెంబు. ఆ మంచినీళ్ళ చెంబు నిద్రమత్తులో హృతిగల్లడంలో చేతికో కాలికో తగిలి నీళ్ళ వాలికపోతే పడుకున్న చాపా, చాప మీద గావంచా, ముసుగుపెట్టుకుని దుప్పటి తడిసిపోకుండా ఉండేటట్టు జాగ్రత్త పడాలి.

ఇలా రాత్రివేళ ఎన్ని అవాంతరాలున్నా, ఉదయం చెప్పుకున్న కొత్త పాఠాన్ని వల్లించుకోవడానికి మధ్యాహ్నం వేళ తడవుగా పోయి దేవాలయం గోపురం పై అంతస్తులో కూర్చునే వాణ్ణి ఏమిటో కలలుకంటూ నేను. నా చదువుకు, నా కలలకు, నా కల్పనలకు వేదిక మాత్రం ఆ గోపురమే. అక్కడ నుంచి చూస్తే ఎదులు వరసగా విరగబూసిన బొగడ చెట్ల శిఖరాలు. ఎడమవైపున ముడుచుకు పోయిన కలవలతో నిండివున్న కోనేరు. మెనుక చిరుగంటలతో ధ్వజస్తంభాగ్రమూ. మిలమిల మెరినే పసిడికుండలతో దేవాలయ శిఖరమూనూ. కుడి వైపున చేతికందేటట్టు నిండైన గెలలతో అలరించే కొబ్బరి చెట్ల తలలు. ఇలా ఆ పరిసరాలు చదువుకు అనుకూలంగానే వుండేవి. దీనికి సాయంగా అక్కడ నాలుగు వైపుల నుంచీ కమ్మనిగాలి రివ్వ్యున వీచేది. మధ్య మధ్య మాత్రం గబ్బిలాల కంపుతో కలుషితం అయ్యేది. నా పరసానికి, రచనకు అనుకూలమైన ఆ గోపురం దిగడమంటే నాకెంతో బాధగా ఉండేది. కాని సూర్యాస్తమయం కాగానే దిగక తప్పేదికాదు.

వల్లారిలో ప్రవేశించడం మరో ప్రపంచాన పడ్డట్టయింది. అక్కడ నాకు చదువు రాసాగింది. ఎక్కడికి పడితే అక్కడికి వెళ్ళి జయించుకు రాగలమన్న దైర్యం కలగజ్ఞచ్చింది. జీవన సరణిలో స్ఫుర్మున మార్పు ప్రారంభమైంది. నిజమే పొరుగురిలో ఉండడం వల్ల కలిగే మార్పుది. స్వగ్రామంలో ఉంటే అది సంభవించదు. జీవితం రసవంతం కాదు. ఆనందమన్నది అనుభవానికి రాదు. పదమూడు సంవత్సరాల వయస్సుకే ఇలాంటి అనుభవం రావడం నా అదృష్టం. పొరుగురి లోనే యిలాంటిది తలస్త పడితే? మరి జిల్లాను దాటి వెడితే? రాష్ట్రాన్ని, దేశాన్ని దాటి వెడితే? ఖండానికి ఖండమే దాటి వెడితే? ఇలా వెళ్ళడమంటే ఆ వెళ్ళిన హోటు చదువుకోడమో లేదా ఏదో వృత్తి చేయడమో సాగించాలి. అది ఎలా అంటే భారత రణక్షేత్రంలో అర్జునుడికి కలిగిన విశ్వరూప సందర్భంనంలా. అప్పుడే మనిషి కర్తవ్యం వైపు నడవగలుగుతాడు.

నేను వల్లారి నుంచి పొలమూరు ప్రవేశించేటప్పటికి నా దినచర్యకు ఆటంకం కలిగేది. దీనికి కారణం మాగ్రామంలోని నా సహచరులు. నేను వచ్చానని తెలిసేటప్పటికి ఎగిరివచ్చి రా ఆడుకుండాం అనేవారు. నేను మానాస్నగారి అనుమతితో, వారితో జతకట్టేవాణ్ణి. ఆటలన్నో ఆడేవారం. ఆ ఆటల్లో మా అందరికి కుండబంతి చాలా

జిష్టం. అందులో మా వూళ్లో మమ్మల్నివరూ గెలవలేక పోయేవారు. అప్పుడప్పుడూ ఉప్పట్టి, చెదుగుడు ఆటలు కూడా ఆదేవాళ్లం.

మా వూళ్లో చెరుకు తోటలు మొండు. చెరుకు పానకం కోసం మేము రోజుకొక గానుగ దగ్గరికి వెళ్లేవాళ్లం. మేము ఎక్కడికి వెళ్లినా మాకు చెరుకు పానకం, చెరుకు గడలు, వేడి వేడి బెల్లం ప్రీతిగా యిచ్చేవారు టైటలు. వేసవిలో ముంజెలు కొట్టించుకు తినడము మా ముఖ్య కార్యాలలో వొకటి.

నాకు నా స్నేహితులతో కలిసి ఊరికి దగ్గరగా వనములమ్మ గుడికి నైబుతిగా ఉన్న కాలువలో ఈత కొట్టడమంటే మహా సరదా. ఎంత ఈదినా ఇంకా ఈదాలనే కోరిక చ్చేది కాదు. ఈ కాలువలో ఈత కొడుతున్నప్పుడు వల్లారిలో ఆనాడు జరిగిన సంఘటనాక్కటి గుర్తాచ్చింది. ఆ రోజు నేను స్నానానికి వెళ్లేటప్పటికి నానా అల్లరిగా వుంది కోనేటి పావంచాల రేవు. స్నానాలు చేస్తున్న విద్యార్థులలో కొందరు నీళ్లు కలిచి వేస్తూ, వొకళ్లు మీద వొకళ్లు చల్లుకుంటున్నారు. కేరింతలు కొడుతున్నారు. దీని వల్ల గృహములకు నీళ్లు తీసుకు వెళ్లే మహిళలు సైతం వేరే రేవుకు తరలిపోతున్నారు. వాళ్ల మధ్య స్నానం చెయ్యడం నాకిష్టం లేకపోయింది. అలాంటి వాతావరణ మంటే నాకేమాత్రం సరిపోదు. అంచేత ఆ పావంచాల రేవుకి పాతిక గజాల దూరంలో పడమరగా పున్న కాలరేవు వెళ్లి స్నానం చేధ్యమనుకున్నాను ఆ రోజు.

స్నానం చేస్తున్న వేళ వచ్చిందావిడ తడి బట్టలతో చిన్న బిందె బుజాన పెట్టుకుని విసుక్కుంటూ, గొఱుక్కుంటూనూ. అయితే నేనున్న రేవులో దిగడమూ కష్టమే, ఎక్కడమూ కష్టమే. అరవై యేళ్లు దాటిన ట్రై బిందె బుజాన పెట్టుకుని యొక్కడం సాధ్యమేకాదు. “నాయనా, దిగి మళ్లీ యొక్కలేను, ఈ బిందె ముంచి నాకందిస్తావా” అనడిగింది ఆవిడ. నేను బదులు చెప్పలేదు. మరింత లోతుకు వెళ్లి నిర్మల జలం ముంచి బిందె ఆమెకందించాను. సంతోషించి ఆశీర్వచనం జేసి నన్నింటికి రమ్ముంది. ఒక పటిక బెల్లం ముక్కునా చేతికందించి తిను నాయనా అంది. బిందెముంచి ఇచ్చినందుకు ప్రతిఫలమేమా అనుకున్నాను. “నేనొక్కటడుగుతాను అంటే కోరతాను, నువ్వుది చేసి పెట్టాలి. ఎక్కడా.. ఎప్పుడూ.. ఎవరితోనూ చెప్పగూడదేమంటూ”? వంది. ఎవరికీ చెప్పనన్నాను. అంతే ఉత్తర క్షణంలో పైటకొంగులోంచి ఒక పుస్తకం తీసి నామీద పడేసిందావిడ. అది చదివి వినిపిస్తూ వుండమని కోరింది. ఎటూ చెప్పలేకపోయాను, కాదనీ అనలేకపోయాను. కథలు వింటున్నాను, కథలు చెబుతున్నాను, కథలు అల్లుతూనూ ఉన్నాను గానీ కథల పుస్తకం చూసి యొరగనప్పటికి నేనెప్పుడూ కథలకు పుస్తకాలుంటాయా అనిన్నీ నాకనిపించింది. రోజుా చదివి వినిపించడం మొదలెట్టాను. పటిక బెల్లం ముక్క మంచినీళ్లు ఒక్కమాటే తెచ్చి అక్కడ ఉంచేదావిడ. ఈ కథల మాధుర్యం ముందు పటిక బెల్లం తీపి యేమూలకీ అనిపించింది.

పగలంతా సహచరులతో ఆటలాడినా, పొలాల్లో తిరిగినా, ఇంటికి తిరిగి వచ్చిన తరువాత కావ్య పరనం పట్ల అశ్రద్ధ చేయలేదు. సంస్కృతంలోని ప్రాచీన కావ్యం మేఘునందేశం, భారవిలోని కొన్ని సర్గలు, తెలుగులోని అనేక కావ్యాలతో పాటు ప్రబంధాలు పరించగలిగాను.

అయితే కావ్యాన్ని చక్కగా పరించాలన్నా, కావ్యాల్ని చక్కగా రాయాలన్నా మనకు భాషపట్ల పటుత్వం ఉండాలి. అది నాకు చిన్నప్పుడే అబ్బింది. అది ఎలా అంటే.

చిన్నతనంలోనే నాకు లక్షణం కంటే లక్ష్మిం ప్రధానం అయింది. దాపరికం యెందుకూ? గ్రంథాలు చదివే

నేను భాష తెలుసుకున్నాను. స్త్రీల నాళ్లయించినీ నేర్చుకున్నా స్వేచ్ఛ తెనుగు భాష ప్రయోగిజ్ఞానం కూడా స్త్రీలవల్లనే అలవడింది నాకు.

పురుషుల భాషలో కంటే, స్త్రీల భాషలో మాధుర్యమూ, హృదయాలను పట్టివేసే జాతీయతా కసపడింది నాకు. వారి మాటల పొందికా, వారి హోవభావ ప్రదర్శనచాతుర్యమూ తెనుగుభాషలో నాకు మాతృభిక్ష ప్రసాదించాయి.

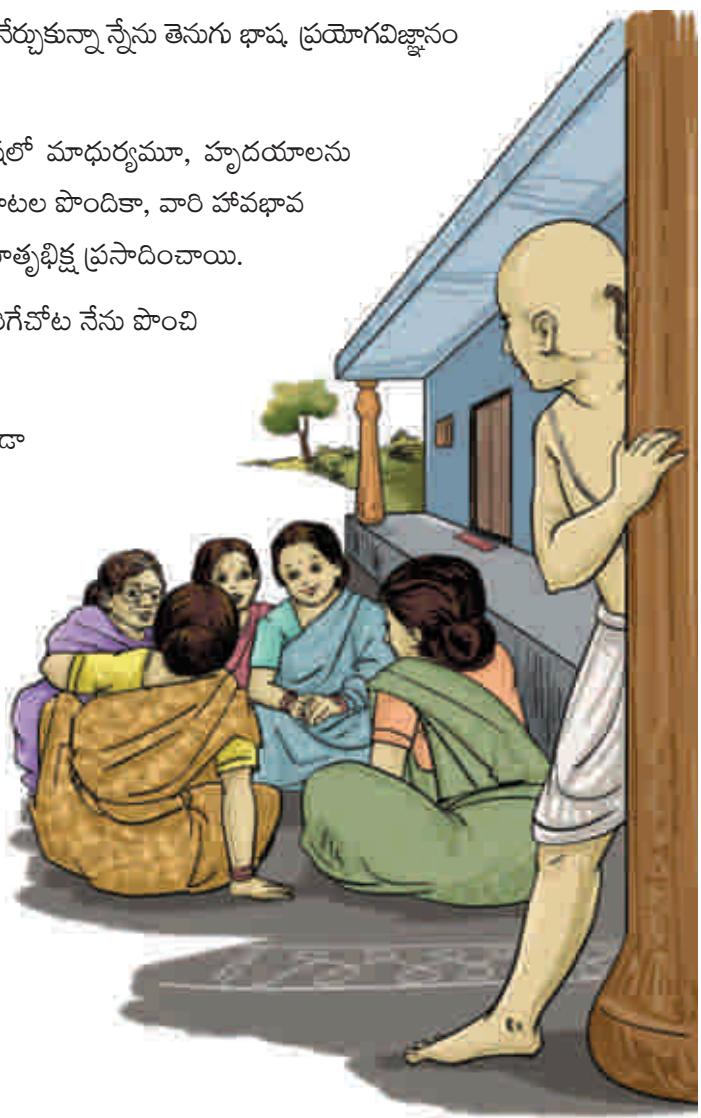
ఈ విశేషం కనబడగానే స్త్రీల గోప్త్వ జరిగేచోట నేను పొంచి వుండడం ప్రారంభించాను.

భోజనాలయి, యిళ్లు సద్గుకోడం కూడా అయ్యాక, తటవర్తి సుబ్బమ్మ గారూ, మైలవరపు జోగమ్మగారూ, బుద్ధవరపు సీతమ్మగారూ మా యింటికి వచ్చి మా అమ్మగారితో గోప్త్వ జరిగేవారు. దాట్ల దివాకరరాజుగారి భార్య బుచ్చి వెంకయ్యమ్మ గారున్నా కలిసేవారా గోప్త్వలో.

వారి దృష్టిలో అది కాలక్షేపం కోసం లోకాభిరామాయణం విడెయ్యడం, కానీ నా దృష్టిలో అది రసమహితమైన సాహిత్యగోప్త్వ

ఆ నలుగురిలోనూ మళ్ళీ ధోరణి థేదించేది, స్వష్టంగా. బుద్ధవరపు సీతమ్మగారు చలోక్తులు విసిరేవారు. మైలవరపు జోగమ్మగారు శ్లేషలు కురిపించేవారు. మా అమ్మగారు సామెతలూ పలుకుబఱ్లు విరజిమేవారు. తటవర్తి సుబ్బమ్మగారు నిండుకుండలాగ నిశ్చలంగా మాట్లాడేవారు. బుచ్చి వెంకయ్యమ్మ గారి భాష రాణుల ధోరణిలోనే వుండేది. నవరసాలు చిపిలేవి ఆ గోప్త్వలో. సరస్వతి లాస్యం చేస్తున్నట్లుండేదప్పుడక్కడ. కాళిదాసు నాలుకమీద బీజాక్షరాలు రాసిందిట కాళికాదేవి. నా చెవిలో ఆ మాతృదేవతలు బీజాక్షరాలు కుమ్మరించారు. ఇవాళ నేను రాస్తున్న భాష వారను గ్రహించినదాన్నో సహప్రాంశమయినా కాదు, యింతా చేస్తే. ఇలాగ, నేను, వారే కాదు నలుగురు స్త్రీ లెక్కడ మాట్లాడుకుంటున్నా వింటూ వుండిపోయేవాణ్ణి. జాతీయమైన తెనుగు భాష కావాలంటే స్త్రీల దగ్గరే నేర్చుకోవాలి.

ఏదివమైనా చదువు మనిషికి పరిజ్ఞానం ఇచ్చే సాధనం. ఇది జీవితం గడిచేకాద్ది, అనుభవం పెరిగే కొద్ది బలపడుతుంది. కష్టాలను సుఖాలుగా మారుస్తుంది. దుఃఖాన్ని సంతోషంగా తేల్చేస్తుంది. యాతనను సుఖంగా పరిణమింపజేస్తుంది. కాబట్టి చదువాలి. నా కావ్యపరనాన్ని రచనగా మలుచుకున్నా నేను. నావంతు చేయవల్సినది ఏదో వుందని గ్రహించా. అందుకు సాహిత్య రచనే సాధనం కాగలదని నా నమ్మకం. అందుకే అటువైపు అడుగులు పడ్డాయి.

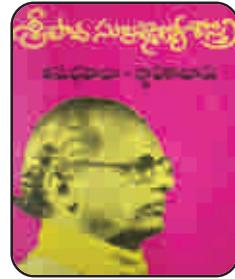

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పండి రాయండి.

1. ఆడవారి మాటలలో నుండి శ్రీపాదవారు తెలుగు భాషను నేర్చుకున్న విధానం గురించి మాట్లాడండి. రాయండి.
2. పారం ఆధారంగా కింది వ్యక్తులు, ప్రదేశాల గురించి మీరేమి అర్థం చేసుకున్నారో చెప్పండి. రాయండి.
  - అ) లక్ష్మీపతి సోమయాజులు
  - ఆ) సీతారామ శాస్త్రిగారు
  - ఇ) వల్లారు గ్రామం
  - ఈ) దేవాలయ గోపురం
3. శ్రీపాద వారికి చదువుపట్ల ఉన్న శ్రద్ధ గురించి చెప్పండి, రాయండి.

అ) కింది పేరాను చదివి ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

ప్రకృతి రహస్యాలను వివరించలేనిది శాస్త్రం కాదు. ప్రజల జీవిత కష్టాలను తీర్చలేనిది ఆవిష్కారంకాదు. మానవజీవితం లోని ప్రతికోణాన్ని చూపించలేనిది సాహిత్యం కాదని భావించిన ప్రసిద్ధ రచయిత, హేతువాది కొడవలీగంటి కుటుంబరావు. ఈయన 1909 అక్టోబరు 28న గుంటూరు జిల్లా, తెనాలిలో జన్మించారు. జీవితంలో ఎన్నో ఎత్తు పల్లాలను చూసిన వీరు 13 సంవత్సరాల వయస్సులోనే రచనకు శ్రీకారం చుట్టీ, తెలుగు జాతి గర్వించదగ్గ రచయితగా ఎదిగారు. వీరు వారసత్వం, ఐశ్వర్యం, ఎండమాపులు, చదువు వంటి నవలలు, కొత్తజీవితం, నిరుద్యోగం, ఆధ్యాత్మిక బోధనలు, రంపపుకోత, నిరాకరణ, మహాకవి మొదలైన నాటికలు, మాయాపోరు, భూతదయ, ధర్మయుద్ధం వంటి గల్పికలతో పాటు అనేక అనువాదాలు కూడా చేశారు. ఈ జగత్తుకు స్థలం, కాలం అనే కొలతలతో పాటు, బుద్ధి అనేది కొలతగా వనిచేస్తుందని దీనినే 'బుద్ధి కొలతవాదం' అనే పేరుతో ప్రతిపాదించిన వీరు 1980 ఆగస్టు 17 న మరణించారు.

ప్రశ్నలు:

1. 'శాస్త్రం - సాహిత్యం' వీటికి ఉండాల్సిన లక్షణాలేవి?
2. రచనా రంగంలో కొడవలీగంటి గారి ప్రత్యేకత ఏమిటి?
3. పై పేరాలోని కథలు, గల్పికల పేర్లు రాయండి.
4. 'బుద్ధి కొలతవాదం' దేని గురించి చెప్పింది?
5. పై పేరాకు శీర్షిక పెట్టండి.

ఇ) కింది పేరాను చదివి ప్రశ్నలకు సమాధానాలు గుర్తించండి

తన తమ్ముడు ఆగని విరేచనాలతో, రక్తహీనత వల్ల బాధపడుతూ, ఆ వ్యాధికి తగిన మందు లేక, సరైన వైద్యం అందక తన కళ్ళముందే శాశ్వతంగా కన్నుమూడును. ఆ సమయాన వస్తుండేళ్ళ అన్న కన్నీరు కారుస్తూ, భయంకరమైన ఈ వ్యాధికి మందు కనిపెట్టాలనీ తాను డాక్టరు కావాలనీ నిశ్చయించుకున్నాడు. ఆ చదువు కోసం 9వ తరగతి - తెలుగు వాచకం

నిరంతర శ్రమ, అకుంతిత దీక్షలో ముందడుగు వేశాడు. వైద్యరంగాన విశేష పరిశోధనలలో గొప్ప వైద్యశాస్త్రవేత్తగా ఎదిగాడు. ప్రవంచ ప్రజల మన్మసలందుకున్న ఆ మహోన్నత వ్యక్తి దా॥ యల్లాప్రగడ సుబ్బారావు గారు. ఈయన 1896 జూలై ఒకటు తేదీన రాజమండ్రిలో జన్మించారు. రామకృష్ణ మరం, మల్లాది సత్యలింగ నాయర్ ధర్మ సంస్ల సహాయంతో విద్యార్థి వేతనం పొంది మనదేశంతో పాటు లండన్, అమెరికా దేశాలకు వెళ్లి వైద్యశాస్త్రంలో ప్రాచీణయిం పొందారు. తాను అనుకున్నట్టుగానే తన తమ్ముడిని బలిగొన్న ప్రూజా వ్యాధితో పాటు, క్షుయ, బోదకాలు, టైఫాయిడ్, పాండు రోగాల శాశ్వత నిర్మాలనకు మందులు కనుగొన్నాడు. చదువుకు పేదరికం, ప్రాంతం, భాష మతం అడ్డంకికావు పట్టుదల ఉంటే చాలు అని ఆయన నమ్మకం. ఎందరో పేద విద్యార్థులకు ఆర్థిక సహాయమందించి వారి పట్ల అమితమైన ప్రేమను చూపిన మహానీయుడు ఆయన.

ప్రశ్నలు

1. యల్లాప్రగడ సుబ్బారావు గారు ఈ రంగానికి చెందిన వారు

( )

అ) విద్యారంగం   ఆ) రాజకీయ రంగం   ఇ) వైద్యరంగం

2. సుబ్బారావు గారి జన్మస్థలం ఏది?

3. పై పేరాలో నైపుణ్యం అని అరథాన్నిచేసే పదం ఏది?

4. సుబ్బారావు గారు చదువు కోసం ఏవి దేశాలు వెళ్లారు.

5. పేరా ఆధారంగా ఒక ప్రశ్నను తయారుచేయండి?

ఈ) కింది పేరాను చదివి పట్టికను పూరించండి.

తెలుగు సాహిత్యంలో పద్యం, గద్యం, వ్యాసం, లేఖ, గేయం, కవిత, జీవిత చరిత్ర, గజల్, ఆత్మకథ మొదలైన ప్రక్రియలెన్నో వున్నాయి. అందులో ఆత్మకథ విశిష్టమైనది. ఇది అనేక ఇతివృత్తాలతో కూడి, వ్యక్తి వికాసానికి తోడ్పుడుతుంది. ఇవి వ్యక్తి అనుభవాలైనప్పటికీ నాటి సామాజిక స్థితిగతులను తెలుపుతాయి. గాంధీజీగారి ఆత్మకథ ‘సత్యశేధన’లో వారి బాల్యం, విద్యాభ్యాసంలో ఎదుర్కొన్న సమస్యలు, సత్యం గొప్పదనం వంటి సంఘటనలు కన్నిస్తాయి. దరిశి చెంచయ్య గారి ఆత్మకథ ‘నేను - నాదేశం’లో దేశ స్వాతంత్య పోరులో సైనికుడిగా ఆయన చేసిన పోరాటాలు, పద్ద కష్టాలు కనిపిస్తాయి. ఆదిభట్ల నారాయణ దాసగారి ‘నా ఎఱక’ ఆత్మకథలో వారి బాల్యంతో పాటు తన ‘హరికథ’ ప్రస్తావం కనిపిస్తుంది. అలాగే షేక్ నాజర్ గారి ఆత్మకథ ‘పింజారీ’లో ఆయన బాల్యంతో పాటు బుర్కథ విశేషాలు, వారి అనుభవాలు కనిపిస్తాయి. తిరుమల రామచంద్ర గారి ఆత్మకథ ‘హంపి నుండి హరప్పా దాకా’లో వారి బాల్యం, విద్యాభ్యాసం, గాంధీతో అనుభవాలు, నాటి సామాజిక స్థితి గతులు కన్నిస్తాయి. ఉంగుటూరి ప్రకాశం పంతులు ఆత్మకథ ‘నా జీవిత యూత్ర’లో వారి వ్యక్తిత్వం, దైర్యసాహసాలు తెలుసుకోవచ్చ. వీటితో పాటు కాళోజీ నారాయణరావు గారి ‘నా గౌదవ’ బుచ్చిబాబు గారి ‘నా అంతరంగ కథనం’ కపిలవాయి లింగమూర్తి గారి ‘సాల గ్రామం’ మొదలైన ఆత్మకథలున్నాయి. ఇవన్నీ మనకు వారి జీవితాలలో జరిగిన ఘట్టాలను కళ్ళ ముందుంచుతాయి.

క్ర. సం	ఆత్మకథ పేరు	రచయిత
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

సత్యశోధన

వ్యక్తికరణ-స్వజనాత్మకత

- అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.
1. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి పొరుగూరు వెళ్ళడానికి గల కారణాలు ఏమిటి?
  2. వల్లారులో శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారి దినచర్య గురించి రాయండి.
  3. అనాటి విద్యావిధానంలో వారాల భోజన పద్ధతి గురించి వివరించండి.
  4. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి గారు తన విద్యాభ్యాసంలో ఎదుర్కొన్న అనుభవాలను గురించి రాయండి.
  5. అభివృద్ధి కోసం పాటుపడే వ్యక్తికి ఉండాల్చిన లక్ష్ణాలను రాయండి.
- అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.
1. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి గారు దేవాలయ గోపురం నుండి కనిపించే దృశ్యాన్ని వర్ణించారు కదా. మీ ఇంటి ముందు నిలబడి చూస్తే మీ ఏది ఎలా కనిపిస్తుందో వర్ణిస్తూ రాయండి.
  2. నేటి విద్యా విధానంలో విద్యార్థులకు లభిస్తున్న సౌకర్యాలను తెలియజేస్తూ కరపత్రం తయారు చేయండి..
  3. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి గారు తమ గురువు సీతారామశాస్త్రి గారి గొప్పతనం గురించి చెప్పారు కదా! అలాగే మీ ఉపాధ్యాయుని గొప్పతనం గురించి పది వాక్యాలు రాయండి.

భాషాంశాలు - పదజాలం

- అ) కింది పదాలకు సరైన అర్థాలను గుర్తించి రాయండి. వాటిని సాంత వాక్యాల్లో ప్రయోగించండి.

వెళ్ళిపోవడం, పొందడగినది, నడవడిక, అనుకొన్న కార్యాన్ని నెరవేర్చేవాడు, నిష్టతుడు

ఉదా: సఫలం = విజయవంతం.

మనం చేసే పనులు సఫలం అయినప్పుడే సార్థక్యం.

1. ప్రాప్యం = _____, _____

2. పారంగతుడు = _____, _____
3. ప్రవర్తన = _____, _____
4. దీక్షాపరుడు = _____, _____
5. ఉదాయించడం = _____, _____

అ) కింది వాక్యాలను చదివి, పర్యాయ పదాలను గుర్తించి రాయండి.

1. ఆ మార్గంలో వెళ్ళడం మంచిది. ఆ తోపలో జనసంచారం ఎక్కువ. అందుకే జనులందరూ ఆ దారిలో వెళ్తారు.

---

2. మన రహస్యం ఎవరికి చెప్పకూడదు. మన గుట్టు విప్పడం వలన మనకే కీడు. కనుక మర్యాదను మనలోనే ఉంచుకోవాలి.

---

3. పక్షికి గూడు, మనిషికి గృహం అవసరం. సదనం మనకు రక్షణనిస్తుంది. అలాంటి ఆవాసం అందరికి ఉండాలి.

---

4. కోససీమ పచ్చదనానికి పుట్టిల్లు. ఈ ప్రాంతంలో కొబ్బరి చెట్లు ఎక్కువ. ఈ ప్రదేశం సందర్భకులకు కనువిందుచేస్తుంది.

---

5. మహిళలు నడయాడే దేవతామూర్తులు. వనితలను ఆగోరవ పరచకూడదు. స్త్రీలకు తగిన చేయుాతనివ్వాలి.

ఇ) కింది పదాలను సరైన నానార్థాలతో జతచేయండి.

1. హూనిక	( )	అ. ఆకృతి, కల్పన
2. నిర్మాణం	( )	ఆ. యత్నం, సన్నాహం
3. దృక్పథం	( )	ఇ. కుదురు, ఆవాసం
4. పాదు	( )	ఈ. ఏమాత్రం, ఏకొంచెమైనా
5. సుతరాం	( )	ఉ. అభిప్రాయం, మార్గం,

ఈ) కింది ప్రకృతి పదాలను చదపండి. వాటికి సరైన వికృతి పదాలను గుర్తించి వాక్యాలలో రాయండి.

శాస్త్రం, వీధి, దేవాలయం, దృష్టి, నిద్ర, రాత్రి, స్నానం

ఉదా: విద్య - విద్మి

మనిషికి విద్య అవసరం. విద్మిను వదలక సాధించాలి.

1. దేవశం _____
2. వీది _____
3. నిదుర _____
4. చట్టము _____
5. రాత్రిరి _____
6. దిష్టి _____

వ్యుత్కరణాంశాలు

సంధులు

అ) కింది పదాలను విడదీసి, సంధిని గుర్తించి సూత్రం రాయండి.

- 1) సూర్యోదయం = _____ + _____ = _____
- 2) నవోదయం = _____ + _____ = _____
- 3) విద్యార్థులంటే = _____ + _____ = _____
- 4) పొరుగుత్తు = _____ + _____ = _____
- 5) కలగజొచ్చింది = _____ + _____ = _____

టుగాగమసంధి

తెలుగు సంధులలో ఒకటిన 'టుగాగమసంధి'ని గురించి తెలుసుకుందాం!

కింది ఉదాహరణలను పరిశీలిద్దాం.

- ఉదా : 1. కఱకుటమ్ము = కఱకు + అమ్ము (ఉ+అ = ఉ+ఎ+అ)
2. నిలువుటద్దము = నిలువు + అద్దము (ఉ+అ = ఉ+ఎ+అ)

పై ఉదాహరణలు పరిశీలిస్తే అవి కర్మదారయ సమాసాలు. ఘూర్ణపదం చివరి అక్షరంగా ఉ (ఉత్తు) ఉన్నది అలాగే పరపదంలోని మొదటి అక్షరంగా అ (అచ్చు) ఉన్నది.

పూర్వ పరస్యరాలు కలిసిపోయేటప్పుడు పూర్వస్యరం అలాగే ఉంటూ ‘ట్’ ఆదేశంగా వస్తున్నది. కావున దీనిని ‘టుగాగమ సంధి’ అంటారు.

సూత్రం 1: కర్మధారయసమాసంలో పూర్వపదం చివర ఉ ఉండి దానికి అచ్చు పరమైనప్పుడు ‘ట్’ ఆగమంగా వస్తుంది.

కింది ఉదాహరణలను పరిశీలిద్దాం.

$$\text{ఉదా : పేరుటురము} = \text{పేరు} + \text{ఉరము} = \text{పేరుట్} + \text{ఉరము}$$

$$\text{చిగురుటాకు} = \text{చిగురు} + \text{ఆకు} = \text{చిగురుట్} + \text{ఆకు}$$

పై ఉదాహరణలు పరిశీలిస్తే పూర్వపదం చివరి అక్షరంలో ‘ఉత్తు’ ఉన్నది

(పూర్వపదంలోని పదాలన్నీ పేర్యాది శబ్దాలున్నాయి. ‘పేరు’ ‘చిగురు’ ‘పొదరు’ మొదలైన శబ్దాలను పేర్యాదులు అంటారు. ఈ పదాల చివరి అక్షరంలో ‘ఉత్తు’ ఉన్నది)

పరపదం మొదటి అక్షరంగా అచ్చులున్నాయి. ఇందులో పూర్వపదంలోని చివరి అక్షరంలో గల ‘ఉత్తు’ అలాగే ఉంది. పరపదంలోని ‘అచ్చు’ స్థానంలో టుగాగమం వస్తుంది.

అంటే ఉ = టు గాను ఆ = టూ గాను మార్పు చెందినది కాబట్టి ఇది టుగామ సంధి.

సూత్రం 2 : కర్మధారయంబునందు పేర్యాది శబ్దాలకు అచ్చు పరమగునప్పుడు టుగాగమం విభాపగానగు.

అ) కింది పదాలను విడదీసి, సంధిపేరు తెలిపి సూత్రీకరించండి.

1. పొదరుటిల్లు = _____ + _____ = _____
2. తూగుటుయ్యలు= _____ + _____ = _____
3. పల్లెటుఏరు = _____ + _____ = _____
4. పండుటాకు = _____ + _____ = _____
5. పెంకుటిల్లు = _____ + _____ = _____

సమాసాలు

కింది సమాసపదాలకు విగ్రహవాక్యాలు రాసి, సమాసం పేరు రాయండి.

1. సీత భర్త = _____ , _____
2. బావి సీరు = _____ , _____
3. అసాధ్యుడు = _____ , _____
4. అధర్ము = _____ , _____
5. నిద్రాహరాలు = _____ , _____
6. కొత్త వీధి = _____ , _____

అధునిక వచనం

కింది వాక్యాలను అధునిక వచనంలోకి మార్చి రాయండి.

1. తమ శిష్యులందరిలోను నాకే అగ్రతాంబూలంబునిచ్చిరి.
2. చల్లని నీటితో స్నానంబునేసి, బట్టలనద్దకొనియూ వేసుకొనవలయును.
3. మధ్యాహ్నంబు వేళ తఱచుగాబోయి దేవాలయ గోపురంబుపై యంతస్తున కూర్చునియుండెడివాడను.
4. నేను మా నాన్నగారి యనుమతితో యాడుకొనుటకు వెళ్ళెడివాడిని.

ప్రాజెక్టు పని

1. క్ర్యాంకోడీలో ఇచ్చిన చిలకమర్తి లక్ష్మీ నరసింహంగారి బాల్యం - విద్యాభ్యాసాన్ని తెలిపే వ్యాసం చదివి, కింది అంశాలను గురించి రాసి, తరగతిగదిలో ప్రదర్శించాలి.

1. చిలకమర్తి జననం.
2. చిలకమర్తి తాతగారి నుంచి సిద్ధించిన లక్ష్మణాలు.
3. గణితం గురించి చెప్పిన మాటలు.
4. పెద్దాడ నరసమై ప్రత్యేకత.
5. మిడిల్ స్కూల్ పరీక్షలో జరిగిన సంఘటన.
6. రేచీకటివల్ల చిలకమర్తి పడ్డ ఇబ్బందులు.
7. చిలకమర్తి భోజనం కోసం ఏర్పాటు చేసుకొన్న వసతి.
8. వ్యాసంలో ఉన్న సామేత ఏది? దాని గురించి మీరు గ్రహించిన విషయాలు ఏవి?

పద్ధతి మధురిమి

అన్నదానము గొప్పదన వచ్చునేకాని
అన్నంబు జాములో నరిగపోవు
వప్పు దానము గూడ భవ్యదానమె కాని
వప్పుమేడాదిలో పాత దగును
గృహదానమొకటి యుత్సుష్టదానమె కాని
కొంప కొన్నండ్లలో కూలిపోవు
భూమి దానము మహోవుణ్యదానమె కాని
భూమి యన్యుల జేరి పోవవచ్చు

అరిగపోక, ఇంచుక యేని చిరిగపోక
కూలిపోవక యన్యుల పాలుగాక
నిత్యమయి, వినిర్మలమయి, నిశ్చయమయి
యొప్పుచుండు విద్యాదానమొకటి జగతి.

-చిలకమర్తి లక్ష్మీ నరసింహం

భావం: అన్ని దానాలలో కెల్లా అన్నదానం గొప్పది అంటారు. కానీ తినిన అన్నం అరిగపోయిన తరువాత మరలా ఆకలి వేస్తుంది. కొత్త బట్టలు కూడా కొన్నాళ్ళకు మాసిపోయి పాతబడతాయి. ఇల్లు దానం చేసినా అది కొన్ని సంవత్సరాల తరువాత కూలిపోవచ్చు. భూమిని దానం చేస్తే దానిని ఎవరైనా ఆక్రమించవచ్చు. ఎప్పటికీ అరిగపోకుండా, చిరిగపోకుండా, కూలిపోకుండా, ఇతరుల పాలబడకుండా ఉండే దానం ‘విద్యాదానం’ మాత్రమే.

ఆకుపచ్చ శోకం

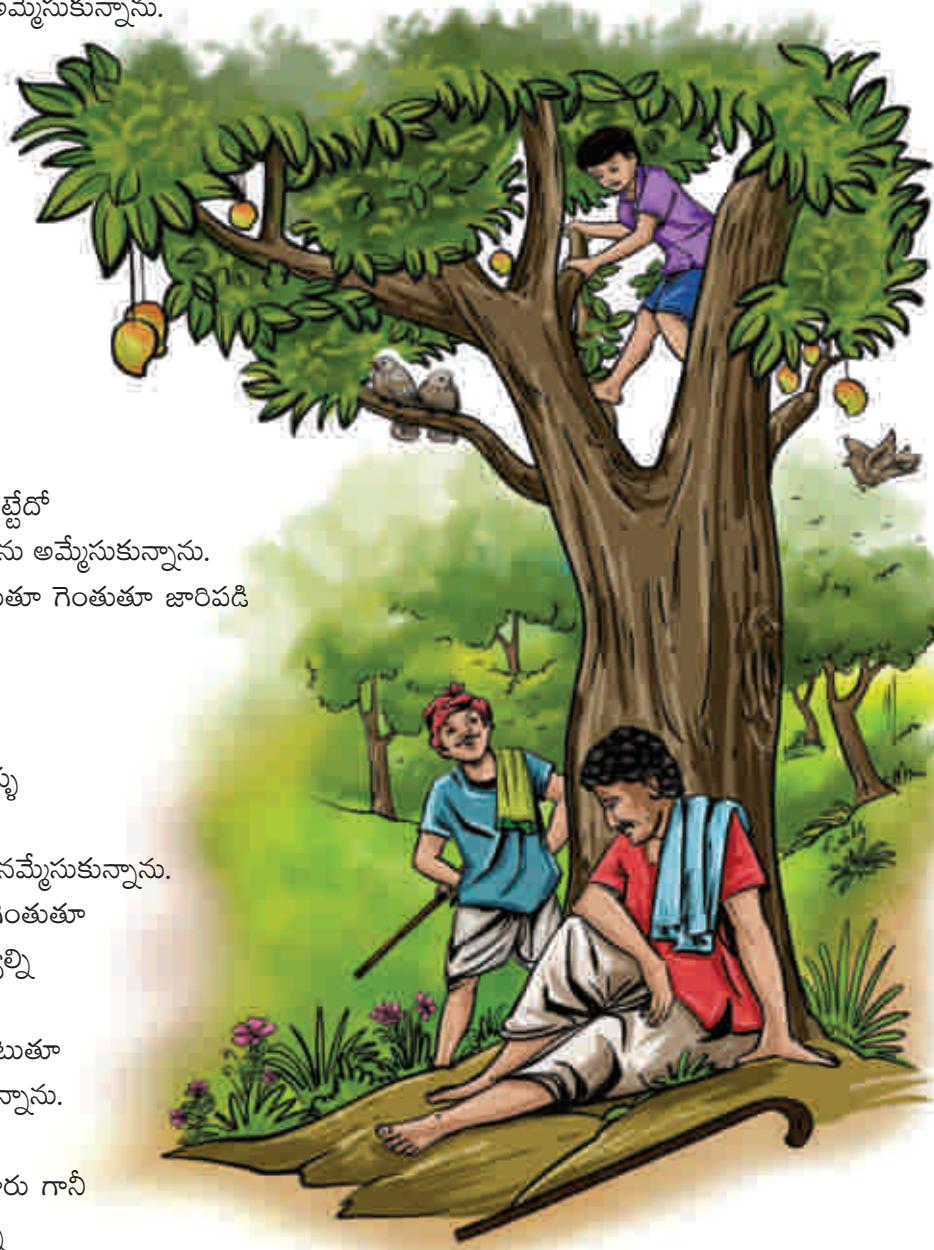
మూలగ్రంథం: ఆకుపచ్చ శోకం

కవి : డా. కొండపోగు బి.దేవిడ్ లివింగ్స్ట్స్

చదవండి - చల్చించండి

తోటకు వీడ్స్‌లు

తోటను అమ్మేసుకున్నాను.
తాతల నాటి తియ్యని జ్ఞాపకాల్ని అమ్మేసుకున్నాను.
నా బాల్యాన్ని అమ్మేసుకున్నాను.
నా బాల్యంలో
తోటలో చెట్లంటే నేనే
చెట్ల ఆకుల సవ్వదులంటే నేనే
చెట్లమీద వాలే గువ్వలంటే నేనే
గువ్వల రెక్కల స్వరాల గీతాలు
సంగీతాలంటే నేనే
నన్ను నేను అమ్మేసుకున్నాను.
నా అల్లరి రోజులప్పుడు
నాన్న నన్ను తిట్టినప్పుడు.
చిట్టారు కొమ్మెక్కి నేను దాక్కాన్న చెట్టేడో
నా మనుమడికి చూపించాలనే ఆశను అమ్మేసుకున్నాను.
తోటలో తువ్వాయితో పాటు గెంతుతూ గెంతుతూ జారిపడి
నేను కాలు విరగ్గాట్టుకున్న చోటేడో
నా మనుమరాలికి చూపించాలనే
మురిపాలను అమ్మేసుకున్నాను.
ఇన్నాళ్ళూ, మా తోటలోని మామిళ్ళూ
మా వంచింటి రంగూన్ జాఢీలో
ఆవకాయగా రుచికరం ఆ రుచులనమ్మేసుకున్నాను.
కాలువమీద తాటిపట్టే వంతెనపై గెంతుతూ
కాలువ దాటుతున్న అద్భుత దృశ్యాల్ని
గొప్ప సాహస కృత్యాలుగా
మా తాతయ్య ఊరు ఊరంతా చాటుతూ
మీసాన్ని మెలేయడాన్ని అమ్మేసుకున్నాను.
తోటనమ్మినందుకు
బోలెదు సామ్ములొచ్చాయనుకుంటారు గానీ
పల్లెతో నాకున్న జన్మసంబంధాలన్నీ

ఎండదెబ్బ తగిలిన పిట్టల్లా రాలిపోయాయన్న
బాధల్నివరు గుర్తిస్తారు?
నా గుండె కోతల్ని ఎవరు వట్టించుకుంటారు?
తోటకోసమైనా అవ్యుడప్పుడు పల్లెకాచ్చేవాడ్చి
ఇప్పుడెవరి కోసం రాను!
తోటనమైన దబ్బుతో మా పిల్లలకోసం
ఒక ఇల్లు కొనగలనేమో గానీ
కొంతైనా పల్లెనివ్వగలనా?
సమానంగా దబ్బుని పంచగలనేమో కానీ
కొంతైనా పల్లెతనాన్ని వారిలో పెంచగలనా?
ఎన్ని దబ్బులుంటే మాత్రం ఏం? నేనిప్పుడు ధనవంతుడ్ని కాను
పల్లెను కోల్పోయిన దుఃఖవంతుడ్ని తోటనమ్ముకున్నానన్న ఇంత బాధలోనూ
ఒక్కటే సంతోషం...!
తోటను చేపల చేరువుగా తవ్వేవాడికో
తోటలో రొయ్యల ఫొక్కరి కట్టేవాడికో కాకుండా
తోటను తోటగా పెంచే, ప్రేమించే
రైతుకే అమ్మడం ఒక్కటే సంతోషం...!

- భగవన్

ప్రశ్నలు:

- మొక్కలు, చెట్లు, పూలు వీటితో మీకున్న అనుబంధం గురించి చెప్పండి.
- తోటను అమ్మేసుకున్న కవి ఏమేమి కోల్పోయాను అని బాధపడుతున్నాడు?
- పొలాన్ని రైతుకే అమ్మడం ఒక్కటే సంతోషం అని కవి ఎందుకన్నాడు?

ఉద్దేశం

భూగోళం మీద జీవకోటికి ప్రాణవాయువునిచ్చి పచ్చదనాన్ని పంచేవి చెట్లు, నాగరికత పేరుతో మనిషి ప్రకృతిని విషక్షణ లేకుండా కొల్లగడుతున్నాడు. అవసరాన్ని మించి అడవులను ధ్వంసం చేస్తున్నాడు. ప్లాస్టిక్ భూతం ఒక వైపు, అడవుల నరికివేత మరోవైపు పర్యావరణాన్ని ప్రమాదంలోకి నెడుతున్నాయి. ఈ ప్రమాదాన్ని గుర్తెరిగి పర్యావరణాన్ని కాపాడు కోవాల్సిన అవసరాన్ని గురించి తెలుపడమే ఈ పారం ఉద్దేశం.

ప్రక్రియ - పర్యావరణ కవిత్వం

తెలుగు సాహిత్యంలో పర్యావరణ కవిత్వం ఒక ఆధునిక ప్రక్రియ. మానవ కార్యకలాపాల వల్ల ప్రకృతికి, పర్యావరణానికి కలుగుతున్న హోనిని దాని వలన కలిగే పర్యావరణాలను తెలియ చెప్పడమే పర్యావరణ కవిత్వం ఉద్దేశం. పర్యావరణ భావనలను రచయిత కవిత రూపంలో, వ్యాసరూపంలో వ్యక్తికరిస్తారు. అందువలన దీనిని ‘కవితా వ్యాసం’ అని కూడా అంటారు.

కవి పరిచయం :

కొండపోగు బి. దేవిడ్ లివింగ్స్టన్ ప్రకాశం జిల్లా మార్కాపురంలో జన్మించారు. సుందర ప్రకాశరావు, శ్రీమతి రూతమ్మ వీరి తల్లిదండ్రులు. జీవశాస్త్ర అధ్యాపకుడిగా పనిచేసిన ఈయన దీపాలు, అరణ్యంలో కేక, దగ్గ దృశ్యం, ఆకువచ్చ శోకం మొదలైన కవితా సంపుటాలు వెలువరించారు. కుర్చీ చెప్పిన చర్చీ కథలు, అపూర్వయానం నవల, విశ్వాధర్మం పేరు మీద ఆధ్యాత్మిక వ్యాసాలు రచించారు. వీరి కవిత్వం సరళంగా ఉంటూనే, బలమైన భావాలతో

నిండి ఉంటుంది. పర్యావరణ ఇతివృత్తంగా వచన కవితలు రాయడంలో పేరు అందేవేసిన చేయి. అలాటి పదాలతో సూటిగా, సృష్టిగా భావాన్ని వివరిస్తానే మానవ తప్పిదాలను ఘూటుగా విమర్శిస్తారు. బాధ్యతలను గుర్తుచేస్తూ దిశా నిర్దేశం చేస్తారు. ప్రస్తుత పార్యాథాగం ‘ఆకుపచ్చ శోకం’ కవితా సంకలనం లోనిది.

ఆకుపచ్చ శోకం

ప్రకృతి సమస్త ప్రాణికోటికి జీవనాధారం. చిన్న చీమ మొదలుకొని భారీ తిమింగలం వరకు ప్రతి జీవికి ప్రకృతి ఆవాసాన్ని కల్పిస్తోంది. ఆహారాన్ని అందిస్తోంది. ప్రకృతి సంపద మనిషి అవసరాలు తీర్పుకోవడం కోసమే తప్ప దురాశను తీర్పుకోవడానికి కాదు అనే విషయం మరిచిపోయి ప్రవర్తిస్తున్నాం. మితిమీరిన మనిషి కోరికలు ప్రకృతికి, పర్యావరణానికి తీవ్రమైన విఘ్నాతం కలిగిస్తున్నాయి.

సగరీకరణ, పారిశ్రామికీకరణ వలన పర్యావరణం వినాశనం అవుతోంది. పల్లెల్లో కూడా పెను మార్పులు సంభవిస్తున్నాయి. పల్లెల్లో సైతం క్రమంగా పచ్చదనం మాయమపుతోంది. తోటలు కనిపించడం లేదు. అభివృద్ధి పేరు మీద మైదాన ప్రాంతంలో చెట్లను కూల్చి వేస్తున్నారు. నిలువునా నరికిన చెట్లను చూస్తుంటే యుద్ధరంగంలో మరణించి, చెల్లా చెదురుగా పడి ఉన్న సైనికుల మృతదేహాలను గుర్తుకుతేస్తోంది. మనిషి డబ్బు మీద ఆశతో పర్యావరణ నాశనానికి సిద్ధపడుతున్నాడు.

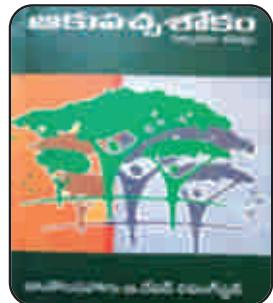
రాబోయే తరాలు అనుభవించే ఉపద్రవాల గురించి ఎవరూ ఆలోచన చేయడం లేదు. మనిషి ఆశ ఆక్షోపన్ జీవిలా చేతులు చాచి విస్తరిస్తోంది. పచ్చదనాన్ని దూరం చేస్తోంది. నగరాల్లో ప్రతి పనికి చెట్లు ఆడ్డమై పోతోంది. చెట్లు మాయమై అపార్ట్ మెంట్లు వెలుస్తున్నాయి. రహదార్ కోసం దశాబ్దాల నాటి చెట్లు ప్రాణాల్చి కోల్చేతున్నాయి. మహావృక్షాలను నరికివేసి అలంకరణ మొక్కలు పెంచుతూ ఆనందిస్తున్నాం. చెట్ల విధ్యంసం మంచిపని కాదు అని తెలిసికూడా జరుగుతూ ఉండటమే విషాదంగా ఉంది.

నగరాల్లో నిల్చేదానికి నీడ దొరకడం లేదు. చెట్ల జాడ కనిపించడం లేదు. చెట్ల పెంపకంపై పారాలు మాత్రం చదువుతున్నారు. పర్యావరణ రక్షణ గురించి పెద్ద పెద్ద నినాదాలు వినిపిస్తున్నారు. కానీ పర్యావరణ స్ఫూర్తిగ్రహితున్నానే ఉంది. ఒక వైపు ప్లాస్టిక్ వాడకం పెరుగుతున్నానే ఉంది. పెళ్ళిళ్ళు, పండగల్లో ప్లాస్టిక్ వూలు, ఆకులు కనిపిస్తున్నాయి. శుభమో అశుభమో ఏదైనా కార్యం జరిగిందంటే ప్లాస్టిక్ చెత్త కుప్పలు కుప్పలుగా పేరుకుపోతున్నాయి. కేవలం డబ్బు సంపాదనే ధ్యేయంగా ఉన్న మనుషులు మొక్కల పెంపకం, పరిసరాల శుద్ధత గురించి పట్టించుకోవడం లేదు. చెట్ల విలువ తెలుసుకోవడం లేదు.

వర్షాలు కురవాలంటే చెట్లు ఉండాలి. మన ఉపిరి నిలిపే ఆక్షిజన్స్కు చెట్లే ఆధారం. చెట్ల శాతం తగ్గే కొలది ఉపోగ్రతలు పెరిగిపోతున్నాయి. భూగర్భ జలం తరిగి పోతోంది. కార్బన్ దయాక్వైడ్ శాతం పెరగడం వలన భూగోళం వేడక్కి పోతోంది. ఇది ఇలాగే కొనసాగితే వేడికి ధ్రువాలు కరిగి పోతాయి. సముద్రాలు పొంగిపోతాయి. భూమీద మనతో పాటు అన్ని జీవుల మనుగడ ప్రశ్నార్థకం అవుతుంది.

చెట్లు లేకపోతే మన బతుకు ఏంటని మనిషి తెలుసుకోలేకపోతున్నాడు. ఒక చిన్న రంధ్రం చాలు ఓడను ముంచేయడానికి. చెట్ల పెంపకాన్ని నిర్లక్ష్యం చేస్తే రేపటి తరానికి పచ్చని లోకాన్ని కానుకగా ఇవ్వలేం. చెట్లను పెంచాలి. బతికించాలి. ప్రకృతిని, పర్యావరణాన్ని భావితరాలకు హమీగా ఇవ్వాలి అని ఆశిస్తూ కొండపోగు లివింగ్స్క్స్ రాసిన వచన కవితను చదువుదాం. పర్యావరణం పట్ల మనవంతు కర్తవ్యాన్ని నిర్వహించాం.

ఒకరి పెళ్ళి మరొకరి చావు కొచ్చిందన్నట్టు
 ఊరు పెరిగే కొద్దీ ఇప్పడు
 చావు చెట్లదై పోతోంది
 ఎప్పుడో చూసిన పల్లెను మురిపెంగా
 ఇప్పడు వెళ్ళి చూస్తే
 అక్కడ రచ్చబండా లేదు
 రావి చెట్టు అరుగూ లేదు
 చింత మ్రాణతోపూ లేదు
 నగరీకరణ - పారిశ్రామికీకరణ -
 ఆధునికరణ తంత్రంలో
 పొలిమేరల్లోని చెట్టు చేమలన్నీ
 యుద్ధంలో వీరోచితంగా మరణించిన
 సైనికుల ఖండిత విగత దేహాల్లా
 మైదానమంతటా బీభత్సంగా పడుంటాయి.
 కర్నీష్టై ఆశ పరిసరాల్లోని చెట్లను
 రంపవు కోతకు గురిచేస్తుంది.

ఆపై అడితికి చేర్చేస్తుంది
నోట్లు చూసుకుంటూ మనిషి
మరినిపోతాడే కాని
రాబోయే ఉపద్రవం ఎవరికి పట్టింది గనక!
ఆక్షోపనీలా విస్తరించే మనిషి బాహువలు
హరితాన్ని హోంఫట చేసేస్తున్నాయి.
అంతటా ఇదే కథ
చుర్చుమనిపించే ఎండలో
పట్టుం లోగిలిలో చేరబిలిచే
ఒక్క వృక్షచ్ఛాయా కనిపించదు.
సిమెంటు రేకుల పెల్లర్ క్రిందో
ఏ కాంక్రీటు వసారాలోనో
కర్పుశులు పిండుకుంటూ నిల్చేవడమే తప్ప
సెగలో పేలాల్లా వేగి పోవడమే తప్ప
చల్లని జానెడు నీడేది? ఎక్కడైనా చెట్టు జాడేది?
నగరంలో చెట్టు ప్రతిదానికి అడ్డమే.
కరెంట్ తీగలకో, విస్తరించే రహదార్కో
వ్యాకోచించే కర్మగారాలకో
తామర తంపరగా మొలిచే అపార్సైంట్లకో
సందు చూసుకుని దూరిపోయే సెల్టపరల్కో
చెప్పుకుంటూ పోతే నెపాలన్నో!
అందరికీ చెట్టుక పానకంలో పుడక
ఇంత వికృత విధ్వంసంలోనూ
నినాదాలకే! మార్చేగుతూనే ఉంటాయి.
పచ్చని చెట్లు ప్రగతికి మెట్లు అంటూ
షైక్కి బోర్డులు నీతులు వల్లిస్తాయి.
బుల్లి తెరలు నెండి తెరల మీద
చెట్లపెంపకంపై పాతాలు సాగుతుంటాయి
చెట్ల బతుకు కళ్ళెదుట
ఉన్నారు మంటుండగా
పెళ్ళి పేరంటాల్లో సంబరాల్లో
ప్లాసిక్ పువ్వులూ ఆకులూ
బక్కోట నిలువెత్తు ప్లాసిక్ కొబ్బరిచెట్లు
మున్నాబైన శవాల్లా దర్శనమిస్తుంటాయి.

❖ అందరికీ చెట్టుక పానకంలో పుడక అని
కవి ఎందుకంటున్నాడు?

❖ నగరంలో చెట్లు ప్రతిదానికి అడ్డమే.
దీని గురించి చర్చించండి?

లెక్కల్లో మనిగిపోయిన మనిషి
 ఇప్పుడు మొక్కల్నేం పట్టించుకుంటాడు.
 ఇది భూమిపై నడుస్తున్న వర్తమాన విషాదం
 సర్వే సర్వత్రా సాగిపోతున్న తంతు
 మనిషికి ఎప్పటికి తెలిసాచ్చేను? చెట్టు విలువ!
 ఈ చెట్టే కదా మేఘాల్ని పిలిచి
 నేలపై జల్లులు కురిపించేది
 ఈ చెట్టే కదా! బొగ్గుపులును వాయు గరజాన్ని ఖ్రింగి
 ప్రాణం నిలిపే ఆమ్లజనిని వరంగా అందించేది.
 ఈ చెట్టు లేక పోబట్టే కదా!
 ఏటేటా ఎండ నిప్పులు కురిసేది
 ఈ చెట్టు లేకపోబట్టే కదా
 పచ్చికబయళ్ళు ఎడారులుగా మారేది
 ఈ చెట్లను బహిష్కరించడం వల్లే కదా
 భూతాపం పెరిగేది
 భూగర్జుజలం తరిగేది
 చెట్లను ఉపేక్షించడం
 కూర్చున్న కొమ్మను నరుకోవడం
 కార్యవ్యాప్తి దయాక్షేపి తదితర విషపాయువులు పెరిగి
 భూగోళం తాపంలో మరిగి
 ఇరుద్రువాల్లో మంచు ఖండాలు కరిగి
 సముద్రాలు పొంగితే ఏమై పోతుంది మానవాళి
 గ్రీన్ హాన్ ఎఫ్కెట్ అంటావో
 గ్లోబల్ వార్షిక్ అని పిలుస్తావో
 పేరెలా పిలిచినా చావు మాత్రం ఒక్కటే
 చెట్లు నరికేస్తే ఇంత చేటా? అని
 మీమాంస మనిషి నీకెందుకు?!

చిన్న రంధ్రం చాలదూ!
 ఓడ మనిగి పోయేందుకు
 అందుకే-

చెట్లను బతికిద్దం
 పచ్చలీ లోకాన్ని ముందటి తరాలకు
 హమీగా మిగిలిద్దాం!

❖ ‘గ్లోబల్ వార్షిక్’ అంటే ఏమిటి?

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

- ಅ) ಕೀಂದಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಸಮಾಧಾನಾಲು ಚೆಪ್ಪಂಡಿ. ರಾಯಂಡಿ.

  1. ‘ಆಕುಪಚ್ಚು ಶೋಕಂ’ ಪಾಠ್ಯಾಂಶಾನ್ವಿ ಭಾವಯುತ್ತಂಗಾ ಚದವಂಡಿ.
  2. ಮನಿಷಿನಿ, ಕವಿ ಅಕ್ಷ್ಯೇಪನೆತೋ ಎಂದುಕು ಪಿಂಳ್ಳಾರೋ ಚೆಪ್ಪಂಡಿ?
  3. ‘ತೆಕ್ಕಲ್ಲೋ ಮುನಿಗಿಬೋಯಿನ ಮನಿಷಿ, ಮೊಕ್ಕಲ್ಲೋಂ ಪಟ್ಟಿಂಚುಕುಂಟಾಡು’ ಅನಿ ಕವಿ ಎಂದುಕು ಅನ್ವಯಿಸಿ.
  4. ಪಚ್ಚಾಟಿ ಲೋಕಾನ್ವಿ ಮುಂದು ತರಾಲಕು ಹೋಮೀಗಾ ಇವ್ವಾಲಂಬೆ ಮನಮೇಂ ಚೇಯಾಲಿ?

ಅ) ಕಿಂದಿ ಪೇರಾ ಚದಿವಿ, ಪ್ರಶ್ನಲಕ್ಷ ಜವಾಬುಲು ರಾಯಂಡಿ.

తులసి గొడ కర్ణాటక రాష్ట్రంలోని పెళాన్నాలి గ్రామానికి చెందినది. ఆమె పర్యావరణ రక్షకురాలు. ఆమె పారశాల విద్యకు కూడా నోచుకోలేదు. అయినా పర్యావరణ పరిరక్షణకు ఎనలేని సేవ చేస్తూనే ఉంది. ఆమె రూపాయి పావలా జీతంతో ‘వనమాలి’ ఉద్యోగంలో చేరింది. మొక్కలతో మమేకమైంది. మొక్కల్ని కన్న బిడ్డలుగా భావించింది. తులసి మూడువందల రకాల అటవీ వృక్షాల సమాచారాన్ని అలవోకగా చెప్పగలదు. మొక్కల పేర్లు, వాటిలోని ఔషధ గుణాల గురించి వివరించగలదు. అందుకే అటవీ విజ్ఞాన సర్వస్వంగా గుర్తింపు పొందింది. అక్కడి స్థానికులు తులసిని ‘వృక్షదేవి’గా పిల్లుకుంటారు. ఒక్క ఏడాది కాలంలో ఆమె 30,000 మొక్కలు నాటింది. ఆమె సేవలను గుర్తించి, భారత పభ్యత్రం 26 జనవరి 2020న పద్మశ్శి పురస్కారంతో గౌరవించింది.

1. తులసి గొడను స్థానికులు ఏమని పిలుస్తున్నారు?
  2. తులసి గొడ మొక్కల్ని ఎలా భావించింది?
  3. తులసిగొడను ఏ అవార్డుతో సత్కరించారు. ( ) ( )

      అ) పద్మ   ఆ) భారతరత్నము   ఇ) పద్మశ్లో

  4. ఎన్నో విషయాలు తెలిసి ఉండడం అని అర్థాన్నిచ్చే పదం ఏది?
  5. పై పేరా ఆధారంగా ఒక ప్రత్యుత్తము చేయండి?

ಇ) ಕಿಂದಿ ಪೇರಾ ಚದಿವಿ, ಪ್ರಶ್ನಲಕು ಜವಾಬುಲು ರಾಯಂಡಿ.

నటరాజన్ పుట్టింది తమిళనాడులోని పుదుక్కోటులో. నటరాజన్కి రెండేళ్లన్నప్పుడే తల్లి భాగీరథి చనిపోయింది. తండ్రి సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్ కటిక దరిద్రం అనుభవించాడు. చెన్నపట్టణంలో బతకలేని సితి. దాంతో కొడుకుని వెంటబెట్టుకొని తెనాలి వచ్చేశాడు అయ్యర్.

ఆప్యబీకి తమిళం తప్ప తెలుగు రాని నటరాజన్‌కి రోజు గడవడం చాలా కష్టమైపోయింది. ఎలాగైనా తెలుగు నేర్చుకోవాలి అనుకున్నాడు. వచ్చే పోయే కష్టమర్లతో లల్లాయి మాటలు మాటల్లదేస్తే ఆమాత్రం తెలుగు నేర్చుకోవడం ఏమాత్రం కష్టం కాదు. కానీ నటరాజన్ త్వరగా నేర్చుకోవాలనుకున్నాడు. వెంకటేశ్వరావు అనే తెలుగు టీఎస్ దగరికి వెళ్లేవాడు. అమిత ఆసక్తితో తెలుగుని వంట పట్టించుకున్నాడు. ఇద్ది పొట్టాలు కట్టే కాగితమ్ముక్కను

కూడా వదిలిపెట్టేవాడు కాదు. పోటల్లో పెట్టిన తెలుగు సినిమా పాటల్ని వింటూ పదాల్ని పెదాలపై కూర్చువాడు. రామలింగేశ్వరుడి గుడికి ఎదురుగా ఉన్న మునిసిపల్ లైబ్రరీలో మార్కెస్ పేటలోని ఆంధ్రరత్న లైబ్రరీలో దొరికిన పత్రికనల్లా నమిలి మింగేసేవాడు.

బావగారి పోటల్లో పనిచేస్తున్నా నటరాజన్ చూపంతా సాహిత్యం పైనే ఉండేది. పోటల్లో కాస్త చదువుకున్న వారిలా అనిపించేవారు కనిపిస్తే చాలు ఏవైనా పుస్తకాలు ఉంటే ఇస్తారా అని సిగ్గు విడిచి అడిగేవాడు. నెలరోజుల పాటూ పని చేయించుకుని జీతం అడిగిన పని వాళ్ళని తన్ని బయటకు నెఱ్చేసిన యజమానులు, తిని పారేసిన విస్తరాకుల దగ్గర కుక్కల్లా సర్వర్లను చూసే పోటల్ కామందులు, సిద్ధాంతాలు వల్లెవేసే తెల్లటోపి రాయుళ్ళు గల లోకాన్ని పచ్చిగా చూసాడు నటరాజన్.

గుండెల్లో నుశ్లు తిరిగిన ఈ భావాలన్నీ అక్కడపడితే అక్కడ ఏమెన్నే అది రాసేనేవాడు. గురజాడవారి కన్యాశుల్చుంలో బుచ్చమ్మ అంటే నటరాజన్కు ఇష్టం. ఒకసారి అన్నపూర్ణ అనే మళయాళీ వితంతువు తారుసుపడింది. ఆమెను వివాహం చేసుకున్నాడు. సంసారం సదవడం కోసం సాయంత్రాలు వేడివేడి గారెలు, మిరపకాయ బజ్జీలు అమ్మేవాడు. అదే చేత్తో మంచి చెడూ, అపస్వరాలు, ఏది సత్యం, చీకటి తెరలు లాంటి నవలలు, 100కి పైగా కథలు రాశాడు ‘శారద’ అనే కలం పేరుతో రచనలు చేశాడు. ఈయన శారద నటరాజన్గా ప్రసిద్ధుడు.

1. వంట పట్టించుకోవడం అంటే అర్థం ఏమిటి?
2. నటరాజన్ జీవితంలో మీకు గౌప్యగా అనిపించిన అంశం ఏమిటి?
3. శారద నటరాజన్ రాసిన నవలల పేర్లు రాయండి.
4. నటరాజన్ తల్లి దండ్రుల పేర్లు రాయండి.
5. పై కథనం ఆధారంగా ఒక ప్రశ్న తయారు చేయండి.

వ్యక్తికరణ - స్మారకాలు

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో సమాధానాలు ఇవ్వండి.

1. ‘ఆకుపచ్చ శోకం’ అనే పేరు పాత్యాంశానికి ఎలా సరిపోతుందో వివరించండి?
2. పర్యావరణ పరిరక్షణకు మనం ఎలాంటి చర్యలు చేపట్టాలి?
3. ఆకుపచ్చ శోకం పాత్యాంశం ద్వారా కవి ఏం చెప్పడల్చుకున్నారు?
4. ‘అందరికీ చెట్టాక పానకంలో పుడక’ ఈ వాక్యం గురించి మీరు ఏమి అర్థం చేసుకున్నారో రాయండి.

అ) కింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

1. ‘చెట్లు ఆవేదనము’ ఏకపాత్రాభినయం చేయడానికి ప్రదర్శన పారం తయారు చేయండి.
2. గ్లోబల్ వార్షిక్ ద్వారా సంభవించబోయే విషట్లు గురించి రచయిత చేసిన పెచ్చరికలను మీ సాంత మాటలలో వ్యాసంగా రాయండి.
3. పల్లె పట్టుం తేడా లేకుండా చెట్లు కనుమరుగు కావడానికి గల కారణాలను విశ్లేషిస్తూ మిత్రునికి లేఖ రాయండి?
4. “మా ఇల్లు పర్యావరణ అనుకూల గృహం” అనే అంశంపై కరపత్రం తయారు చేయండి?

అ) కింది ఎరువు రంగులో ఉన్న పదాలకు అర్థాలు రాసి వాక్య ప్రయోగం చేయండి.

- ప్రతహరితంతో మొక్కలు ఆహారం తయారుచేసుకుంటాయి.
- గాలి వాన వలన చాలా ఉపరివం కలిగింది.
- కబంధని బాహువులు చాలా విశాలమైనవి.
- వేసవి కాలంలో చెట్ల ఛాయలో సేద తీరుతారు.
- జల వనరులు ఫ్యాక్టరీల గరళంతో కలుపితమవుతున్నాయి.

అ) కింద ఎరువు రంగులో ఉన్న పదాలకు పర్యాయ పదాలు రాయండి

- చెట్లను రక్కిస్తే, అవి మనల్ని రక్కిస్తాయి.
- పెల్లిలో వధూ వరులను ముస్తాబు చేశారు.
- నగరంలో చెట్ల జాడ కనిపించడం లేదు.
- ఏటేటా భూగోళం మీద తాపం పెరుగుతూ ఉంది.
- సముద్రాల్లో కూడా కాలుష్యం పెరుగుతూ ఉంది.

ఇ) కింది నానార్థాలను జత చేయండి

- ఎండ ( ) అ) విధం, ఆచాకి, దారి
- కాలం ( ) ఆ) శరీరం, గురి, స్వభావం
- కాయం ( ) ఇ) సమయం, సలుపు
- జాడ ( ) ఈ) దప్పిక, కాలుట
- దాహం ( ) ఉ) వెలుగు, ఆతపం

ఈ) కింది ప్రకృతి, విక్రతులను జతపరచండి.

1. మనిషి	( )	అ) కత
2. పట్టణం	( )	ఆ) సంద్రం
3. సముద్రం	( )	ఇ) మానిసి
4. ఛాయ	( )	ఈ) పత్రం
5. కథ	( )	ఉ) చాయ

ఈ) కింది వాక్యాలలో జాతీయాలను వివరించండి.

- అందరికీ చెట్టుక పానకంలో పుడక.
- నగరాల్లో తామరతంపరగా అపార్టమెంట్లు నిర్మిస్తున్నారు.
- పర్యావరణాన్ని నాశనం చేయడమంటే కూర్చున్న కొమ్మెను నరుకోవడమే.
- కళ్ళదుట చెట్ల బతుకు ఉన్నారు మంటుంటే మనిషి నిమ్మకునీరెత్తినట్లున్నాడు.
- ప్లాస్టిక్ నిరోధానికి ప్రతి ఒక్కరు నడుం కట్టాలి.

వ్యక్తరణాంశాలు

సంఘలు

అ) కింది వాక్యాలలో ఎన్నప్ప రంగు పదాలను విడదీసి, సంధి పేరు రాయండి.

1. కళ్ళెదుట చెట్ల బతుకు ఉసూరు మంటోంది.
2. మనందరికీ చెట్టొక ప్రాణమిత్రుడు.
3. నగరాల్లో చల్లని జానెడు నీడేది ?
4. ప్లాస్టిక్ కొబ్బరి చెట్లు ముస్తాబైన శవాల్లా దర్జన మిస్తుంటాయి.

అ) కింది పదాలను విడదీసి, సంధి పేరు రాయండి.

1. తేనెలీగ = _____ + _____ , _____
2. పడకటిల్లు = _____ + _____ , _____
3. పర్యవరణం = _____ + _____ , _____
4. బాలింతరాలు = _____ + _____ , _____

ఇ) కింది కర్మాంశాలను, కర్తృరి వాక్యాలుగా మార్చండి.

1. చందుని చేత చల్లని వెన్నెల ఇప్పుబడుతుంది.
2. రైతుల చేత పంటలు పండింపబడడతాయి.
3. చెట్ల చేత ప్రాణ వాయువు అందించబడుతుంది.
4. గోపి చేత మొక్క నాటబడింది.

సమాసాలు

అ) కింది పదాలకు విగ్రహవాక్యాలు రాసి, సమాసం పేర్లు రాయండి.

సమాస పదం	విగ్రహ వాక్యం	సమాసం
1. చెట్లుచేమలు		
2. ఆకుపచ్చ శోకం		
3. జానెడు నీడ		
4. రావి చెట్లు		
5. పచ్చని చెట్లు		

అలంకారాలు

కింది వాక్యాలలో అలంకారం గుర్తించండి.

1. ఆక్షోప్సొలా విస్తరించే మనిషి బాహువలు హరితాన్ని హోంఫట్ చేస్తున్నాయి.
2. ఒక్క చోట నిలువెత్తు ప్లాస్టిక్ కొబ్బరి చెట్లు ముస్తాబైన శవాల్లా దర్జనమిస్తుంటాయి.
3. అమె కేశాలు నల్లని త్రాచా అన్నట్లున్నాయి.
4. ఆ ఇటుకుల బట్టీలు వారి పిల్లల బాల్యాన్ని సమాధి చేసిన ఈజిప్పు మమ్మీలు అన్నట్లున్నాయి.
5. ఆ వస్తున్న ఏనుగు నడుస్తున్న కొండా అన్నట్లుంది.

ప్రాజెక్టు పని

క్ర్యాంక్రిస్టాన్ కోర్ట్ ను సాక్ష్య చేయండి. మానవ మనుగడకు ఆధారమైన వృక్షాల గురించిన పాటను సాధన చేయండి. మీ పారశాల సారస్వత సంఘ సమావేశంలో ప్రదర్శించండి. పాట భావాన్ని చార్పు మీద రాసి మీ తరగతిలో ప్రదర్శించండి.

పద్ధతి మధురము

ఉ. ఇంచుక జీవనంబు గ్రహియించి కృతజ్ఞత మిన్నుముట్టగా
నంచిత పుష్ప పల్లవ ఫలావళి నెంతయు వేడ్కు సృష్టి గా
వించి సమస్త జీవులకు బ్రీతిగ జూతలువెట్టు నీ మహా
దంచిత దాతృతా మహిమ యబ్బురముం గలిగించు వృక్షమా!

-కవితావైజయంతి - గెడ్డాపు సత్యం,

భావం: ఓ వృక్షమా! కొంచెం నీటిని తీసుకొని ఆకాశమంత కృతజ్ఞతా భావాన్ని ప్రకటిస్తావు. లేత చిగుత్తు, పూలు,
పక్కు సంతోషంగా సృష్టించి ఇస్తావు. సమస్త జీవులకు ప్రీతిపాత్రమౌతావు. గొప్పదైన నీ దానగుణ
మహిమ ఎంతో ఆశ్చర్యాన్ని కలిగిస్తుంది.

అకారాలి పద్ధీక

అ

అంకం	= ఒడి	ఉత్తరం	= జాబు
అభండం	= విశాలమైన, సమస్తం	ఉత్సాహం	= పూనిక
అగ్రతాంబూలం	= తొలి ప్రాధాన్యత	ఉత్సుష్టమైనది	= శేష్టమైనది
అధిరోహించడం	= ఎక్కడం	ఉద్దండులు	= ఆరితేరినవారు.
అన్వయం	= వంశం	ఉపద్రవం	= ప్రమాదం
అన్వేషణ	= వెతకడం	ఉల్లసిల్లు	= ప్రకాశించు
అన్యాపదేశం	= పరోక్ష ప్రస్తావన	ఉన్ని	ఉ = పూని, ఆనిచి
అప్రమత్తత	= జాగురూకుతో ఉండడం		
అంబకం	= బాణం	ఎరుక	= పరిచయం
అంబరం	= ఆకాశం	ఎలగోలు	= మొట్టమొదటి
అభోంగళం	= ఆకాశం		ఇ
అమృతం	= చావు లేకుండా చేసే ఒక పానీయం.	ఒరులు	= ఇతరులు
అరాజము	= వంపులు తిరిగిన బాణం		ఉ
అరుగు	= వెళ్ళు, పోవు	ఓఫుము	= నీటి ప్రవాహం
అర్పణ	= సమర్పించుకోవడం		ఇ
అలరు	= ప్రకాశించు	జెన్నత్యం	= గొప్పదనం
అవజ్ఞ	= తిరస్కారం, అవమానం		క
అవధానం	= ఏకాగ్రత	కడళి	= అరణీ
అస్తిత్వం	= ఉనికి	కపటం	= మోసం.
అస్పృశ్యత	= అంటరానితనం	కరపత్రం	= ప్రకటన పత్రం

అ

ఆకరం	= నిలయం, సమూహం	కానుక	= బహుమతి
ఆచార్యుడు	= బోధించేవాడు	కించపరుచు	= చులకనచేయు.
ఆతపం	= వేడి	కుటిల	= వంకర, దురాలోచన
ఆత్మకథ	= తన గురించి తాను చెప్పుకోవడం	కులాలుడు	= కుమ్మరివాడు, కుంభకారుడు
ఆదరం	= గౌరవం	క్రుధ	= కోపము
ఆద్యంతం	= మొదటి నుంచి చివరి వరకు	కృతజ్ఞత	= చేసిన మేలు మరవక పోవడం.
ఆపద	= కష్టం, ప్రమాదం.	కృతఫ్మూత్	= చేసిన మేలు మరిచిపోవడం.
ఆర్ద్రత	= తడి, మెత్తని	కేదారము	= పొలము, ఎర్కలువ
ఆలంబన	= ఆధారం	క్రేవ	= దిక్కు
ఆస్యం	= ముఖం	క్రైరవము	= తెల్లకలువ
ఆజ్ఞ	= అదేశం, ఉత్తరము.	కొల్లలుగా	= ఎక్కువగా

ఇ

ఇందివరము	= నల్లకలువ	ఖగము	= పట్టి
ఇనుడు	= సూర్యుడు		గ
ఉడాయించడం	= పారిపోవడం	గరళం	= విషం
ఉడులు	= చుక్కలు	గాత్రం	= దేహం, అవయవం, గొంతు
		గుంభనంగా	= అజ్ఞతంగా, బయటకు తెలియకుండా

గోత్సము	= పర్వతము.		న
గోష్టి	= సంభాషణం	నాగి	= వుట్టి, పాములు ఆభరణాలుగా కలవాడు
	చ		
చనుట	= వెళ్ళడం	నాథుడు	= భర్త
చటుల	= కలినమైన	నారాచము	= బాణం
చాకచక్కుం	= వొడువు	నికరము	= గుంపు
చింత	= అలోచన	నిక్కము	= నిజం
చురకత్తులు	= పదునైనకత్తులు	నిగ్రహించుకొను	= అదుపులో ఉంచుకొను
చౌరవ	= చనువు	నిత్యనూతనం	= ఎల్లప్పుడూ కొత్తగా ఉండడం
చౌరస్త్రా	= నాలుగు రోడ్ల కూడలి	నినదించుట	= బిగ్గరగా చెప్పడం
ఛాయ	= నీడ	నిమగ్గం	= పనిలో లీనమైపోవడం
	జ	నిరాఫూటం	= అంతరాయం లేకుండా
జంకు	= భయం	నూలు	= తిలలు
జీవనసరణి	= జీవన విధానం	నృశంసుడు	= దుష్టుడు
జ్యోత్స్థు	= వెన్నెలరాత్రి, వెన్నెల	నేలమాళిగ	= భూమిలోపలి గదులు
జీర్ణం	= పాత్మదైన, చినిగిన		ప
	ట	పక్షము	= కనురెపు, పదిహేను రోజులు
టక్కరి	= మోసకారి	పరిమశం	= సువాసన
	డ	పరిపుణ్ణి	= ఆధిక సంవృద్ధి
డెందము	= హృదయం	పర్యాటన	= పని నిమిత్తం ప్రయాణం
	త	పాదుకలు	= పాంకోళ్ళు
తంప్రతలు	= తీగలు	పికము	= కోకిల
తథ్యము	= తప్పనిసరి	పీలిక	= గ్రంథ ప్రారంభ ఉపోధ్వాతం
తనరాచుండుట	= విజ్ఞంభించు, ప్రకాశించు	పురస్కారం	= సన్మానం, బహుమతి
తపస్	= ఎక్కువ ఆసక్తి	పృఘ్నకుడు	= ప్రత్యులు అడిగేవాడు
తరుణం	= సమయం	పొందిక	= పద్ధతి, సరైన
తలవంపు	= ఆవమానం	పొలిమేర	= ఊరి చివరి ప్రదేశం
తల్లం	= పరువు	పొలపారగా	= ప్రకాశించు, అతిశయించు
తిరస్కారం	= వద్దు అనడం	పోరు	= యుద్ధం
తుత్తునియలు	= తీవ్రంగా దెబ్బతీయలు	పోత్తుడు	= మనుషుడు
తృటీ	= రెప్పపాటు కాలం	ప్రత్యేక్యలు	= ప్రతిపాదులు
	డ	ప్రకయం	= స్ఫ్యు నాశనం
దారిద్ర్యం	= పేదరికం	ప్రవర్తిల్లు	= వికసించు, అభివృద్ధిచెందు
దార్పనికులు	= ముందుచూపుగలవారు	ప్రసానం	= ప్రయాణం
దివిజలు	= దేవతలు.	ప్రాచుర్యం	= గొప్ప పేరు పొందడం
దీక్ష	= పట్టుదల	ప్రాప్యం	= పొందదగినది
దేహశీదత్త దీపం	= వెలుగుతున్న దీపం	ప్రీతి	= ఇష్టం
దంప్తు	= కోర	ప్రీక్షకులు	= చూసేవారు
ధాత్రి	= భూమి	ఫలం	= పండు, ఫలితం
ధారణ	= ధరించుట	బాహువలు	
ధ్రువము	= సిరం		ఎ
			= చేతులు

	మ		
మచ్చతునక	= ఉదాహరణ	విముక్త	= విడువబడిన
మనోజ్ఞ	= అందమైన	విరివి	= ఎక్కువ
మరాళము	= హంస	విలాసము	= వైభోగం
మట్టిక	= శఃగ	విప్రత	= ఎక్కువ
మానసము	= మనసు	విషాగము	= పక్షి
మున్నది	= ముందుమాట	వీనులు	= చెవులు
ముఖాముఖి	= ఎదురెదురుగా	వంచన	= మోసం
మురిపంగా	= ప్రేమగా		శ
మూర్ఖుడు	= అవివేకి	శరము	= బాణం
మూజీయం	= వస్తువులను ప్రదర్శించే చోటు	శత్రుడు	= ఇంద్రుడు
మృణాలము	= తామరపువ్వు	శఫరి తీర్థం	= ఎగిరిపడే చేపలున్న సరస్వ
మైత్రి	= స్నేహం	శారిక	= గోరువంక
ప్రముక్కడి	= దుర్మార్గుడు	శిథిలం	= భిడ్డమైన
మంజుల	= అందమైన	శ్రేయస్మరం	= ఉపయోగం
	య	శ్రోతులు	= వినేవాళ్లు
యతి	= సన్యాసి		స
యథాలాపం	= ఏ ఉద్దేశ్యం లేకుండా	సఖులు	= స్నేహితులు.
యుగసంధి	= రెండు యుగాల మధ్య సమయం	సఖ్యం	= స్నేహం
యోష	= ప్రై	సజ్జనులు	= మంచివారు.
	ర	సమాగమం	= సమావేశం
రజతోత్సవం	= 25నం. నిండిన సందర్భంగా చేసే ఉత్సవం.	సముపహోరము	= ఘలితం
రజితం	= వెండి	సస్యము	= పంట
రణక్షేత్రం	= యుద్ధభూమి	సహార్థాంశం	= వెయ్యాపంతు
రిత్త	= అపవాదు, అపనింద, చెడ్డపేరు	సారస్వతం	= వాళ్లయం
రోత	= అపహ్యం	సారమతి	= న్యాయమైన బుద్ధి గలవాడు
రంపటిల్లు	= విజ్యంభించు	సారధి	= నడిపేవాడు
	ఉ	సిరం	= శాశ్వతం
లయము	= నాశనం	సిరము	= నాగలి
లాస్యము	= నృత్యం	సుతుడు	= కుమారుడు
లేశం	= అత్యల్పం	సూస్యతం	= సత్యం
లంబితము	= ప్రేలాడేది	సృజనాత్మకం	= కొత్తగా కనుగొనడం
	ఎ	సౌజన్యము	= మంచితనం
వ్యధ	= బాధ	సౌధామిని	= మెరుపు
వాక్కు	= మాట	సౌరు	= అందం
వామపాదం	= ఎడమ కాలు	సంస్థవం	= పొగడ్త
వాత్సల్యం	= ప్రేమ	స్థగీతం	= సిరంగా ఉండడం
వాహిని	= నది	స్థండిలశయ్య	= పడుకునే మంచం
వికలం	= బాధ, కలత	హతి	శ్రా
విగత దేహము	= ప్రాణం లేని శరీరాలు	హర్షం	= దెబ్బ
విభుడు	= ప్రభువు		= సంతోషం